

T.C.
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
DİLBİLİM ANABİLİM DALI

TÜRKÇEDE BELİRTEÇ TÜMCECİKLERİ: SÖZBİLİMSEL YAPI
ÇÖZÜMLEMESİ ÇERÇEVESİNDE BİR SINIFLANDIRMA ÖNERİSİ

Doktora Tezi

Filiz ÇETİNTAŞ YILDIRIM

Ankara-2010

T.C.
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
DİLBİLİM ANABİLİM DALI

TÜRKÇEDE BELİRTEÇ TÜMCECİKLERİ: SÖZBİLİMSEL YAPI
ÇÖZÜMLEMESİ ÇERÇEVESİNDE BİR SINIFLANDIRMA ÖNERİSİ

Doktora Tezi

Filiz ÇETİNTAŞ YILDIRIM

Tez Danışmanı

Prof. Dr. N. Engin UZUN

Ankara-2010

T.C.
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
DİLBİLİM ANABİLİM DALI

**TÜRKÇEDE BELİRTEÇ TİMCECİKLERİ: SÖZBİLİMSEL YAPI
ÇÖZÜMLEMESİ ÇERÇEVESİNDE BİR SINIFLANDIRMA ÖNERİSİ**

Doktora Tezi

Tez Danışmanı: Prof. Dr. Engin N. UZUN

Tez Jürisi Üyeleri

Adı ve Soyadı

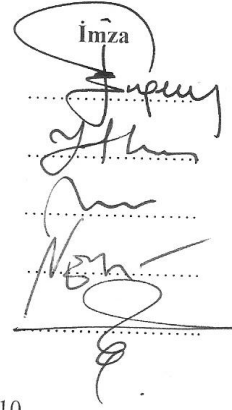
Prof. Dr. İclâl ERGENÇ

Prof. Dr. Yeşim AKSAN

Prof. Dr. Mustafa AKSAN

Prof. Dr. Engin N. UZUN

Doç. Dr. Leyla UZUN

İmza

Tez Sınav Tarihi: 12 Temmuz 2010

Bir Anı...

Yoğun bir biçimde doktora tezime odaklandığım sıralarda bir gün eşimi almak üzere onun işyerine gitmiştim. İş çıkış saatiydi ve herkes evlerine gitmek için hazırlanıyordu. Eşimin iş arkadaşlarından biri, ondan çıkarken perdeleri kapamasını rica etti. Birkaç saniyelik bir duraklamadan sonra eşim gülümseyerek iş arkadaşına cevap verdi:

“Ya, perdeleri çıkarken kapamak zor oluyor, çıkmadan önce kapasam?”

Eşimin bu yanıtı bana o kadar ilginç gelmişti ki bunu mutlaka burada anlatmam gerektiğini düşündüm. Aslında, insanoğlunun zihninde, en basit olaylar arasında bile karmaşık bağlantılar kurulduğunun ve bağlantıların dilbilgisel yapılaraya yansıdığına da bir kanıtı gibiydi. Algılanan ancak, nasıl kurulduğu sorulduğunda, tanımlanamayan bir bağlantılar bütünü saklıydı cevabın içinde. Eşimin eylemin kılınış özelliklerinde yaptığı küçük bir değişiklik, ulaç ekinin belirginleştirdiği zaman anlatımı nasıl da değişmiş ve bir söz oyununa dönüşmüştü. Bu tezde yapmaya çalıştığım şeyde işte buydu. Ulaç eklerinin olaylar arasında yer alan çeşitli bağlantıları ne şekillerde belirginleştirdiğini tanımlamaya çalışıyordum. Nitekim bunları hep birlikte tanımladık da...

İÇİNDEKİLER

Teşekkür.....	vi
Şekiller Listesi.....	ix
Tablolar Listesi.....	xi
1. GİRİŞ.....	1
1.1. Temel Sorunlar.....	4
1.2. Tezin Amacı ve Araştırma Soruları.....	11
1.3. Tezin Veri Tabanı ve Sınırlandırmalar.....	13
1.4. Tezin Bölümleri.....	14
2. SÖZBİLİMSEL YAPI ÇÖZÜMLEMESİ.....	16
2.1. Konu Temelli İlişkiler (Subject Matter Relations).....	19
2.1.1. Zamansal Çevreleme İlişkileri (Circumstance Relations).....	19
2.1.2. Çözüm İlişkisi (Solutionhood Relation).....	20
2.1.3. Ayrıntılandırma İlişkisi (Elaboration Relation).....	21
2.1.4. Koşul İlişkisi (Condition Relation).....	22
2.1.5. Neden Demeti (Cause Cluster).....	22
2.1.5.1. İsteme Bağlı Neden İlişkisi (Volitional Cause Relation).....	23
2.1.5.2. İsteme Bağlı Olmayan Neden İlişkisi (Non-Volitional Cause Relation).....	23
2.1.5.3. İsteme Bağlı Sonuç İlişkisi (Volitional Result Relation).....	24

2.1.5.4.	İsteme Bağlı Olmayan Sonuç İlişkisi (Non-Volitional Result Relation).....	25
2.1.6.	Amaç İlişkisi (Purpose Relation).....	26
2.1.7.	Koşul-Olumsuz Sonuç İlişkisi (Otherwise Relation).....	26
2.1.8.	Yorumlama İlişkisi (Interpretation Relation).....	27
2.1.9.	Değerlendirme İlişkisi (Evaluation Relation).....	27
2.1.10.	Yeniden Belirtme İlişkisi (Restatement Relation).....	28
2.1.11.	Özetleme İlişkisi (Summary Relation).....	29
2.1.12.	Dizi İlişkisi (Sequence Relation).....	29
2.1.13.	Zıtlık İlişkisi (Contrast Relation).....	30
2.2.	Sunum Temelli İlişkiler (Presentational Relations)	31
2.2.1.	Artalan İlişkisi (Background Relation).....	31
2.2.2.	Yeterlik İlişkisi (Enablement Relation).....	32
2.2.3.	Güdüleme İlişkisi (Motivation Relation).....	33
2.2.4.	Beklentiyi Olumsuzlama İlişkisi (Concession Relation).....	34
2.2.5.	Karşı Tez İlişkisi (Antithesis Relation).....	35
2.2.6.	Tanıt İlişkisi (Evidence Relation).....	36
2.2.7.	Gerekçelendirme İlişkisi (Justify Relation).....	37
2.3.	Zamansal Çevreleme Sözbilimsel Yapısı İçin Alt Sınıflandırma.....	38
3.	SYÇ ÇERÇEVESİNDE TÜRKÇE ULAÇ EKLERİNİN BELİRGİNLEŞTİRDİğİ SÖZBİLİMSEL YAPILAR.....	49
3.1.	Konu Temelli İlişkiler	49
3.1.1.	Zamansal Çevreleme Yapıları.....	50

3.1.1.1.	Öncelik ve Sonralık (Zamanda Ardışıklık) İlişkileri...	51
3.1.1.2.	Örtüşme İlişkileri.....	67
3.1.1.2.1.	Paralellik İlişkileri.....	68
3.1.1.2.2.	İçerme ilişkileri.....	76
3.1.1.3.	Karşılama İlişkileri.....	84
3.1.1.4.	Başlatma İlişkileri.....	94
3.1.1.5.	Bitirme İlişkileri.....	106
3.1.1.6.	Sonuç.....	114
3.1.2.	Neden Demeti Yapıları.....	119
3.1.2.1.	Neden Yapılarında İsteme Bağlı İlişkiler.....	124
3.1.2.2.	Neden Yapılarında İstem-Dışı İlişkiler.....	128
3.1.2.3.	Sonuç Yapılarında İsteme Bağlı İlişkiler.....	129
3.1.3.	Koşul Yapıları.....	131
3.1.4.	Amaç Yapıları.....	139
3.1.5.	Zıtlık Yapıları.....	143
3.1.6.	Dizi Yapıları.....	147
3.1.7.	Tarz Yapıları.....	151
3.1.8.	Derecelendirme Yapıları.....	159
3.2.	Sunum Temelli İlişkiler.....	161
3.2.1.	Beklentiyi Olumsuzlama Yapıları.....	162
3.2.2.	Karşı Tez Yapıları.....	168

4. TÜRKÇE ULAÇ EKLERİYLE BELİRGİNLEŞTİRİLEN BAĞDAŞIKLIK İLİŞKİLERİNİ BELİRLEME ANKETİ.....	181
4.1. Katılımcılar.....	181
4.2. Araç.....	184
4.3. Anket Formu.....	185
4.4. Süreç.....	186
4.5. Verilerin Çözümlemesi.....	187
4.6. Yorumlar.....	190
4.7. Sonuçlar.....	225
5. SONUÇ.....	243
6. ÖNERİLER.....	257
Kaynakça.....	260
Kaynak Eserler.....	276
ÖZET.....	278
ABSTRACT.....	280
EK (1). Veriden Seçilen Kimi Örnek Tümceler.....	282
EK (2). Türkçe Ulaç Ekleriyle Belirginleştirilen Bağdaşıklık İlişkilerini Belirleme Anketi.....	297
EK (3). Madde Değişkenlerinin Sıklık ve Yüzdeleri.....	310
EK (4). Madde Değişkenleri İçin Uzman Cevaplarının Sıklık ve Yüzdeleri.....	334
EK (5). Bölüm 3 ve 4 Blok Maddeleri İçin Doğruluk Sıklık ve Yüzdeleri.....	380
EK (6). Madde Değişkenleri İçin Uzman Uyum Ölçümleri.....	383
EK (7). Madde Değişkenleri İçin Uzmanların Unvan Uyum Ölçümleri.....	414

EK (8). Doğruluk Denetlemesi İçin Uzman Uyum Ölçümleri.....444

EK (9). Doğruluk Denetlemesi İçin Uzmanların Unvan Uyum Ölçümleri.....450

Teşekkür

Dünyaya gelip giden her şeyin bir olgunlaşma dönemine girdiğine inanırım. Koşullar uygunlaştığında her varlık farklı farklı zamanlarda olgunlaşır. Benim hayatımda da doktora eğitimi süreci işte bu olgunlaşma dönemi idi. Bu dönemde hem akademisyenliği hem de anneliği öğrenerek hayatımın en zorlu ama bir o kadar da güzel yıllarını yaşadım. Ailem, arkadaşlarım ve hocalarım bana bu yıllarda sayısız paha biçilemez değerler kattılar. Bu değerleri edinmemde bana yardımcı olan adını burada sayamadığım birçok kişiye teşekkür ederim.

Saygıdeğer tez danışmanım Prof. Dr. N. Engin UZUN'a değerli görüşlerini benden esirgemediği ve tezimin her aşamasına her zaman ilgi gösterdiği için çok teşekkürler. Tez İzleme Komitelerimizde kimi zaman güldürüp kimi zaman ağlattı bizi. Kendisi her daim, akademisyen kimliğinin yanı sıra renkli kişiliğiyle de bizleri çok etkileyen bir hocamız olmuştur.

Sevgili hocam Prof. Dr. Yeşim AKSAN'a ne kadar teşekkür etsem azdır. Disiplini ve akademik güdülemesi bizler üzerinde de her zaman bir itici güç olmuştur. Bu tezin alt yapısının oluşturulmasında ve geliştirilmesinde kendisinin katkıları çoktur.

Akademisyen ve anne kimliklerini çok başarılı bir biçimde birleştiren değerli hocalarım Prof. Dr. İclâl ERGENÇ ve Doç Dr. Leyla SUBAŞI UZUN benim için iyi birer örnek olmaktan çok daha öteye gittiler. Beni dinleyen, akademik ihtiyaçlarımın yanında kişisel ve ruhsal ihtiyaçlarımda da desteğini hissettiğim kişiler oldular. Her şeye rağmen hayatın devam ettiğini, her şeyin mükemmel bir dengede süregelmesi gerektiğini sizlerden öğrendim. Hayatımda yer aldığınız için çok gururlu ve mutluyum.

Tez İzleme Komitelerimize konuk olarak değerli fikirlerini benimle paylaşan Prof. Dr. Mustafa AKSAN'a da teşekkürü bir borç bilirim. Umudumu kaybettiğim anlarda bile 'Bitti bu tez, ne zaman dönüyorsun' diye sorarak moralimi yükseltmemi sağlayan hocama teşekkürlerimi sunarım.

Sonuçlarımı denetlemek için oluşturduğum anketi geliştirmemde bana yardımcı olan saygıdeğer hocam Yard. Doç. Dr. Devrim ÖZDEMİR ALICI'ya, veri analizimde bana büyük katkıları olan ve yepyeni bilgiler öğreten Sade KILIÇ ve Cem KOÇAK'a benim için ayırdıkları vakit ve emek için çok teşekkürler.

Ankara Üniversitesi Dilbilim Anabilim Dalı öğretim elemanlarına konuksever yaklaşımları için teşekkür etmek isterim. Arş. Gör. Dr. Dilek FİDAN ve Arş. Gör. Dr. Elif ARICA AKKÖK'e çeşitli sıkıntılarımı gidermekte bana yardımcı oldukları için ayrıca teşekkür ederim.

Ankara'da bulunduğum yıllarda benimle kader birliği yapan sevgili dostlarım Arş. Gör. Pınar İBE AKCAN, Yard. Doç. Dr. Aygül UÇAR ve Arş. Gör. Dr. Demet CORCU GÜL'e özel teşekkürlerimi sunarım. Dostluklarını dünyadaki hiçbir şeyle değişmeyeceğim arkadaşlarım ve meslektaşlarıma koşulsuz kualsız verdikleri destekten ve sevgiden dolayı minnettarım.

Çalışmalarına gösterdikleri özel ilgi ve sağladıkları teknik destek için sevgili dostum Aysun ÖNAL YAMAN ve Kazanlı Belediyesi eski Belediye Başkanı ve amcamızın oğlu Kenan YILDIRIM'a büyük bir gönül borcum vardır. Benim için her türlü olanağını zorlayan ve gerektiğinde evlerinin kapılarını dahi açan vefakâr dostlarıma teşekkür ederim.

Her ne kadar şimdiye kadar ne yapıyor olduğumu tam olarak anlayamamış olsalar ve kafaları benden daha çok karışmış olsa da ÇETİNTAŞ ve YILDIRIM ailelerine beni ben yaptıkları ve olgunlaşma sürecimde hiçbir desteği esirgemedikleri için çok teşekkür ederim.

Oldukça sancılı geçen tez yazma sürecinde sancıları olduğu gibi benimle birlikte çeken ve oğluma ikinci bir anne olan Türkan ALDI'ya sonsuz teşekkürler. Gözüm arkada kalmadan canımı teslim ettiğim biricik dostum ve ablama duyduğum minnettarlığı anlatabilmem mümkün değildir.

Ve son olarak, bu dünyayı benim için yaşanabilir kılan iki özel insana birkaç satır ayırmak istiyorum. Anlayışı ve sabrıyla beni çepeçevre sarıp sarmalayan, sevgisini somut bir nesne gibi elimle tutabildiğim eşim Hakan YILDIRIM'a benimle

geçirdiği iyi ve kötü günler için binlerce kez teşekkürler. Birlikte olgunlaştık, inşallah daha nice sevgi ve saygı dolu yılı birlikte geçirip yine birlikte hayata gözlerimizi yumacağız. Ellerimiz ve yüreklerimiz hiç ayrılmam. Kalbimin bir parçası olan, aldığım her nefeste adını söylediğim canım oğlum Yusuf YILDIRIM da bu tezle birlikte büyüdü. Bana sevgilerin en kutsalını yaşattığı, karşılıksız sevip fedakârlık etmeyi öğrettiği için biricik oğluma çok teşekkür ederim. Bu doktora tezini eşime ve oğluma ithaf ediyorum.

Filiz ÇETİNTAŞ YILDIRIM

Şekiller Listesi

Şekil (1). Zaman Doğrusu.....	40
Şekil (2). (30) numaralı tümcenin zaman doğrusu.....	45
Şekil (3). (31) numaralı tümcenin zaman doğrusu.....	45
Şekil (4). (30)' numaralı tümcenin zaman doğrusu.....	46
Şekil (5). (31)' numaralı tümcenin zaman doğrusu.....	46
Şekil (6). (32) numaralı tümcenin zaman doğrusu.....	47
Şekil (7). Tümceler arası öncelik ilişkisi.....	51
Şekil (8). Tümceler arası sonralık ilişkisi.....	53
Şekil (9). Tümceler arası paralellik ilişkisi.....	69
Şekil (10). – <i>DIKÇA</i> ile belirginleşen paralellik ilişkisi (1).....	74
Şekil (11). – <i>DIKÇA</i> ile belirginleşen paralellik ilişkisi (2).....	75
Şekil (12). (40)a tümcesinin zaman doğrusu.....	77
Şekil (13). (44) numaralı tümcenin zaman doğrusu.....	80
Şekil (14). (45) numaralı tümcenin zaman doğrusu.....	81
Şekil (15). Türkçe ulaç ekleriyle belirginleşen zamansal başlatma ilişkisi.....	95
Şekil (16). Türkçe ulaç ekleriyle belirginleşen zamansal bitirme ilişkisi.....	108
Şekil (17). (100) numaralı tümcenin zaman doğrusu.....	110
Şekil (18). Tarz-zaman sıradüzeni.....	159
Şekil (19). Tarz-zaman sıradüzeni (anket sonucu).....	240

Şekil (20). – <i>AsIyA (kadar)</i> eki için konu ve sunum temelli ilişkileri belirginleştirme sıradüzeni.....	241
Şekil (21). – <i>DIkçA</i> eki için koşul ve zaman ilişkilerini belirginleştirme sıradüzeni.....	241
Şekil (22). – <i>AnA kadar</i> eki için içerme ve bitirme zamansal ilişkilerini belirginleştirme sıradüzeni.....	242

Tablolar Listesi

Tablo (1). On dört olası zaman ilişkisi.....	43
Tablo (2). Beklentiyi olumsuzlama, neden ve koşul yapılarında önermesel içerikler.....	165
Tablo (3). Grupların evren bilgileri.....	182
Tablo (4). Grupların örneklem bilgileri.....	183
Tablo (5). Akademisyenlerin unvanlarına göre örneklem bilgileri.....	183
Tablo (6). Öğrencilerin sınıflarına göre örneklem bilgileri.....	184
Tablo (7). Anket sonuçları.....	225
Tablo (8). Türkçe ulaç ekleriyle belirginleştirilen sözbilimsel yapılar.....	245
Tablo (9). Zamansal ilişkileri belirginleştiren ulaç eklerinin alt kavramsal sınıflandırması.....	251
Tablo (10). Nedensel ilişkileri belirginleştiren ulaç eklerinin alt kavramsal sınıflandırması.....	255

1. GİRİŞ

Yazılı ya da sözlü her söylem tümcelerden oluşmaktadır ve belirli bir yapıya sahiptir. Tümceler çeşitli düzenler içinde söylemde bir araya getirilmektedir. Bateman ve Rondhuis (1997: 1) ve Sanders ve Pander Maat (2006: 591)'de belirtildiği gibi, söylem gelişigüzel sıralanmış sözcelerden oluşan bir metin parçası değildir. Bu metin parçasında yer alan sözceler birbirlerine bağlıdırlar ve bir söylem oluşturmak ve onu kavrayabilmek için öncelikle söylemi oluşturan parçalar arasında kurulan ilişkileri belirlemek gerekmektedir. (1) numaralı örnekte, iki tümce ile bir söylem oluşturulmaktadır.

(1) Yemeği pişirdim. Sonra sofrayı kurdum.

Bu söylemde, birbirinin ardı sıra gerçekleşen iki olay aktarılmaktadır. Olaylar birbirine zamansal olarak bağlıdır. Başka bir deyişle, söylemi oluşturan parçalar arasında bir zamansal bağdaşıklık ilişkisi kurulmaktadır. Sanders ve Pander Maat (2006: 591)'e göre, söylemde bir sözcü bir başka sözcüye anlamsal olarak bağımlı ise bağdaşıklık meydana gelir. Bir söylemde aşağıda gösterilen bağdaşıklık çeşitleri bulunabilir.

- Gönderim (Reference): İki sözcü gönderimde buldukları nesnelere bakımından ilişki içindedirler.

(2) “Jan lives near *the park*. He often goes *there*.” (Sanders ve Pander Maat, 2006: 591)

‘Jan *parkın* yakınında yaşıyor. Genellikle *oraya* gidiyor.’

- Değişiririr (Substitution): Söylemde bir sözcüce tekrarlanmamakta fakat benzer bir sözcüceyle değiştirilmektedir.

(3) “Daan loves strawberry *ice-creams*. He has *one* every day.” (Sanders ve Pander Maat, 2006: 591)

‘Daan *çilekli dondurma* sever. Her gün *bir tane* yer.’

- Eksilti (Ellipsis): Söylemde benzer olan sözcücelerden biri silinir.

(4) “All the children had an *ice-cream* today. Eva chose strawberry. Arthur had orange and Willem too.” (Sanders ve Pander Maat, 2006: 591)

‘Bütün çocuklar bugün *dondurma* yediler. Eva *çilekli* istedi. Arthur ve Willem *poratakallı* yediler.’

- Bağlama (Conjunction): Anlam ilişkisi dilbilgisel araçlarla açıkça belirlenir.

(5) “Eva walked into town, *because* she wanted an ice-cream.” (Sanders ve Pander Maat, 2006: 591)

‘Eva kasabaya yürüdü *çünkü* dondurma yemek istiyordu.’

- Sözlüksel Bağdaşıklık (Lexical Cohesion): İki sözcüce aynı sözlüksel alanı (eşdizimlilik) paylaşmaktadır.

(6) “Why does this little *boy wriggle* al the time? *Girls* don’t *wriggle*.” (Sanders ve Pander Maat, 2006: 591)

‘Neden bu küçük *oğlan* sürekli *kıvraniyor*? *Kızlar* *kıvrılmazlar*.’

Bağlama ile sağlanan bağdaşıklıkta, bağlayıcılar önemli görevler üstlenmektedir. Bu tür bağdaşıklığa dilbilgisel bağdaşıklık denir. Dilbilgisel bağdaşıklıkta (1)’deki gibi tümceler değişik bağlayıcılarla birleştirilerek karmaşık bir tümce oluşturulur. (1) numaralı örnekte aktarılan olaylar aşağıdaki gibi bir karmaşık tümcede de aktarılabilmektedir.

(7) Yemeği pişirdikten sonra sofrayı kurdum.

Yukarıdaki örnekte iki ayrı olay tek bir tümcede zamansal öncelik ilişkisiyle bağlanmaktadır.

-*DiktAn sonra*, önermeler arasında kurulan zaman ilişkisini belirginleştirmektedir. (7)’de yer alan türden karmaşık tümcelerde, sözü edilen iki ayrı olayı aktaran parçalar tümcecikler olmaktadır. Hobbs (1985: 23)’te vurgulandığı gibi, tümcecikler söylemin parçalarıdır ve bu parçalar bağdaşıklık ilişkileriyle birbirlerine bağlandıklarında küçük bir söylem parçası oluştururlar. Ancak parçalar arasında yer alan bağdaşıklık ilişkileri tanımlanırsa daha büyük söylemlerin anlamsal yapıları kavranabilir.

Dilbilgisel bağdaşıklık türünü belirginleştiren bağlayıcı çeşitlerinden biri, (7)’de de bir örneği verilen, ulaç ekleridir. Subaşı Uzun (1990: 78), ulaç eklerinin, yalnızca bir tümce bağlama aracı olmadığını, Türkçe söylemlerde bağdaşıklık ilişkilerinin kurulmasında önemli bir yeri bulunduğunu söylemektedir.

Ulaç ekleriyle kurulan karmaşık tuncelerde, tunccecikler arasında zamansal çevreleme, amaç, neden, koşul gibi birçok anlam ilişkisi belirginleştirilebilmektedir.

1.1. Temel Sorunlar

Atabay ve diğçerleri (2003), ulaçların eylemlerden türeyen ve belirteç görevi yapan bir sözcük türü olduğunu söylemektedir. Bu sözcükler belirli eklerle türetilmektedir. Türkçede ulaç ekleri üzerine yapılan çalışmalar, daha çok bu dilbilgisel yapıların biçim ve sözdizim özelliklerini betimlemeye yönelik çalışmalardır. Gülsevin (2000: 127), ulaçların asıl zarf-fiil¹ ekleri ve birleşik zarf-fiil eklerinden oluştuğunu belirtmektedir. Asıl zarf-fiiller, daha küçük biçimsel birimlere ayrılamayan ve eski Türkçe metinlerde de belirteç tunccecikleri kuran dilbilgisel yapılardır. Bunlar, *-A...-A*, *-(I)p*, *-All*, *-ArAk*, *-IncA*, *-ken*, *-mAdAn* gibi ulaç ekleridir. Günümüz Türkçesinde ise, daha sıklıkla birleşik ulaç ekleri kullanılmaktadır. Bu ekler, *-DIK* ve *-mA* adlaştırma eklerinin, *-mAk* mastarının ve *-AcAK* görünüş ekinin DURUM ekleriyle ve ilgeçlerle birlikte kullanılması sonucunda oluşur². Gülsevin'in (2000: 127) tanımına göre, "aslen zarf-fiil olarak doğmamış bazı ekler ile eklerin ve/veya edatların düzenli ve kurallı bir biçimde birleşip fiillere ulanarak geçici zarf oluşturduğu yapılara *quasi gerundium* (birleşik zarf-fiil) denir." Değişik eklerin bir

---

¹ *Zarf-fiil*, Gülsevin (2000)'de kullanılan bir terimdir. Burada, belirteç tunccecikleri kuran ekler için *ulaç eki* terimi kullanılmaktadır.

² Sözü edilen adlaştırma ekleriyle ilgili daha fazla bilgi için bkz. Yavaş (1982a), Erguvanlı Taylan (1993), Van Schaaiç (2001), Hennesy ve Givón (2002), Aydın (2004) ve Karasoy (2009).

araya getirilmesiyle oluşturulan ulaçlar oldukça fazladır. Gülsevin (2000: 129) birleşik zarf-fiil olarak adlandırdığı ulaçları iki ana gruba ayırmıştır.

1. Ek+ek+... biçiminde olanlar
2. Ek(ler)+edat biçiminde olanlar

Ulaç eklerinin sözdizimsel³ ve anlamsal özellikleri ele alınırken bu dilbilgisel yapıların metin oluşturma sürecindeki işlevlerine değinilmemektedir. Erguvanlı Taylan (1984: 77)'de tanımlandığı gibi, bu eklerin, bir eklenti tümcesinin karmaşık tümce içinde belirteç görevinde kullanılmasını sağladığına değinilmiş ancak metin bağdaşıklığına olan etkileri ele alınmamıştır. Oysaki ulaç eklerinin, söylemler içinde yer alan olay ve durumları birbirleriyle (zaman, neden, koşul, amaç gibi) değişik ilişkilerini belirginleştirerek bağladığı ve metin bağdaşıklığına doğrudan katkılarının bulunduğu görülmektedir. Örneğin, (7) numaralı tümcede *-DiktAn sonra* ulaç ekinin iki olayı öncelik ilişkisiyle birbirine bağladığı ve küçük bir söylem oluşturduğu gösterilmişti.

Geleneksel Türkçe dilbilgisi kitaplarında, ulaçlar başlığı altında yer alan dilbilgisel yapıların tanımlarına bakıldığında, ulaç eklerinin kavramsal sınıflandırmalara sokulduğunu görülmektedir. Ancak bu çalışmalarda, ulaç ekleri birbirinden farklı sınıflara ayrılmıştır. Aşağıda, ulaç eklerinin art ve eş süremliler olarak

---

³ Alta sıralama yapıları ve ulaç ekleri üzerine yapılan evrensel nitelikteki tiplendirme çalışmaları, bu yapıların hem sözdizimsel hem de anlambilimsel özelliklerini ele alır. Bu çalışmalarda Hint-Avrupa Dilleri, ulaç eklerinin karmaşık tümcede gösterdikleri özelliklere ve işlevlere göre sınıflandırılırlar. Tiplendirme çalışmaları hakkında daha fazla bilgi almak için bkz. Thompson ve Longacre, 1985; Nedjalkov ve Nedjalkov, 1987; Lehmann, 1988; Verhoeven,1992; Haspelmath, 1995; Nedjalkov, 1995; VanValin ve LaPolla, 1997; Nedjalkov, 1998a ve 1998b; Kortmann, 1997; Kortmann, 1998; Hengeveld, 1998; Finch, 2000; Diessel, 2001; Pires, 2001; Bybee, 2002. Türkçe ulaçlar üzerine odaklanan çalışmalarda ise ulaç eklerinin yapılarında bulunan adlaştırma ekleri ve eklerin sözdizimsel özellikleri ele alınmaktadır. Bu çalışmalar hakkında bilgi almak için bkz. Brendemoen ve Csató, 1987; Csató ve Johanson, 1992; Gülsevin, 2000; Kornfilt, 2001; Öztürk, 2003; Aydın, 2004; Aydın, 2005a; Aydın, 2005b.

ele alındığı dilbilgisi kitaplarında yapılan sınıflandırmalardan kimi örneklere yer verilmektedir.

Ulaş eklerinin anlamsal özelliklerini artsüremli olarak irdeleyen Tekin (2000) ve Von Gabain (2000) çalışmalarında, bu ekler için herhangi bir sınıflandırma önermemekte, yalnızca bazılarının anlamlarını betimlemektedirler. Tekin (2000: 175-179) ve Von Gabain (2000: 84-121), *-(I)p*'in zamanda öncelik aktardığını ve *-mAdAn*'in onun olumsuz biçimi olduğunu söylemektedir.

- (8) “*bilig bilmáz kişi ol sabıg al-ıp yagru bar-ıp üküş kişi öltüg.*” ‘Cahil kişiler, (Çinlilerin) sözlerine inanıp (Çin’e) gidip çoğunuz öldünüz.’
- (9) “*tün udı-matı küntüz olor-matı...*”
- ‘Geceleri uyumadan, gündüzleri oturmadan...’

Yukarıda yer alan örnek tümcelerde, (8)’de, *-(I)p*, (9)’da ise *-mAdAn* ulaş eklerinin öncelik aktarımı örneklenmektedir. Tekin ve Von Gabain’in çalışmalarında, *-InCA* ve *-ken*’in tümceler arasında zaman aktarımı yaptığı söylenmektedir ancak bu zaman ilişkisinin ne türden bir ilişki olduğu belirtilmemektedir. Bu ulaş eklerine örnek olabilecek tümceler (10) ve (11)’de yer almaktadır.

- (10) “*tokuz kat üçürgüñ topul-gınca täritzun.*”
- ‘Dokuz kat geçen delininceye kadar terlesin.’
- (11) “*tanım tüsi takı tükämáz-kän*”
- ‘Tenimin tüyleri henüz bitmemişken’

-All ulaş ekininse eklenti tümcecığının başlangıcını bildirdiğini belirtmektedirler. (12) numaralı örnekte bu ekin yaptığı zaman aktarımı örneklendirilmektedir.

(12) “türk bodun kılın-galı türk kagan olor-galı şantunı balık(k)a taloy ügüzkä
tägmiş yok ärmiş.”

‘Türk halkı yaratılalı, Türk hakanı tahta oturalı Şantung şehirlerine ve büyük
denize kadar gittiği olmamış.’

Görüldüğü gibi, Türkçe üzerine yapılan artsüremli çalışmalarda, ulaç
eklerinden kimilerine değinilmiş ancak bunların ayrıntılı tanımlamaları
yapılmamıştır. Eşsüremli çalışmalara bakıldığında ise, ulaç ekleri için farklı farklı
sınıflandırma önerileri bulunmaktadır. Aşağıda, bu çalışmalarda yapılan
sınıflandırmalar sıralanmaktadır.

Lewis (1967: 175-190), ulaç ekleri arasında herhangi bir ayırım ya da
sınıflandırma yapmaksızın bu eklerin aktardıklarını anlamları sıralamıştır. Lewis’ın
açıklamalarına göre, *-A...-A* ulaç eki tekrarlanan eylemleri anlatır. *-(I)p*, tümceleri
ve anlamıyla bağlar ve bu bağlaçla eşdeğerdir. *-ArAk* ve *-ken*, karmaşık tümcede
eşzamanlılık bildirirler. Öncelik aktaran ulaç ekleri, *-InCA*, *-mAdAn*, *-(I)r...-mAz* ve *-*
DIĞI gibi’dir. Tümceler arasında zaman ilişkileri kuran diğer ulaç ekleri, *-DIkÇA* ve *-*
DIĞI müddetçe’dir. *-DIğInCA*, *-DIkÇA* ile aynı özelliklere sahiptir ancak onun eski
Anadolu dillerindeki karşılığıdır. *-IncAyA kadar* bir eylemin bitim noktasını, *-All*
(beri) ve *-DI...-All* ulaç ekleri ise bir eylemin başlangıç noktasını göstermektedir.
Sonralık aktaran ulaç eki, *-DIktAn sonra*’dır. Zaman dışında anlam ilişkileri aktaran
ulaç eklerinden, *-AsIyA* karşılaştırma, *-DIĞI takdirde* koşul, *-DIĞI halde* ve *-*
AcAĞINA/-AcAk yerde karşıtlık ifade etmektedir.

Slobin (1995: 349) çalışmasında, *-ken*'e değinmiş ve bu ulaç ekinin içsel bir zaman anlatımının bulunduğunu söylemiştir. *-ken* ile kurulan eklenti tümcecikleri temel tümce için bir artalan bilgisi sunmaktadır.

Kornfilt (1997: 69-76), Türkçede ulaç eklerinin sekiz ayrı anlam ilişkisi kurduğunu söylemektedir. Bunlar, *-DIĞI zaman*, *-DIktAn sonra*, *-mAdAn (önce)*, *-(I)r...-mAz*, *-DIkçA*, *-ken* ve *-InCA* ile aktarılan zaman ilişkileri, *-ArAk* ve *-mAdAn* ile aktarılan durum ilişkileri, *-mAk için* ulaç eki ile aktarılan amaç ilişkisi, *-DIĞI için* ve *-DIĞINdAn* ile aktarılan neden ilişkisi, *-DIĞI takdirde* ile aktarılan koşul ilişkisi, *-DIĞINdAn fazla* ve *-DIĞI kadar* ulaç ekleriyle aktarılan derecelendirme ilişkisi, *-DIĞI yer* ile aktarılan yer ilişkileri ve son olarak, *-sANDA* ile aktarılan beklentiye olumsuzlama ilişkisidir.

Hengirmen'in (1998: 255-262) çalışmasında, ulaç eklerinin beş ayrı sınıf oluşturduğu belirtilmektedir. Bunlar, *-(I)p* ulacını içeren bağlama ulaçları, *-ArAk*, *-ken*, *-DIĞI halde*, *-mAdAn* ve *-A...-A*'yı içeren durum ulaçları, *-DIĞINdA*, *-DIĞI sırada/zaman*, *-DIktAn sonra*, *-DIkçA*, *-All*, *-InCA*, *-InCAyA kadar* ve *-(I)r...-mAz* ulaçlarını içeren zaman ulaçları, *-DIĞINdAn* ve *-mAKTAn*'ı içeren sebep ulaçları ve *-DIĞI gibi*, *-DIĞI kadar* ve *-AcAĞI kadar* ulaçlarını içeren kıyaslama ulaçlarıdır.

Banguoğlu (2000: 573-585), ulaç eklerinin tümceler arasında kurduğu anlam ilişkilerini aşağıda gösterildiği biçimde betimlemektedir.

1. Ulama: *-(I)p* ile aktarılır.
2. Karşıtlama: *-sA (bile)* ile aktarılır.
3. Üsteleme: *-DIĞI gibi* ile aktarılır.
4. Hal: *-ArAk*, *-A...-A* ve *-ken* ile aktarılır.

5. Zaman aktaran ulaç ekleri altı alt ulama ayrılır:
  - i. İzleme: *-InCA*
  - ii. Eşzaman: *-DIĞINdA*
  - iii. Başlangıç: *-All (beri)*
  - iv. Bitim: *-IncAyA dek/kadar*
  - v. Öncelik: *-mAdAn (önce)*
  - vi. Sonralık: *-DIktAn sonra*
6. Karşılaştırma ulaç ekleri aralarında iki alt ulama ayrılırlar:
  - i. Gerçek karşılaştırma: *-DIĞI/-AcAĞI gibi*
  - ii. Tutmaca karşılaştırma: *-mIş gibi/kadar*
7. Sebep: *-DIĞINdAn* ve *-DIĞI için* ulaçlarıyla aktarılır.
8. Sonuç: *-mAkIA* ulaç ekiyle aktarılır.
9. Amaç: *-mAk için* ile aktarılır.
10. Şart: *-DIĞI takdirde* ve *-mASI halinde* ulaç ekleriyle aktarılır.

Banguoğlu (2000) ve Gencan'ın (2001) çalışmaları, zaman aktaran ulaç eklerini de kendi içlerinde zaman aralıklarına göre sınıflandırdığından dolayı diğer dilbilimcilerin çalışmalarından ayrılmaktadır.

Gencan (2001: 423-437), ulaç eklerinin sekiz ayrı grup oluşturduğunu söylemektedir. Bunlar, bağlama ulaç ekleri (*-[I]p*), durum ulaç ekleri (*-ArAk*, *-ken* ve *-A...-A*), artçıl ulaç ekleri (*-InCA* ve *-[I]r...-mAz*), başlama ulaç ekleri (*-All* ve *-DI...-All*), bitirme ulaç ekleri (*-IncAyA dek*, *-AnA kadar* ve *-AsIyA*), zaman ulaç ekleri (*-DIkçA*, *-DIĞINdA*, *-DIĞI/-AcAĞI zaman*, *-mAdAn [önce]* ve *-DIktAn sonra*),

nedenlik ulaç ekleri (-*DIĞI/-AcAĞI* [için/-den/-den dolayı]) ve ölçümleme ulaç ekleridir (-*DIĞI gibi/kadar* ve -*AcAĞI kadar*).

Atabay ve diğerlerinde (2003: 236-241), ulaç ekleri üç gruba ayrılmıştır. Yaptıkları sınıflandırmaya göre, -*DIĞINDA*, -*DIkçA*, -*IncA* ve -*All* zaman ulaç eklerini, -*A...-A*, -*ArAk*, -*mAdAn*, -*mAksIzIn* ve -*ken* durum ulaç eklerini, -*(I)p* ise bağlama ulaç eklerini oluşturur.

Adalı (2004: 61) çalışmasında, -*IncA*, -*All* ve -*mAdAn*'ın karmaşık tümcelerde zaman aktardığını söylemektedir.

Göksel ve Kerslake (2005: 399-418), Türkeçede belirteç yantümcelerinin sözdizim ve anlam özelliklerini incelerken, ulaç ekleriyle on altı ayrı anlam ilişkisinin aktarıldığına değinmektedir. Bunlar, ekleme (-*mAktAn başka*), anlaşma (-*mAk üzere*), beklentiyi olumsuzlama (-*DIĞI/-AcAĞI halde*, -*mASINA karşın*), koşul (-*DIĞI takdirde*, -*MASI halinde/durumunda*, -*DI mI*), bağlama (-*p*, -*ArAk*), reddetme (-*mASInA*), art bilgiye gönderme (-*DIĞINA/-AcAĞINA göre*), tarz (-*ArAk*, -*A...-A*, -*r gibi*, -*rcAsInA*, -*mIş gibi*, -*mIşçAsInA*, -*DIĞI/-AcAĞI gibi*), araç (-*ArAk*, -*mAk suretiyle/yoluyla*), tercih (-*mAktAnsA*), tekrar (-*DIkçA*), amaç (-*mAk için*), derecelendirme (-*AcAk kadar*, -*DIĞI/-AcAĞI kadar*), neden (-*DIĞI/-AcAĞI için*), değiştirme (-*AcAĞINA*, -*mAk yerine*), zaman (-*DIĞINDA/-DIĞI zaman*, -*ken*, -*r...-mAz*, -*All*, -*DIĞINDAn beri*, -*mAdAn*, -*IncAyA dek*, -*AnA kadar*, -*DIkçA*, -*DIĞI sürece*, -*DI mI*) ilişkileridir. Göksel ve Kerslake (2005) ulaç eklerini ayrıntılı kavramsal sınıflara ayırmaktadır. Bu sınıflandırmada kimi ulaç eklerinin aynı kavramsal sınıfta gösterilmesi daha uygun olabilmektedir. Örneğin, tercih aktaran -*mAktAnsA*, değiştirme aktaran -*AcAĞINA* ve -*mAk yerine* ulaç ekleriyle aynı

sözbilimsel ilişkinin ölçütlerini karşılamaktadır ve aynı kavramsal sınıf içinde gösterilebilirler.

1.2. Tezin Amacı ve Araştırma Soruları

Yukarıda da görüldüğü gibi, Türkçe dilbilgisi kitaplarında ulaç ekleri üzerine yapılan sınıflandırmalar birbirinden farklılaşmaktadır. Kimi çalışmalarda hiçbir sınıflandırma yapılmazken, kimi çalışmalarda birçok anlamsal ayrıma gidilmektedir. Tümce bağlamda ve söylem bağdaşıklığının sağlanmasında çeşitli görevler üstlenen bu dilbilgisel yapıların anlamsal özellikleri, daha ayrıntılı bir biçimde ele alınarak çözümlenmelidir.

Sözü edilen dilbilgisi kitaplarında, incelenen ulaç eklerinin oluşturduğu kavramsal sınıflar belirsizdir ve bunlar arasında çelişkiler bulunmaktadır. Başka bir deyişle, *-mAdAn* eki kimi dilbilgisi kitaplarında zaman ulaç ekleri altında ele alınırken, kimi dilbilgisi kitaplarında durum ulaç ekleri altında ele alınmaktadır. Benzer biçimde, *-DIKÇA* için de farklı ulamlar belirlenmektedir. Bu ulaç ekleri, değişik bağlamlarda iki anlamı da aktarabilirler, ancak dilbilgisi kitaplarında, hangi bağlamda hangi anlamı aktardıkları hakkında da herhangi bir bilgi sunulmamaktadır. Alanyazını taraması göstermektedir ki ulaç ekleri üzerine yapılan sınıflandırmaların çelişkili olduğunu göstermektedir. Görülen bir başka nokta, anlamları bakımından örtüşen ulaç eklerinin benzer/farklı özelliklerinin ne olduğunun dilbilgisi kitaplarında yer almamasıdır. Örneğin, benzer zamansal ilişkiler aktaran *-Inca*, *-DIĞINda* ve *-DIĞI zaman* ulaç ekleri arasında yer alan farklılıkların neler olduğu betimlenmelidir.

Bu eklerin karmaşık tümcelerde ne gibi kısıtlamalar yaptıkları hakkında bilgi sunulmamaktadır. Bu tür bir yaklaşım, bu eklerin birbirleriyle bire bir benzer olduklarını varsayar. Ancak bu ulaç eklerinin benzer ve farklı özellikleri de göz önünde bulundurulurken ayrımlara gidilmelidir. Geleneksel dilbilgisi kitaplarında ulaç ekleri, yalnızca bir tür bağlaç ya da eylemsi olarak ele alınmış ve bu eklerin tümce bağlamında ve söylem bağdaşıklığını oluşturmadaki önemi göz ardı edilmiştir. Bu çalışmada ise, ulaç ekleri için ayrıntılı bir kavramsal sınıflandırmanın yapılması temel hedeftir. Türkçe ulaç ekleriyle hangi sözbilimsel yapıların kurulduğunun ve zamansal çevreleme yapılarını belirginleştiren ulaç eklerinin zaman aralıklarına göre kaç alt kavramsal sınıfa ayrıldığına saptanması çalışmanın odak noktaları olmuştur. Bu çalışmada yapılan sınıflandırma, Türkçe ulaç eklerinin söylem bağdaşıklığına ne gibi katkıları olduğunu daha net bir biçimde ortaya koymaktadır.

Çalışma yürütülürken göz önünde bulundurulmuş araştırma soruları şu şekildedir:

- Ulaç eklerinin anlambilimsel işlevleri nelerdir?
- Ulaç ekleri ile hangi sözbilimsel yapılar belirginleştirilmektedir? Bunların hangileri alt kavramsal sınıflara ayrılmaktadır?
- Zaman ilişkilerini belirginleştiren ulaç ekleri hangi zamansal aralıklarda kullanılabilir? Bu eklerin, karmaşık tümce eylemlerinin kılınış özellikleri ve tümcede yer alan dilbilgisel görünüş ile olan etkileşimleri ne şekildedir?

Belirtilen bu sorulara doğal dil kullanımının bulunduğu kaynaklardan elde edilen veriler üzerinde yanıtlar aranmıştır.

1.3. Tezin Veri Tabanı ve Sınırlandırmalar

Çalışmada çözümlenecek veri tabanı Google Search ve WebCorp arama motorlarından elektronik ortamda taranarak elde edilen karmaşık tümcelerden oluşmaktadır. Çalışma kapsamına yazılı metinler alınmaktadır. Bu nedenle, ulaş eklerini içeren sözlü kullanımlar göz ardı edilmiştir.

Elektronik ortamdan elde edilen veriye ek olarak, Türk Çağdaş Edebiyatı'ndan seçilen dokuz eser taranmış ve ulaş eklerinin kullanımıyla oluşturulan karmaşık tümceler tezin inceleme kapsamına alınmıştır. Bu eserler seçilirken göz önünde bulundurulacak özellik, eserlerin anlatı metinleri olması ve aktarılan olayların zamansal sıralanma özelliği göstermesidir. Elde edilen veri içerisinde çalışmaya yapılabilecek yaklaşık 2000 karmaşık tümce belirlenmiştir. Bu tümceler arasından 460 karmaşık tümce seçilerek örnek oluşturması amacıyla EK-1'de sunulmuştur.

Gerek görülen yerlerde, sözü edilen konunun açıklanabilmesi amacıyla, araştırmacının oluşturduğu karmaşık tümceler de çözümlenmeye alınmıştır. Araştırmada kullanılan veriler (örnek tümceler), karmaşıklığı önlemek amacıyla her bölümde (1)'den başlayarak numaralandırılmıştır.

1.4. Tezin Bölümleri

Çalışmanın 1. Bölümünde, söylemde bağdaşıklık ilişkileri ve ulaç eklerinin bağdaşıklığı sağlamadaki önemi üzerine kısa bir giriş ve tanıtım yapılmış, çalışmanın amacına ve sınırlandırmalarına değinilmiştir. Bu bölümde, geleneksel Türkçe dilbilgisi kitaplarında ulaçlar üzerine yapılan sınıflandırma önerileri ele alınmıştır. Bu sınıflandırmalara yönelik eleştiriler ve kapsamlı bir sınıflandırma gereksinimi irdelenmiştir.

Çalışmanın 2. Bölümünde, bu çalışmada yapılan sınıflandırma önerisinin temelini oluşturan Sözbilimsel Yapı Çözümlemesi tanıtılmış ve tanımlanan sözbilimsel yapıların ölçütleri açıklanmıştır. Zamansal çevreleme yapılarını belirginleştiren ulaç ekleri için bir alt kavramsal sınıflandırmanın uygunluğu tartışılmış ve bu sınıflandırmanın yapılabilmesi için eylem anlambiliminin kullanılmasının gerekliliklerine değinilmiştir.

Çalışmanın 3. Bölümünde, Türkçe ulaç eklerinin Sözbilimsel Yapı Çözümlemesi çerçevesinde bir sınıflandırması (bu eklerin hangi bağdaşıklık ilişkilerini belirginleştirdiğinin bir listesi) yapılmıştır. Zamansal çevreleme sözbilimsel yapısını belirginleştiren ulaç ekleri, bu sınıf içinde, zamansal aralık kavramının eylemlerin kılınış özellikleri ve dilbilgisel görünüş ile etkileşimi göz önünde bulundurularak ayrılmıştır.

Çalışmanın 4. Bölümünde, Türkçede ilk defa uygulanan, ulaç eklerinin belirginleştirdiği bağdaşıklık ilişkilerini ana dili Türkçe olan uzman görüşlerini yoklayarak sorgulayan ve önerilen sınıflandırmanın bir taslağının oluşturulmasını ve

özömlerlerin doğruluğunun sınanmasını amaçlayan anket çalışmasına yer verilmiş ve bu çalışmanın sonuçları ele alınmıştır.

Çalışmanın sonuçlarını içeren 5. bölümde, vargılar özetlenmiş ve yeniden vurgulanmıştır. SY erevesinde, Türkçe ulaç eklerinin işlevlerinin ve etkileşimlerinin temel alındığı bir belirginleştirme listesi oluşturulmuştur.

Çalışmanın 6. Bölümünde ulaşılan sonuçlar doğrultusunda ileri çalışmalar için önerilerde bulunulmuştur.

2. SÖZBİLİMSEL YAPI ÇÖZÜMLEMESİ

Bu bölümde, tez çalışmasında temel alınan kurama, bu kuramda önerilen sözbilimsel yapılara ve bunların ölçütlerine değinilmiştir. Ayrıca, zamansal ilişkileri belirginleştiren ulaç ekleri için zaman aralığı kavramının öne çıktığı bir alt sınıflandırma oluşturulmasının gerekliliği ele alınmıştır.

Bu tez çalışmasında, alta sıralama yapıları ve metinlerde bağdaşıklık ilişkilerini çözümlenmeye yönelik kuramlar⁴ arasında yer alan ve edimbilimsel yaklaşımı temel alan *Sözbilimsel Yapı Çözümlemesi* (bundan sonra SYÇ) kullanılmaktadır. SYÇ⁵, yazılı metinlerin düzenlenişini açıklamayı hedefleyen, Mann ve Thompson (1987) tarafından geliştirilmiş betimleyici bir kuramdır. Taboada ve Mann (2006)'da da belirtildiği gibi, SYÇ'de metinlerin işleyişi konu alınmaktadır ve bilgisayar destekli metin oluşturma, anlambilimdilbilim ve edimbilim gibi alanlarda yaygın olarak kullanılanmaktadır. SYÇ'de, metinlerin yapıları, bunları oluşturan parçalar arasında bulunan *tutarlılık bağlantıları* (coherence relations) çözümlenerek

---

⁴ Tümce bağlayıcılarının sözdizimsel özelliklerini betimlemeyi sağlayan ve Foley ve Van Valin (1984) tarafından öne sürülen Birleştirme ve Tür Kuramı (bu kuramla yapılan çalışmaları görmek için bkz. Erguvanlı Taylan, 1988; Van Valin ve La Polla, 1997; La Polla, 2003; Toratani, 2003; Çetintaş Yıldırım, 2004), Bilişsel Dilbilim alanında yer alan çalışmalarda kullanılan ve Fauconnier (1994) tarafından geliştirilen Zihinsel Alanlar Kuramı (bu kuramı tanıtan ve temel alan çalışmalar için bkz. Saeed, 1997; Lee, 2001; Dancygier ve Sweetser, 2005), Bilişsel Dilbilim alanında, metinlerdeki bağdaşıklık ilişkilerini mantıksal çözümlenmelerle ele alan ve Kehler (2002) tarafından önerilen Söylem Bağdaşıklığı Kuramı, sözü edilen kuramlardan bazılarıdır. Değişik bağdaşıklık ilişkilerinin çözümlendiği ve bağlayıcıların bu ilişkilerin kurulmasındaki işlevlerini konu alan kimi çalışmalar arasında ise Quirk ve diğerleri, 1985; Sweetser, 1990; Stein ve Wright, 1995; Degand, 1998; Pander Maat ve Sanders, 2000; Quintero, 2002; Degand ve Pander Maat, 2003; Sanders, 2005; Spooren ve diğerleri, 2007 ve Stukker ve Sanders, 2008 sayılabilir. Bağdaşıklıkta öznesellik kavramını çözümlenmede kullanılan *-Dir* ekinin anlam özellikleri ile ilgili bilgi için bkz. Tura Sansa (1984).

⁵ Bill Mann tarafından kurulmuş olan ve SYÇ'yi tüm özellikleriyle tanıtan bir internet sitesi bulunmaktadır. Kuram hakkında daha fazla bilgi almak için <http://www.sfu.ca/rst/> linkini inceleyiniz. SYÇ'nin uygulamaları üzerine bilgi almak için bkz. Barzilay, 2004 ve Taboada ve Mann, 2005.

tanımlanmaktadır. Tutarlılık bağlantıları alta sıralama yapılarının incelenmesinde de sıklıkla ele alınmıştır (Matthiessen ve Thompson, 1988; Power ve diğerleri, 1999; Asher ve Vieu, 2005)⁶.

Bu kuramda inceleme kapsamına alınan veri yelpazesinde, iki veya daha fazla tümceden oluşan söylem parçaları (ister bağlayıcılarla⁷ işaretlenmiş karmaşık tümceler olsun, ister birbirinden bağımsız tümceler olsun) yer almaktadır. Söylem parçaları içinde yer alan tümcelerin her biri, bir ya da daha fazla önerme içerebilir. SYÇ'de önermeler, kurulan tüm bağlantıların temelini oluşturmaktadır. Tümcelerle aktarılan önermeler, birbirlerine rastgele değil, çeşitli bağlantılar kurarak bağlanırlar ve sözbilimsel yapılar oluştururlar. Bir sözbilimsel yapıda, en küçük boyutuyla, metni üreten kişinin amacını aktaran bir çekirdek (Ç) ve bu önermeyi değişik bilgilerle donatıp ayrıntılandırmaya yarayan bir eklenti (E) bulunur. Taboada ve Mann'da (2006) ele alındığı gibi, Ç, bir metnin en önemli parçasıdır. E ise, genellikle Ç olmadan yorumlanamamakta ve E'nin metinden çıkarılması metin içeriğinde çok fazla bir değişiklik yapmamaktadır. Bu ayrım, karmaşık tümcelerde yer alan yan ve temel tümceler arasında da bulunmaktadır. En basit şekliyle, SYÇ'de önerilen sözbilimsel yapılar, tümce önermeleri arasında kurulmaktadır. Ulaş ekleri gibi bağlayıcılar, tümceler arasında var olan bağdaşıklık ilişkilerini belirginleştirmektedir. Mann ve Thompson (1986: 71)'de, bağlayıcıların önermelerin ilişkisel yorumlarını belirlediğine (ya da sınırladığına) değinilmiştir. Bağlayıcılar, önermeler arasında

---

⁶ Özmen'e (2005: 226) göre, "söylem türünü belirginleştiren en önemli değişkenlerden biri olan sözbilimsel yapı, söylemin zamansal yapısını etkileyen ve belirginleştiren en önemli değişkenlerden biridir".

⁷ Burada *bağlayıcı* terimi, *bağlaçlar*, *ulaçlar* ve *ortaçları* kapsayacak biçimde, bir üst sınıf olarak verilmektedir. Bunun nedeni, *ulaçlar* ve *ortaçların* da *bağlaçlar* gibi tümceleri değişik bağlantılarla birbirine bağlamasıdır. Bir üst sınıf olarak *bağlaç* teriminin kullanılması, diğer iki grup bağlayıcının çözümlemede göz ardı edilmesine neden olabilmektedir.

kurulabilecek olası bağdaşıklık ilişkilerini sınırlarlar. Nicholas'ın (1994) da vurguladığı gibi, önermeler arasında bulunan bir ilişki birden çok bağlayıcıyla belirginleştirilebileceği gibi, bir bağlayıcı da birden çok ilişkiye karşılık gelebilmektedir. Bu çalışmada ele alınan ulaç ekleri de, karmaşık tümcelerde, önermeler arasında var olan bağdaşıklık ilişkilerini çeşitli şekillerde sınırladılmakta, ya da belirginleştirmektedir.

Önermeleri içeren tümceler, aşağıda da açıklandığı gibi, yirmi değişik sözbilimsel ilişki içine girebilirler⁸. Bu ilişkileri belirleyen dört temel kısıtlayıcı bulunur. Bunlar, Ç üzerindeki kısıtlayıcılar, E üzerindeki kısıtlayıcılar, Ç ve E'nin birleşimi üzerindeki kısıtlayıcılar ve kurulan ilişkinin etkisinden oluşmaktadır. Sözü edilen kısıtlayıcılar, önermeler arasında var olan bağdaşıklık ilişkilerinin dinleyici üzerindeki etkilerini betimlediği için işlevseldir. Tümce üreticisi, sözü edilen 20 sözbilimsel yapıyı oluşturduğu metinde kullanırken, iki ayrı amaç belirlemektedir. Bunlardan ilki dinleyicinin önermeler arasında kurulan ilişkiyi fark etmesini sağlamaktır. İkincisi ise, dinleyiciyi herhangi bir şeyi kabullenmesi için ikna etmektir. Önermeler arasında yer alan konu ve sunum temelli ilişkiler ilerleyen bölümlerde ele alınmıştır.

---

⁸ SYÇ (1987)'de önerilen sözbilimsel yapılara daha sonra başka dilbilimciler tarafından ekler ve geliştirmeler yapılmıştır (Mann ve Thompson, 1988). Ayrıca sınıflandırmalar önerilmiş ve 24 ayrı sözbilimsel yapı bulunduğu söylenmiştir. Bunlardan en dikkat çekici olanı, Nicholas'ın (1994) çalışmasıdır. Nicholas, bu çalışmada belirtilen 20 sözbilimsel yapıya ek olarak 4 ayrı sözbilimsel yapı olduğunu belirlemiştir. Bunlar, hazırlama (preparation), araç (means), koşul-dışı (unconditional) ve ters koşul (unless)'dur. Bu çalışmada da SYÇ (1987)'de önerilmeyen iki ayrı sözbilimsel yapının Türkçe ulaçlarla belirginleştirildiğine değinilmektedir. Burada, Nicholas'ın önerdiği diğer sözbilimsel yapılar göz ardı edilmiştir. Mann ve Thompson'un (1987)'de önerdiği orijinal sınıflandırmaya sadık kalınmaktadır ve önerilen sınıflandırma bu temel ile şekillendirilmektedir.

Sözbilimsel yapıların kısa bir tanıtımının yapıldığı sonraki bölümlerde, verilen örneklerin bir kısmı Mann ve Thompson'un (1987) orijinal çalışma metninden Türkçeye çevrilmiş olan örneklerdir. Bu örnekler, (M&T, 1987) biçiminde belirtilmiştir. Örneklerin kimileri ise internetten tarama yöntemiyle elde edilmiş olan reklâm ve anlatı metinlerinden seçilmiştir. Aşağıda, sözbilimsel yapıların kısıtlamaları örneklerle açıklanmaktadır.

2.1. Konu Temelli İlişkiler (Subject Matter Relations)

Konu temelli ilişkilerde, tümce üreticisinin amacı, dinleyicinin, kurulan bağdaşıklık ilişkisini fark etmesidir. Bu ilişkiler anlambilimsel içeriklidir ve dinleyiciyi herhangi bir işi gerçekleştirmesi için güdülemez. Konu temelli ilişkiler, zamansal çevreleme, çözüm, ayrıntılandırma, koşul, neden demeti, amaç, koşul-olumsuz sonuç, yorumlama, değerlendirme, yeniden belirtme, özetleme, dizi ve zıtlık sözbilimsel yapılarında bulunmaktadır.

2.1.1. Zamansal Çevreleme İlişkileri (Circumstance Relations)

Bu sözbilimsel yapıda, Ç önermesi bir durum ya da olay aktarır. E önermesi ise Ç önermesinin yorumlanmasında kullanılabilecek bir çerçeve oluşturur. Bu çerçeve Ç'nin gerçekleştiği yer ve zaman bilgilerini içermektedir.

(1) Geçen yıl ailemin yanına tatile gittiğimde çok üzücü olaylar yaşadım.

E

Ç

Yukarıdaki örnekte yer alan karmaşık tümcede, *-DIĞINDA* ile işaretlenen yantümce, temel tümcenin gerçekleşmesi ile ilgili yer ve zaman bilgilerini aktarır. Bu nedenle, yantümce E'yi, temel tümce ise Ç'yi oluşturarak zamansal çevreleme⁹ ilişkisi aktarılır.

2.1.2. Çözüm İlişkisi (Solutionhood Relation)

Çözüm ilişkilerinde, E ile aktarılan önerme bir sorunu, Ç ile aktarılan önerme ise E'de sunulan soruna yönelik bir çözümü içerir. Örnek (2)'de *i* ile gösterilen tümce sorunu aktardığından E, *ii* bu soruna yönelik çözümü aktardığından Ç olmaktadır.

- (2) i. Balık gibi yemeklerin hazırlanmasından sonra ellerde kalan kötü koku ev hanımlarının en büyük sıkıntılarından biridir.
- ii. Bu kokuların ellerden çıkarılabilmesi için en etkili yollardan biri, kahve telvesinin içine biraz limon sıkılarak ellere sürülmesi ve biraz beklettikten sonra durulanmasıdır.

---

⁹ M&T (1987)'de 'Circumstance Relation' olarak adlandırılan bu sözbilimsel yapı, Leyla Uzun'un Ankara Üniversitesi DTCF Dilbilim Anabilim Dalı'nda 2008 yılında verdiği doktora ders notlarında, 'Gerektirme Yapısı' olarak Türkçeye çevrilmiştir. Ancak 'Gerektirme' teriminin koşul yapılarıyla karıştırılma olasılığı bulunmaktadır. Bu nedenle, bu çalışmada, 'Circumstance Relation' için 'Zamansal Çevreleme Yapısı' terimi önerilmektedir.

2.1.3. Ayrıntılandırma İlişkisi (Elaboration Relation)

Ç ile bir durum ya da olay anlatılmaktadır. E, bu durum ya da olayla ilgili ek bilgiler ve detayları içermektedir. Aşağıda gösterildiği biçimde, E önermesine, çıkarımsal olarak, Ç ile aktarılan önermeden de ulaşılabilmektedir. Başka bir deyişle, Ç ve E arasında bir bütün-parça ilişkisi bulunmaktadır.

1. Grup: Üye
2. Özetleme: Örnekleme
3. Bütün: Parça
4. Aşama: Adım
5. Nesne: Nitelik
6. Genelleme: Özelleşme

(3) i. Yeni HP Compaq Presario üstün nitelikleriyle bilgisayar kullanıcılarına estetik ve teknolojinin keyfini aynı anda çıkarma imkânını veriyor.

ii. Yepyeni inox kasasıyla göz alıcı bir şıklık sunuyor.

iii. Dört çekirdekli işlemcisi hız ve performansı birleştirerek kullanıcıları teknolojinin doruklarına yükseltiyor.

(3) numaralı örnekte *i* ile sunulan tümce Ç'yi oluşturmaktadır. *ii* ve *iii* tümceleri, Ç tümceciğinde aktarılan durumu ayrıntılayan önermeler içerdiğinden, E'yi

oluşturmaktadır (Burada, bilgisayarın niteliklerini ayrıntılayan iki ayrı tümce olarak görünmektedir. Bir başka deyişle, tümceler arası nesne-nitelik ilişkisi verilmektedir).

2.1.4. Koşul İlişkisi (Condition Relation)

Bu sözbilimsel yapıda, E'nin aktardığı önerme varsayımsal ya da gelecekte meydana gelebilecek bir durum ya da olayı içerebilmektedir. Ç olayının gerçekleşmesi ise E olayının gerçekleşmesine bağlıdır.

- (4) i. Teröristler bir ilkokulda on iki öğrenciyi rehin aldılar.
ii. Hapishanede tutulan arkadaşları bırakılırsa
iii. rehineleri salıvereceklerini bildirdiler.

(4)'te *ii* ile anlatılan olay gelecekte meydana gelebilecek bir olayı anlatmaktadır. *iii*'nin gerçekleşmesi ise *ii*'de verilen E önermesinin gerçekleşmesine bağlıdır.

2.1.5. Neden Demeti (Cause Cluster)

Neden demeti içinde dört ayrı sözbilimsel yapı bulunmaktadır. Bunlar, isteme bağlı neden, isteme bağlı olmayan neden, isteme bağlı sonuç ve isteme bağlı olmayan sonuç olarak ayrılmaktadır.

2.1.5.1. İsteme Bağlı Neden İlişkisi (Volitional Cause Relation)

Bu yapıda, Ç'de istemli olarak gerçekleştirilmiş bir olay ya da durum aktarılmaktadır. E ile aktarılan önerme ise, edicinin Ç'yi kendi istemiyle gerçekleştirmesine neden olacak bir durumu aktarır. E tümcesinin söylemde yer almaması, dinleyicinin, Ç'nin istemli olarak gerçekleştirildiği sezdirimini alamamasına neden olur. (5)'te istemli gerçekleştirilmiş bir olay ve olaya neden olan durum sırasıyla verilmiştir.

(5) i. Bilgisayarımı servise yollayıp tamir ettirdim

ii. çünkü bozulmuş tuş takımıyla yazı yazmak neredeyse imkânsız olmuştu.

(M&T, 1987)

2.1.5.2. İsteme Bağlı Olmayan Neden İlişkisi (Non-Volitional Cause Relation)

İsteme bağlı olan nedenin aksine, isteme bağlı olmayan neden, Ç'de konuşucunun istemi dışında gerçekleşen bir durumu, E'de bu duruma neden olan etmenleri birbirine bağlamaktadır. Bu yapı ile kurulan ilişkilerde, E ile aktarılan bilgilerin bulunmaması, dinleyicinin Ç ile anlatılan olayın gerçekleşme nedenini yorumlayamamasına yol açabilmektedir. Aşağıda yer alan örnekte, *iii* ile gösterilen tümce *iv* ile aktarılan durumun nedeni olmaktadır.

- (6) i. Kendi çeliğimizi yapmak için
- ii. ihtiyacımız olan demir, kömür ve manganez gibi maddeleri kendimiz yeraltından çıkarabilmekteyiz.
- iii. İhtiyacımızdan daha fazla madeni çıkarabildiğimizden dolayı,
- iv. elimizde ihraç etmek için büyük miktarda manganez ve demir bulunmaktadır. (M&T, 1987)

Bu örnekte, *iv* tümcesinin nedeni, ne *i*'den ne de *ii*'den anlaşılabilir. *iv*'nin gerçekleşme nedeninin anlaşılabilir olması için *iii*'de aktarılan bilgilerin söylemde bulunması gerekmektedir.

2.1.5.3. İsteme Bağlı Sonuç İlişkisi (Volitional Result Relation)

Neden demeti içinde, tümceler arası anlam ilişkilerinin yapılanması neden bildirme yönünde olabileceği gibi sonuç bildirme yönünde de olabilir. İsteme bağlı gerçekleşen sonuç ilişkisinde, Ç ile aktarılan önerme, E ile aktarılanın gerçekleşmesine neden olmaktadır. Bu sözbilimsel yapı çerçevesinde, E, istem ile gerçekleştirilen bir durum ya da olayın sonucunu anlatır. (7) numaralı örnekte, ilk tümce kişinin iradesiyle gerçekleştirdiği bir olayı, ikinci tümce ise bu olaydan kaynaklanan sonucu aktarmaktadır.

- (7) i. Devletten aldığı işletme kredisini kullanarak bir türlü idare edemediği bir büyük baş hayvan çiftliği kurdu.
- ii. Bu çiftliği iki sene sonra elinden çıkardı.

2.1.5.4. İsteme Bağlı Olmayan Sonuç İlişkisi (Non-Volitional Result Relation)

Ç'de yer alan tümce E olayının gerçekleşmesine neden olmaktadır, ancak ne Ç ne de E ile aktarılan önerme iradeye bağlı olarak gerçekleşmemektedir. Tümceler arasında bulunan bu bağlantı (8)'de oldukça açık bir biçimde gösterilmektedir.

- (8) i. Rusya'da kurulan nükleer santraldeki patlama çevredeki birçok yerleşim alanını yerle bir etti.
- ii. Yaklaşık 1200 kişi hayatını kaybetti.
- iii. 2000'den fazla insan ise hastanelerde yaşam mücadelesi veriyor.

Yukarıda yer alan örnekte, *i* tümcesi herhangi bir edicinin iradesi dışında gerçekleşen bir olayı anlattığından Ç tümcesini oluşturmaktadır. Bu olayın gerçekleşmesinin neden olduğu sonuçlar ise *ii* ve *iii*'de verilmiştir ve sonuçları aktaran E tümceleri olarak görülmektedir.

2.1.6. Amaç İlişkisi (Purpose Relation)

Bir söylem parçasında yer alan tümceler arasında amaç ilişkisinin kurulabilmesi için E'nin gerçekleşmemiş bir durumu anlatması gerekmektedir. Ç'nin gerçekleştirilmesi ile birlikte E de gerçekleşecektir. Dolayısıyla, E olayının başlaması için Ç olayı gerçekleştirilmekte ve E bir amaç oluşturmaktadır.

- (9) i. Size en uygun lens çapının ne olduğunu öğrenebilmek için
ii. bir göz doktoruna muayene olmanız gerekebilir.

(9) numaralı örnekte, *i*'de verilen tümce E'dir. E ile aktarılan önermenin gerçekleşebilmesi için *ii*'de bulunan Ç'nin gerçekleştirilmesi gerekmektedir.

2.1.7. Koşul-Olumsuz Sonuç İlişkisi (Otherwise Relation)

Koşul ilişkisinden farklı olarak, koşul-olumsuz sonuç ilişkisi, E ile aktarılan olayın gerçekleşmemesine neden olmaktadır. Ç olayı E olayını etkileyerek E'de anlatılan ve gerçekleşeceği varsayılan olayın meydana gelmemesine yol açmaktadır.

- (10) i. Yeni bankacılık kanunlarına göre bütün müşteriler, bağlı oldukları vergi dairelerini ve mükellef numaralarını bankalara bildirmek zorundadırlar.
ii. Aksi takdirde, müşterilerin talep ettiği hizmetler gerçekleştirilmeyecektir.

Yukarıdaki örnekte, *i* tümcesi (Ç) koşulu, *ii* tümcesi (E) ise koşulun gerçekleştirilmemesi sonucunda meydana gelecek olan durumu anlatmaktadır. *i*'de sunulan koşulun gerçekleştirilmesi olumsuz sonucun gerçekleşmesini (talep edilen hizmetlerin gerçekleştirilmemesini) engelleyecektir.

2.1.8. Yorumlama İlişkisi (Interpretation Relation)

E ile Ç arasında kurulan bu ilişkide, E, Ç ile aktarılan durumu Ç'de var olmayan bir biçimde yansıtmaktadır. Üreticinin Ç'deki bilgi içeriğine karşı olan tutumu E'de yansıtılmaktadır.

- (11) i. İki yıldır kendini eve kapatan ve her kamera karşısına geçişinde oldukça paspal bir görüntü yaratan Hande Ataizi yeniden göz doldurmaya başladı.
ii. Görülen o ki hayatına yeni bir aşk girdi.

(11)'de *i*'de aktarılan durum değişimiyle ilgili olarak *ii*'de söylemi üreten kişinin tutumu verilmektedir. *ii* (E), üreticinin yorumunu da içeren bilgileri *i* (Ç)'de olmayan bir biçimde yansıtmaktadır.

2.1.9. Değerlendirme İlişkisi (Evaluation Relation)

Yorumlama ve değerlendirme ilişkileri, E ve Ç arasındaki bilgisel ilişkileri benzer biçimde düzenler. Bu iki sözbilimsel yapı arasındaki fark, E ve Ç arasında

değerlendirme ilişkisi kurulduğunda, Ç'de üreticinin olumlu tutumunun da yansıtılmasıdır.

(12) i. Danino küpleri, mevsiminde toplanmış meyvelerden, el değmeyen kapalı ortamlarda üretilmektedir.

ii. Danino'yu bu kadar lezzetli, sağlıklı ve dayanıklı yapan işte budur.

Örnek (12)'den de görüldüğü gibi, Ç'de üreticinin olumlu tutumunun da yansıtıldığı önerme, *i*'de verilen E'nin bilgi aktarımını değerlendirmektedir.

2.1.10. Yeniden Belirtme İlişkisi (Restatement Relation)

Yeniden belirtme ilişkisinde, E ve Ç, bilgi aktarımı bakımından özdeş önermeler içermektedir.

(13) i. Bakımlı bir araba sahibini yansıtır.

ii. Arabanız sizin hakkınızda çok şey söyler. (M&T, 1987)

Yukarıda, *i* (Ç) ve *ii* (E) aynı bilgi içeriğine sahiptir. E, Ç önermesini aynı içeriği koruyarak farklı biçimde tekrarlar.

2.1.11. Özetleme İlişkisi (Summary Relation)

Bu sözbilimsel yapıda birden çok Ç bulunmaktadır. E, bu çoklu Ç'nin aktardığı içeriği yeniden belirtmektedir ancak biçimsel nicelik bakımından Ç'den farklıdır. E, her zaman Ç'den daha kısadır.

(14) i. Bu yaz Mudanya'da yerli ve yabancı turistleri çekmek için birçok kültürel aktivite gerçekleştirilecek.

(ii, iii ve iv'de düzenlenen kültürel aktivitelerle ilgili ayrıntılandırma ve güdüleme ilişkileri yer almaktadır.)

v. Yani, yaz tatilini Mudanya'da geçirecek olanları tam bir kültürel doyum bekliyor.

v (E) tümcesi kendinden önce gelen *i*, *ii*, *iii* ve *iv* Ç tümcelerinin bilgi içeriklerini kapsayan bir önerme aktarmakta ve Ç önermelerini özetlemektedir.

2.1.12. Dizi İlişkisi (Sequence Relation)

Dizi ilişkisi içinde olan tümceler yalnızca Ç'lerdir. Bu yapıda E tümceleri bulunmaz. Ç'ler birbiriyle eş düzeyli, sıralılık bağlantısıyla kurulmuş yapıları oluşturur. Başka bir deyişle, bu tümceler ardı ardına gerçekleşen olay ya da durumları anlatır. Örnek (15)'te verilen yemek tarifi dizi Ç'ler arasındaki *dizi ilişkisini* oldukça net bir biçimde göstermektedir.

(15) i. Pirinçler suda haşlanır.

ii. Yeteri kadar tuz, karabiber ve kuru nane suya eklenir.

iii. Yoğurtla un bir kaptaki krema kıvamını alana kadar karıştırılır.

iv. Yoğurt-un karışımı yavaşça kaynayan suya dökülür.

v. Çorba pişince üzerine kızdırılmış tereyağı ve pul biber eklenir.

2.1.13. Zıtlık İlişkisi (Contrast Relation)

Zıtlık ilişkisinde de dizi ilişkisinde olduğu gibi çoklu Ç yapısı bulunmaktadır. Ancak Ç tümcelerinin sayısı ikiden fazla olamaz. E tümcesinin yer almadığı bu yapıda, iki Ç birçok bakımdan benzer olarak ve bazı bakımlardan farklı olarak yorumlanabilir. Benzer ya da farklı özellikleri göz önünde tutularak karşılaştırılabilirler.

(16) i. Yetişkinler isteklerini dile getirebilir ve kendi koydukları kuralları çerçevesinde yaşayabilirler.

ii. Ama çocuklar her istediklerine öyle kolayca ulaşamadıkları gibi her zaman başkalarının kuralları ve sınırları içinde yaşamaya mahkûm olurlar.

Yukarıdaki örnekte, yetişkinlerle çocuklar insanoğlu olmaları bakımından benzerdirler. Öte yandan, yaşları bakımından farklılaşırlar. Söylem içinde, insanoğlu olan fakat yaşları birbirinden farklı iki grup canlı varlık sahip oldukları hakları göz

önünde bulundurulurak karşılaştırılmaktadır. Böylelikle, bu iki Ç *zıtlık ilişkisi* içine girer.

2.2. Sunum Temelli İlişkiler

Sunum temelli ilişkilerde, tümce üreticisinin amacı, dinleyicide belirli bir etki yaratmaktır. Bu etki, dinleyiciyi bir şeyi yapması için güdülemek ya da Ç'de aktarılan önermeye yönelik dinleyicinin olumlu tutumunu veya inancını arttırmaktır. Bu ilişkiler tümce üreticisinin niyetine dayalıdır. Sunum temelli ilişkiler arasında artalan, yeterlik, güdüleme, beklentiyi olumsuzlama, karşı tez, tanıt ve gerekçelendirme sözbilimsel yapıları yer almaktadır.

2.2.1. Artalan İlişkisi (Background Relation)

Bu yapısal ilişkide, Ç, E ile aktarılan bilgiler olmadan yorumlanamamaktadır. Ç ile aktarılan bilgilerden en az birinin anlamı E ile aktarılan bilgi içeriğinin bilinmesiyle açıklığa kavuşmaktadır.

- (17) i. Hükümet, Sayısal Loto ve at yarışlarından aldığı vergiyi iki katına çıkarma kararı aldı.
- ii. Alınan bilgilere göre, bu artış, şans oyunlarına olan ve gittikçe artan ilginin azaltılması amacıyla yapılıyor.

(17) numaralı örnekte, *ii* tümcesinde yer alan *bu artış* ile yapılan gönderme ancak *i* tümceciğinin söylemde bulunmasıyla yorumlanabilmektedir. *Bu artışın* Hükümet tarafından şans oyunlarının vergisi üzerine yapıldığı, ancak *i* tümcesi söylemde yer alırsa anlaşılır olmaktadır. Bu nedenle, (17)'de *i*, *ii* için bir artalan bilgisi sunmakta ve tümceler arasında artalan ilişkisi kurulmaktadır.

2.2.2. Yeterlilik İlişkisi (Enablement Relation)

Yeterlilik ilişkisinde, Ç'de aktarılan olay ya da durumun dinleyici tarafından gerçekleştirilebilmesi için (dinleyicinin olayı gerçekleştirme yetisinin oluşabilmesi için) E'de aktarılan bilgileri kavraması gerekmektedir. (18)'de, *i* tümcesinde dinleyicinin gerçekleştirme olasılığı bulunan bir durum yer almaktadır. Bu durumun gerçekleştirilebilmesi içinse *ii*'de yer alan bilgilerin kullanılması gerekir. Dinleyici ancak bu bilgilerin aracılığıyla Ç'de aktarılan olayı gerçekleştirme yetisine kavuşacaktır.

(18) i. Dil becerinizi geliştirerek işinizde yükselme imkânını elde edin. Eğitici kitabımızda ikna etme ve yönlendirme becerileri üzerine birçok yararlı bilgi var.

ii. Kitabımız hakkında bilgi edinmek ve sipariş vermek için 0 324 5558899 numaralı telefonu arayabilirsiniz.

2.2.3. Güdüleme İlişkisi (Motivation Relation)

Güdüleme ilişkisinde, 'de yine dinleyici tarafından gerçekleştirilmesi olası bir durum ya da olay bulunmaktadır. E ile aktarılan bilgi, dinleyiciyi 'yi gerçekleştirmesi için güdülemektedir. (19)'da güdüleme sözbilimsel yapısını örnekleyen sözceler yer almaktadır.

- (19) i. Haziran ayında Mersin'in en güzel tarihi meknlarından olan Cennet-Cehennem Mağaraları, Kanlıdivane ve Silifke kalesine günübirlik turlar düzenliyoruz.
- ii. Kalabalık gruplarla çok eğlenceli ve bilgilendirici olacağını düşündüğümüz geziler olacak.
- iii. Tur düzenleyicisi olarak benim de katılacağım bu gezileri kaçırmayın diyorum.

rnek (19)'da *i* ile verilen tümcede dinleyicinin katılmak isteyebileceği türden bir aktivite hakkında bilgiler aktarılmaktadır. *i*'de bulunan  tümcesinin dinleyici tarafından gerçekleştirilme isteğinin arttırılması için ise *ii* ve *iii*'de bulunan tümceler verilmektedir. Dolayısıyla bu tümceler E'yi oluşturmaktadır ve dinleyiciyi 'yi gerçekleştirmesi için güdülemektedir.

2.2.4. Beklentiyi Olumsuzlama İlişkisi (Concession Relation)

Beklentiyi olumsuzlama ilişkisinde de üreticinin Ç tûmcesinin içeriğine olan eğilimi söz konusudur. İki ilişki arasında bulunan fark, üreticinin E'nin aktardığı bilgilerin doğruluğunu da kabullenmesidir. Üretici, E ve Ç arasında önermesel bir tutarsızlık olabileceğini bilmektedir ancak her iki önermenin de kendi içinde tutarlı olduğunu kabul eder.

- (20) i. Bu ilacın hayvan deneylerinde gebe hayvanlara zarar verdiği kanıtlanmış olmasına rağmen
ii. insanlar üzerindeki etkisi deney yetersizliği nedeniyle bilinmemektedir.
(M&T, 1987)

(20)'de *i* ve *ii* kendi içlerinde tutarlı önermelere sahiptir. İlkinde, ilacın gebe hayvanlara zararlı olduğu bildirilmektedir. İkincisinde ise, ilacın insanlara zararlı olmayabileceği çünkü bu konuda yapılmış yeterli deney olmadığı aktarılmaktadır. Öte yandan, bu iki tûmce birbiriyle tutarsız bir ilişkiye girerler. Başka bir deyişle, hayvanlara zararlı olan bu ilacın insanlara da zarar vermesi çok büyük bir ihtimaldir. Tûmce üreticisinin olumlu eğilimi *ii*'nin içeriği üzerinedir. Sonuç olarak *ii*'de Ç tûmcesi *i*'de ise E tûmcesi yer almaktadır.

2.2.5. Karşı Tez İlişkisi (Antithesis Relation)

Tümceler arasında kurulan karşılaştırma bağlantılarından biri *karşı tez ilişkisi*dir. Bu yapılarda, tümcenin üreticisi, Ç ile aktarılan önermeye yönelik olumlu sezdirimlerde bulunmaktadır.

E ve Ç arasında herhangi bir bakımdan karşılaştırma yapılmaktadır. Bir başka deyişle, iki önerme birçok bakımdan benzer olabilir, birçok bakımdan farklı olabilir ya da farklılıkları göz önünde bulundurularak karşılaştırılıyor olabilir. Karşı tez ilişkisi örnek (21)'de oldukça açık bir biçimde görülebilmektedir.

- (21) i. Birçok kişi hastanelerin çok yoğun olduğundan, doktorların hastalarla yeteri kadar ilgilenmediğinden ve bu nedenle iyi bir sağlık hizmeti alamadıklarından şikâyet eder.
- ii. Şikâyetlerinde haklı olsalar da, sözünü ettikleri aksaklıkların altında yatan gerçek nedenleri göremezler.
- iii. Doktorların hastalarla yeterince ilgilenememeleri, onların işlerini ciddiye almadıklarından değil,
- iv. devletin hastanelere yaptığı yatırımların azlığından
- iv. ve bütün hastalara yetecek sağlık hizmetini sağlayamamasından kaynaklanmaktadır.

Örnek (21)'de *iv* ve *v* tümceleri *iii* ile karşılaştırılmaktadır. Üreticinin *iv* ve *v* tümcelerine olan yaklaşımı, gerçek nedenlerin bu tümcelerin aktardığı bilgiler olduğu

yönündedir. Bu nedenle bu tümceler iki ayrı Ç tümcesini oluşturmaktadır. E ise *iii*'de verilen tümcedir. Üreticiye göre, *i*'de aktarılan olumsuzlukların temel kaynağı *iii* değildir.

2.2.6. Tanıt İlişkisi (Evidence Relation)

Tanıt olarak adlandırılan sözbilimsel yapıda, Ç ile aktarılan bilgiler E'de aktarılanlarla desteklenmektedir. Böylece, dinleyicinin Ç'de anlatılan bilgilere olan inancı artmaktadır. (22) numaralı örnekte, tanıt sözbilimsel yapısı oluşturan iki tümce yer almaktadır. *i* ile gösterilen tümce Ç tümcesidir ve dinleyicinin bir dereceye kadar gerçekliğinden şüphe edebileceği bir önerme içerir. *ii*'de verilen tümceler ise, Ç'yi destekleyici, ona tanıt oluşturan ve dinleyicinin Ç'ye olan inancını arttırmayı amaçlayan tümcelerdir.

- (22) i. Ben bu cinayet vakasında Ahmet Akdemir'in herhangi bir suçu olduğunu düşünmemekteyim.
- ii. İş ortağının ifadeleri kendisinin cinayet saatlerinde olay yerinde olmadığını kanıtladı. Ayrıca cinayeti işleyen kişiyle de bir bağlantısı bulunamadı.

2.2.7. Gerekçelendirme İlişkisi (Justify Relation)

Gerekçelendirme her ne kadar tanıt ilişkisiyle benzer gibi görünse de tanıttan farklıdır çünkü üretici Ç'de aktardığı bilgileri E ile tanıtlamaya çalışmamaktadır. Gerekçelendirmede üretici Ç'yi sunar. E'de aktarılan bilgiler dinleyiciyi, üreticinin Ç'deki bilgileri haklı olarak aktardığını kabul etmesine neden olur.

(23) i. Türk Sanat Müziği konseri önümüzdeki hafta Perşembe günü verilecek.

ii. Konserle ilgili diğer ayrıntıları daha sonra elektronik postayla sizlere bildiririm.

iii. Ama şimdiden Perşembe günü için kimseye randevu vermemenizde fayda var.

(23)'te, *i* ile aktarılan tümce Ç'dir ve *ii*'de de aktarıldığı gibi, bu tümcede konserle ilgili ayrıntılı bilgi verilmemektedir. *ii* ve *iii*'de bulunan E tümceleri, üreticinin ayrıntılı bilgiler vermeksizin Ç'yi aktarmasına hakkı olduğunu göstermektedir. Böylece, Ç ve E tümceleri arasında gerekçelendirme ilişkisi kurulmaktadır.

Yukarıda tanıtılan yirmi sözbilimsel yapı, ulaç eklerini de içeren değişik dilbilgisel araçla belirginleştirilebilmektedir. Burada yapılacak olan sınıflandırmada, hangi sözbilimsel yapıların Türkçe ulaç ekleriyle belirginleştirilebildiği gösterilmektedir. Bu sınıflandırmalar tanımlanırken zamansal çevreleme yapılarını belirginleştiren ulaç ekleri için ayrıca bir alt sınıflandırma önerilmektedir.

2.3. Zamansal Çevreleme Sözbilimsel Yapısı İçin Alt Sınıflandırma

Zamansal çevreleme sözbilimsel yapılarının özelliklerinin ele alındığı 2.1.1. bölümünde açıklandığı gibi, tümceler, zamansal çevreleme yapıları ile bağlandıklarında, aralarında zaman ve uzam ile ilgili bağlantılar oluşmaktadır. Bu bağlantılarda, E, Ç ile anlatılan durum ya da olayın içinde gerçekleştiği zamanı ya da yeri gösteren bilgiler aktarır. Türkçede, tümceler arasında bu türden ilişkileri belirginleştiren birçok ulaç eki vardır. Bu ekler, E'nin gerçekleşmesini temel alarak Ç'yi zaman doğrusu üzerinde, tümce üreticisinin belirlediği bir noktaya yerleştirir.

SYÇ, zamansal çevreleme sözbilimsel yapılarını diğer sözbilimsel yapılardan ayırt etmekte ancak bu sözbilimsel yapı içinde var olan birbirinden farklı alt grupları açıklamakta kullanılamamaktadır. Oysaki Türkçe ulaç ekleri, geleneksel dilbilgisi kitaplarında da ele alındığı gibi birçok farklı türden zamansal ilişkisini belirginleştirebilmektedir. Örneğin, *-IncA*, *-ken*, *-All* gibi ulaç eklerinin tümü zamansal çevreleme sözbilimsel yapılarını belirginleştirmektedir, ancak bu eklerin kullanıldığı karmaşık tümceler arasında belirgin zamansal farklılıklar bulunmaktadır. *-IncA* öncelik, *-ken* paralellik, *-All* ise başlatma ilişkilerini belirginleştirmeleri bakımından birbirinden farklılaşmaktadır. Bu nedenle, bu türden sözbilimsel yapıları belirginleştiren ulaç ekleri arasında bir ayrıma gidilmesinin gerekli olduğu açıktır.

Zamansal ilişkilerin ön planda olduğu bir çözümlemede öncelikle zaman kavramına ve tümcelerde var olan olası zaman aralıklarına değinmek yararlı olacaktır. Evans'ın (2003: 3–14) değindiği gibi, her olay bir zaman noktasında ya da bir zaman dilimi içinde gerçekleşir. Birçok kişi, 'gerçek bir zaman' olduğuna,

zamanın fiziksel olarak var olduğuna ve dünya yüzünde, diğer canlı ve nesnelere gibi zamanın da nesnel bir gerçekleşmesi olduğuna inanmaktadır. Ancak insanoğlu olarak, zamanı ölçmek için biyolojik bir aracımız yoktur. Bu nedenle, bazı bilim adamları, zamanın nesnel bir gerçekliğinin bulunmadığını ileri sürerler. Zamanı ölçmek için (saat gibi) mekanik aletler dışında bir aracımızın olmadığı doğrudur. Yine de, zaman, doğada meydana gelen birtakım olaylar sayesinde hissedilir. Başka bir deyişle, dünyanın kendi etrafında dönmesi sonucunda güneşin gökyüzündeki konumunun değişmesi gibi doğa olayları, zamanı içgüdüsel olarak algılamamıza neden olur. Varlığını dolaylı da olsa hissettiğimiz zaman kavramı hakkında, ancak ona devinimsel ve uzamsal içerikler ekleyerek söz edebiliriz. Örneğin, *zaman sonsuza doğru akıyor ya da artık bir karar vermenin zamanı geldi* dendiğinde, zamana devinimsel işlevler verilir ve zamanın fiziksel olarak var olduğu varsayımı ortaya çıkar.

Declerck'e (1997: 60–63) göre, fiziksel zaman (gerçek zaman kavramı) ve dilbilgisel zaman arasında mutlaka farklılıklar olacaktır. Fizik kuralları göz önünde tutulduğunda, zaman tek yönlü ve sürekli bir gerçekleşme gösterir. Bu süreklilik, iki parçası olan bir doğruyla (zaman doğrusu) temsil edilir. Doğrudaki parçalar ise, *şu an* ile ayrılan *geçmiş* ve *gelecekte* oluşur. *Şu an*, *geçmiş* ve *geleceği* birbirinden ayıran, kendi içinde yayılımı olmayan bir noktadır ve zaman doğrusu üzerinde yine tek yönlü bir şekilde sürekli olarak ilerler. Aslında soyut olan zaman kavramı, dil konuşucuları tarafından, kendi zaman algıları çerçevesinde, dilbilgisel araçlarla somutlaştırılır. Wierzbicka (1996: 57)'de de belirtildiği gibi birçok dilde, zamanı, geçmiş ve geçmiş-dışı biçiminde ayırma eğilimi vardır. İngilizce, zamanı, geçmiş alanı ve geçmiş-dışı ya da şu an alanı olarak ikiye ayırır. Zaman doğrusu üzerinde,

(25) “London lies on the Thames.”

Londra yatmak geçmiş-dışı üzerinde belirli Thames
'Londra Thames'de yer alır.'

Şu an öncesi, çok kısa bir zaman dilimi olarak algılanabilir (bkz. Örn. 26).

(26) “I have just seen him.”

1tk işlemci geçmiş-dışı henüz görmek geçmiş onu
'Onu şimdi gördüm.'

Şu an öncesinin bilinmeyen bir geçmişe kadar uzandığı da anlatılabilir (bkz. Örn. 27).

(27) “The earth has existed for billions of years.”

belirli dünya işlemci geçmiş-dışı var olmak geçmiş için milyarlarca yıl
'Dünya milyarlarca yıldır var olmaktadır.'

Geçmiş alanı, tümcenin üretiminden çok uzun bir zaman dilimi öncesinde gerçekleşmiş olarak aktarılabilir (bkz. Örn. 28).

(28) “Things were different in ancient Rome.”

şeyler olmak geçmiş farklı içinde antik Roma
'Antik Roma'da her şey değişti.'

Ancak, *şu an alanına* çok yakın bir zamanda gerçekleşmiş olarak da yansıtılabilir (bkz. 29).

(29) “The phone rang a minute ago.”

belirli telefon çalmak geçmiş bir dakika önce
'Bir dakika önce telefon çaldı.'

Örneklerden de görüldüğü gibi, tümcelerle aktarılan durum ya da olayların gerçekleşme zamanı, tümce üreticisinin olayın zamanını ne şekilde algıladığına bağlıdır¹¹. Söylemde zaman ilişkileri, zaman-görünüş-kip işlemcileri, belirteçler ve bağlayıcılar gibi birçok değişik dilbilgisel yapıyla düzenlenir ve belirginleştirilir. Özmen (2006), söylemde zaman ilişkilerini ele aldığı çalışmasında, bu ilişkilerin belirlenmesinde en güçlü kısıtlayıcının *zaman kısıtlayıcısı* olduğunu öne sürmektedir. Özmen'in (2006: 61) önerdiği zaman kısıtlayıcısına göre, söylemin zaman yapısının yorumlanmasında zaman ulaçlarının, belirteçlerinin ve bağlayıcılarının dikkate alınması gerekmektedir.

1. Bölümde ayrıntılı biçimde ele alındığı gibi, Türkçe dilbilgisi kitaplarında zaman ulaçları, öncelik, sonralık ve eşzamanlılık anlatanlar olarak üç sınıfa ayrılmaktadır¹². Declerck'in zaman doğrusu göz önünde bulundurulduğunda, ulaçların bu biçimde ayrılması mantıklı görünür. Zaman doğrusuna göre, iki olay ya da durumdan biri, ya diğerinden önce ya da sonra veya bu iki olay ya da durum, eşzamanlı olarak gerçekleşebilir. Ancak olaylar arasındaki zamansal ilişkiler yalnızca

---

¹¹ Declerck (1997: 62–63), gösterilen zaman doğrusunu İngilizce zaman işlemcilerini göz önünde tutarak oluşturmaktadır. Doğru üzerinde yer alan *şu an öncesi* ve *şu an sonrası alanlar*, İngilizcede kullanılan ancak Türkçe karşılığı çok da net olmayan, *have* geçmiş-dışı zaman işlemcisinin içine yerleştirilebileceği olası zaman dilimlerini açıklayabilmek amacıyla belirlenmiştir. Burada, Türkçede bu alanlara yerleştirilecek zaman işlemcilerinin bulunup bulunmadığının sorgulanması çalışma kapsamını aşmaktadır. Bu nedenle, bu konunun ayrıntılarına girilmemektir. Gösterilen zaman doğrusu, Declerck(1997: 62)'te sunulduğu biçimde Türkçe için de kabul edilmektedir. Her ne kadar, ilk gözlemlerde, Türkçede *have* işlemcisine karşılık olabilecek bir zaman işlemcisinin bulunmadığı görülse de, zaman-görünüş-kip işlemcilerinin yaptığı zaman gönderimlerinin belirteçlerle nitelenebildiği ve konuşucunun tümcenin gerçekleşme zamanını, *şu an öncesi* ve *şu an sonrası alanlara* yerleştirebildiği açıktır. *Ali geldi* ve *Ali şimdi geldi* tümceleri arasındaki fark, konuşucunun kendi zaman algısı çerçevesinde, ilk tümceyi *geçmiş alana*, ikinci tümceyi ise *şu an öncesi alana* yerleştirmiş olmasıdır.

¹² Çetintaş Yıldırım'da (2005a: 51-62) da önermeler arasında kurulan zaman ilişkilerini belirginleştiren ulaç eklerinin görünüş özellikleri ele alınmış ve bu eklerin eşzamanlılık, öncelik ve sonralık olarak üç temel zamanı belirginleştirdiği belirtilmiştir.

öncelik, sonralık ve eşzamanlılık olarak ayırt edilirse, zamanda yer alan ara aşamalar göz ardı edilmiş olunur. Bir tümcede anlatılan olay, başlangıç ve bitiş noktaları da göz önünde tutularak bir bütün halinde ele alındığında, tümceler arasında on dört olası zaman ilişkisi tanımlanabilir. Allen (1983:835), X ve Y olarak adlandırdığı iki olay arasında, tablo 1’de gösterilen yedi zaman ilişkisinin var olabileceğini, olaylar arasındaki ilişki tersine çevrildiğinde ise toplam on dört zamansal ilişki bulunduğunu söylemektedir.

Zamansal İlişki	İlişkinin Tümcelerle Gösterimi	
X Y’den öncedir (Y X’den öncedir)	XXX	YYY
X Y’ye paraleldir (Y X’e paraleldir)	XXX	YYY
X Y’yi karşılar (Y X’i karşılar)	XXXYYY	YYYXXX
X Y ile örtüşür (Y X ile örtüşür)	XXX	YYY
Y X’i içerir (X Y’yi içerir)	XXX	YYY
X Y’yi başlatır (Y X’i başlatır)	XXX	YYY
X Y’yi bitirir (Y X’i bitirir)	XXX	YYY

Tablo (1). On dört olası zaman ilişkisi (Allen, 1983: 835)¹³

¹³ Tablo (1)’de sunulan yedi zaman ilişkisi, gösterildiği biçimde tersine çevrildiğinde, toplam on dört değişik zaman ilişkisi meydana gelir.

Allen'in X ve Y tümceleri, E ve  tümceleri olarak düşünüldüğünde, bu on dört ilişkinin tümünün Türkçe ulaç ekleri tarafından belirginleştirilip belirginleştirilmediğı sorgulanabilir. E ve  arasında zamansal bir ilişki vardır. E,  için zamansal bir ereve sunar ve 'nin gerçekleşme zamanını belirginleştirir. Bu durumda, E  için tablo 1'de gösterilen hangi zamansal arka planları ulaç ekleriyle dilbilgisel olarak belirginleştirir?¹⁴ Bu sorunun yanıtlanabilmesi için öncelikle Declerck'in zaman doğrusunda bir takım değişiklikler yapılması gerekmektedir. Doğruda, geçmiş ve geçmiş-dışı alanlarını birbirinden ayıran şu an noktası, sözcenin üretim zamanıdır. Ulaç ekleriyle kurulan karmaşık tümceler bir bütün olarak ele alındığında doğruda bir zaman dilimine yerleştirilebilir. Ancak, karmaşık tümceyi oluşturan tümceciklerin arasındaki ilişkiyi açıklayabilmek için doğruya bir başka nokta ('nin başlangıç noktası) yerleştirmek gerekir. (30) ve (31)'de verilen örnekler, bu noktanın doğru üzerine neden konması gerektiğini açıklamaktadır.

(30) Ali niversiteden mezun olduğunda büyük bir kutlama yaptık.

(31) Ali niversiteden mezun olduğunda büyük bir kutlama yapacağız.

Yukarıdaki iki karmaşık tümce zaman anlatımları bakımından farklılaşmaktadır. Bu tümcelerin ilki,  eylemi üzerinde bulunan *-DI* zaman işlemcisinin [+ geçmiş] özelliğinden dolayı şu an öncesinde herhangi bir noktaya yerleştirilebilir.

---

¹⁴ Türkçede zaman ilişkilerini belirginleştiren kimi ulaç eklerinin karmaşık tümcelere yansıtıkları görünüş özellikleri etintaş Yıldırım (2005b)'de betimlenmektedir.

GEÇMİŞ

ŞU AN ÖNCESİ

ŞU AN SONRASI

(Ali üniversiteden mezun olduğunda büyük bir kutlama yaptık)

Şekil (2). (30) numaralı tmccenin zaman doğrusu

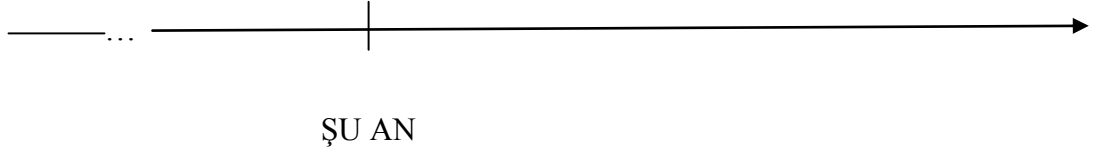
Öte yandan, ikinci örnekte, Ç eylemi üzerinde bulunan işlemler [- geçmiş] özellikli – *AcAk* görünüş ekidir. Bu durumda, karmaşık tmcc geçmiş-dışı alanda bir noktaya yerleştirilecektir.

GEÇMİŞ

ŞU AN ÖNCESİ

ŞU AN SONRASI

(Ali üniversiteden mezun olduğunda büyük bir kutlama yapacağız)

Şekil (3). (31) numaralı tmccenin zaman doğrusu

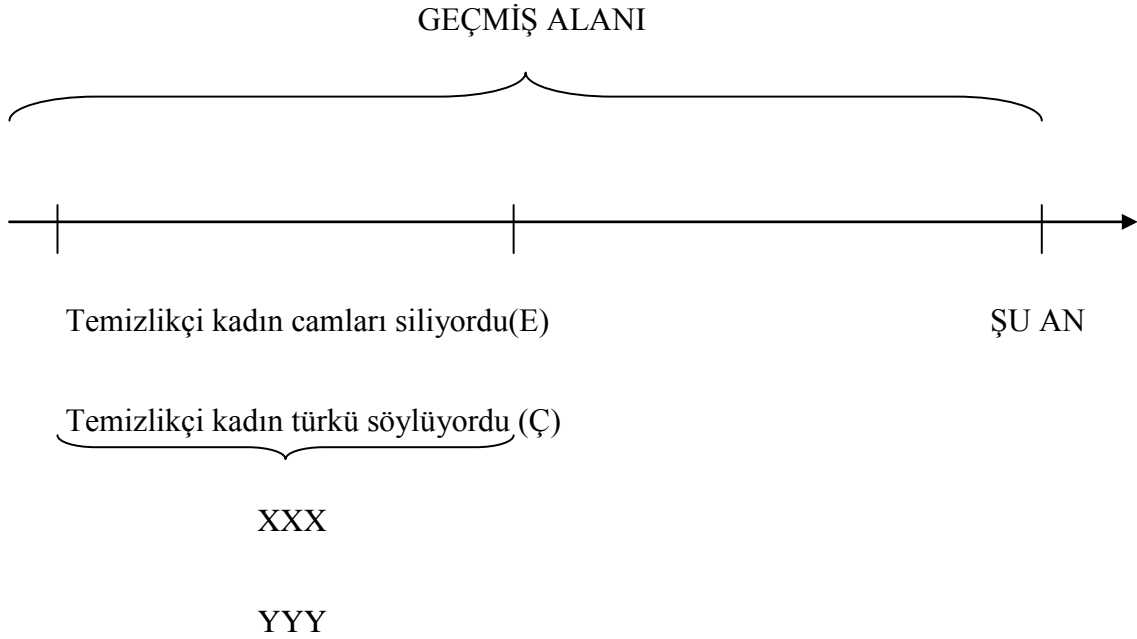
Yukarıdaki doğrular, karmaşık tmcceler bütüncül olarak yorumlandığında tmccenin zamandaki görünümünü bize sunar. Tmcceler arasındaki ilişkiyi gösterebilmek içinse doğruda Ç'nin başlangıç noktası belirlenmelidir. Aşağıdaki iki doğruda, karmaşık tmccelerin geçmiş ve geçmiş-dışı alanlarda, Ç'nin başlangıç noktasına göre oluşan görünümleri verilmektedir.

(32) tümcesinde, tümcecikler arası zaman ilişkisi, (30) ve (31)'deki gibi *ncelik* değil, *paralellik ilişkisidir*. Paralellik ilişkisinde, iki olay aynı zaman noktasında başlamakta, eşit süre (eşit bir zaman aralığı) boyunca devam etmekte ve yine aynı zaman noktasında bitmektedir. (32)'de i zaman yapısı şu şekilde gösterilir: XXX

YYY

(32)'de yer alan paralellik ilişkisini aktarabilmek için, zaman doğrusu üzerinde olayların başlangıç ve bitiş noktalarının belirlenmesi gerekir. Doğruda E ve  geçmiş alanında, aynı noktada başlayan, aynı zaman aralığında gerçekleşmeye devam eden ve aynı noktada biten olaylar olarak görülmektedir (bkz. şekil 6).

şekil (6). (32) numaralı tümcenin zaman doğrusu

Görüldüğü gibi, karmaşık tümcelerde tümcecikler arasında kurulan zamansal çevreleme sözbilimsel yapılarını belirginleştiren ulaç ekleri iin bir alt sınıflandırmaya gidilmesi ve bu sınıflandırmanın yapılmasında, karmaşık tümceyi oluşturan tmceciklerle aktarılan zaman aralıklarının ölçüt olarak alınması önemli

olmaktadır. Sanders (2005: 4)'te de belirtildiği gibi, bir söylemde bağdaşıklığın sağlanması için kullanılan bağlayıcıların seçiminde kılınış/dilbilgisel görünüş önemli rol oynamaktadır. Bağdaşıklığı zamansal ilişkiler aktararak oluşturan ulaçlar arasında bir ayrıma gidilebilmesi için ise E ve Ç tümceciklerinin kılınış/dilbilgisel görünüş özellikleri dikkate alınmalıdır. Çalışmada yapılacak olan sınıflandırmanın eksiksiz olabilmesi için sözü edilen ulaçların ayırımında zaman aralığı kavramı ve eylem anlambilimi kullanılmaktadır. Ulaç eklerinin ne tür zamansal bağlamlarda kullanılabildikleri, karmaşık tümcede bulunan kılınış ve görünüş özelliklerinin bu eklerin hangi zamansal ilişkileri belirginleştirdiği ve ulaç eklerinin zamansal aralıklara yerleştirilmesinde temel alınan ölçütlerin neler olduğu ancak bu eklerin kılınış ve görünüş ile olan etkileşimleri belirlemektedir.

3. SYÇ ÇERÇEVESİNDE TÜRKÇE ULAÇ EKLERİNİN BELİRGİNLEŞTİRDİĞİ SÖZBİLİMSEL YAPILAR

Bu bölümde, Türkçe ulaç eklerinin, SYÇ’de ayrımı yapılan konu temelli (zamansal çevreleme, neden demeti, koşul, beklentiyi olumsuzlama, amaç, zıtlık, dizi, tarz ve derecelendirme) ve sunum temelli (beklentiyi olumsuzlama ve karşı tez) sözbilimsel yapıları ne biçimlerde belirginleştirdikleri örneklerle ele alınmaktadır.

3.1. Konu Temelli İlişkiler

SYÇ’nin tanıtıldığı 2. bölümde de vurgulandığı gibi, tümceler arasında bir sözbilimsel yapının kurulması sürecinde, tümce üreticisinin, aktardığı önerme ile ne gibi bir amaca ulaşmak istediği ve önermeyi aktarmaktaki niyetinin ne olduğu önem taşımaktadır. Konu temelli ilişkilerde, üretici, dinleyicinin yalnızca tümceler arasında var olan ilişkinin farkına varmasını amaçlamaktadır. Alt bölümlerde, karmaşık tümcelerde, tümcecik önermeleri arasında yer alan konu temelli ilişkilerden hangilerinin Türkçe ulaç ekleriyle belirginleştirildiği irdelenmektedir.

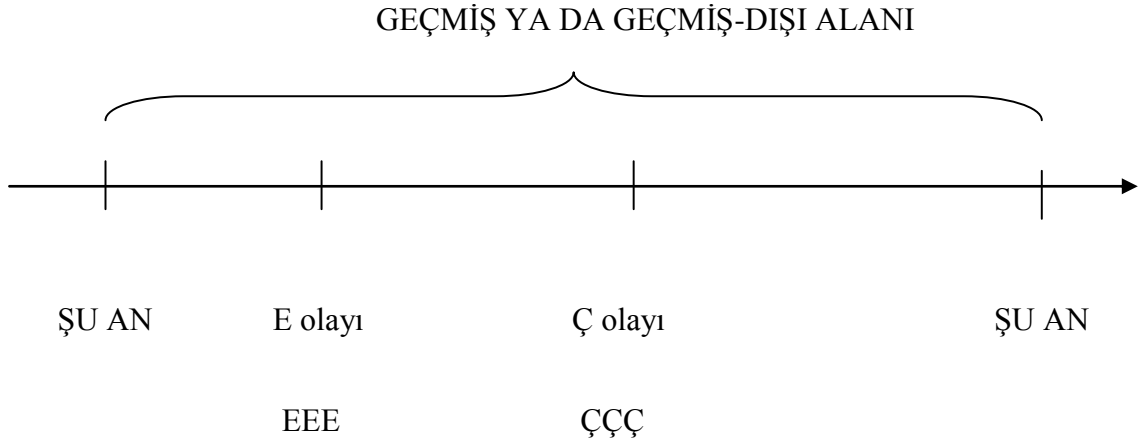
3.1.1. Zamansal Çevreleme Yapıları

Tümcecikler arasında zamana ya da uzama ilişkin bağlantılar bulunduğunda zamansal çevreleme sözbilimsel yapıları kurulur. Bu yapılarda, Ç, bir durum ya da olayı aktarır, E ise Ç'nin gerçekleştiği zamanla ilgili bilgi verir. Türkçede *-InCA*, *-ken*, *-DIĞINdAn beri*, *-DIĞINdA* gibi ulaç ekleri, tümcecikleri zamansal çevreleme ilişkilerini belirginleştirerek bağlarlar. Türkçe ulaç ekleri yedi ayrı zamansal ilişkiyi aktarmak için kullanılabilmekte ve bu ilişkileri belirginleştirmektedir. Türkçe ulaç eklerinin belirginleştirdiği zamansal ilişkiler, öncelik, sonralık, paralellik, içirme, karşılama, başlatma ve bitirmedir.

İlerleyen bölümlerde ele alınacak olan zamansal ilişkiler sözbilimsel yapılar değildir. SYÇ, zamansal çevreleme yapılarında bu türden (tümceciklerde açılan zamansal aralıklara göre) bir ayrıma gitmemektedir. Tümcecikler arasında kurulan zamansal ilişkilerini belirginleştiren birçok ulaç eki bulunmaktadır ve bunlar arasında belirgin farklılıklar gözlenmektedir. Sonuç olarak, bütüncül bir sınıflandırmada bu ulaç eklerinin hangi zaman aralıklarında kullanılabildiklerinin de betimlenmesi gerekmektedir. Karmaşık tümcede var olan kılınış ve görünüş özelliklerinin oluşturduğu bir takım kısıtlamalar içinde, zamansal ilişkileri belirginleştiren Türkçe ulaç eklerinin hangi zaman aralıklarını belirlemede kullanıldıkları alt bölümlerde betimlenmektedir.

3.1.1.1. Öncelik ve Sonralık (Zamanda Ardışıklık) İlişkileri

E ve Ç gerçekleştirmelerine göre zamanda ardışıklık gösterebilirler. Bir takım ulaç ekleri ise, ardışıklık gösteren tümceleri birbirine bağlayarak ardışıklığın hangi yönde olduğunu belirginleştirir. 2.3. bölümünde, X ve Y tümceleri arasında iki tür ardışıklık ilişkisi tanımlanmıştır: X tümcesinin Y'den önce gerçekleştiğini aktaran XXX YYY yapısı ve bunun tersi olan ve X'in Y'den sonralığını aktaran YYY XXX yapısı. Kimi ulaç ekleri, sözü edilen bu *öncelik* ve *sonralık ilişkilerini* belirginleştirmektedir. İlk olarak, Türkçede öncelik ilişkisini belirginleştiren ulaç ekleri ele alınmaktadır.

Şekil (7). Tümceler arası öncelik ilişkisi

Şekil 7’de verilen zaman doğrusu, tümceler arası öncelik ilişkisini göstermektedir. Buna göre, *şu an noktası* doğrunun herhangi bir noktasına yerleştirilebilir. *Şu an noktasının* konumu, Ç eylemi üzerinde geçmiş işlemcisinin mi yoksa geçmiş-dışı işlemcisinin mi bulunduğuyla ilgilidir. Böylelikle, karmaşık tümce geçmiş ya da geçmiş-dışı alanlarından birinde yer alacaktır. (1–5) örneklerinde bulunan ulaç ekleri,

E ve Ç arasında kurulan ardışıklık ilişkisinde, E'nin Ç'den önce gerçekleştiğini belirginleştirmektedir.

(1) Ali gelince sinemaya gideceğiz.

E Ç

(2) Ali geldiğinde sinemaya gideceğiz.

E Ç

(3) Ali geldiği zaman sinemaya gideceğiz.

E Ç

(4) Yemek yedikten sonra futbol oynadık.

E Ç

(5) Yeni müdürün atanmasıyla birlikte birçok kişi işten atıldı.

E Ç

Örnekler (1–3)'te *Ali'nin gelmesi*, *sinemaya gitmemizden önce geçmiş-dışı* alanda gerçekleşmektedir. (4)'te *yemek yeme* olayı, *futbol oynama* olayından önce geçmiş alanında meydana gelmektedir. (5)'te ise, *yeni müdürün atanması*, *birçok kişinin işten atılmasından önce geçmiş* alanında yer almaktadır. Bu durumda, yukarıdaki karmaşık tümceleri kuran ulaç ekleri öncelik aktarımını belirginleştirmektedir.

Sonralık ilişkisinde, E ile aktarılan olay Ç ile aktarılandan sonra gerçekleşir. Bu ilişkinin zaman doğrusundaki gösterimi şekil 8'deki gibidir. (6–8) numaralı

Öncelik ve sonralık¹⁵ aktarımını belirginleştiren ulaç eklerinin kimileri başka sözbilimsel yapıların ölçütlerini karşılayan karmaşık tümcelerde de belirginleştirici olarak kullanılabilir. *-DiktAn sonra*, *-Inca*, *-DIĞINda* ve *-DIĞI zaman* ulaç ekleri ile kurulan kimi karmaşık tümceler, koşul ve neden gibi sözbilimsel yapıların özelliklerini göstermektedir.

-DiktAn sonra, sözü edildiği gibi, Ç'de aktarılan zamansal çerçeveyi belirginleştirmektedir. Aşağıdaki örneklerde, bu ulaç ekinin tümceler arasında, geçmiş ve geçmiş-dışı alanlarda belirginleştirdiği öncelik ilişkisi gösterilmektedir.

(9) a. Sahilde biraz yürüdükten sonra akşam vapuruna bindim.

E

Ç

b. Sahilde biraz yürüdükten sonra akşam vapuruna biniyorum.

E

Ç

c. Sahilde biraz yürüdükten sonra akşam vapuruna bineceğim.

E

Ç

---

¹⁵ Sonralık aktarımını belirginleştiren *-mAdAn önce* ulaç eki, *önce* ilgecinin ek yapısından çıkarılmasıyla da *-mAdAn* şeklinde kullanılabilir. Her iki şekilde de sonralık anlatan bu ekin, *önce* kullanılmadığında farklı ilişkileri belirginleştirebildiği gözlenmektedir. Başka bir deyişle, bu ek, *-mAdAn* şekliyle kullanıldığında hem zaman hem de tarz anlatımını belirginleştirebilmektedir. Örnek tümceler incelendiğinde, bu ulaç ekinin hangi tutarlılık bağlantısını belirginleştirdiğinin, birleştirdiği tümcelerin anlambilimsel özelliklerine bağlı olduğu ve *-mAdAn* ile kurulan karmaşık tümcenin anlam yorumunun dünya bilgisi çerçevesinde oluştuğu görülmektedir. Tarz sözbilimsel yapısının ele alındığı 3.1.7. bölümünde, bu ekin tarz aktarımını belirginleştirdiği örnekler yeniden incelenmektedir. Watters (1993: 543)'te, bu ulaç ekinin her iki kullanımı, Rol ve Gönderim Kuramı (Role and Reference Grammar) çerçevesinde incelenmiştir. Ulaşılan sonuçlara göre, bu ek, *önce* ilgeci ile birlikte kullanıldığında dış düzeyde (peripheral level), ilgeç olmadan kullanıldığında ise öz düzeyde (core level) tümce bağlamaktadır. Böylelikle, ek yapısında *önce* ilgecinin bulunmamasının, tümceler arasında daha yakın bir anlambilimsel bağ olduğunu gösterdiği varsayımı ortaya atılmaktadır.

(9) a, b ve c örneklerinde, Ç'de bir olay aktarılmaktadır. E ise, Ç'nin yorumlanmasında kullanılabilir olan zaman bilgilerini içermektedir. Böylece, -*DiktAn sonra* ile iki tümce arasında aktarılan zamansal çevreleme yapısı belirginleştirilir. Bu tümceler, zaman doğrusu üzerinde EEE ÇÇÇ şeklinde yerleştiklerinden, aralarında öncelik ilişkisi bulunmaktadır. Verilen üç karmaşık tümce arasındaki fark, zaman doğrusu üzerinde yerleştikleri alanlarda ortaya çıkmaktadır. A tümcesi geçmiş alanında gerçekleşmektedir. B tümcesi, -*yor* geçmiş-dışı görünüş işlemcisinin [+ sürerlik] aktarması nedeniyle, şu an noktasını da içine alarak şu an öncesi ve şu an sonrası alanlara yayılmaktadır. Böylelikle, bu tümcede -*yor* görünüş işlemcisi alışkanlık okuması vermektedir. Karmaşık tümceye alışkanlık okumasını destekleyen *her gün* belirteci eklendiğinde, alınan okuma daha çok belirginleşmektedir.

(9) c' Her gün sahilde biraz yürüdükten sonra akşam vapuruna biniyorum.

E

Ç

Son olarak, (9) c tümcesi geçmiş-dışı alanda yer almaktadır.

-*DiktAn sonra* ile kurulan karmaşık tümceler incelendiğinde, bu tümcelerin koşul yapısının kısıtlamalarını karşıladıkları da görülmektedir. İki tümce arasında koşul ilişkisinin kurulabilmesi için E'nin varsayımsal ya da gelecekte gerçekleşebilecek bir durum ya da olayı aktarması ve Ç olayının gerçekleşmesinin E olayının gerçekleşmesine bağlı olması gerektiğine daha önce değinilmişti. Bu kısıtlamalar göz önünde bulundurularak, -*DiktAn sonra* ile kurulan karmaşık tümcelerde, bu ekin belirginleştirdiği koşul ilişkisi aşağıda örneklendirilmektedir.

(10) Kitaplarımı yıpratmadıktan sonra istediğin kadar kullanabilirsin.

E

Ç

(11) Çalışma kurallarına uyduktan sonra Ahmet'i işten çıkarmayacağız.

E

Ç

Yukarıdaki iki örnekte de, *-DIktAn sonra* ile birleştirilen tümcecikler arasında koşul ilişkisi kurulmaktadır. (10)'da *kitapların yıpranmaması* (E) ve (11)'de *çalışma kurallarına uyulması* (E), varsayımsal olarak gerçekleşebilecek olaylardır. *Kitapları kullanma* (Ç) ve *işten çıkarmama* (Ç) olayları ise E olaylarına bağımlıdır. Başka bir deyişle, Ç'lerin gerçekleşmeleri E'lerin gerçekleşmesine bağlıdır. Bu karmaşık tümcelerin koşul belirteci ve *-sA* koşul eki ile kullanımı da kabul edilebilirdir.

(10)' Eğer kitaplarımı yıpratmazsan istediğin kadar kullanabilirsin.

E

Ç

(11)' Eğer çalışma kurallarına uyarısa Ahmet'i işten çıkarmayacağız.

E

Ç

(10) ve (11) örneklerinde kullanılan *-DIktAn sonra* ulaç ekinin koşul belirteci ve koşul eki ile değiştirilebilmesi ve karmaşık tümcelerde herhangi bir dilbilgisellik-dışılığın oluşmaması, bu örneklerde koşul okuması bulunduğunu kanıtlar niteliktedir.

Öncelik aktarımını belirginleştiren ulaç eklerinden, *-IncA*, *-DIĞINda* ve *-DIĞI zaman* da zamansal çevreleme yapısı dışında başka sözbilimsel yapıların kısıtlamalarını karşılayan karmaşık tümcelerde kullanılabilir. (12)'de verilen

örneklerde, –IncA'nın tümceler arasında beirginleştirdiği ilişkiler karşılaştırılmaktadır.

(12) a. Gerekli harcı yatırınca evraklarını alacaksın.

E Ç

b. Ancak gerekli harcı yatırınca evraklarını alacaksın.

E Ç

(12)a tümcesinde, Ç geçmiş-dışı alanında gerçekleşebilecek bir olayı aktarmaktadır. E ile aktarılan önerme ise, bu olayın gerçekleşmesi ile ilgili olan zaman bilgilerini sunmaktadır. Bu örnekte –IncA, zamansal çevreleme ilişkisini belirginleştirerek öncelik anlatımında kullanılır. B tümcesinde ise, *ancak* koşul belirtecinin E'ye eklenmesi sonucunda tümceler arasında koşul yapısı kurulmaktadır. Bu örnekte, E, varsayımsal gerçekleşecek bir olayı anlatırken, Ç'nin gerçekleşmesi için de koşul oluşturmaktadır. (12) b'nin koşul belirteci ve eki ile kullanılması kabul edilebilmektedir.

(12) c. Eğer gerekli harcı yatırırsan evraklarını alacaksın.

E Ç

-DIĞINDA ve –DIĞI zaman ulaç ekleri de benzer biçimde koşul yapıları ile kurulan karmaşık tümcelerde kullanılabilir.

(13) a. Gerekli harcı yatırdığında/yatırdığın zaman evraklarını alacaksın.

E Ç

b. *Ancak* gerekli harcı yatırdığında/yatırdığın zaman evraklarını

E

Ç

alacaksın.

-*IncA*, Ç eyleminin kılınış özelliklerine ve bu eylem üzerinde yer alan işlemcilerle duyarlı davranmaktadır. Bu durum aşağıdaki örnekler ele alınarak açıklanmaktadır.

(14) a. Çarşıya çıkınca oğluma oyuncak alacağım.

b. ? Çarşıya çıkınca oğluma oyuncak aldım.

c. ? Çarşıya çıkınca oğluma oyuncak alıyorum.

d. ? Çarşıya çıkınca oğluma oyuncak alırım.

Yukarıda a ile verilen tümce kabul edilebilirken, b, c ve d ile verilen tümceler daha az kabul edilebilirdir. Oysa *-DIĞINda* ve *-DIĞI zaman* Ç eylemi üzerindeki işlemcilerde kısıtlama yapmamaktadır (bkz. Örnek 15).

(15) a. Çarşıya çıktığımda/çıktığım zaman oğluma oyuncak alacağım.

b. Çarşıya çıktığımda/çıktığım zaman oğluma oyuncak aldım.

c. Çarşıya çıktığımda/çıktığım zaman oğluma oyuncak alıyorum.

d. Çarşıya çıktığımda/çıktığım zaman oğluma oyuncak alırım.

(14)'te *-Inca* ulaç ekinin a tümcesi dışındaki tümcelerde daha az kabuledilebilir olmasının nedeni, bu ekin *-DIĞİNda* ve *-DIĞI zaman* ulaç ekleri gibi bir zaman aralığı açamamasından kaynaklanır. Bu örneklerde, E eylemi, *çıkma*, aslında bir olma eylemidir¹⁶. Ancak (14) ve (15) örneklerinde bu eylem bir devinim eylemi gibi davranmaktadır. Başka bir deyişle, [+devingen], [+hedefte-bitişli] ve [-sürelî] olan *çıkma* eylemi, örneklerde 'çarşıya' üyesiyle etkileşime girerek [+devingen], [-hedefte-bitişli] ve [+sürelî] özellikler kazanır. Bu nedenle, (15)'te, E'de bulunan *-DIĞİNda* ve *-DIĞI zaman* ulaç ekleri bir zaman aralığı açabilir ve Ç, açılan zaman aralığında bir konuma yerleşebilir. Öte yandan, *çıkma* eylemi (14)'te [+sürelî] özelliğini kazansa bile, *-Inca* bir zaman aralığı açamadığından dolayı b, c ve d örneklerinde dilbilgisellik-dışı tümceler ortaya çıkarır. (14) b'de, Ç eylemi üzerinde yer alan geçmiş işlemcisi, Ç'nin E'de açılan bir zaman noktasına yerleştirilmesini gerektirir. *Çarşıya çıkma (çarşıda bulunma)* soyut bir son noktaya sahiptir. Bu olayın son noktası belirsiz olduğundan dolayı doğrudan bir zaman aralığı açılır ve bu aralığın bir noktasında *oyuncak alma* olayı gerçekleşir. (14) c ve d'de de benzer bir durum oluşmaktadır. Bu tümcelerde Ç eyleminde bulunan, [+sürelîlik] özellikli *-yor* ve yine zamana yayılım gösteren *-Ar eki*, Ç'de bir alışkanlık görünüşü oluşmasına neden olur¹⁷. Yavaş (1982b: 44)'te de belirtildiği gibi, alışkanlık, bir varlığın sürekli olan

---

¹⁶ Bu çalışmada, eylemlerin kılış özellikleri ele alınırken, Aydemir (2006)'da önerilen terimler kullanılmaktadır. Smith (1991)'de sunulan *stative*, *dynamic*, *telic* ve *durative* belirleyicileri Aydemir'de *durağan*, *devingen*, *hedefte-bitişli* ve *sürelî* olarak, *states*, *activities*, *accomplishments*, *semelfactives* ve *achievements* ulamları ise *durumlar*, *devinimler*, *tamamlamalar*, *tek atımlılar* ve *olmalar* olarak terimleştirilmiştir. Görünüş ve kılış ulamları üzerine daha fazla bilgi edinmek için bkz. Comrie (1976), Frawley (1992) ve Vanden Wyngaerd (2001). Türkçede bu ulamların ne şekillerde görüldüğünü ele alan çalışmalardan kimilerini görmek için bkz. Erguvanlı Taylan (1996), Erguvanlı Taylan (2001) ve Göksel ve Kerslake (2005).

¹⁷ Subaşı Uzun ve Erk Emeksiz (2002: 135)'te öne sürülen görüş, Türkçede alışkanlık görünüşünün *-Ar* ile değil, *-yor* ile işaretlendiğidir. Araştırmacılara göre, bu iki işlemci eşdizimli değildir. *-yor* aralıksal gönderimli olma özelliği taşır ve sürmekte olan bir aralığa gönderimde bulunur. *-Ar* ise

eylemidir. Alışkanlığın şu anda gerçekleşmesi zorunluluğu bulunmasa da, şu anı kapsayarak her anda gerçekleşebilir. Görüldüğü gibi, *-yor* ve *-Ar* eki Ç eylemine sürerlik kazandırmakta ve alışkanlık okuması vermektedir. Sürerlik kazanan Ç olayı, *-DIĞINda* ve *-DIĞI zaman* ulaç ekleri bir zaman aralığı açabildiğinden dolayı, bu zaman aralığına yerleştirilebilmekteyken, *-Inca* zaman aralığı açamadığı için herhangi bir noktaya yerleşemez. Aşağıdaki örnekte alışkanlık okumasını netleştiren *her* belirtecinin *-DIĞINda* ve *-Inca* ulaç ekleriyle kurulan karmaşık tümcelerdeki kullanımı örneklendirilmektedir.

(16) a. *Her* çarşıya çıktığımda oğluma oyuncak alıyorum/alırım.

b. * *Her* çarşıya çıkınca oğluma oyuncak alıyorum/alırım.

Sürerlik görünüşü ve alışkanlık okumasını destekleyen *her* belirteci E içine yerleştirildiğinde, *-DIĞINda* karmaşık tümceyi oluşturabilirken, *-Inca* oluşturamaz.

-Ar ekinin yaptığı bir diğer anlatım geleceğe yönelik olaylarla ilgilidir¹⁸. Bu anlatımlarda *-Ar* eki, tümce üreticisinin gelecekte meydana gelecek olan olaya eklediği kesinlik tahminini ve bu tahminin dayandırıldığı bilginin çeşidini aktarır (Yavaş, 1982b: 49). Tanımlandığı gibi, bu kullanımlarda alışkanlık görünüşü kaybolur, yerine olasılık ve bu olasılığın dereceleri söz konusu olur. Alışkanlık görünüşü kaybolduğundan, Ç'nin E ile açılan bir zaman aralığı içine yerleştirilme

---

noktasal gönderimlidir ve belli bir zaman aralığına değil, bütüncül bir görünüme gönderimde bulunur. Bu nedenle, *-yor* görünüş, *-Ar* ise kip eki olarak sınıflandırılır. “*-Ar* noktasallık ile eşdizlidir. Böylece, eylemin gerçekleştirim aşamasını değil, bütüncül görünümünü yansıttığı için ‘her zaman’ yapılan eylem okuması ortaya çıkmaktadır.” (Subaşı Uzun ve Erk Emeksiz, 2002: 141)

¹⁸ Subaşı Uzun ve Erk Emeksiz (2002: 139)’da yer alan tanıma göre, *-Ar* eki bu anlatımlarda *öznel kiplik* aktarmaktadır.

zorunluluğu da ortadan kalkar. Sözü edilen konuyu açıklığa kavuşturmak amacıyla (17) numaralı örnek verilmektedir.

(17) Mersin'e varınca seni ararım.

E Ç

Bu örnekte, *-Ar* eki alışkanlık görünüşü aktarmamaktadır. Bu örnekte *-Ar* eki, Ç ile anlatılan olayın gelecekte gerçekleşmesinin güçlü bir olasılık olduğunu bildirir. Böylece, Ç olayı zamana yayılan bir olay olmaktan çok, geçmiş-dışı alanına yerleşen bir olay olarak görünmektedir. Sonuç olarak, E ve Ç arasında zamansal ardışıklık (öncelik) ilişkisi oluşur ve *-IncA* karmaşık tümceyi kurabilir.

Çıkmak eyleminin [+devingen], [+hedefte-bitişli] ve [-sürelî] özellikler taşıdığı ve olma eylemi olarak görüldüğü örneklerde *-IncA* ulaç ekinin karmaşık tümceyi kurması ve Ç'de geçmiş işlemcisinin kullanılması kabul edilebilmektedir. Bu tümcelerde, *-DIĞINDA* ve *-DIĞI zaman* ulaç eklerinin kullanımı da kabul edilebilirdir (bkz. Örnek 18).

(18) a. Evden çıkınca sizin geldiğinizi gördüm.

b. Evden çıktığımda/çıktığım zaman sizin geldiğinizi gördüm.

Çıkmak eylemi olma eylemi gibi davrandığında, eylemle anlatılan olay [-sürelî] ve [+hedefte-bitişli]'dir. Olayın anlık bir gerçekleşmesi vardır ve gerçekleşme sonucunda bir değişim meydana gelir. (18) örneğinde, tümce üreticisi evin içinde yer aldığı bir konumdan evin dışında bulunduğu bir başka konuma geçer. Bu geçiş kısa sürelî ya da anlıktır. Eylem [-sürelî] olduğundan, E'de bir zaman aralığı açılmaz. Böylece, Ç, E'nin içine yerleşen bir olay olarak değil, E'den sonra gerçekleşen bir

olay olarak yorumlanır. Tümceler arasında öncelik ilişkisi bulunur ve karmaşık tümce, sözü edilen üç ulaç ekinin hepsiyle kurulabilir.

-*IncA*'nın, Ç eylemini adlar ve sıfatların oluşturduğu yapılarda (koşaçlarla) kullanılamaması da benzer kısıtlamalardan kaynaklanmaktadır. Bu durum aşağıdaki örneklerle açıklanmaktadır.

(19) a. * Sen kapıya dayanınca Ahmet içerdeydi.

b. Sen kapıya dayandığında/dayandığın zaman Ahmet içerdeydi.

(20) a. * Handan arabasına binince çok üzgündü.

b. Handan arabasına bindiğinde/bindiği zaman çok üzgündü.

(21) a. * Zeynep raporları okuyunca kızgındı.

b. Zeynep raporları okuduğunda/okuduğu zaman kızgındı.

(22) a. * Ali açık havada yürüyünce açtı.

b. Ali açık havada yürüdüğünde/yürüdüğü zaman açtı.

(19)'da Ç eylemi bir adsıl yüklemden oluşmaktadır: *içerde*. Bu yüklem sözü edilen kişinin (Ahmet'in) bulunduğu mekânı (ev, oda, vb.) bildirdiğinden, durum olarak davranmakta ve [+ durağan], [+süreli], [-hedefte-bitişli] özellikler taşımaktadır. Ç'de aktarılan *içerde olma* durumu, zaman doğrusu üzerinde, E'de aktarılan [+devingen], [+süreli], [+hedefte-bitişli] *kapıya dayanma* olayından önce başlamakta ve [-hedefte-bitişli] özelliğinden ötürü bir zaman aralığı açmaktadır. E olayı [+hedefte-bitişli] özellik taşıdığı için Ç olayının içine yerleştirilmesi gerekmektedir ve tümceler arasında varsayılan bir içerme ilişkisi kurulmaktadır. Ancak, -*IncA*, E'de bir zaman

aralığı açamamasına benzer biçimde, Ç'de açılan zaman aralığına da yerleşmemektedir. Öte yandan, zamansal içerme ilişkilerini aktarabilen *-DIĞINDA* ve *-DIĞI zaman* ulaç ekleri, E olayını Ç'de açılan zaman aralığına yerleştirebilmektedir ve kabul edilebilir karmaşık tümceler kurmaktadır. (20), (21) ve (22) numaralı örneklerde, benzer biçimde, *üzgün*, *kızgın* ve *aç olma* durumları yine [-hedefte-bitişli] özellikler taşırlar ve Ç'de bir zaman aralığı açarlar. Bu zaman aralığına yerleşemeyen *-Inca*'lı E'ler karmaşık tümcede kabul edilememektedir. Bu aralığa yerleşebilen *-DIĞINDA* ve *-DIĞI zaman*'lı E'ler ise karmaşık tümcede kullanılabilir. Sonuç olarak, *-Inca*'nın zamansal içerme ilişkileri ile bağlanan tümceciklerde kullanılmadığı, yalnızca öncelik ilişkisini belirginleştirdiği söylenebilir¹⁹. (20), (21) ve (22) örneklerindeki Ç eylemine [+hedefte-bitişli] özellikler kazandırıldığında E ve Ç olayları birbirinin içine yerleşmemekte, zamansal ardışıklık göstermektedir. Böylelikle *-Inca*, öncelik aktarımını belirginleştirerek karmaşık tümceyi kurabilmektedir. Sözü edilen örneklerin aşağıdaki [+hedefte-bitişli] biçimleri bu vargıyı desteklemektedir.

(20)' a. Handan arabasına binince çok üzüldü.

b. Handan arabasına bindiğinde/bindiği zaman çok üzüldü.

(21)' a. Zeynep raporları okuyunca kızdı.

b. Zeynep raporları okuduğunda/okuduğu zaman kızdı.

---

¹⁹ Çetintaş Yıldırım (2004: 148–152) ve Çetintaş Yıldırım (2005b: 347-349)'da da *-Inca*'nın yalnızca öncelik ilişkisinde kullanılabildiği belirtilmiş, öte yandan, *-DIĞINDA* ve *-DIĞI zaman*'ın başka zamansal ilişkileri de belirginleştirebildiğine değinilmiş, ancak bu konuda anlambilimsel bir açıklama yapılmamıştır.

(22)' a. Ali açık havada yürüyünce acıktı.

b. Ali açık havada yürüdüğündeyürüdüğü zaman acıktı.

(20)', (21)' ve (22)' örneklerinde, [-hedefte-bitişli] *üzgün, kızgın ve aç olma* durumları, [+hedefte-bitişli] *üzülmek, kızmak ve acıkmak* durum değişikliği eylemleriyle²⁰ değiştirildiğinde, hem E hem de Ç olayları doğal olmayan bir son noktaya sahip olur. Bu nedenle, aralarında içerme değil, ardışıklık ilişkisi kurulur. – *IncA* bu ardışıklık ilişkisinde öncelik anlamını belirginleştirir ve örnek tümcelerdeki kullanımı kabul edilebilirdir.

Yukarıda da tartışıldığı gibi, –*IncA*, –*DIĞINda* ve –*DIĞI zaman* ulaç ekleri tümceler arasında kurulan öncelik ilişkisini belirginleştirmektedir. Ancak, –*DIĞINda* ve –*DIĞI zaman*, zaman aralığı açabildikleri için E ve Ç'de [+süreli] ve [-hedefte-bitişli] olaylarla geçmiş alanında kullanılabilirken, –*IncA* bu türden olaylarla geçmiş alanında kullanılamamaktadır. –*IncA* ulaç ekinin şu an öncesi ve şu an sonrası tekrarı gösteren [+sürerlik] özellikli –*yor* işlemcisiyle ve alışkanlık görünüşü aktaran (zamana noktasal gönderimde bulunan) –*Ar* eki ile birlikte kullanımı da kabul edilemez olmaktadır. –*Ar* eki Ç'de güçlü olasılık (öznel kiplik) aktardığında, E'de zaman aralığı açılması zorunluluğu bulunmadığından dolayı, –*IncA* karmaşık tümceyi yine öncelik ilişkisini belirginleştirerek kurabilmektedir. –*IncA*, Ç'nin [+süreli], [-hedefte-bitişli] özellikleri olan ad ve sıfat tümceleri (koşaç) olması durumunda karmaşık tümceyi kuramaz. Bunun nedeni, –*IncA* ekinin eklendiği E'lerin zaman aralığı açamaması gibi açılan bir zaman aralığına da yerleşememesidir. Öte yandan, -

---

²⁰ Durum değişikliği eylemlerinin kılınış özellikleriyle ilgili ayrıntılı bilgiler, Aksan, (2003a)'da yer almaktadır. Aksan'ın bu çalışmasında, sıfat tabanlı durum değişikliği eylemlerinin kılınış özellikleri, eylemlerin [+hedefte-bitişli] olup olmamaları göz önünde tutularak irdelenmiştir.

DİĞİNDA ve *-DİĞİ zaman* ulaç ekleri, zamansal içerme ilişkisini de belirginleştirebildiklerinden bu türden karmaşık tümceleri kurabilmektedir. *-IncA* iki tümce arasında var olan öncelik ilişkisini belirginleştirebilmek için hem E hem de Ç tümcesinde [+hedefte-bitişli] eylemlere ihtiyaç duyar.

-IncA ile kurulan karmaşık tümcelerde, [-hedefte-bitişli] E eylemleri, kimi durumlarda [+hedefte-bitişli] özellikler kazanır (bkz. Örnek 23).

(23) Ön bahçede futbol oynayınca annem bize kızdı.

E

Ç

Bu örnekte, [-hedefte-bitişli] *futbol oynamak* eylemi *-IncA* ulaç ekinin tümceler arasında belirginleştirdiği öncelik ilişkisinin etkisiyle, [+hedefte-bitişli] olarak yorumlanmaktadır. Bu örnekte asıl dikkati çeken nokta, tümceler arasında kurulan neden yapısıdır. Tümceler arasında neden ilişkisi kurulurken, Ç’de gerçekleşen bir durum ya da olayın aktarıldığını, E’de ise aktarılan bu olay ya da durumun nedenlerinin verildiğine 2.1.5. bölümünde değinilmişti. Örnek (23)’e geri dönülecek olunursa, bu karmaşık tümcede Ç’nin geçmiş alanında gerçekleşen bir olayı anlattığı, E’nin de bu olayın gerçekleşmesi için hazırlayıcı nedeni aktardığı görülür. Başka bir deyişle, annemin bize kızmasının nedeni ön bahçede futbol oynamamızdır. Ç’de edici, olayı kendi iradesi ile gerçekleştirdiğinden dolayı, bu örnekte tümceler arasında iradeye bağlı neden ilişkisi bulunmaktadır. Örnekte, *-IncA*’nın E’de [-hedefte-bitişli] bir eylemle birlikte kullanılabilmesini bu neden ilişkisi açıklamaktadır. Bir neden ilişkisi kurulduğunda, hazırlayıcı koşullar, zaman doğrusu üzerinde, oluşan sonuçtan önce gerçekleşmektedir. Bundan ötürü, hazırlayıcı koşulları içeren E olayı da, Ç olayı gerçekleşmeden önce bir son noktaya

ulaşmaktadır. (23)'te E'yi oluşturan *ön bahçede futbol oynamak* olayı doğal olmayan bir son noktaya sahiptir.

Yukarıda söz edildiği gibi, *-Inca* ulaç eki, tümcecikler neden sözbilimsel yapısının koşullarını karşılayarak bağlandığında, tümcecikler arasında istemli ya da istem-dışı neden ilişkilerini belirginleştirebilir²¹. Aşağıdaki örneklerde *-Inca* neden aktarımını belirginleştirmektedir.

(24) Aldığı cep telefonu bozuk çıkınca hemen mağazaya koştu.

E

Ç

Ç: Hemen mağazaya koştu. (İstem ile gerçekleştirilen olay)

E: Aldığı cep telefonu bozuk çıktı. (Gerçekleştirilen olayın nedeni)

(25) Asansörün halatı kopunca üç kişi hayatını kaybetti.

E

Ç

Ç: Üç kişi hayatını kaybetti. (İstem dışında gerçekleşen olay)

E: Asansörün halatı koptu. (Gerçekleşen olayın nedeni)

Örneklerden de görüldüğü gibi, *-Inca* E ve Ç arasında kurulan neden ilişkisini belirginleştirmektedir ve her zaman hazırlayıcı koşullar meydana gelen sonuçtan önce gerçekleşmektedir. (24)'te neden ilişkisi isteme bağlı olarak gerçekleşirken,

---

²¹ Larson ve Sawada (2003: 4-5), zaman ve neden aktaran yantümceler (*when clauses-cause clauses*) arasındaki farkın, eklendikleri temel tümcenin anlambilimsel özellikleri üzerinde yaptıkları seçimlerde ortaya çıktığını söylemektedir. Zaman aktaran yantümceler, temel tümcede açık uçlu bir olay tümcesi bulunmasını gerektirmektedir. Öte yandan, neden tümceleri, temel tümcenin kapalı uçlu bir olay tümcesi olması yönünde seçim yapar.

(25)'te isteme bağı olmadan meydana gelmektedir. Bu örnekler, daha önce de *-InCA* ile karşılaştırılan *-DIĞINda* ve *-DIĞI zaman* ulaç ekleriyle oluşturulduğunda, tümceler arasında neden ilişkisi bulunmamaktadır. Bu tümcelerde zamansal ardışıklık bulunur ve ulaç ekleriyle öncelik ilişkisi belirginleştirilir (bkz. Örnekler 26 ve 27).

(26) Aldığı cep telefonu bozuk çıktığında/çıktığı zaman hemen mağazaya koştu.

(27) Asansörün halatı koptuğunda/koptuğu zaman üç kişi hayatını kaybetti.

Yapılan tartışmadan kısaca şu sonuçlar ortaya çıkmaktadır: *-InCA* zamansal ardışıklık gösteren tümceleri birleştirdiğinde, yalnızca öncelik ilişkisini belirginleştirirken, *-DIĞINda* ve *-DIĞI zaman* ulaç ekleri zaman aralıkları açabildiği için içerme ilişkilerini de belirginleştirebilmektedir. Buna ek olarak, *-InCA* ile birleştirilen tümceler neden sözbilimsel yapısının koşullarını karşıladıklarında, bu ulaç ekiyle kurulan karmaşık tümcelerde isteme bağı olan ya da isteme bağı olmayan neden ilişkileri bulunmaktadır.

3.1.1.2. Örtüşme İlişkileri

Örtüşme ilişkisinde, X ve Y tümceleri ile aktarılan olaylar zaman doğrusu üzerinde belli bir zaman aralığında eşzamanlı olarak gerçekleşmektedir. X ve Y tümceleri zamansal örtüşme gösterdiklerinde, bu tümcelerle anlatılan olayların, zaman doğrusu üzerinde, en az bir noktada örtüşmeleri gerekmektedir. Başka bir deyişle, X bir noktada başlamış ve süregelmekteyken Y'nin başlaması ya da tam

tersi, bu iki olay arasında örtüşme ilişkisi olduğunu gösterir. İki olay doğrudan aynı noktada başlayıp bitebilir ve eşit süre boyunca sürebilir. X Y'yi içerebilir ya da bunun tam tersi gerçekleşebilir. Örtüşme ilişkisinin açıklanabilmesi için bu ilişkinin alt ulamları sayılabilecek olan zamansal paralellik ve içerme ilişkilerine bakmak gerekmektedir.

3.1.1.2.1. Paralellik İlişkileri

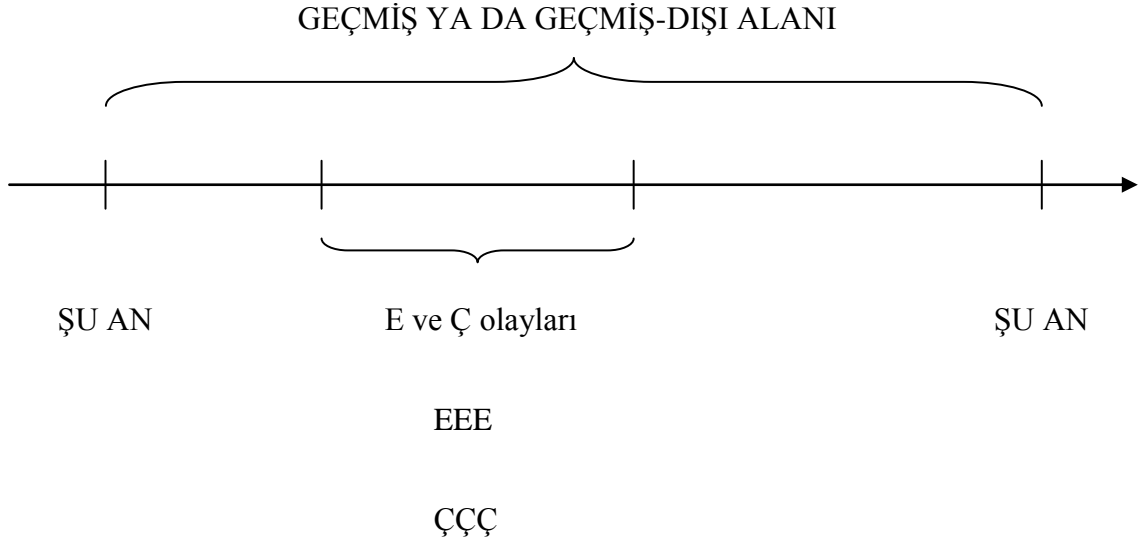
Tümceler arasında kurulan paralellik ilişkisinde, X ve Y tümceleri, zaman doğrusunda aynı noktada başlayıp süregelen ve aynı noktada son bulan olaylar ya da durumlar olarak görünmektedir. Buna göre, X ve Y'nin aralıksal özellikleri şu şekildedir: XXX

YYY

Paralel olaylar zaman doğrusu üzerinde gösterildiğinde, iki ayrı olası şu an noktası arasında geçmiş ya da geçmiş-dışı alanlardan birinde meydana gelen E ve Ç olayları, zamanda çakışan bir biçimde gerçekleşmektedir. Şekil 9 üzerinde bu durum gösterilmektedir.

Türkçede, tümceler arasında kurulan paralellik ilişkisini belirginleştiren en belirgin ulaç eklerinin başında *-DIĞI müddetçe/sürece* gelmektedir. Bu ulaç ekiyle kurulan karmaşık tümcelerde, Ç'de gerçekleşen ya da gerçekleşmesi olası olan bir olay ya da durum, E'de ise, Ç'nin başlama ve bitiş noktalarının sınırlarını çizen ve gerçekleşme süresini belirleyen bir başka olay verilmektedir. Bir zaman aralığı açma

söz konusu olduğu için, bu ulaç ekinin [-süreli] olan tek atımlı eylemler ve olma eylemleriyle birlikte kullanılamayacağı söylenebilir. *-DIĞI müddetçe/sürece*'nin bu eylemlerle olan etkileşimleri (28-32) örnekleriyle ele alınmaktadır.

Şekil (9). Tümceler arası paralellik ilişkisi

(28) Yoğun bakımda kaldığı müddetçesürece Ali'ye ağır antibiyotikler

E

Ç

verdiler.

(29) Ağladığı müddetçesürece annesi Ayşe'ye şeker almayacak.

E

Ç

(30) Fatma Hanım çamaşırları ütlediği müddetçesürece şarkı söyledi.

Ç

E

Ç

(31) a. * Bomba patladığı müddetçelsürece gazeteciler Gazze’de bulundular.

E

Ç

b. Bombalar patladığı müddetçelsürece gazeteciler Gazze’de bulundular.

E

Ç

(32) Annesi Yusuf’a öksürdüğü müddetçelsürece öksürük şurubu içirdi.

Ç

E

Ç

(28) numaralı örnekte, E’de verilen, *yoğun bakımda kalma* bir durumu aktarmaktadır. Bu durumun iç aşamaları yoktur ve doğal bir son noktası bulunmamaktadır. Sonuç olarak, *kalma* bir durum eylemidir ve [+süreli]’dir. Bu özelliğinden dolayı, zaman doğrusu üzerinde bir zaman aralığına yayılabilir. Ç’de aktarılan *ilaç verme* olayı ise tekrarlanan olaylardan meydana gelmektedir. Tekrarlanan olaylar da doğrudan bir zaman aralığı açmakta ve [+süreli] özellik kazanmaktadır. Böylece, E ve Ç arasında paralellik ilişkisi kurulabilmektedir. Başka bir deyişle, bu iki tümceyle anlatılan durum ve olayın zaman doğrusu üzerindeki gerçekleşme süreleri çakışmaktadır. (29)’da, E’de [+süreli] bir devinim eylemi, Ç’de yine [+süreli] bir tamamlama eylemi yer almaktadır. Tümcelerle aktarılan her iki olay da belli bir zaman aralığında gerçekleşebilirler ve zaman doğrusu üzerinde gerçekleştirmeleri bakımından paralellik gösterebilirler. Ç’de aktarılan önermenin olumsuz²² olması herhangi bir anlamsal kısıtlama yapmamaktadır. Karmaşık tümcede verilen bilgi, geçmiş-dışı alanında E önermesinin gerçekleştiği süre boyunca olumsuz Ç önermesinin gerçekleşeceği (E

²² Türkçede eylem ve tümce düzeyinde olumsuzlama ile ilgili ayrıntılı bilgi için bkz. Erguvanlı Taylan (1986), Van Schaaij, (1996) ve McKenzie (2006).

müddetince/süresince $\neg$ Ç). E önermesi bir son noktaya ulaştığında, olumlu Ç önermesi gerçekleşecektir. (30)'da, E ve Ç yine [+sürelî] eylemler içermektedir. Ç eylemi [-hedefte-bitişli] bir devinim eylemi olmasına karşın, E tümcesinin sağladığı zamansal çerçeve ve *-DI* geçmiş zaman işlemcisinin [+bitmişlik] aktarımının etkisiyle, bu eylem [+hedefte-bitişli] olarak yorumlanır ve doğal olmayan bir son noktaya sahip olur. Böylece E ve Ç zamansal paralellik gösterirler. Yukarıda ele alınan örneklerin tümünde E'de [+sürelî] özellikleri olan eylemler yer almaktadır. (31) ve (32) numaralı örneklerde ise, [-sürelî] eylemler ve bunların *-DIĞI müddetçe/sürece* ulaç ekiyle olan etkileşimi gösterilmektedir. (31) a'ya bakıldığında E eyleminin anlık gerçekleşen bir olma eylemi olduğunu görülür. *Bombanın patlaması*, anlık gerçekleşir ve doğal bir son noktası vardır. Bomba sağlam bir durumdayken, parçalanmış bir duruma geçerek durum değişimine uğrar. [-sürelî] özelliğe sahip olduğundan dolayı bu eylem bir zaman aralığına yayılamaz. Bu nedenle, belirli bir süreci betimleyen *-DIĞI müddetçe/sürece* ile birlikte kullanılması kabul edilememektedir. Öte yandan, (31) b'de *patlamak* eylemi [+sürelî] olarak kullanılmıştır. E'de birden çok patlayan bombanın olması, patlamaların tekrarlandığını ve bir zaman dilimine yayıldığını göstermektedir. [+sürelî] olma özelliği gösteren bu olaylar bütünü, artık *-DIĞI müddetçe/sürece* ile kullanılabilir. (32) örneğinde de, benzer biçimde, E'de yer alan [-sürelî] tek atımlı eylem *öksürmek*, tek bir gerçekleşme olarak ele alındığında, zamanda yayılma gösteremez. Bu olay, ancak birden çok kez tekrarlandığında bir olaylar bütünü olarak yorumlanır ve [+sürelî] özellik kazanır. (32)'de *öksürmek* eylemi *-DIĞI müddetçe/sürece* ulaç ekinin açtığı zaman aralığının da etkisiyle bir olaylar bütünü

olarak değerlendirilir ve kabul edilebilir olur. Böylece, E ve Ç olayları zaman doğrusu üzerinde paralel biçimde gelişen olaylar olarak yorumlanır.

Zamansal paralelliği belirginleştiren bir başka ulaç eki *-ken*'dir²³. *-ken*, hem E'de hem de Ç'de [-süreli] ya da [+süreli] eylemlerin bulunması durumunda, olaylar arasında zamansal paralellik ilişkisini belirginleştirir²⁴. Sözü edilen durum (33) ve (34)'te ele alınarak açıklanmaktadır.

(33) a. Gürültüyle hapsirirken beyninde bir şimşek çaktı sanki.

E

Ç

b. Gürültüyle hapsirirken beyninde şimşekler çakıyordu sanki.

E

Ç

Yukarıdaki örnekte (a) ve (b) tümcelerinde, hem E'de hem de Ç'de [-süreli] tek atımlı eylemler yer almaktadır. (a)'da, Ç eylemi üzerinde *-DI* geçmiş işlemcisinin kullanılması, anlatılan olayın geçmiş alanında gerçekleşip bittiğini göstermektedir. E eylemine bakıldığında, bu eylemin anlık gerçekleşen tek bir olayı aktardığı görülür. Öte yandan, (b)'de, Ç eyleminde bulunan *-yor* sürerlik görünüş işlemcisi birden çok

---

²³ Bu ulaç eki yalın eylemlere eklenememesi bakımından diğer ulaçlardan ayrılır. Von Gabain (2000: 87)'de de belirtildiği gibi, *-ken* ad tabanlarına eklenen bir ektir. Eylemlere eklenebilmesi için *är-* yardımcı eylemiyle birlikte kullanılması gerekmektedir. Önceleri, *är-* eyleminin olumsuz biçimine (*är-mäz*) eklenebilen bu ulaç eki, daha sonraları, aslında kabul edilemeyen bir yapı olan *är-ür* eylem tabanına eklenmiş ve *ärkän* olarak kalıplaşmıştır. Bu çalışmada, *-ken*'in *-Ar* ve *-mİş* ile birlikte kullanımları verilmiştir. Bu ekin diğer zaman ve görünüş ekleriyle birlikte kullanımı ile ilgili bilgi için bkz. Çetintaş Yıldırım (2004: 130–133) ve Çetintaş Yıldırım (2006).

²⁴ Bu ulaç ekiyle kurulan karmaşık tümcelerde, E'de [+süreli] eylemler bulunurken Ç'de [-süreli] eylemler bulunabilir. Ancak bu durumda, E ve Ç arasında kurulan ilişki paralellik değil, içermedir. Bunun nedeni, [-süreli] Ç olayının, [+süreli] E olayı ile açılan zaman aralığında bir noktaya yerleşmesidir. *-ken* ekinin tümceler arasında belirginleştirdiği zamansal içerme ilişkilerine 3.1.1.2.2. numaralı bölümde daha ayrıntılı biçimde değinilmektedir.

tekrarlanan olay olduğunu aktarmaktadır. Böylece, Ç eylemi bir olaylar bütünü olarak görünmekte ve [+süreli] özellik kazanmaktadır. –ken ulaç ekinin zamansal aralık açma özelliğinin etkisiyle, E’de yer alan eylem de artık birden çok kez gerçekleşen anlık olayları (bir olaylar bütünü) aktarmaktadır. Bu nedenle, E eylemi de [+süreli] olmakta ve E ve Ç olayları arasında zamansal paralellik oluşmaktadır.

(34) Nuray abla çamaşırları ütülerken şarkı söylüyordu.

Ç E Ç

Bu örnekte, E ve Ç eylemleri [+süreli] eylemlerdir. E ve Ç olayları geçmiş alanında bir noktada başlamış olan, belirsiz bir zaman aralığında eşzamanlı olarak gerçekleşen ve aynı zaman noktasında biten olayları aktarmaktadır. Bu nedenle, olaylar arasında zamansal paralellik ilişkisi kurulmaktadır²⁵.

Tümceler arası paralellik ilişkileri, *-DikçA* ulaç ekinin karmaşık tümcede kullanılmasıyla da belirginleştirilebilmektedir. Aşağıdaki örneklere bakıldığında, E ve Ç’nin gerçekleşme zamanının paralel olduğu görülmektedir.

(35) Mersin’e geldikçe bize de uğra.

E Ç

(36) Kazmayı toprağa vurdukça ellerindeki nasırlar acıyordu.

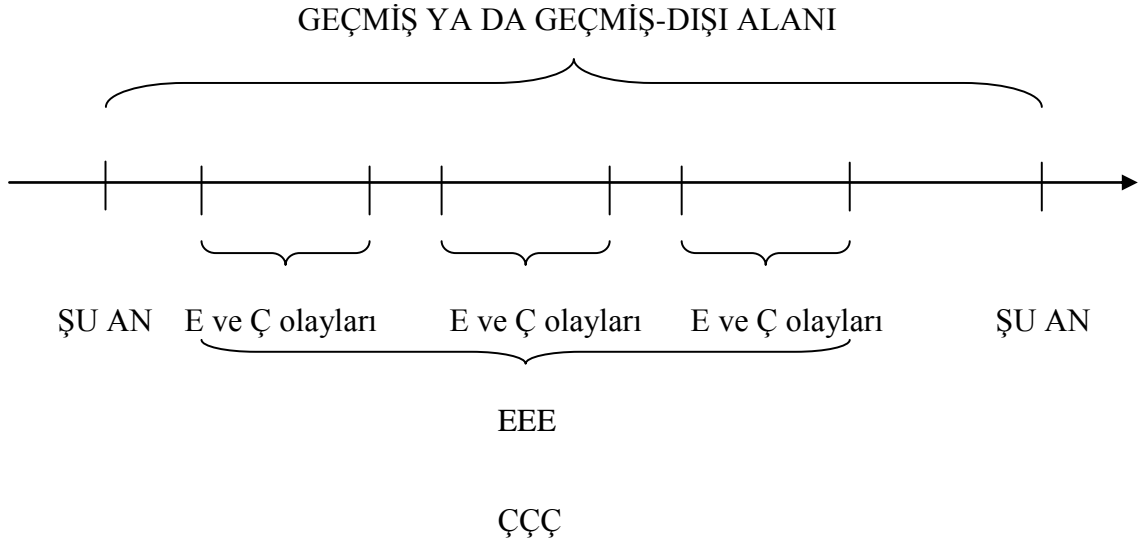
E Ç

²⁵ Veride, *-ken* ulaç ekinin, tümceler arasında, zamansal çevreleme dışında başka bir sözbilimsel yapıyı da belirginleştirdiği görülmektedir. Bu ulaç eki, tümcecikler koşullarını karşıladığı zaman, karmaşık tümcede aktarılan zıtlık ilişkisini belirginleştirebilmektedir. *-ken*’in belirginleştirdiği bu anlam ilişkisine 3.1.5. bölümünde örneklerle değinilmektedir.

(35)'te, E'de aktarılan *Mersin'e gelme* ve Ç'de aktarılan *uğrama* olayları zamanda tekrarlanmakta ve gerçekleştirmeleri bakımından zamansal paralellik göstermektedir. (36)'da da, E ve Ç olayları paralel bir biçimde tekrarlanarak gerçekleşmektedir. Bu olaylar tekrarlandıkları için bir olaylar bütünü olarak görülmektedir (Bu örnekler, Şekil 10'da yer alan zaman doğrusu ile gösterilebilir).

-*Dikça* ulaç eki ile eşit bir zaman dilimine yayılan iki olayın paralelliği de belirginleştirilebilmektedir. Bu olaylar tekrarlar sonucunda meydana gelmemektedir. Paralel olarak gerçekleşen olaylar, doğrudan aynı noktada başlayıp eşzamanlı gerçekleşmekte ve yine aynı noktada bitmektedir. Örnekler (37), (38) ve (39)'da – *Dikça* ile bağlanan olaylar arasında bu türden bir zamansal paralellik bulunmaktadır.

Şekil (10). -*Dikça* ulacı ile aktarılan paralellik ilişkisi (1)

(37) Dolar yükseldikçe elektronik eşya fiyatları da artıyor.

E

Ç

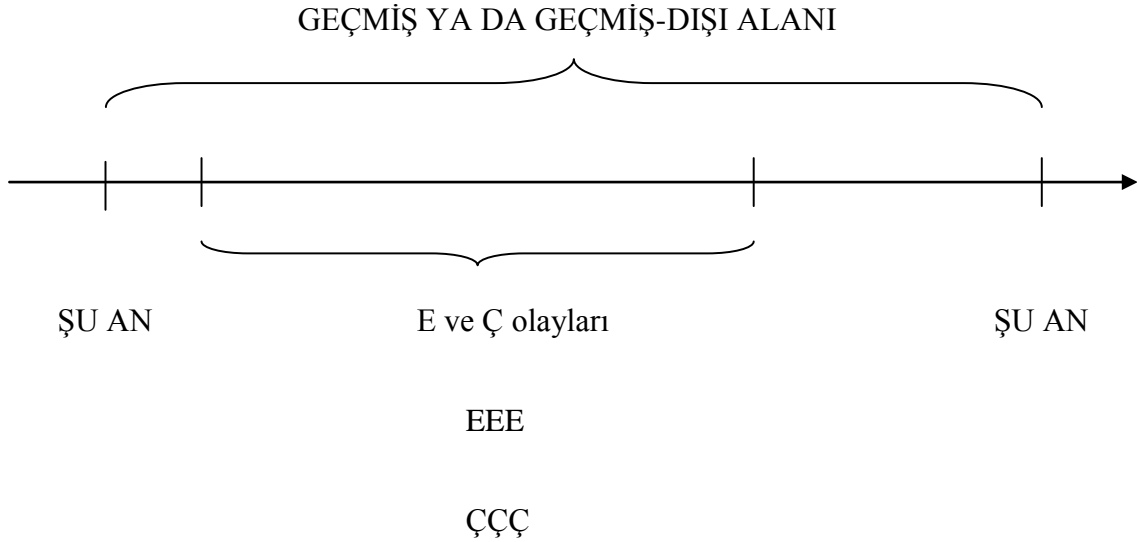
(38) Çalıştıkça zihni açıldı.

E Ç

(39) Bu cins kaşar peynir bayatladıkça lezzetleniyor.

E Ç

Yukarıda verilen üç örnek için zaman doğrusunda farklı bir gösterim oluşturulur. Bu gösterimde, tekrarlanan olaylar değil, başlama ve bitiş noktaları eşit olan ve bir zaman dilimine eşit biçimde yayılan iki olay vardır (bkz. Şekil 11).

Şekil (11). *-Dikça* ulacı ile aktarılan paralellik ilişkisi (2)

Ele alındığı biçimde, Türkçede tümceler arası paralellik ilişkisi *-ken*, *-DIĞI müddetçe/sürece* ve *-Dikça* ulaç eklerinin karmaşık tümcelerde kullanılmasıyla belirginleştirilmektedir. Bu paralellik, iki olayın ya da eş zamanlı tekrarlanarak bir olaylar bütünü oluşturan olayların, zaman doğrusunda aynı noktada başlayıp bitmesiyle ve eşit süreye yayılım göstermesiyle meydana gelmektedir.

3.1.1.2.2. İçerme İlişkileri

Zamansal içerme ilişkileri iki yönlü olabilmektedir. X'in Y'den önce başladığı ve süregeldiği bir durumda Y, X'in açtığı zaman aralığına yerleşebilmekte ve X'den önce son noktasına ulaşabilmektedir. Bunun tam tersi de söz konusudur. Y ile bir zaman aralığı açılmakta ve X bu zaman aralığına yerleşebilmektedir. Türkçede zamansal çevreleme yapısını belirginleştiren ulalardan *-ken*, *-AsIyA kadar*, *-AnA kadar*, *-IncAyA kadar*, *-DIĞINda* ve *-DIĞI zaman* değişik yönlerde zamansal içerme ilişkileri oluşturmaktadır. Tümceler arasında kurulan bu ilişkiler aşağıda örneklemlerle açıklanmaktadır.

(40) a. Yerleri sprirken bir altın yüzük buldu.

E



b. * Bir altın yüzük bulurken yerleri süpürdü.

(41) a. Yoldan bir belediye otobüsü geçerken bomba patladı.

E



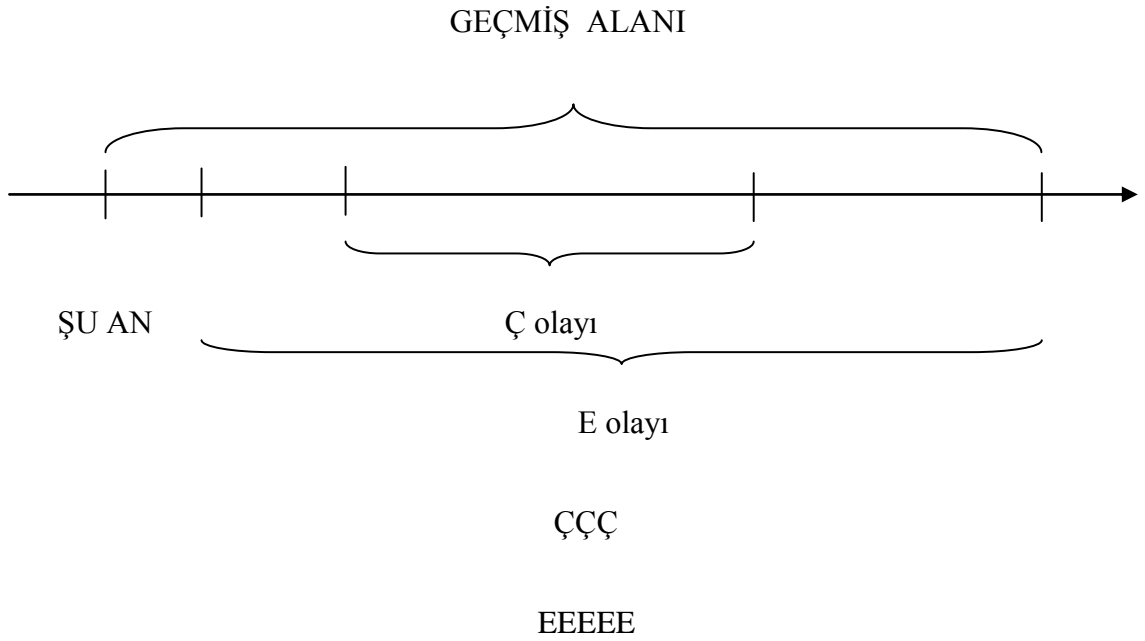
b. Bomba patlarken yoldan bir belediye otobüsü geçti.

c. * Yoldan bir belediye otobüsü geçerken bomba patlıyordu.

d. * Bomba patlarken yoldan bir belediye otobüsü geçiyordu.

rnek (40)'ta, a tümcesinde, E, [+devingen], [+süreli] ve [-hedefte-bitişli] bir devinim eylemi içermektedir. 'de yer alan eylem ise, [+devingen], [-süreli] ve

[+hedefte-bitişli] özelliklere sahip bir olma eylemidir. Beklendiği gibi, [+süreli] ve [-hedefte-bitişli] eylem, karmaşık tümcede zamansal çerçeveyi sunmaktadır. [-süreli] ve [+hedefte-bitişli] eylem çerçeveyi sunan eylemin açtığı zamansal aralığa yerleştirilebilir²⁶. Bundan dolayı, (40) a tümcesi kabul edilebilirdir. Öte yandan, (40) b’de, [-süreli] ve [+hedefte-bitişli] eylem, [+süreli] ve [-hedefte-bitişli] eylemin içine yerleşebileceği bir zaman aralığı açamaz ve karmaşık tümce kabul edilemez olur.

Şekil (12). (40)a tümcesinin zaman doğrusu

²⁶ Özmen’in (2006: 100) çalışmasında, [-sınırlı] olayların bir zaman aralığı açtığına ve [+sınırlı] olayların, [-sınırlı] olayın ara aşamalarını gösterdiğine değinilmektedir. Bu iki olayın aralıksal özellikleri aynı değildir ve bu nedenle olaylar arasında zamansal içerme ilişkisi kurulur. Özmen’in örneği ele alınırsa, E eyleminin [+süreli] ve [-hedefte-bitişli], Ç eyleminin ise [+süreli] ve [+hedefte-bitişli] olduğu görülür. Bu nedenle, tümceler arasında zamansal içerme ilişkisi kurulmaktadır.

“Köpek bahçeyi eşelerken, sakat olan patilerini kullandı.” (Özmen, 2006: 100)

“* Köpek sakat olan patilerini kullanırken, bahçeyi eşeledi.”

(40)a tümcesi için şekil 12'deki zaman doğrusu çizilebilir. (41) a örneğinde, E'de bulunan [+devingen], [+süreli] ve [+hedefte bitişli] tamamlama eylemi, Ç'de yer alan [+devingen], [-süreli] ve [+hedefte-bitişli] olma eylemi için E'de bir zamansal çerçeve yaratabilmekte ve Ç, E'nin açtığı zamansal aralığa yerleştirilebilmektedir. (41) b'de, E eylemi, [-süreli] özelliğe sahip olduğundan dolayı, normalde bu eylemin *-ken* ulacıyla birlikte kullanılamayacağı ve bir zaman aralığı açamayacağı öngörülür. Ancak örnekte, bu eylemi içeren bir E'nin bulunması kabul edilebilmektedir. Bu örnekte dikkat edilmesi gereken nokta, *-ken* ulaç ekinin zamansal çerçeveyi oluşturan tümcenin E olmasını zorunlu kılmasıdır. Bu zorunluluktan dolayı, Ç'de yer alan [+süreli] eylem de [-süreli] özellik göstermektedir. Sonuç olarak, iki eylem de [-süreli] özellik gösterir ve eşzamanlı olarak yorumlanırlar. Başka bir deyişle, E'de [-süreli] eylemin bulunması, bir zaman aralığının açılarak zamansal içerme ilişkisi kurulmasını engellemekte, zamansal paralellik ilişkisinin kurulmasına neden olmaktadır. (41) c'nin dilbilgisel olmamasının nedeni, [-süreli] *patlamak* eyleminin sürerlik görünüş işlemcisi *-yor* ile zaten kullanılamamasıdır. Bu görünüş işlemcisiyle sağlanan, anlatılan olayın tekrarlanması okuması da bu örnekte alınamamaktadır. Son olarak, (41) d'nin dilbilgisel olmamasının nedeni, yine *-ken*'in E'de zamansal çerçeve oluşturma zorunluluğunu yaratmasıdır. [+süreli] Ç eylemi ve sürerlik görünüş işlemcisi bir zaman aralığı açsa ve [-süreli] E eylemi açılan zaman aralığına yerleşebilse bile, *-ken* ulaç ekinin sözü edilen kısıtlamayı oluşturması karmaşık tümcenin kabul edilemez olmasına neden olur. Örneklerden de görüldüğü gibi, *-ken* ile kurulan tümcelerde, E'de [+süreli], Ç'de [-süreli] eylemler bulunduğunda, tümceler arasında zamansal içerme ilişkisi oluşmaktadır. Bu ilişki X'in Y'yi içermesi

yönündedir. *-ken* ulaç ekinin de zamansal aralık açma özelliği bulunduğundan dolayı Y'nin X'i içermesi yönünde bir ilişki kurulamamaktadır.

-ken, E eylemi üzerinde tanıtısal kiplik bulunduğu da tümceleri zamansal içerme ilişkisini belirginleştirerek bağlamaktadır. Bu yapılarda, E ile aktarılan olay bir zaman aralığı açmakta ve Ç bu aralıkta bir noktaya yerleşmektedir.

(42) Ankara'ya gelmişken birkaç kütüphaneye uğradım.

E Ç

(43) Şişleri eline almışken Hakan'a da bir kazak ördü.

E Ç

Yukarıdaki örneklerde, E olayları, zaman doğrusunda geçmiş alanında gerçekleşmektedir. Bu olaylar, *-ken* ulacının etkisiyle bir zaman aralığı açmaktadırlar. Böylece açılan zaman aralığına Ç olayları yerleştirilebilmektedir.

Zamansal içermeyi belirginleştiren ulaç ekleri arasında *-AsIyA kadar*, *-AnA kadar* ve *-IncAyA kadar* yer almaktadır. Bunlarla kurulan karmaşık tümcelerde, E'de [$\pm$ hedefte-bitişli], Ç'de ise [$+$ hedefte-bitişli] eylemler bulunduğu, tümceler arasında zamansal içerme ilişkisi oluşur²⁷ (bkz. Örnekler 44 ve 45).

(44) Kek pişesiyel/pişenel/pişinceye kadar eve gelirim.

E Ç

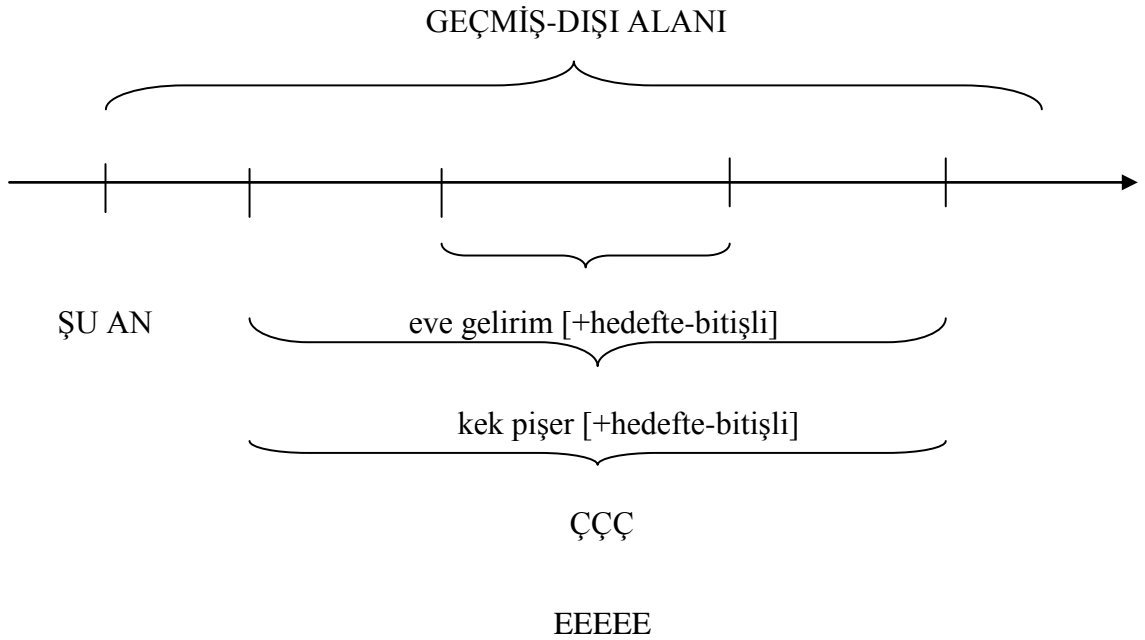
²⁷ Bu ulaç eklerinin zamansal bitirme ilişkisini ve karşı tez sözbilimsel yapısını belirginleştirdiği de görülmektedir. *-AsIyA kadar*, *-AnA kadar* ve *-IncAyA kadar* ulaç eklerinin belirginleştirdiği diğer ilişkilerle ilgili tartışmalar için bkz. bölüm 3.1.1.5. ve 3.2.2. Zamansal bitirme ilişkilerinin anlatıldığı 3.1.1.5. bölümünde, bu ulaçların E'de [$-$ hedefte-bitişli] eylemlerle birlikte kullanımları da örneklenmektedir.

(45) Adana'ya varasıya/varanal/varıncaya kadar beş kırmızı ışığa yakalandık.

E

Ç

(44)'te E ve Ç eylemleri [+sürelî] ve [+hedefte-bitişli] tamamlama eylemleridir. (45)'te ise E eylemi [+sürelî] ve [+hedefte-bitişli] bir tamamlama eylemi, Ç eylemi ise [-sürelî] ve [+hedefte-bitişli] bir olma eylemidir. Bu karmaşık tümcelerde E ve Ç arasında zamansal içerme ilişkisi bulunmaktadır. E bir noktada başlayan ve süregelen bir olayı, Ç ise E'nin açtığı aralıkta bir noktada gerçekleşen başka bir olayı aktarır. (45)'te Ç, birden çok kez tekrarlanan olaylar içerdiğinden dolayı bir olaylar bütünü göstermektedir. Bu örnekler için aşağıdaki iki zaman doğrusu çizilebilir. Örneklerden ve zaman doğrularından da görüldüğü gibi, *-AsIyA kadar*, *-AnA kadar* ve *-IncAyA kadar* ulaç ekleri, E'de [$\pm$ hedefte-bitişli] ve Ç'de [+hedefte-bitişli] eylemler bulunduğu tümceler arasında zamansal içerme ilişkisini belirginleştirmektedir. E'de bir zaman aralığı açılmakta ve Ç olayı E'de açılan aralığa yerleşmektedir.

Şekil (13). (44) numaralı tümcenin zaman doğrusu

(46) Ahmet kaybolan evrakları aradığında/aradığı zaman bütün

E

Ç

klasörleri kurcaladı.

(46)'da, E'de yer alan [+sürelî] ve [-hedefte-bitişli] eylem bir zaman aralığı açar ve Ç olayı bu zaman aralığında bir noktaya yerleşir. (46)'daki içerme ilişkisi E'nin Ç'yi içermesi yönündedir. Ç'nin E'yi içermesi kabul edilememektedir (bkz. Örnek 47).

(47) * Ahmet bütün klasörleri kurcaladığında/kurcaladığı zaman kaybolan evrakları aradı²⁹.

E'de [+hedefte-bitişli] eylemlerin bulunması, *-DIĞINDA* ve *-DIĞI zaman* ulaç eklerinin zamansal içerme ilişkisini belirginleştirme özelliğini her zaman engellememektedir. Ancak, bu aktarımlarda Ç'de sürerlik görünüş işlemcisinin bulunması gerekmektedir (bkz. Örnek 48).

(48) a. Ayşe keki pişirdiğinde/pişirdiği zaman annesi uyuyordu.

E

Ç

b. Ayşe keki pişirdiğinde/pişirdiği zaman annesi uyudu.

E

Ç

---

²⁹ Özmen'in (2006: 104) de belirttiği gibi, "ulaçlar temel tümcede aktarılan olaylara zamansal çerçeve oluşturur. Herhangi bir olayın ara aşaması bu olay için zamansal çerçeve oluşturamaz". Bu nedenle, (47) numaralı örnekte, Ç bir ara aşama aktardığı için E'de aktarılan olaya zamansal çerçeve oluşturamaz ve karmaşık tümce kabul edilemez olur.

Yukarıdaki örnekte, a'da, Ç'de sürerlik görünüş işlemcisinin bulunması, Ç'de bir zaman aralığının açılmasına neden olmakta ve [+hedefte-bitişli] E eylemi ile anlatılan olay bu aralıkta bir noktaya yerleşmektedir. Bu durumda, E'de [+hedefte-bitişli] bir eylemin ve Ç'de sürerlik işlemcisinin bulunduğu karmaşık tümcelerde, -*DİĞİNDA* ve -*DİĞİ zaman* ulaç eklerinin Ç'nin E'yi içermesi yönünde bir zamansal içerme ilişkisini belirginleştirdiği sonucuna ulaşılır. Öte yandan, (48) b'de, E'de [+hedefte-bitişli] bir eylem bulunduğu ve Ç'den sürerlik görünüş işlemcisi kaldırıldığında alınan okuma, tümceler arası zamansal içerme değil, zamansal ardışıklık (öncelik) ilişkisidir.

-*DİĞİNDA* ve -*DİĞİ zaman*'ın zamansal içermeyi belirginleştirdiği en belirgin örnekler Ç'nin koşaçlardan oluştuğu karmaşık tümcelerdir. Bu tümcelerde, [-devingen], [+sürelî] ve [-hedefte-bitişli] Ç durumu, E ile aktarılan olayı zamansal olarak içermektedir. (49) ve (50) numaralı örneklerde, Ç'nin E'yi içermesi yönünde olan zamansal içerme ilişkisi net bir biçimde görülmektedir.

(49) 2. Dünya Savaşı çıktığında/çıktığı zaman dedem 16 yaşındaymış.

E

Ç

(50) Handan arabasına bindiğinde/bindiği zaman üzgündü.

E

Ç

Hem (49) hem de (50)'de Ç'de yer alan koşaçlı tümce, bir zaman aralığı açmakta ve E olayları açılan bu zaman aralığına yerleşmektedir. E eylemi bu tümcelerde [+hedefte-bitişli] özelliğe sahiptir. [-hedefte-bitişli] E eylemleri dikkate alındığında, zamansal içerme ilişkisinin yine Ç'nin E'yi içermesi yönünde olduğu görülür. Bunun

nedeni, durumların [+sürelî] ve [-hedefte-bitişli] özelliklerinin, devinimlerin bu özelliklerinden (devinim eylemleri de durumlar gibi [+sürelî] ve [-hedefte-bitişli] özelliklere sahiptir) daha baskın olmasıdır (bkz. Örnek 51). Durumların [+durağan] olma özelliği devinimleri içermelerine neden olmaktadır.

(51) Handan parkta koştuğunda/koştuğu zaman açtı.

E

Ç

Örneklerden de görüldüğü gibi, *-DIĞINda* ve *-DIĞI zaman* ulaç ekleri, zamansal içerme ilişkilerini belirginleştirdiklerinde, E'nin Ç'yi ya da Ç'nin E'yi içermesi yönlerinin ikisini de gösterebilmektedir.

Bu bölümde, tümceler arası örtüşme ilişkilerinin bir alt ulamı olarak görülen zamansal içerme ilişkilerinin ulaçlarla aktarımına değinilmiştir. Sonraki bölümde, karşılama ilişkilerinin ulaç ekleriyle ne şekillerde belirginleştirildiğine değinilmektedir.

3.1.1.3. Karşılama İlişkileri

Karşılama ilişkisinde, X ya da Y tümcelerinden herhangi birinin zamanda önceliği söz konusu olmaktadır. Bu öncelik ilişkisinde, X Y'den ya da Y X'den hemen önce gerçekleşmekte ve bitmektedir. Zamansal karşılama ilişkisini aktaran yapılar arasında en belirgin olanları, *-(I)r...-mAz* ile belirginleştirilmektedir.

(52) Gazetedeeki röportajı biter bitmez ofisine gidecekti.

E

Ç

(53) Yemek pişer pişmez sofrayı kurdum.

E

Ç

(52) ve (53) numaralı örneklerde, EEEÇÇÇ şeklinde gerçekleşen bir karşılama ilişkisi bulunmaktadır. Bu ilişkide, E olayı zamanda bir noktada başlayıp bitmekte ve hemen ardından Ç olayı başlamaktadır. Örneklerde, E eyleminin [+hedefte-bitişli] olduğu görülür. Karşılama ilişkisinin kurulduğu yapılarda, E'deki eylem genellikle [+hedefte-bitişli] özellikli olmaktadır³⁰. Bu açıdan bakıldığında, bu ulaş ekinin [-hedefte-bitişli] eylemlerle birlikte kullanılamayacağı sonucuna varılır. Aşağıda, –(I)r...-mAz'ın, E ve Ç'de başka ne tür özelliklere sahip olan eylemlerle kullanılabildiği örneklerle incelenmektedir.

(54) Sinirleri yatıştır yatışmaz personel daire başkanlığını aradı.

E

Ç

(55) Elektronik eşya fiyatları düşer düşmez bir bilgisayar aldık.

E

Ç

(54) ve (55) örneklerinde, E'de yer alan *yatışmak* ve *düşmek*³¹ eylemleri durum değişimi eylemleridir. (Aksan, 2003a: 1)'de de değinildiği gibi durum değişimi

³⁰ Aksan, (2001: 119), -(I)r...-mAz ile kurulan tümcelerde, E'de yinelenen eylemlerin, “başlangıcı ya da sonu belirlenmiş dönüşümsel eylemler” olduğunu belirtmektedir. Aksan'a göre, “-(I)r...-mEz mutlaka ilk/son [+] son uç noktaya ulaşmış eylemlerle” kullanılır.

³¹ Bu örnekte *düşmek* eylemi, *miktarında azalmanın olması* anlamında kullanılmıştır.

eylemleri “bir durumdan diğereine geçip bunun sonunda tamamen farklı bir duruma gelmeyi” anlatmaktadır. Bu eylemler, [$\pm$ hedefte-bitişli] olabilme özellikleriyle dikkati çekerler. (54)’te E’de kullanılan durum değışimi eylemi, Dowty (1979)’da önerilen gerektirim testine göre [$+$ hedefte-bitişli] bir eylemdir (bkz. Örnek 56).

(56) Ali’nin sınırları yatışıyor. $\neq$ Ali’nin sınırları yatıştı.

Yukarıdaki örneğe göre, Ali’nin sınırlarının yatışmış olması, yatışma sürecinin bir ara aşaması olarak görülemez. Bu nedenle, eylem [$+$ hedefte-bitişli] bir durum değışimi eylemi olarak yorumlanır. (55)’te ise, E’de yer alan *düşmek* eylemi, gerektirim testine göre [$-$ hedefte-bitişli] özelliğe sahiptir (bkz. Örnek 57).

(57) Elektronik eşya fiyatları düşüyor => Elektronik eşya fiyatları düştü.

(57)’ye göre, elektronik eşya fiyatlarının düşmüş olması, olayın ara aşaması olarak görülebilir. Bu eylem, nokta ve süreç anlatan belirteçlerle birlikte kullanıldığında da kılınış özelliklerinin belirsiz olduğu görülür.

(58) a. Elektronik eşya fiyatları iki günde düştü.

b. Elektronik eşya fiyatları iki gün boyunca düştü.

Böylece, bu eylemin [$\pm$ hedefte-bitişli] bir durum değışimi eylemi olduğu söylenebilir. *Düşmek* eyleminin bu belirsiz kılınış özelliğini açıklığa kavuşturmak için, Aksan (2003a: 11) ve Aksan ve Aksan (2007: 23–24)’te de belirtilen ve bağlama bağımlı olan sınırlar göz önünde bulundurulur. Bağlam bağımlı sınıra göre, bizim bilgisayar almamız, elektronik eşya fiyatlarının istediğimiz oranda düşmesiyle gerçekleşmektedir. Sonuç olarak, *düşmek* eylemi bu örnekte [$+$ hedefte-bitişli] olarak yorumlanmakta ve $-(I)r...-mAz$ ulacıyla birlikte kullanılabilir. Bağlam

bağımsız [-hedefte-bitişli] durum değişimi eylemlerinin $-(I)r...-mAz$ ile kullanılamaması bu vargıyı desteklemektedir (bkz. Örnek 59).

(59) * Çocuk şişmanlar şişmanlamaz kendine yeni bir pantolon aldı.

$-(I)r...-mAz$, E'de [-hedefte-bitişli] bitişli eylemlerle birlikte kullanılmadığından dolayı, durum eylemlerinin E'de yer alması kabul edilememektedir.

(60) * Müzeyyen Fransızca bilir bilmez yeni bir işe alındı.

E

Ç

(60)'ta [+sürelî] ve [-hedefte-bitişli] E eylemi, *bilmek*, bu ulaç ekiyle birlikte kullanılamamaktadır. Benzer biçimde, durum eylemlerinin bir alt ulamı olan duygu eylemleri de bu ekle kurulan karmaşık tümcelerde, E'de kullanılamaz. Örnek (61) ve (62)'de duygu eylemlerinin E'de kullanılması kabul edilemez karmaşık tümcelerin kurulmasına neden olmaktadır.

(61) * Handan'ı sever sevmeyen ona evlenme teklif etti.

E

Ç

(62) * Çiğdem'i üzer üzmez ondan özür diledim.

E

Ç

$-(I)r...-mAz$, Ç'de, yer adları dışında, koşaçlarla oluşturulan tümcelerin bulunmasına da duyarlı davranmaktadır. Örnekler (63), (64) ve (65) bu durumu örneklemektedir.

(63) * Çarşıya gider gitmez saat 10.00'du.

E Ç

(64) Tan yeri ağarır ağarmaz ordaydım.

E Ç

(65) Belgeleri alır almaz Ankara'daydım.

E Ç

(63)'te, Ç'de bir zaman ifadesinin kullanılması dilbilgisellik dışı bir tümce oluştururken, (64) ve (65)'te, Ç'de yer adları bulunabilmektedir. Bu örneklerde, Ç ile aktarılan bilgiler, (63) örneğinde Ç ile aktarılan bilgiden farklıdır. Yer adları içeren Ç'ler [+devingen] özelliğe sahiptir. Başka bir deyişle, *ordayım* ve *Ankara'dayım* ile E olayı gerçekleştiikten sonra *orda olma* ve *Ankara'da olma* bilgileri aktarılmaktadır. Bu nedenle, Ç'ler [+devingen] özellik kazanmaktadır. Ancak (63)'te Ç'de böyle bir bilgi yoktur. Bu örnekte Ç [-devingen] özelliklidir ve *-(I)r...-mAz* ile kurulan karmaşık tümcede kullanılamamaktadır.

Zamansal karşılama ilişkisini belirginleştiren ulaç eklerinden bir diğeri – *DİĞİ gibi*'dir. Bu ek de E'de [+hedefte-bitişli] eylemlerle birlikte kullanılır ve – *(I)r...-mAz* ile değiştirilebilir (bkz. Örnekler 66–68).

(66) a. İçeri girdiği gibi telefona sarıldı.

E Ç

b. İçeri girer girmez telefona sarıldı.

E Ç

(67) a. Bonbon, kemiği kapıldığı gibi gözden kayboldu.

Ç E Ç

b. Bonbon, kemiği kapar kapmaz gözden kayboldu.

Ç E Ç

(68) a. Paraları topladığın gibi bana getir.

E Ç

b. Paraları toplar toplamaz bana getir.

E Ç

Yukarıda yer alan üç örnekte de E eylemleri [+hedefte-bitişli] eylemlerdir. Karmaşık tümcelerin *-(I)r...-mAz* ile kurulması da kabul edilebilirdir. *-DIĞI gibi*, E'de [-hedefte-bitişli] özelliğe sahip olan eylemlerin (durumlar, devinimler ve tek atımlılar) bulunmasına ise engel olmaktadır. Aşağıdaki örneklerde, bu ulaş ekinin [-hedefte-bitişli] eylemlerle kullanılması kabul edilemezdir.

(69) * Handan Fransızca bildiği gibi yeni bir işe alındı.

E Ç

(70) * Ali Ayşe'ye kızdığı gibi çıktı gitti.

Ç E Ç

(71) * Ahmet parkta koştuğu gibi kendini iyi hissetti.

E

Ç

(72) * Yusuf öksürdüğü gibi annesi ona bal yedirdi.

E

Ç

(69) ve (70)'te, E'de durum eylemleri (ikincisi duygu eylemi) yer almaktadır. Görüldüğü gibi, durum eylemlerinin E'de kullanılması dilbilgisellik-dışı karmaşık tümceler meydana getirmektedir. (71)'de bir devinim eylemi ve (72)'de tek atımlı bir eylem [-hedefte-bitişli] özelliklerinden dolayı E'de kabul edilememektedir. Örneklerden de görüldüğü gibi, *-DIĞI gibi* ulaç eki, E eyleminin kılınış özellikleri üzerinde seçimler yapmakta ve E'de [-hedefte-bitişli] eylemlerin bulunduğu karmaşık tümcede kullanılamamaktadır.

-DIĞI sırada, tümceler arasında zamansal karşılama ilişkisini belirginleştirebilmektedir ancak Ç eylemi üzerinde yer alan işlemciler bakımından birtakım kısıtlamalar bulunmaktadır. Bu ulaç eki, Ç eyleminde sürerlik işlemcisinin (-yor) bulunduğu karmaşık tümcelerde (Ç sürerlik görünüşü ile işaretlendiğinde), zamansal içerme ilişkisini belirginleştirirken, bu ekin Ç'de bulunmadığı tümcelerde (Ç bitmişlik görünüşü ile işaretlendiğinde) zamansal karşılama ilişkisini belirginleştirir.

(73) a. Galatasaraylı futbolcular uçaktan indiği sırada taraftarları

E

Ç

onları alkışlıyordu.

b. Galatasaraylı futbolcular uçaktan indiği sırada taraftarları onları

E

Ç

alkışladı.

(74) a. ? Milletvekili uçaktan indiği sırada keskin nişancı ateş ediyordu.

E

Ç

b. Milletvekili uçaktan indiği sırada keskin nişancı ateş etti.

E

Ç

(73) a örneğinde, Ç’de [-hedefte-bitişli] eylem sürerlik işlemcisiyle birlikte bir zaman aralığı açmakta ve E olayı bu zaman aralığına yerleşmektedir. Böylece tümceler arasında kurulan ilişki, Ç’nin E’yi zamansal olarak içermesi yönünde olmaktadır. Öte yandan, (73) b’de, sürerlik işlemcisinin Ç eyleminden çıkarılmasıyla, kurulan ilişki zamansal karşılaşmadır. Ne E’de ne de Ç’de açılan bir zaman aralığı vardır. Bu nedenle, olaylar ardışıklık olarak gerçekleşirler. (74) a’da, Ç’de [+hedefte-bitişli] bir eylem yer alsa dahi, yine sürerlik işlemcisinin bir zaman aralığı açtığı görülmektedir. Bu zaman aralığı, Ç’de olayların tekrarlanması sonucunda ortaya çıkan bir olaylar bütünü bulunmasından dolayı, olayın [-hedefte-bitişli] olarak yorumlanması ile açılmaktadır. E olayı da bu zaman aralığına yerleşebilmektedir³². (74) b’de sürerlik işlemcisinin Ç eylemi üzerinden kaldırılması ise, Ç’de bir zaman aralığı açılmayacağı için olayların ardışık olarak gerçekleştiğini gösterir. Ç olayı zamanda

---

³² Bu örneğin soru işareti ile verilmiş olmasının nedeni, dünya bilginin bize getirdiği sınırlamalardan kaynaklanmaktadır. Ateş ediliyorken milletvekilinin uçaktan inmeme beklenir. Ancak tümcenin dilbilgisel olarak kabul edilmemesi için herhangi bir yapısal kısıtlama yoktur. Bu nedenle, bu karmaşık tümce kabul edilebilir olarak nitelendirilmektedir.

bir noktada başlamakta ve bitmektedir. Ç'nin bitme noktasında E olayı başlamakta ve olaylar arasında zamansal karşılama ilişkisi kurulmaktadır.

-*DIĞI sırada*, karşılama ilişkisini belirginleştiren diğer ulaç ekleri gibi, E eyleminin [+hedefte-bitişli] olmasını gerektirmektedir. E eyleminin [-hedefte-bitişli] olduğu karmaşık tümcelerde zamansal içerme ilişkisi kurulmaktadır (bkz. Örnekler 75 ve 76).

(75) Aysun parkta koştuğu sırada babaannesiyile karşılaştı.

E

Ç

(76) Yemek yediğimiz sırada annem geldi.

E

Ç

Bu örneklerde, Ç olayı, E'de açılan zaman aralığında bir noktaya yerleşir ve E'nin Ç'yi içermesi yönünde bir zamansal ilişki kurulmasına neden olur.

Karşılama ilişkisini belirginleştiren son ulaç eki *-DI ml'* dir. Bu ulaç ekinin, zamansal karşılama ilişkisini belirginleştirirken hangi türden eylemleri seçtiği, yukarıda sözü edilen ulaç eklerinin yaptığı seçimler kadar belirgin değildir. *-DI ml*, tümceler arasında zamansal karşılama ilişkisini belirginleştirirken, E'de başlamalı durum eylemlerinin bulunmasına izin vermektedir. Aşağıdaki örneklerde, E'de başlamalı durum eylemleri yer almaktadır ve tümceler arasında zamansal karşılama ilişkisi kurulmaktadır.

(77) Vali'nin arabası yolda görüldü mü davul çalmaya başlayacaksınız.

E

Ç

(78) Gelinle damat yerlerine oturdu mu havai fişekler patlatılacak.

E

Ç

Bu örneklerde, E’de yer alan eylemlerin başlamalı durum eylemleri olduğu görülmektedir. Aksan ve Aksan’a (2005: 401) göre, bu eylem türü, “bir duruma girme haliyle durumun kendisi olma kavramını birleştirir. Bu eylemlerde, ilk aşama son noktalı ve dinamik bir olayı, ikinci aşama birinci aşamadaki olayın sonucunun sürdüğünü, yani açık uçlu ve durağan bir durumu anlatır.” Örneklerdeki E eylemleri, başlamalı durum eylemlerini tanımlamada kullanılan testten³³ geçmektedir.

(79) Araba yolda göründü, demek ki şimdi görünüyor.

(80) Gelinle damat yerlerine oturdu, demek ki şimdi oturuyorlar.

Yukarıda da gösterildiği gibi, *görünmek* ve *oturmak* eylemleri başlamalı durum eylemleridir ve son noktalı bir başlangıç aşamasına sahip olduklarından dolayı [+hedefte-bitişli] özelliğe sahiptirler. Sonuç olarak, *-DI mI*, (77) ve (78) örneklerinde, E’de [+hedefte-bitişli] eylemlerin yer alması bakımından diğer ulaç ekleriyle aynı özelliği göstermektedir. Bu ekin [+hedefte-bitişli] bir başka eylemle birlikte kullanımı aşağıda verilmiştir.

(81) Kek pişti mi çayı ocağa koy.

E

Ç

---

³³ Bu test, Johanson (1971: 218)’de önerilmiştir. Aksan (2003b: 75) ve Aksan ve Aksan (2005: 401)’de, Türkçe başlamalı durum eylemlerinin kılımış özelliklerini belirginleştirmek için uygulanmıştır.

Bu örnekte, [+hedefte-bitişli] bir tamamlama eyleminin E'de kullanılması kabul edilebilirdir ve tümceler arasında zamansal karşılama ilişkisi kurulur.

3.1.1.4. Başlatma İlişkileri

Tümcecikler arasında zamansal başlatma ilişkileri, X'in Y'yi başlatması ya da Y'nin X'i başlatması biçiminde yine iki yönlü olabilmektedir. Ancak Türkçede, ulaç eklerinin belirginleştirdiği başlatma ilişkileri incelendiğinde, başlatma ilişkisinin X'in Y'yi başlatması olarak tek yönde olduğunu görülür. Türkçede zamansal başlatma ilişkisi, *-All* ulaç eki ve onunla biçim bakımından benzer olarak görünen *-All beri* ve *-DI...-All* ulaç ekleriyle, ayrıca yine *beri* belirteciyle kurulan *-DIĞINdAn beri* ile belirginleştirilmektedir. Bu ulaç eklerinin tümü, başlatma ilişkisini X'in Y'yi başlatması yönünde belirginleştirmektedir (bkz. Örnek 82).

(82) a. Oğlu öleli Sevda çok hassaslaştı.

E Ç

b. Oğlu öleli beri Sevda çok hassaslaştı.

E Ç

c. Oğlu öldü öleli Sevda çok hassaslaştı.

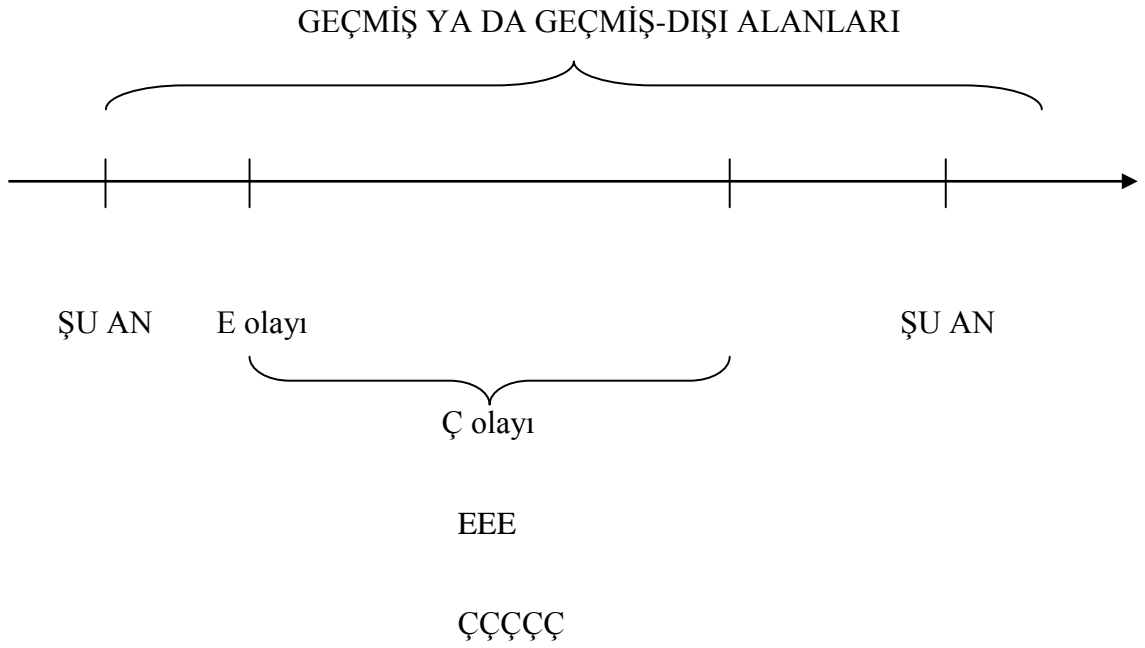
E Ç

d. Oğlu öldüğünden beri Sevda çok hassaslaştı.

E

Ç

Yukarıda yer alan örneklerde de görüldüğü gibi, zamansal başlatma ilişkisini belirginleştiren ulaç ekleri, E olayının başlangıç ya da bitiş noktasını temel alarak, zaman doğrusu üzerinde, Ç olayının gerçekleşeceği bir zaman aralığı açarlar. E durumu ya da olayının doğru üzerindeki başlangıç veya bitiş noktası, Ç durumu ya da olayının başlangıç noktasını oluşturur. Şekil 15'te verilen zaman doğrusu, bu ulaç ekleriyle belirginleşen zamansal başlatma ilişkisini göstermektedir.

Şekil (15). Türkçe ulaç ekleriyle belirginleşen zamansal başlatma ilişkisi

Zamansal başlatma ilişkisini belirginleştiren ulaç ekleri, E’de [$\pm$ hedefte-bitişli] eylemlerle birlikte kullanılabilirler³⁴. (83)’te, E’de [+hedefte-bitişli] bir tamamlama eylemi, (84)’te, E’de [+başlangıç dönüşümlü] bir başlamalı durum eylemi ve son olarak, (85)’te [-hedefte-bitişli] bir devinim eylemi yer almaktadır.

(83) a. Kek pişeli bir saat oldu.

E Ç

b. Ayşe kek pişeli beri fırının başında bekliyor.

Ç E Ç

c. Ayşe kek piştiğinden beri fırının başında bekliyor.

Ç E Ç

d. Ayşe kek pişti pişeli fırının başında bekliyor.

Ç E Ç

(84) a. Başbakan koltuğuna oturalı yarım saat oldu.

E Ç

b. Başbakan koltuğuna oturalı beri konuşma metnini gözden geçiriyor.

E Ç

---

³⁴ [+hedefte-bitişli] eylemlere, başlangıç ya da bitiş dönüşümlü eylemler de eklenmiştir. Bu eylemler, Aksan (2001: 119)’da tanımlandığı gibi, “başlangıcı ya da sonu belirlenmiş [+ds] ve [+db] dönüşümsel eylemlerdir”.

c. Başbakan koltuğuna oturduğundan beri konuşma metnini gözden

E

Ç

geçiriyor.

d. Başbakan koltuğuna oturdu oturalı konuşma metnini gözden geçiriyor.

E

Ç

(85) a. ? Ali koşalı iki saat oldu.³⁵

E

Ç

b. Ali koşalı beri terliyor.

E

Ç

c. Ali koştuğundan beri terliyor.

E

Ç

d. Ali koştu koşalı terliyor.

E

Ç

---

³⁵ Bu karmaşık tuncenin soru işareti (?) ile verilmiş olmasının nedeni, tuncenin bağlam bağımlı yorumunun kabul edilebilir olmasıdır. Örneğin, ‘Ali bugün koşuya çıktı mı?’ gibi bir soruya, ‘Ooo, Ali koşalı iki saat oldu.’ gibi bir yanıt verilebilir. Ancak bu tuncenin bağlamdan soyutlanmış biçimi Türkçe anadili konuşucularına tuhaf gelmektedir. (85) numaralı örnekte, bütün karmaşık tuncelerde dikkati çeken bir başka nokta, E eyleminin doğal olmayan bir son noktaya sahip olarak yorumlanmasıdır. Doğal olmayan bir son noktaya sahip olması, eylemin [+hedefte-bitişli] gibi görünmesine neden olmaktadır.

-*All* ve diğ er ulaç ekleri arasında gözlenen farklardan biri, -*All*'nin Ç'de zaman ifadeleriyle birlikte kullanılabilmesidir. Bu ekle kurulan karmaşık tümcelerde, E, bir durum ya da olayı aktarırken, Ç, E'de aktarılan olayın başlangıç ya da bitiş noktasından itibaren geçen zaman dilimini ölçen ifadeler içerebilmektedir. (83), (84) ve (85) örneklerindeki a tümceleri, -*All* ile kurulan karmaşık tümcelerde, Ç'de zaman ifadelerinin kullanılmasının kabul edilebilir olduğunu göstermektedir. Diğ er ulaç ekleri ise, Ç'de zaman ifadeleriyle birlikte kullanılamamaktadır. Aşağıda yer alan örnekte, diğ er ulaç eklerinin Ç'de zaman ifadeleriyle birlikte kullanılmadığı gösterilmiştir.

(86) a. * Kek pişeli beri bir saat oldu.

b. * Kek piştiğ inden beri bir saat oldu.

c. * Kek pişti pişeli bir saat oldu.

(86)'da, a ve b tümcelerinin kabul edilemez olmasının nedeni, *beri* belirtecinin anlam özelliklerinden kaynaklanmaktadır. Bu belirteç, tümcelerle aktarılan durumlar ya da olaylar arasında zaman ölçümü yapmaktadır. Bu nedenle, Ç'de zaman ifadeleriyle birlikte kullanılamaz.

-*All*, diğ er ulaç eklerinden farklı olarak, Ç'de [+devingen], [+sürelî] ve [-hedefte-bitişli] özelliklere sahip olan devinim eylemleri bulunduğ unda karmaşık tümceyi kuramamaktadır. Aşağıdaki örneklerde bu durum gösterilmektedir.

(87) a. * Sınavı kazanalı çok çalışıyorum.

E

Ç

b. Sınavı kazanalı beri çok çalışıyorum.

E Ç

c. Sınavı kazandığımdan beri çok çalışıyorum.

E Ç

d. Sınavı kazandım kazanalı çok çalışıyorum.

E Ç

(88) a. * Teneffüs zili çalalı futbol oynuyorlar.

E Ç

b. Teneffüs zili çalalı beri futbol oynuyorlar.

E Ç

c. Teneffüs zili çaldığından beri futbol oynuyorlar.

E Ç

d. Teneffüs zili çaldı çalalı futbol oynuyorlar.

E Ç

Öte yandan, -*AI*, Ç'de [+durağan], [+süreli] ve [-hedefte-bitişli] duygu eylemlerinin kullanılmasına izin vermektedir (bkz. Örnek 89).

(89) Ankara'ya taşınalı kendimi çok kötü hissediyorum.

E Ç

Bu ek, Ç'de duygu eylemleriyle birlikte kullanılabilir. Ancak [+durağan], [+sürelî] ve [-hedefte-bitişli] özellikler taşıyan bütün durum eylemlerinin Ç'de yer almasına izin verdiğini söylemek yanlış bir genelleme olmaktadır (bkz. Örnek 90). Bu ulaç eki, Ç'de, durum eylemleri arasından yalnızca duygu eylemleri bulunduğu kabul edilebilir karmaşık tümceler kurar.

(90) * Ankara'ya taşınalı Almanca biliyorum.

E

Ç

Bu örnekte, Ç eyleminin [+durağan] özelliği, (89)'da verilen Ç eyleminin [+durağan] özelliğinden daha belirgindir. Bir derecelendirme yapılması gerekirse, *bilmek* eylemi *hissetmek* eyleminden daha durağandır denebilir. *Bilmek*, bir canlının kalıcı bir özelliğini yansıtır. Öte yandan, *hissetmek* değişime açıktır (bütün duyuşsal duygu durumu eylemlerinde olduğu gibi). Duyuşsal durum eylemlerinin –AII ile kurulan karmaşık tümcelerde kullanılabilmesinin nedeni, diğer durum eylemlerinden daha az belirgin [+durağan] özellik taşımalarıdır. Aksan ve diğerleri (2009), Türkçe durum eylemleri üzerine yaptıkları çalışmada, Türkçede dört değişik türden durum eylemi bulunduğunu söylemektedirler. Bunlar, *sevmek* gibi duyuşsal duygu durumu eylemleri, *bilmek* gibi bilişsel duygu durumu eylemleri, *içermek* gibi ilişkisel eylemler ve *oturmak* gibi yer-duruş eylemleridir. Aksan ve diğerleri (2009), sözü edilen durum eylemi türlerinden ilişkisel eylemlerin durumsallık değerinin diğer durum eylemlerinden daha yüksek olduğunu belirtmektedir. Duyuşsal ve bilişsel duygu durumu eylemleri ve yer-duruş eylemleri, ilişkisel eylemlerin aksine, olay anlatımı da yapabilmektedir. (89)'da *hissetmek* duyuşsal durum eylemi aşamalı düzey (stage level) durum aktarımı yapar ve –AII ulaç ekinin gerektirdiği anlatımı

karşılıyarak kabul edilebilir bir karmaşık tümce kurar. Öte yandan (90) numaralı örnekte, *bilmek* eylemi öznenin değişmez özelliklerini aktardığından dolayı, tek düzey (individual level) durum olarak görünür ve *-All* ile birlikte kullanımı kabul edilemez.

-All ulaç ekinin Ç'de bulunmasını engelleyen bir başka yapı, koşaçlardan oluşan tümcelerdir. Bu tümcelerde de belirgin bir [+durağan] özellik bulunmaktadır. Bu ulaç ekinin, Ç'de koşaçlarla birlikte kullanımı aşağıdaki iki örnekte verilmektedir.

(91) a. * Hakan Ankara'ya geleli hasta.

Ç E Ç

b. Hakan Ankara'ya geleli beri hasta.

Ç E Ç

c. Hakan Ankara'ya geldiğinden beri hasta.

Ç E Ç

d. Hakan Ankara'ya geldi geleli hasta.

Ç E Ç

(92) a. * Barış Manço öleli tüm Türkiye yasta.

E Ç

b. Barış Manço öleli beri tüm Türkiye yasta.

E Ç

c. Bariş Manço öldüğünden beri tüm Türkiye yasta.

E Ç

d. Bariş Manço öldü öleli tüm Türkiye yasta.

E Ç

Örneklerden görüldüğü gibi, Ç’de koşaçlar yer aldığında, -*All* karmaşık tümceyi kuramazken, diğer ulaç ekleri kurabilmektedir. Ç’de durum değişimi eylemleri yer aldığında ise, karmaşık tümcede zamansal başlatma ilişkisini belirginleştiren ulaç eklerinin tümü kullanılabilir (bkz. Örnek 93) .

(93) * Ali okuldan atılalı çok durgun.

Ç E Ç

a. Ali okuldan atılalı çok durgunlaştı.

Ç E Ç

b. Ali okuldan atılalı beri çok durgunlaştı.

Ç E Ç

c. Ali okuldan atıldığından beri çok durgunlaştı.

Ç E Ç

d. Ali okuldan atıldı atılalı çok durgunlaştı.

Ç E Ç

Yukarıdaki örnekte, *durgunlaşmak* eylemi ‘dur’ eylem kökünden türetim yoluyla oluşturulmuştur³⁶. Yalın durum değişikliği eylemleri ele alındığında, zamansal başlatma ulaçlarının karmaşık tümceyi yine kurabildiklerini görülür (bkz. Örnekler 94 ve 95).

(94) a. Havalar soğuyalı asmanın yaprakları kurudu.

E Ç

b. Havalar soğuyalı beri asmanın yaprakları kurudu.

E Ç

c. Havalar soğuduğundan beri asmanın yaprakları kurudu.

E Ç

d. Havalar soğudu soğuyalı asmanın yaprakları kurudu.

E Ç

(95) a. Bursa’ya taşınalı çocuklar büyüdü.

E Ç

b. Bursa’ya taşınalı beri çocuklar büyüdü.

E Ç

---

³⁶ Durum değişikliği eylemlerinden biri olan ‘durgunlaşmak’, ayrıca bir duygu eylemidir. Duygu eylemlerinin yapısal özellikleri ve türetimleri için bkz. İbe (2004) ve İbe (2005). İbe (2004: 90)’da belirtildiği gibi, bu eylem, yalın girdi eylemden *-GIn* ekiyle duygu sıfatına dönüştürülmüştür, ardından da *-Iaş* türetim ekiyle *durgunlaş-* çıktı eylemi türetilmiştir.

c. Bursa'ya taşındığımızdan beri çocuklar büyüdü.

E

Ç

d. Bursa'ya taşındık taşınalı çocuklar büyüdü.

E

Ç

Örneklerden de görüldüğü gibi, yalın durum değişimi eylemleri Ç'de kullanılabilmekte ve karmaşık tümceler kabul edilebilir olmaktadır. Bu tümcelerde, Ç olayları, E'nin başlangıç noktasından itibaren geçen zaman sürecinde meydana gelen değişimleri aktarmaktadır.

-*All* ve zamansal başlatma ilişkisini belirginleştiren diğer ulaç ekleri arasında yer alan bir başka ayırım, E'nin olumsuzlanmasında ortaya çıkmaktadır. –*All* ile kurulan karmaşık tümcede E olumsuzlanabilirken, diğer ulaçlarla kurulan tümcelerde E olumsuzlanamaz.

(96) a. Bursa'ya gitmeyeli beş yıl oldu.

E

Ç

b. * Bursa'ya gitmeyeli beri beş yıl oldu.

E

Ç

c. * Bursa'ya gitmediğimden beri beş yıl oldu.

E

Ç

d. * Bursa'ya gitmedim gitmeyeli beş yıl oldu.

E

Ç

(97) a. Seni görmeyeli boyun uzamış.

E Ç

b. * Seni görmeyeli beri boyun uzamış.

E Ç

c. * Seni görmediğimden beri boyun uzamış.

E Ç

d. * Seni görmedim görmeyeli boyun uzamış.

E Ç

Bu örneklerde, a tümcelerinde, E'ler yapıları bakımından olumsuz olarak görünse de, önermeleri olumsuz değildir. Bu yapılarda, *-All* ulaç eki, anlatılan olayın birden çok kez gerçekleştiğini ön varsayar. E'de olumsuzluğun bulunduğu durumlarda, *-All* ile yapılan zaman ölçümü, E olayının son gerçekleşmesinden itibaren dir. *-All beri*, *-DIĞINDAN beri* ve *-DI...-All* bu türden bir aktarım yapmaz. Başka bir deyişle, bu ulaç ekleri olayın tek bir gerçekleşmesi olduğunu varsayıdığından, olayın olumsuzlanması da mümkün olmamakta ve karmaşık tümceler kabul edilememektedir. Arslan-Kechriotis (2006: 65–75), *-Dir/-DAn beri* ve *-All*'nin aynı ön varsayımsal özellikleri taşımadığını, *-All* ile kurulan tümcelerde, olayın daha önce de gerçekleştirildiğine yönelik bir varoluşsal ön varsayım bulunduğunu belirtmektedir. Bu ekin eklendiği önermenin olumsuzlanmasının çoğulluk sezdirimi yaptığına değinmektedir. Örneklerden de görüldüğü gibi, E'lerde *-All* tek bir olaya değil, birden çok gerçekleşmesi bulunan bir olayın son gerçekleştiği zaman noktasına

gönderimde bulunmakta ve o noktadan itibaren zaman ölçümü yapmaktadır (bkz. 96a) ya da Ç olayını o noktadan itibaren başlatmaktadır (bkz. 97a).

Bu bölümde zamansal başlatma ilişkilerini belirginleştiren ulaç ekleri ele alınmıştır. Bir sonraki bölümde ise, zamansal bitirme ilişkilerini belirginleştiren ulaç ekleri incelemeye alınmaktadır.

3.1.1.5. Bitirme İlişkileri

Tümceler arasında bulunan zamansal ilişkilerden sonuncusu zamansal bitirme ilişkisidir. Bu ilişkide, bir durum ya da olay zamanda bir noktada başlamaktadır. Aktarılan olay süregelmekteyken diğer olay başlamakta ve süregelen olayı bitirmektedir. Bitirme ilişkisi, X'in Y'yi bitirmesi ya da Y'nin X'i bitirmesi biçiminde iki yönlü olarak meydana gelebilir. Bu ilişkinin zaman doğrusu üzerinde gösterilişi şekil 16'daki gibidir.

Türkçede zamansal bitirme ilişkilerini belirginleştiren ulaç ekleri, *-AnA kadar/dek/değın*, *-AsIyA kadar* ve *-IncAyA kadar/dek/değın*³⁷ dir. Bu eklerin yapısında, yine zaman ölçümü yapan ve Ç olayının bitme noktasını zaman doğrusunda işaretleyen *kadar* belirteci bulunmaktadır. Gencan (2001: 448)'e göre, *kadar* belirteci *-e* eki almış olan sözcüklerle öbekleşmiştir ve sözü edilen olayın

---

³⁷ *-AnA* ve *-IncAyA* yapıları *dek* ve *değın* belirteçleri ile de kullanılabilir. Bu belirteçler anlatılan olayın bitme noktasını belirtmektedir. *-AsIyA* yapısı ise bu belirteçlerle birlikte kullanılamamaktadır. Bu ulaç eki, zaman ilişkilerini yalnızca *kadar* belirteciyle birlikte belirginleştirebilir.

bitimini göstermek amacıyla kullanılır. *-e dek, -e değin* yapıları da eylemlerin ne zaman bittiğini göstermek için kullanılır. Atabay ve diğerleri (2003: 89), *kadar* belirtecinin ölçüm yaptığını, “eylemlere, eylemsi ve sıfatlara eşitlik anlamı” kattığını belirtmektedir. Ayrıca, ilgeç olarak sınıflandırılan bu belirteç, karşılaştırma, ölçü ve nitelikte benzerlik gibi anlamlar aktarabilir (Atabay ve diğerleri, 2003: 122). Deny (1941: 891), bu belirtecin miktar bildiren bir ilgeç olduğunu söylemektedir. Kononov (1956: 673)³⁸, *kadar* belirtecinin, karşılaştırma ve ölçü anlamları aktardığı belirtilmektedir. Hacıeminoğlu (1971: 50–51) ise, bu belirtecin ilgeç görevinde kullanıldığını ve tümcede benzetme, karşılaştırma gibi anlamları aktardığını söyler. Zamansal çevreleme yapılarını belirginleştiren ulaç eklerinin ele alındığı bu bölümde, *kadar*, tümceler arasında zaman aktarımı (zamanda ölçüm) yaptığından dolayı, belirteç olarak verilmektedir. Benzer biçimde, Atabay ve diğerleri de (2003: 122), *kadar* sözcüğünün zaman ilişkileri aktardığında belirteç görevinde kullanıldığını belirtmektedir.

Yukarıda, *kadar, dek ve değin* belirteçlerinin görev ve anlam özellikleri alanyazından tanımlamalarla da açıklanırken, bu belirteçlerin, olayların bitme noktalarını zamanda işaretlediği gösterilmiştir. Bu durumda, yapıları içinde *kadar, dek ve değin* belirteçlerini bulandıran ulaç ekleri, (bu çalışmada da yapıldığı gibi) zamansal bitirme ilişkisini belirginleştiren ekler olarak sınıflandırılmaktadır. Zamansal bitirmenin, yukarıda da sözü edilen ulaç ekleriyle, hangi yönlerde belirginleştirildiği ve karmaşık tümceyi oluşturan tümcelerde ne gibi yapısal kısıtlamalar bulunduğu, bu bölümdeki tartışmada örneklerle ele alınmaktadır.

---

³⁸ Atabay ve diğerleri (2003: 122)'den alınmıştır.

(99) a. İyice yorgun düşene kadar/dek/değin temizlik yaptım.

E

Ç

b. İyice yorgun düşünceye kadar/dek/değin temizlik yaptım.

E

Ç

c. İyice yorgun düşesiye kadar temizlik yaptım.

E

Ç

Örnekler (98) ve (99)'da da gösterildiği gibi, E'de bulunan *batmak* ve *yorgun düşmek* eylemleri [+hedefte-bitişli] eylemlerdir. Her iki eylem de belirli bir sürecin sonunda gerçekleşen ve doğal olan bir son noktaya sahiptir. Ç eylemleri ise [-hedefte-bitişli] eylemlerdir. Bu eylemlerle aktarılan olaylar, zaman doğrusu üzerinde bir zaman diliminde gerçekleşmekte ve E olayı gerçekleştiğinde doğal olmayan son noktalarına ulaşmaktadır. (100) numaralı örnekte, E eylemi çok belirgin bir [+hedefte-bitişli] özelliğe sahiptir. Ç eylemi ise [-hedefte-bitişli] bir eylemdir. E'nin Ç için bir bitme noktası oluşturması, bu örnekte oldukça net bir biçimde görülmektedir.

(100) a. Seni ölene kadar/dek/değin seveceğim.

Ç E

Ç

b. Seni ölünceye kadar/dek/değin seveceğim.

Ç E

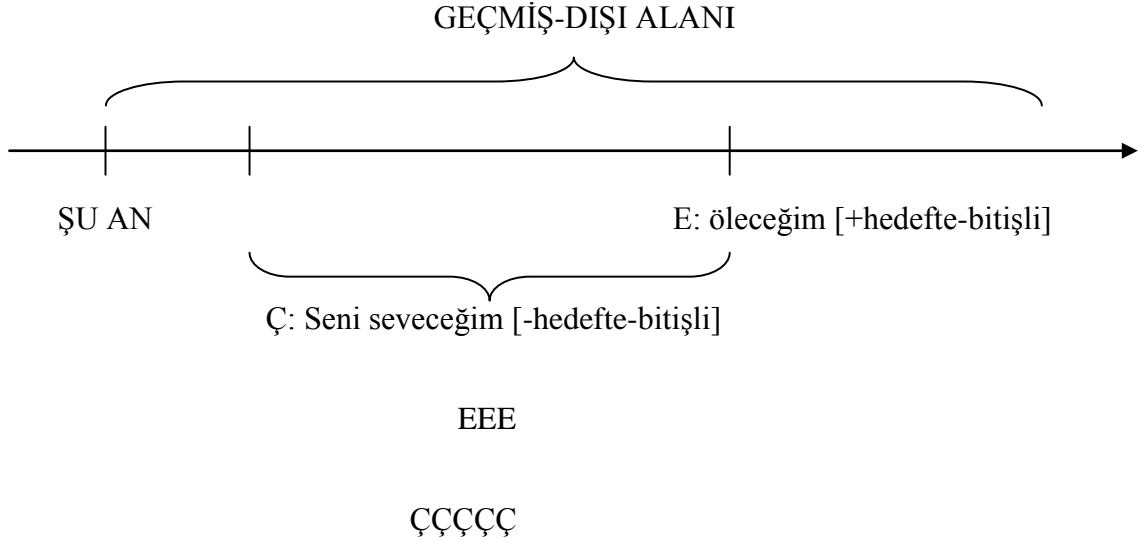
Ç

c. Seni ölesiye kadar seveceğim.

Ç E

Ç

Bu örneğin zaman doğrusu üzerinde gösterilişi aşağıdaki gibidir. Zaman doğrusunda, Ç olayı başlamış ve süregelmekteyken, E olayının gerçekleşmesi ile bitme noktasına ulaşmaktadır. E olayı Ç olayını bitirdiğinden dolayı bu iki olay arasında E'nin Ç'yi bitirmesi yönünde bir zamansal bitirme ilişkisi kurulmaktadır.

Şekil (17). (100) numaralı tuncenin zaman doğrusu

Bu ulaç ekleriyle kurulan karmaşık tuncelerde, E'de [-hedefte-bitişli] eylemlerin de yer aldığı örnekler bulunmaktadır. Bu örneklerde, E eylemi genellikle duyusal duygu durumu eylemlerinden oluşmaktadır.

(101) a. Onu sevene kadar/dek/değın on beş yıl geçti.

E

Ç

b. Onu sevinceye kadar/dek/değın on beş yıl geçti.

E

Ç

c. Onu sevesiye kadar on beş yıl geçti.

E

Ç

(102) a. * Fransızca bilene kadar/dek/değın on beş yıl geçti.

E

Ç

b. * Fransızca bilinceye kadar/dek/değın on beş yıl geçti.

E

Ç

c. * Fransızca bilesiye kadar on beş yıl geçti.

E

Ç

(103) a. Ben yerleri silene kadar/??dek/??değın sen ödevini bitir.

E

Ç

b. Ben yerleri silinceye kadar/??dek/??değın sen ödevini bitir.

E

Ç

c. Ben yerleri silesiye kadar sen ödevini bitir.

E

Ç

(104) a. Biz denizde yüzene kadar/??dek/??değın annem öğle

E

Ç

yemeğini hazırladı.

b. Biz denizde yüzünceye kadar/??dek/??değin annem öğle yemeğini

E

Ç

hazırladı.

c. Biz denizde yüzesiye kadar annem öğle yemeğini hazırladı.

E

Ç

(101) örneğinde, E'de, [-hedefte-bitişli] bir duygu durumu eylemi bulunmaktadır.

(102)'de ise E eylemi yine [-hedefte-bitişli] bir duygu durumu eylemidir. Duygu

eyleminin karmaşık tümcede yer alması kabul edilebilirken, bilişsel durum

eylemlerinin yer alması kabul edilememektedir. Daha önce de benzer bir durum (89)

ve (90) örneklerinde de ele alınmıştı. (101) örneğinde, E'de bulunan duyusal durum

eylemi [-hedefte-bitişli] olmasına karşın, karmaşık tümcede, duygu durumunda bir

değişimin (sevmeme duygu durumundan sevme duygu durumuna geçiş) meydana

geldiğini aktardığından dolayı, [+hedefte-bitişli] özellikler göstermektedir. Burada,

sevmek eylemi, doğal olmayan bir son noktaya sahiptir. Öte yandan, (102) örneğinde,

E'de yer alan *bilmek* bilişsel durum eylemi, *sevmek* duyusal durum eyleminden daha

güçlü [+durağan] özelliğe sahiptir. Bu nedenle, bu eylemin [-hedefte-bitişli] özelliği

baskın olmaktadır. *Bilmek* eylemiyle anlatılan durum, duyusal durum eylemlerinde

olduğu biçimde değişime açık değildir. Sonuç olarak, bu eylemin zamansal bitirme

ilişkisi ile kurulan karmaşık tümcelerde E'de kullanılması kabul edilememektedir.

(103) ve (104) örneklerinde, zaman ilişkilerini belirginleştiren ulaç eklerinin *kadar*

belirteci ile birlikte kullanılması kabul edilebilir ama *dek* ve *değin* belirteçleriyle

kullanılması kabul edilemezdir. Bunun nedeni, *dek* ve *değin* belirteçlerinin, olayın

bitme noktasına *kadar* belirtecinden daha çok vurgu yapmasıdır. Gencan (2001:

449)'da da belirtildiği gibi, eski Türkçede, *dek* ve *değın* belirteçleri olayın bitme noktasını işaret eden belirteçlerdir. Günümüzde, bu belirteçlerin yerine, olayların gerçekleşmeleri arasında geçen zaman dilimini ölçen *kadar* belirteci kullanılmaktadır. Gencan'ın açıklamalarından çıkarılan sonuç, olayların bitme noktalarını işaretlemek için kullanılan varsayılan dilbilgisel yapının *-e dek* ve *-e değın* olduğu, *-e kadar* yapısının aslında olaylar arasında zamansal ölçüm yaptığıdır. Bu vargı, (103) ve (104)'te, E ve Ç arasında var olan zamansal ilişkinin tanımlanmasıyla da desteklenebilir. Bu örneklerde, E'de [-hedefte-bitişli] devinim eylemleri bulunmaktadır ve bu eylemlerin E'de bulunması kabul edilebilmektedir. E'de [$\pm$ hedefte-bitişli], Ç'de [+hedefte-bitişli] eylemler kullanıldığında, bu ulaç ekleri tümceler arasındaki zamansal içerme ilişkisini belirginleştirmektedir. (103) ve (104)'te Ç eylemleri [+hedefte-bitişli] özelliğe sahiptir. Bu örneklerde, ulaç eklerinin belirginleştirdiği zamansal ilişki bitirme değil, içermedir. Bu nedenle, ulaç eki yapısında, olayların bitme noktalarını işaret eden *dek* ve *değın* belirteçleri kabul edilememektedir. Bunun yerine, olaylar arasında daha çok zamansal ölçüm yapan *kadar* belirteci kullanılmaktadır.

Yukarıda yapılan tartışmadan da görülüyor ki, zamansal bitirme ilişkisini belirginleştiren ulaç ekleri, E'de [+hedefte-bitişli], Ç'de [$\pm$ hedefte-bitişli] eylemlerin bulunması yönünde seçim yaparlar.

-AnA kadar, *-IncAyA kadar* ve *-AsIyA kadar*, ilerleyen bölümlerde tartışıldığı gibi, ölçütleri karşılayan tümcecikler arasında karşı tez ilişkisini de belirginleştirirler. Bu ulaç eklerinin karşı tez ilişkisini belirginleştirdiği karmaşık tümcelerde, *dek* ve *değın* belirteçleriyle birlikte kullanılmaları yine kabul edilemez olmaktadır. Bu örneklerde, ulaç ekleri, karşılaştırma özelliği bulunduğundan dolayı,

kadar belirteci ile birlikte kullanılmaktadır. Karşı tez ilişkilerinin ele alındığı 3.2.2. bölümünde, ulaç eklerinin bu kullanımına değinilmektedir.

–*AsIyA* ulaç eki yanına bir belirteç almadığı kullanımlarında, E olayını Ç olayının bir derecesi olarak göstermektedir. Daha çok kalıplaşmış anlatımlarda rastlanılan ulacın bu işlevi, derecelendirme yapılarının ele alındığı 3.1.8. bölümünde örneklendirilmektedir.

3.1.1.6. Sonuç

Türkçede, ulaç ekleriyle, tümcecikler arasında toplam sekiz zamansal ilişki belirginleştirilmektedir. Bunlar, E'nin Ç'den önce gerçekleşmesini aktaran öncelik ve Ç'nin E'den önce gerçekleşmesini aktaran sonralık ilişkileri, Ç'nin E'ye paralel olarak gerçekleşmesi sonucunda meydana gelen paralellik ilişkisi, E'nin Ç'yi içermesi ve Ç'nin E'yi içermesi yönlerinde olan içerme ilişkileri, E'nin Ç'yi karşılama ilişkisi, E'nin Ç'yi başlatma ilişkisi ve son olarak, E'nin Ç'yi bitirme ilişkisidir. Sözü edilen bu zamansal ilişkilerin hangi ulaç ekleriyle belirginleştirildiği ve eylemlerin kılınış ve tümceciklerin görünüş özelliklerinin ulaç ekleri üzerine olan etkileri aşağıda özetlenmektedir.

Tümcecikler arasında kurulan öncelik ilişkisini belirginleştiren ulaç ekleri, -*IncA*, -*DIĞINdA*, -*DIĞI zaman*, -*DIktAn sonra* ve -*mASIYIA (birlikte)*'dir. Bu sınıftaki ulaç ekleri, E ve Ç eylemleri [+durağan] özellikli olduğunda karmaşık tümcede kullanılamamaktadır. Tümceler arasında öncelik ilişkisinin kurulabilmesi

için her iki olayın da devinim aktarması gerekmektedir. *-IncA*, zaman aralığı açamama özelliğinden dolayı, Ç'de *-AcAk* geçmiş-dışı kip işlemcisiyle birlikte kullanılabilir. Bu ekin diğer zaman-görünüş-kip işlemcileriyle birlikte kullanımı, genellikle tümceler arasında neden yapıları kurulduğunda ortaya çıkmaktadır. Öte yandan, *-DIĞINdA* ve *-DIĞI zaman* ulaç ekleri tümceciklerde bir zaman aralığı açılmasına neden olurlar ve Ç'de zaman-görünüş-kip işlemcilerinin tümünün bulunmasına izin verirler. *-IncA*, zamansal çevreleme yapılarını belirginleştirdiğinde, tümcecikler arasında yalnızca öncelik ilişkisi oluşmaktadır. *-DIĞINdA* ve *-DIĞI zaman* ise, tümcecikler arasında içermeye ilişkisini de belirginleştirebilmektedir. *-IncA*, Ç'de [+durağan], [+süreli] ve [-hedefte-bitişli] koşulların bulunmasına izin vermemektedir. *-DIĞINdA* ve *-DIĞI zaman* Ç'de koşulların bulunmasına izin verir ve Ç'de bir zaman aralığı açar. *-IncA*, Ç'de sürerlik görünüş işlemcisi *-yor* ve noktasal gönderimde bulunan *-Ar* işlemcileri bulunduğu, karmaşık tümceyi kuramaz. Ç'de *-Ar*, öznel kiplik aktardığında kullanılabilir. E'de [+devingen], [+hedefte-bitişli] ve [+süreli] eylemler, Ç'de geçmiş zaman işlemcisi *-DI* kullanıldığında, E'de zamansal aralık açılacağından ve Ç'de bitmişlik görünüşü aktarıldığından dolayı, *-IncA* ulacının kullanılması kabul edilemezdir. Ancak, *-IncA*, E'de [+devingen], [+hedefte-bitişli] ve [-süreli] eylemler ve Ç'de geçmiş zaman işlemcisi *-DI* bulunduğu, E'de zaman aralığı açılmayacağı için tümcecikler arasında kurulan öncelik ilişkisini belirginleştirir. Son olarak, *-IncA*, Ç'de [+devingen], [+süreli] ve [+hedefte-bitişli] durum değişikliği eylemleri yer aldığı karmaşık tümcede var olan öncelik ilişkisini belirginleştirir.

Tümceler arasında sonralık ilişkisini belirginleştiren ulaç ekleri, *-AcAĞI zaman*, *-mAdAn (önce)* ve *-AcAĞI sırada*'dır. Bu ekler, E ve Ç'de bulunan

eylemlerin [+devingen] özellikli olmasını gerektirirler ve bunun dışında eylemlerin kılımlı özellikleri üzerinde herhangi bir seçim yapmazlar.

Paralellik ilişkisini belirginleştiren ulaç ekleri, *-DIĞI müddetçe/sürece*, *-ken* ve *-DIKÇA*'dır. *-DIKÇA*, E ve Ç'de [+durağan] eylemlerin bulunmasını engellemektedir. *-DIĞI müddetçe/sürece*, E'de [-sürelî] eylemlerle birlikte kullanılamamakta, E'de [+sürelî] eylemlerin bulunması yönünde seçim yapmaktadır. *-ken* ise, hem E hem de Ç'de [±sürelî] eylemler bulunduğunda, tümcecikler arasında kurulan paralellik ilişkisini belirginleştirmektedir.

Tümceler arasında ortaya çıkan içerme ilişkileri, *-ken*, *-AsIyA kadar*, *-AnA kadar*, *-IncAyA kadar*, *-DIĞINdA*, *-DIĞI zaman* ve *-DIĞI sırada* ulaç ekleriyle belirginleştirilmektedir. *-ken*, E'de [-sürelî] ve [±hedefte-bitişli] eylemler, Ç'de [+sürelî] ve [±hedefte-bitişli] eylemler bulunduğunda karmaşık tümceyi kuramamaktadır. E'de [+sürelî] ve [-hedefte-bitişli] eylemler, Ç'de [-sürelî] ve [+hedefte-bitişli] eylemler yer aldığındaki, E'nin Ç'yi içermesi yönünde zamansal içerme ilişkisi kurulmaktadır. *-ken* ile kurulan karmaşık tümcelerde, zamansal içerme ilişkisi her zaman E'nin Ç'yi içermesi yönünde olmak zorundadır. Bunun nedeni, *-ken* ulaç ekinin E'de bir zamansal aralık açılmasını gerektirmesidir. *-AsIyA kadar*, *-AnA kadar* ve *-IncAyA kadar* ekleriyle kurulan karmaşık tümcelerde, E'de [±hedefte-bitişli] eylemler, Ç'de [+hedefte-bitişli] eylemler kullanıldığında, tümceler arası içerme ilişkisi, E'nin Ç'yi içermesi yönünde aktarılır. *-DIĞINdA* ve *-DIĞI zaman* ulaç ekleri içerme ilişkilerini iki yönlü olarak belirginleştirebilmektedir. Bu eklerle kurulan karmaşık tümcelerde, E'de [-hedefte-bitişli] eylemler, Ç'de ise [+hedefte-bitişli] eylemler bulunduğunda, E'nin Ç'yi içermesi yönünde bir zamansal ilişki kurulur. E'de [+hedefte-bitişli] eylemler, Ç'de sürerlik görünüş işlemcisi yer

aldığında, tümceler arasındaki içerme ilişkisi, Ç'nin E'yi içermesi yönünde olur. Bu ulaçlarla aktarılan ve Ç'nin E'yi içermesi yönündeki zamansal içerme ilişkisi, E'de [±hedefte-bitişli] ve [±sürelili] eylemler, Ç'de ise koşaçlar bulunduğu da ortaya çıkmaktadır. *-DIĞI sırada*, E'de [-hedefte-bitişli] eylemler, Ç'de sürerlik görünüş işlemcisi dışındaki zaman-görünüş-kip işlemcileri kullanıldığında, E'nin Ç'yi içermesi yönünde gerçekleşen zamansal içerme ilişkisini belirginleştirir. E'de [±hedefte-bitişli] eylemler, Ç'de sürerlik görünüş işlemcisi *-yor* yer aldığı ise Ç'nin E'yi içermesi yönünde içerme ilişkisi kurulmaktadır.

Zamansal karşılama ilişkisi, *-(I)r...-mAz*, *-DIĞI gibi*, *-DIĞI sırada* ve *-DI mI* ulaç ekleriyle belirginleşmektedir. *-(I)r...-mAz*, E'de [+hedefte-bitişli] eylemlerin bulunmasını zorunlu kılmaktadır. Bu ulaç ekiyle kurulan karmaşık tümcelerde, Ç'de yer adları dışındaki koşaçlar ve [+durağan] özellikli eylemler kullanılamamaktadır. *-DIĞI gibi*, yine E'de [+hedefte-bitişli] eylemlerle birlikte kullanılır. Bu ekin E'de [-hedefte-bitişli] eylemlerle kullanılması kabul edilememektedir. *-DIĞI sırada*, E'de [+hedefte-bitişli] eylemler ve Ç'de bitmişlik görünüş işlemcisiyle birlikte kullanıldığında tümcecikler arasındaki karşılama ilişkisini belirginleştirir. Benzer biçimde, *-DI mI*, E'de [+hedefte-bitişli] özellikli eylemler bulunduğu tümcecikler arasında kurulan karşılama ilişkisini belirginleştirir.

Tümcecikler arasında oluşan zamansal başlatma ilişkisi, *-AII (beri)*, *-DIĞINdAn beri* ve *-DI...-AII* ulaç ekleriyle belirginleşmektedir. Bu eklerle belirgenleşen başlatma ilişkisi, E'nin Ç'yi başlatması yönünde olmaktadır. Sözü edilen ulaç ekleri, E'de [±hedefte-bitişli] eylemlerle birlikte kullanılabilir. *-AII*, Ç'de zaman ifadeleri bulunmasına izin verirken, diğer ulaç ekleri Ç'de zaman ifadelerinin bulunmasını engellemektedir. *-AII*, Ç'de [+sürelili], [-hedefte-bitişli] ve

[+devingen] devinim eylemlerinin, [+sürelî], [-hedefte-bitişli] ve [+durağan] durum eylemlerinin ve koşaçların bulunmasına izin vermemektedir. *-AII beri*, *-DIĞINdAn beri* ve *-DI...-AII*, Ç'de koşaçlarla birlikte kullanılabilir. *-AII*'nin Ç'de birlikte kullanılabildiği [+durağan] özellikli tek eylem grubu duygu eylemleridir. Başlatma ilişkisini belirginleştiren bütün ulaç ekleri, Ç'de [+devingen], [+sürelî] ve [+hedefte-bitişli] durum değişimi eylemleriyle birlikte karmaşık tümceyi kurabilmektedir. *-AII* ve başlatma ilişkisini belirginleştiren diğer ulaç ekleri arasındaki farklardan biri, bu ekin E'de olumsuzlukla birlikte kullanılabilmesidir. Bu kullanımlarında, E'de anlatılan olayın birden çok kez gerçekleşmesi olduğu ön varsayılır ve olayın son gerçekleşmesine gönderimde bulunulur.

Türkçe ulaç ekleriyle belirginleşen zamansal ilişkilerin sonuncusu, bitirme ilişkisidir. Zamansal bitirme ilişkisini belirginleştiren ulaç ekleri, *-AnA kadar/dek/değîn*, *-IncAyA kadar/dek/değîn* ve *-AsIyA kadar*'dır. Bu ekler, bitirme ilişkisini, E'nin Ç'yi bitirmesi yönünde belirginleştirirler. Zamansal bitirme ilişkisinde, E'de [-hedefte-bitişli], [+durağan] ve [+sürelî] durum eylemlerinin kullanılması kabul edilemez karmaşık tümcelerin kurulmasına neden olmaktadır. Ancak, E'de bu özelliklere sahip olan duygu eylemleri kullanılabilir. Bu ulaç ekleriyle kurulan karmaşık tümcelerde, E'de [+hedefte-bitişli], Ç'de [$\pm$ hedefte-bitişli] eylemler yer aldığında, E'nin Ç'yi bitirmesi söz konusu olur. E'de [$\pm$ hedefte-bitişli], [+sürelî] ve [+devingen] eylemler, Ç'de [+hedefte-bitişli] eylemler bulunduğunda, bu ulaç eklerinin tümcecikler arasında belirginleştirdiği zamansal ilişki bitirme değil, E'nin Ç'yi içermesi yönünde olan zamansal içirme ilişkisidir. Zamansal içermeyi belirginleştirdiklerinde, bu ulaç eklerinin yapısında yalnızca *kadar* belirteci kullanılabilir. *Dek* ve *değîn* belirteçleri yalnızca, E'de [+hedefte-

bitişli], Ç'de [$\pm$ hedefte-bitişli] eylemlerle oluşturulan zamansal bitirme ilişkisi kurulduğunda ulaç ekinin yapısında kullanılabilir.

Görüldüğü gibi, Türkçe ulaç ekleriyle kurulan karmaşık tümcelerde, tümcecikler arasında birçok değişik türden zaman ilişkisi kurulabilmektedir. Bu zaman ilişkilerinin oluşturulmasında, olayların zaman aralıkları ve tümcelerde yer alan eylemlerin kılınış özellikleri belirleyici unsurlar olmaktadır. Eylemlerin kılınış özellikleri ve Ç'de kullanılan zaman-görünüş-kip işlemcilerinin etkisi ile bir ulaç eki birden çok zaman ilişkisini belirginleştirebilmektedir. Bazı ulaç ekleri, başka sözbilimsel yapıları da belirginleştirebilmektedir.

3.1.2. Neden Demeti Yapıları

Bir söylemde bağdaşıklığı sağlayan ve dilbilim çalışmalarında en çok irdelenen diğer bir sözbilimsel yapı neden ve sonuç ilişkilerini içine alan neden demetidir. Neden ve sonuç ilişkileri, birçok dilbilimci tarafından felsefe ve mantığın ana unsurlarından biri olarak ele alınmakta ve insan bilişinin temeli olarak nitelendirilmektedir. Meyer (2000: 9-10), çalışmasında, insanların düşünce sistemi ve iletişimde bir Nedensellik Yasası'nın (Law of Causality) var olduğunu belirtmektedir. Nedensellik yasasına göre, dünyada kurulan ve kurulabilecek olan her ilişkinin kaynağında nedensellik bulunmaktadır. 'Elektrik prizine takılı olmayan bir elektrikli testerenin elimizi kesmeyeceği' ya da 'içinde mermi olmayan bir silahı kafamıza dayayıp tetiğe basarsak ölmeyeceğimiz' gibi basit nedensel ilişkilerin bile altında çok karmaşık düşünsel bağlar yer alır. Noordman ve de Blijzer'in (2000: 35)

de belirttiği gibi, nedensellik, insan bilgisinin tanımlanmasında ve çıkarımda bulunma, açıklama, anlama gibi diğer bilişsel işlevlerin gerçekleşmesinde oldukça büyük bir öneme sahiptir. Düşünce ve iletişim sistemimizin temel taşlarından biri olarak görülen nedensellik kavramı, bu nedenlerle, birçok bilim alanında değişik açılardan tanımlanmıştır. Dilbilim çalışmalarında, nedensellik, bilişsel dilbilimin bakış açısından, neden aktarımı yapan dilbilgisel yapılar hem yapısal hem de anlamsal özellikleri dikkate alınarak çözümlenmeye çalışılmaktadır. Türkçede neden ve amaç tümceleri ile ilgili yapılan çalışmalardan biri Ulaş (2002)'dir. Bu çalışmada, ilgeçlerle kurulan neden ve amaç tümceleri önce yapısal özellikleri, daha sonra anlamsal özellikleri bakımından irdelenmektedir. Çalışmanın (Ulaş, 2002: 101-102) sonuçlarına göre, eklenti tümceciğinde yer alan zaman-görünüş-kip işlemcileri, eklentinin yorumu üzerinde etkili olmakta ve eklentinin amaç mı yoksa neden mi aktardığını belirlemektedir. Amaç tümcelerinin iki yorumu bulunmaktadır: Bu tümceler birincil olarak amaç aktarırlar ancak örtük bir neden sezdirimi de yaparlar. Eklenti ve temel tümceler arasında mantıksal bir zaman ve neden ilişkisi yer alır.

Mann ve Thompson'un (1987) Sözbilimsel Yapı Kuramında, neden ve sonuç ilişkileri oluşturan karmaşık tümcelerde birtakım özellikler görülmektedir. Bu tümcelerde bir E ve bir Ç bulunmaktadır. İsteme bağlı neden ilişkilerinde, Ç'de istemli olarak gerçekleştirilen bir olay, E'de ise bu olaya neden olabilecek bir başka olay ya da durum aktarılır. İsteme bağlı olmayan neden ilişkilerinde, Ç'de istem-dışı gerçekleşen bir olay, E'de yine bu olaya neden olabilecek bir başka olay ya da durum verilmektedir. Sonuç ilişkileri, aynı neden ilişkileri gibi istemli ya da istem-dışı olarak meydana gelen olayları aktarır. Ancak, bu ilişki türünde, E ile aktarılan önermede neden değil, sonuç anlatımı yapılmaktadır. Türkçede neden ve sonuç

ilişkileri gösteren birçok değişik dilbilgisel yapı vardır. Bu bölümde, tümcecikler arasında kurulan neden ve sonuç ilişkilerini belirginleştiren ulaç ekleri ele alınmaktadır.

Türkçede, tümcecikler arasında kurulan neden ilişkilerini belirginleştiren ulaç ekleri arasında *-DIĞI/-AcAĞI için*³⁹, *-DIĞINdan/-AcAĞINdan dolayı/ötürü*⁴⁰, *-mASIdolayısıyla/sebebiyle*, *-mASINdan dolayı/ötürü*, *-AcAĞINA göre*⁴¹ ve *-Inca*⁴² yer almaktadır. Neden demeti içinde, tümceler arasındaki sonuç ilişkilerini belirginleştiren ulaç ekleri de bulunmaktadır⁴³. *-DIĞINA göre* ulaç eki sonuç ilişkilerini belirginleştirmektedir.

³⁹ Altunay (2008: 177)'de *-DIĞI için* ulaç ekinin sonuç ilişkilerini belirginleştirdiği söylenmektedir. Ulaş (2002: 102)'de, *için* ilgecinin hem doğal/nesnel hem de kişisel/öznel bir neden aktarımı yaptığı belirtilmektedir. Ulaş'ın vargılarına göre, bu ilgeç, istemli ve öznel ilişkileri aktarır.

⁴⁰ *için* ilgeci ve *-Dan* ekinin yapısal özellikleri ile ilgili temel bilgiler için bkz. Uslu (2001: 123).

⁴¹ Atabay ve diğerleri (2003: 121)'de de belirtildiği gibi, *göre* ilgeci “görelilik, görecelik” anlamları verir ve öznel tutumları aktarmak için kullanılır. Uslu (2001: 128)'de, *göre* ilgecinin öznellikten uzak olduğu ve daha çok nesnel nedensellik ilişkileri aktardığı söylenmektedir. Uslu, ilgeç ve eklerin konumunu öznellikten nesnelliğe doğru, aşağıda verilen doğruyla gösterir.

Öznellik -----Nesnellik
diye için -den göre

⁴² Bir bağlayıcı birden fazla sözbilimsel yapının belirginleştirilmesinde kullanılabilir. *-Inca* ulaç eki bu bağlayıcılardan biridir. Dancygier ve Sweetser (2000: 120)'de, sözü edilen bu durumun bağlam özellikleri ve söylemde yer alan diğer dilbilgisel yapılardan kaynaklandığı belirtilmektedir. Örneğin, “She insulted me and I got angry” (Dancygier ve Sweetser, 2000: 120) gibi bir karmaşık tümcede, *and* bağlacı sıralama değil neden ilişkisi aktarmaktadır. Bu tümcede, konuşucunun sinirlenmesine neden olan durumun ona hakaret edilmesi olduğu bilgisi tümcedeki sözdizimsel yapı ve dünya bilgisi yoluyla edinilmektedir.

⁴³ Mann ve Thompson (1987)'de tümceler arası neden ve sonuç ilişkileri neden demeti sözbilimsel yapısı altında bir arada ele alınmaktadır.

Neden sözbilimsel yapısı, isteme bağlı olan ve olmayan neden ilişkilerini⁴⁴ ve isteme bağlı olan ve olmayan sonuç ilişkilerini içerir. Sözü edilen ilişkiler aşağıda örneklendirilmektedir.

(105) Bir sürücü otomobilinde yüksek sesle müzik dinlediği için darp edildi.

E

Ç

(106) Ahmet Temmuz'da yurtdışına çıkacağı için pasaportunu yenileiyor.

E

Ç

Yukarıdaki örneklerde Ç'ler, edicilerin kendi istekleriyle gerçekleştirdikleri eylemleri aktarmaktadır. İstemli olarak gerçekleştirilen bu olayın nedeni ise E'de verilmektedir. *-DIĞI/-AcAĞI için* ulaç ekleriyle kurulan bu karmaşık tümcelerde, dinleyici, E ile aktarılan durumun, Ç ile aktarılan istemli eylem için bir neden oluşturduğunu ayırt edebilmektedir. İsteme bağlı neden ilişkileri, *- DIĞI/-AcAĞI için, -DIĞIndAn/-AcAğIndAn dolayı/ötürü, -mASI dolayısıyla/sebebiyle, -mASIndAn dolayı/ötürü, -AcAĞINA göre* ve *-Inca* ulaç ekleriyle belirginleştirilebilmektedir. Neden demeti içinde bir başka sözbilimsel yapı isteme bağlı olmayan neden ilişkileridir. Bu ilişkilerde, Ç, tümce üreticisi ya da edicinin istemi dışında gerçekleşen bir olayı ya da durumu sunar. Karmaşık tümcede, E ile aktarılan durum, Ç'de aktarılanın istem-dışı gerçekleşen güdüleyici etmenler tarafından meydana getirildiğini gösterir. Dinleyici, E sunulmadığında, olayın nedenini bilemeyebilir.

---

⁴⁴ Uslu'ya (2001: 127) göre, "...olaylar arasında nedensellik ilişkisi kurarken dil kullanıcısının bireysel tutumu her zaman anlama yansır. Ancak yine de dil kullanıcısının önünde iki seçenek vardır; öznel ya da nesnel bir nedensellik ilişkisi kurmak."

Tümcecikler arasında kurulan isteme bağı olmayan neden ilişkisini belirginleştiren ulaç ekleri arasında *-DIĞI için*, *-DIĞINdAn dolayı/ötürü*, *-mASI dolayısıyla/sebebiyle*, *-mASIndAn dolayı/ötürü* ve *-IncA* yer almaktadır. (107) ve (108) numaralı örneklerde, sözü edilen neden ilişkileri örneklendirilmiştir.

(107) Işıklı köyündeki taş ocağı açımında toprağın kayması

E

dolayısıyla/sebebiyle üç kişi göçük altında kaldı.

Ç

(108) Asansörün halatı kopunca site sakinlerinden iki kişi yaralandı.

E

Ç

Örneklerde, Ç'lerde istem-dışı gerçekleşen olaylar, E'lerde ise bu olaylara neden olabilecek durumlar verilmiştir. Tümcecikler arasında, ulaç ekleri kullanılarak isteme bağı olmayan neden ilişkileri belirginleştirilmiştir. Bu sözbilimsel yapı ile kurulan karmaşık tümcelerde dikkati çeken nokta, Pander Maat ve Sanders (2000: 65)'te de belirtildiği gibi, tümcecikler arası ilişkilerin katı bir biçimde nesnel olmasıdır. Tümce üreticisi isteme bağı olmayan neden ilişkileri kurarken, söylemin doğruluğundan sorumlu olmakta ancak aktarılan olay ya da durumlarda aktör konumunda bulunmamaktadır. Aktarılan neden ilişkilerinde tümce üreticisi nedensel ilişkinin kaynağı değildir.

Sonuç ilişkileri *-DIĞINA göre* ulaç eki ile belirginleştirilir. Sonuç ilişkileri de neden ilişkileri gibi kendi içlerinde isteme bağı olan ve olmayan biçiminde ikiye

ayrılır, ancak Türkçe ulaç ekleriyle yalnızca isteme bağlı olan sonuç ilişkisi belirginleştirilmektedir. (109) numaralı karmaşık tümcede, isteme bağlı sonuç yapılarını belirginleştiren –*DİĞİNA* göre ulaç eki yer almaktadır.

(109) Başkan kararını açıklamadığına göre fikrini değiştirdi.

E

Ç

Yukarıdaki örnekte, Ç’de, istemli gerçekleştirilen bir olay ya da durum verilmektedir. E’de ise bu durum ya da olaydan kaynaklanan sonuç aktarılmaktadır. Dinleyici, Ç’de aktarılan durumun E’de aktarılan duruma neden olarak verildiğinin ayırtına varabilmektedir.

3.1.2.1. Neden Yapılarında İsteme Bağlı İlişkiler

İsteme bağlı nedensel ilişkiler, Ç’de aktörün istemli bir eyleminin ve E’de bu eylemin gerçekleştirilmesine neden olan bir başka eylemin ya da durumun aktarılmasıyla oluşturulur. Tümceyi okuyan kişi, böylelikle, Ç ile aktarılan istemli olayın nedeninin E’de verildiğini anlamaktadır. Bu türden ilişkiler, –*DİĞİ/-AcAĞI* için, –*DİĞİNdAN/-AcAĞİNdAN/-mASINdAn* dolayı/ötürü, –*mASI* dolayısıyla/sebebiyle ve –*IncA* ulaç ekleriyle belirginleştirilmektedir. (110-122) numaralı örneklerde, isteme bağlı nedensel ilişkiler aktarılmaktadır.

(110) Kaan hastalandığı için okula gelmedi.

E

Ç

(111) Görevli memura gerekli belgeleri kaybettiği için disiplin cezası verildi.

Ç

E

Ç

(112) Oylar sayılacağı için vatandaşlar dışarıya çıkarıldı.

E

Ç

(113) Obama'nın uçağı Atatürk Havaalanı'na ineceği için polisler

E

civardaki tüm yolları kapattı.

Ç

(114) Kaan hastalandığından dolayı/ötürü okula gelmedi.

E

Ç

(115) Şansal izne çıktığından dolayı/ötürü işleri Hakan yürütüyor.

E

Ç

(116) Belgeler bu akşam teslim edileceğinden dolayı/ötürü

E

memurlar çok çalışıyor.

Ç

(117) Halit askere gideceğinden dolayı/ötürü işi bıraktı.

E

Ç

(118) Bölge liderleri Sırp Makamlarına Karaciç'in

Ç

E

tutuklanmasından dolayı/ötürü övgüde bulundular.

Ç

(119) 20 kişi arkadaşlarının tutuklanmasından dolayı/ötürü

E

Taksim Meydanı'nda izinsiz gösteri yaptılar.

Ç

(120) Kitabın yazarı ölüm tehditleri alması dolayısıyla/sebebiyle

Ç

E

ikametgâhını değiştirdi.

Ç

(121) Kâğıt üretiminin iç talebi karşılayamaması dolayısıyla/sebebiyle

E

defter üreticileri üretime ara verdiler.

Ç

(122) Serap davete Serpil'i de davet edince gitmekten vazgeçtim.

E

Ç

Yukarıda yer alan örneklerde, Ç’de istemli olarak gerçekleştirilen olayların nedenleri E’de verilmektedir. (110)’da *-DIĞI için* ile kurulan örnekte, Kaan’ın okula gelmemesi Ç tümcecigi aktörünün istemli olarak gerçekleştirdiği bir eylemdir. Bu eylemin gerçekleştirilmesinde, E’de verilen neden (aktörün hastalanması) etkili olmaktadır. (112)’de, *-AcAĞI için* ile kurulan karmaşık tümcede, Ç ile aktarılan *yetkililerin vatandaşları dışarıya çıkarması* istemli eylemine neden yine E’de (oyların sayılması) verilmektedir. (115) numaralı örnek *-DIĞINDAN dolayı/ötürü* ile kurulmuştur. Bu örnekte, aktörün işleri istemli olarak yönetmesinin nedeni E’de aktarılan, bir başka aktörün izne çıkması eylemidir. (117)’de *-AcAĞINDAN dolayı/ötürü* ile yine istemli bir nedensel ilişkinin belirginleştirildiği görülür. Bu örnekte, aktörün istemli olarak Ç’yi gerçekleştirmesinin (iş bırakmasının) nedeni E ile aktarılan tümceciktir (askere gitmesidir). (119)’da, Ç’de aktarılan *20 kişinin izinsiz gösteri yapması* istemli olayı, E’de aktarılan *arkadaşlarının tutuklanması* nedenine bağlanmaktadır. (120)’de tümcecikler *-mASI dolayısıyla/sebebiyle* ile bağlanmışlardır. Bu örnekte, Ç’de verilen olayı istemli olarak gerçekleştiren aktörün olayı gerçekleştirme nedeni E’de aktarılmaktadır. Son olarak, (122)’de de istemli bir nedensel ilişki bulunur. *-IncA* ulaç eki ile kurulan bu karmaşık tümcede, konuşucunun istemli olarak Ç’yi gerçekleştirme nedeni E’de yer almaktadır. Yukarıdaki tüm karmaşık tümcelerle dinleyici, Ç’de istemli olarak gerçekleştirilen eylemlerin, E’de aktarılan nedenlerden kaynaklandığını algılamaktadır.

3.1.2.2. Neden Yapılarında İstem-Dışı İlişkiler

Neden yapılarında istem-dışı ilişkiler aktarıldığında, Ç'de istemsiz olarak gerçekleştirilen bir olay ve E'de bu olayın nedeni verilir. E ile aktarılan olay herhangi bir güdüleyici etmen olmadan gerçekleşmektedir. İstem-dışı neden ilişkileri, *-Inca*, *-DIĞI için*, *-DIĞIndAn dolayı/ötürü*, *-mASI dolayısıyla/sebebiyle* ve *-mASIndAn dolayı/ötürü* ulaç ekleriyle belirginleştirilir. (107) ve (108) numaralı karmaşık tümceler, *-mASI dolayısıyla/sebebiyle* ve *-Inca* ile belirginleşen bu türden ilişkileri örneklemektedir. (123-125)'te yer alan örneklerde kurulan neden sözbilimsel yapıları istem-dışıdır. Bu örneklerde, *-DIĞI için* ve *-DIĞIndAn dolayı/ötürü* ulaç ekleri kullanılmıştır.

(123) a. Dünya güneş etrafında dönerken belli bir açıyla eğildiği için mevsimler

E

Ç

oluşur.

b. Dünya güneş etrafında dönerken belli bir açıyla eğildiğinden dolayı/ötürü

E

mevsimler oluşur.

Ç

(124) a. Ameliyatta yan etkiler geliştiği için hastayı kaybettik.

E

Ç

b. Ameliyatta yan etkiler geliştiğinden dolayı/ötürü hastayı kaybettik.

E

Ç

(125) a. Tüm araçlar arızalandığı için bir süre hizmet verilemeyecek.

E

Ç

b. Tüm araçlar arızalandığından dolayı/ötürü bir süre hizmet

E

Ç

verilemeyecek.

(123) ile verilen tümcelerde genel geçer bir doğru bulunmaktadır ve bu doğruların nesnelliği sorgulanamaz. (124) ve (125) numaralı örneklerde de E önermeleri isteme bağılı olmadan gerçekleşir ve Ç'de aktarılan sonuçlara neden olur. Bu nedenle, bu karmaşık tümcelerde isteme bağılı olmadan meydana gelen bir nedensel ilişki bulunmaktadır.

3.1.2.3. Sonuç Yapılarında İsteme Bağılı İlişkiler

İsteme bağılı sonuç yapılarında E, istemli olarak gerçekleştirilen bir eylemden kaynaklanan sonucu aktarmaktadır. Ç ise E'de aktarılan neden olan bir olay ya da durumu aktarır. -*DİĞİNA göre*, isteme bağılı sonuç ilişkilerini belirginleştirmektedir. Bu ulaş eki, istem-dışı ilişkileri belirginleştiremez. *Göre* ilgeci öznel tutum ve yorumları aktardığından dolayı, her zaman isteme bağılı nedensel

ilişkileri yansıtmaktadır. (126-129) numaralı karmaşık tümceler, kurulan isteme bağlı ilişkileri örnelemektedir.

(126) Yusuf'un sesi çıkmadığına göre bir yaramazlık yapmış olmalı.

E

Ç

(127) İşten geç geldiğine göre arkadaşlarıyla bir şeyler içmeye gitmiş.

E

Ç

(128) Seda akşam yemeği yapmadığına göre kocasıyla yemeğe gidecekler.

E

Ç

(129) Başkan kararını açıklamadığına göre fikrini değiştirdi.

E

Ç

Yukarıdaki örneklerin tümünde, tümce üreticisinin öznel görüşleri vardır. E' ler bir aktör tarafından gerçekleştirilen eylemleri, Ç' ler ise bu eylemlere neden olan olay ya da durumları aktarır. Ç' lerde yer alan olaylarda tümce üreticisinin de çıkarımları bulunmaktadır. Buna göre, Ç olayı, üretici tarafından gerçekleşen ya da gerçekleşmesi muhtemel olan olaylar olarak yansıtılmaktadır. E'ler de sözü edilen bu olayların sonuçları olarak ortaya çıkmaktadır. Genel geçer doğruların aktarıldığı karmaşık tümcelerde bu ulacın kullanımı dilbilgisel açıdan kabul edilebilir olmaktadır. Ancak, nedensellik ilişkisi nesnel değil, öznel olmaktadır.

(130) Dünya güneş etrafında döndüğüne göre mevsimler oluşur.

Yukarıdaki örnekte, tümce üreticisi tümce önermesinin doğruluğundan sorumludur. Kurulan nedensel ilişkide genel geçer bir doğru aktarılmaktadır ancak, *göre* ilgeci, bu ilişkiye görecelik sezdirimi katar. Buna göre, kurulan karmaşık tümcede, genel geçer bir doğru üzerinde tümce üreticisinin çıkarımları bulunmaktadır. Başka bir deyişle, tümcede var olan genel geçer doğru tümce üreticisinin bakış açısıyla bir neden-sonuç ilişkisi olarak aktarılmaktadır. Böylelikle, E ve Ç arasında isteme bağlı olan bir sonuç ilişkisi kurulmaktadır.

3.1.3. Koşul Yapıları

Ruhi ve diğerleri (2000: 19), koşul tümcelerinin “insanların çeşitli durumlar hakkında mantık yürütme, yetersiz delillerle çıkarımda bulunma ve olası durumlar arasında ilişkiler kurabilme gibi bilişsel yetilerini” yansıttığını söylemektedir. Dancygier ve Sweetser da (2005: 4) benzer biçimde, koşul yapılarının insanlara özgü, gerçek olmayan ya da varsayımsal olaylar hakkında fikir yürütebilme yetisinin bir kanıtı olduğunu belirtir⁴⁵.

Aralarında koşul bağdaşıklık ilişkisi kurularak bağlanan tümcelerde, E varsayımsal ya da gelecekte meydana gelebilecek bir durum ya da olayı aktarabilmektedir. Ç olayı ise E olayının gerçekleşmesine bağlı olarak meydana

---

⁴⁵ Koşul yapıları oluşturmanın insan bilişini ne şekillerde yansıttığıyla ilgili bilgi için bkz. McCawley Akatsuka ve Strauss (2000). Koşul yapılarının sözdizim ve anlam özellikleri ile ilgili bilgi için bkz. Ozil (1993), Erkman-Akerson (1993) ve Montolio (2000).

gelmektedir. Bu nedenle, Ç önermesi de gelecekte gerçekleşecek bir olay ya da durumu aktarmaktadır.

Türkçede tümcecikleri koşul ilişkilerini belirginleştirerek bağlayan ulaç ekleri, *-DIĞI takdirde*, *-mAk/-mASI koşuluyla/şartıyla*, *-DIkçA*, *-IncA*, *-DIĞINdA*, *-DIĞI zaman* ve *-DIktAn sonra*⁴⁶’dır. Aşağıda, bu eklerle kurulan karmaşık tümcelerdeki koşul aktarımı örneklendirilmektedir. Bu karmaşık tümcelerde, E’ler henüz gerçekleşmeyen durum ya da olayları, Ç’ler ise E olayına bağlı olarak gerçekleşecek olan durum ya da olayları aktarmaktadır. E, Ç’nin gerçekleşebilmesinde etkili olan bir koşuldur.

(131) Önlem alınmadığı takdirde kuş gribi vakalarına rastlanacaktır.

E

Ç

(132) A.B.D.’ye gönderildiğim takdirde görevimden istifa etmek

E

Ç

zorundayım.

(131) ve (132) numaralı örneklerde, *-DIĞI takdirde* ile kurulan karmaşık tümceler yer almaktadır. Bu örneklerde, E’de, ‘önlemlerin alınması’ ve ‘A.B.D.’ye gönderilme’ olayları henüz gerçekleşmemiş varsayımsal olaylardır. E olayları,

---

⁴⁶ Hangi ulaç eklerinin zamansal çevreleme sözbilimsel yapılarını belirginleştirdiğini betimleyen 3.1.1. bölümünde de ele alındığı gibi, *-DIkçA* ulaç eki tümcecikleri zamansal paralellik ilişkisini belirginleştirerek bağlar. *-IncA*, *-DIĞINdA*, *-DIĞI zaman* ve *-DIktAn sonra* ulaç ekleri, tümcecikler arasında kurulan öncelik ilişkisini belirginleştirir. Sözü edilen eklerin birincil olarak belirginleştirdikleri sözbilimsel yapı zamansal çevrelemedir. Bu ulaç ekleri, bu bölümde gösterildiği gibi, birleştirdikleri tümcecikler ölçütlerini karşıladıkları takdirde, karmaşık tümcelerde koşul ilişkilerini de belirginleştirebilmektedir.

Ç'lerde aktarılan 'kuş gribi vakalarına rastlanması' ve 'görevden istifa etme' olaylarının gerçekleşmesinde etkili olmakta, bu olaylar için koşul oluşturmaktadır.

(133) Usulüne göre verilmiş hâkim kararı olmadıkça bu hükümler

E

Ç

yürürlüğe girmez.

(134) Atatürk'ün kültür anlayışı kavranmadıkça devrimlerinin anlaşılması

E

Ç

mümkün değildir.

(133) ve (134) tümceleri, birincil olarak zamansal çevreleme ilişkisini belirginleştiren *-DikçA* ulaç ekiyle bağlanmıştır. Bu tümcelerde E olayları Ç olaylarına koşul ilişkisiyle bağlanmaktadır. 'Hükümlerin yürürlüğe girmesi' için 'usulüne göre verilmiş hâkim kararının olması' gerekmektedir. Benzer biçimde, 'Atatürk'ün devrimlerinin anlaşılması' için 'onun kültür anlayışının kavranması' gerekmektedir. Bu örneklerde, tümceler arası zamansal paralellik ilişkisi sezdirimi de bulunmaktadır. Bu durum, E'nin gerçekleşmediği süre boyunca Ç'nin gerçekleşmemesi olarak yorumlanmaktadır. Tümceler arası kurulan ilişkiyi şu biçimde göstermek mümkündür: $\neg E \neg E \neg E$

$\neg \text{Ç} \neg \text{Ç} \neg \text{Ç}$

Olumsuz E'nin gerçekleştiği süre boyunca olumsuz Ç gerçekleşecektir. Olumsuz E, Ç'nin gerçekleşmesi önünde bir engel oluşturmaktadır. Ancak, E'nin gerçekleşmesi durumunda, Ç de gerçekleşecektir ve alınan paralellik okuması kaybolacaktır. Bu durumda, iki tümce arasında öncelik ilişkisi kurulur. Bu örneklerde dikkat çeken bir nokta önermelerin olumsuz olmasıdır. Tümceler olumlu önermeler içerdiğinde koşul

okuması yerine zamansal paralellik okuması alınmaktadır. Örnekler (151) ve (152)'de bu durum gösterilmektedir.

-*IncA*, -*DIĞINdA*, -*DIĞI zaman* ve -*DiktAn sonra* ulaç ekleri, zamansal çevreleme ilişkilerini belirginleştirmelerinin yanında, birleştirdikleri tümcelerın önermesel içeriklerine bağılı olarak koşul ilişkilerini de belirginleştirebilmektedir. Bu eklerle belirginleşen koşul yapıları, zamansal çevreleme ilişkilerinin incelendiğı 3.1.1. bölümünde ele alınmıştı. Bölümde verilen örnekler burada yinelenmektedir.

(135) Gerekli harcı yatırınca/yatırdığında/yatırdığın zaman evraklarını

E

Ç

alacaksın.

Bu örnekte, E'de aktarılan 'gerekli harcı yatırma' olayı Ç'de aktarılan 'evraklarını alma' olayına koşul olarak verilmektedir.

(136) Çalışma koşullarına uyduktan sonra Ahmet'i işten çıkarmayacağız.

E

Ç

(136)'da 'çalışma koşullarına uyma' olayı da 'Ahmet'in işten çıkarılmaması' için koşul oluşturmaktadır.

(137) İhlamur, çok kuru olmaması koşuluyla her türlü toprakta yetişir.

Ç

E

Ç

(138) TÜBİTAK öğrencilere, başka bir yerden burs almamaları koşuluyla eğitim

Ç

E

Ç

desteğı veriyor.

(139) Ekolojik sisteme zarar vermemek koşuluyla genler üzerinde

E

Ç

bilimsel araştırmalar yapılabilir.

(140) Teknik açıdan yetersiz filmler, film sahiplerine haber verilmek koşuluyla

Ç

E

gösterimden çekilebilecektir.

Ç

(137-140) tümcelerinde, *-mASI/-mAk koşuluyla/şartıyla* ulaç ekleri karmaşık tümcelerde kurulan koşul ilişkisini belirginleştirmektedir. (137)'de 'toprağın çok kuru olmaması ihlamurun yetişmesi' için, (138)'de 'başka bir yerden burs almama TÜBİTAK'tan eğitim desteğini alabilmek' için, (139)'da 'ekolojik sisteme zarar vermeme genler üzerinde bilimsel araştırma yapabilmek' için ve (140)'ta 'film sahibine haber verme filmi gösterimden çekebilmek' için koşuldur.

Sözü edilen ulaç eklerini içeren tümcelere değiştirme testi uygulandığında, bu ekler arasında belirgin kullanım farklılıkları bulunduğu görülür. Değiştirme testinde, ulaç ekleri, Türkçede temel işlevi tümceler arasında koşul aktarımı yapmak olan *-sA* ekiyle değiştirilir. Üretilen tümcelerin kabul edilebilirliği, ulaç ekinin belirginleştirdiği koşul anlatımı hakkında bilgiler verir. Gencan'da (2001: 162-163) belirtildiği gibi, "...-se ekini almış kiplerle ve bileşikleriyle- kurulan önermeler ancak yan önerme olur. Bunlara **önerti**- koşul önermesi- denir... bu bileşik tümcelerde ikişer yargı vardır: Birincisi *başlam*, **tasarı** (protase) diyebileceğimiz oranlama (suppositif) bildiren **önerti** (koşul önermesi); ikincisi koşula bağlı sonuç (apodose)tur". Gencan'ın tanımlamasından da görüldüğü gibi, bu ek, iki ayrı önerme arasında koşul ilişkisi kurulmasını sağlar. Adalı (2004: 62) *-sA* ekinin birincil koşul

adılı olduğunu belirtmektedir. Bu ek, dilek ve koşul kavramlarını aktarmaktadır. Adalı'ya göre, bu ek koşul aktardığında, mutlaka bir karmaşık tümce içinde kullanılır ve ekin eklendiği tümce belirtece dönüşür. Ruhi ve diğerleri (2000: 19), -sA koşul ekinin “varsayımsal ve gerçek karşıtlığı durumları göz önünde bulundurmak için bir işaret” olduğunu belirtir. Ulaş eklerinin bu koşul ekiyle değiştirilmesi, -DİĞİ takdirde, -DİkçA, -IncA, -DİĞİNDA, -DİĞİ zaman, -DİktAn sonra ve -mASI/-mAk koşuluyla/şartıyla arasında farklılıklar bulunduğunu gösterir. Aşağıda, sözü edilen ulaş eklerine değiştirme testi uygulanmaktadır.

(141)a. Cihaza su gelmediği takdirde cihaz çalışmaz.

b. Cihaza su gelmezse cihaz çalışmaz.

(142)a. Tüketici memnuniyetsizliğini bildirdiği takdirde sözleşme feshedilir.

b. Tüketici memnuniyetsizliğini bildirirse sözleşme feshedilir.

(141) ve (142) numaralı örneklerde, -DİĞİ takdirde ulaş ekinin -sA koşul ekiyle değiştirilmesi karmaşık tümcenin kabul edilebilirliğini değiştirmemektedir.

(143)a. En baskıcı hükümet bile halkın rızası sağlanmadıkça ayakta kalamaz.

b. En baskıcı hükümet bile halkın rızası sağlanmazsa ayakta kalamaz.

(144)a. İçten gelen bir patlama ya da dış etkilerle bir kayma olmadıkça toprak yerinde durur.

b. İçten gelen bir patlama ya da dış etkilerle bir kayma olmazsa toprak yerinde durur.

-DİkçA ile kurulan karmaşık tümcelerde de değiştirme testi uygulanabilmektedir.

Tümceler, koşul aktaran -sA eki ile de kurulabilmektedir.

(145)a. Gerekli harcı *yatırınca/yatırdığında/yatırdığın zaman* evraklarını alacaksın.

b. Gerekli harcı *yatırırsan* evraklarını alacaksın.

(146)a. Çalışma koşullarına *uyduktan sonra* Ahmet'i işten çıkarmayacağız.

b. Çalışma koşullarına *uyarsa* Ahmet'i işten çıkarmayacağız.

(145) ve (146) numaralı örneklerde, b tümcelerinde, koşul ekinin kullanımı kabul edilebilmektedir. Buradan da anlaşıldığı gibi, a tümcelerinde ulaç ekleriyle kurulan karmaşık tümcelerde de koşul aktarımı vardır.

(147)a. Cocker cinsi köpeğimi iyi bakılması *şartıyla* ücretsiz veriyorum.

b. ?? Cocker cinsi köpeğimi iyi bakılırsa ücretsiz veriyorum.

(148)a. Göçmenlere, askerlik yapmaları *şartıyla* vatandaşlık hakkı tanınıyor.

b. ?? Göçmenlere, askerlik yaparlarsa vatandaşlık hakkı tanınıyor.

(149)a. Teknik açıdan yetersiz filmler, film sahiplerine haber verilmek *koşuluyla* gösterimden çekilebilecektir.

b. ?? Teknik açıdan yetersiz filmler, film sahiplerine haber verilirse gösterimden çekilebilecektir.

(150)a. Kopya çekmek yakalanmamak *şartıyla* serbesttir.

b. * Kopya çekmek yakalanılmazsa serbesttir.

(147-150)'de, a ile verilen karmaşık tümcelerin, b'de olduğu gibi –sA koşul ekiyle yeniden kurulması, tümcelerin kabul edilebilirliğini etkilemektedir. A ile verilen tümceler kabul edilebilirken, b ile verilenler daha az kabul edilebilirdir. Başka bir

deyişle, tümceler aynı anlam ilişkileri korunarak değiştirilememektedir. (147), (148) ve (149) a'da 'Cocker cinsi köpeğin ücretsiz verilmesi' için koşul 'ona iyi bakılması', 'vatandaşlık hakkının tanınması' için koşul 'askerlik yapılması' ve 'filmin gösterimden çekilmesi' için koşul 'film sahibine haber verilmesi'dir. E, gerçekleştirileceği varsayılan ve dinleyici tarafından gerçekleşeceğinin onaylanması beklenen bir olayı aktarır. B tümcelerinde böyle bir yorum alınamaz. Bu tümcelerde, E'nin gerçekleşmesi önkoşuldur ve E, gerçekleşeceğinin dinleyici tarafından onaylanacağı bir olay olmaktan çok gerçekleşmesi koşul olan bir olayı aktarır. (150) numaralı b tümcesi ise kabul edilememektedir. Görüldüğü gibi, gerek a gerekse b tümceleri koşul sözbilimsel yapıları oluştursalar da, bunlar birbirinden gerçekleşme biçimleri bakımından farklılaşmaktadır.

Daha önce de söz edildiği gibi, *-DİKÇA* ile belirginleşen koşul ilişkilerinde, bağlanan tümceciklerin koşul sözbilimsel yapılarının ölçütlerine uyması ve E'de olumsuzluğun bulunması gerekmektedir. (143) ve (144) numaralı tümcelerde olumsuz E tümcelerinde bu ulacın *-SA* koşul ekiyle, karmaşık tümcede herhangi bir anlam değişimi olmadan değiştirilebildiği gösterilmişti. E'de yer alan olumsuzluk kaldırıldığında karmaşık tümcede koşul okuması değil, zamansal paralellik okuması bulunmaktadır.

(151)a. Usulüne göre verilmiş hâkim kararı *oldukça* bu hükümler yürürlükte kalır.

b. Usulüne göre verilmiş hâkim kararı *olursa* bu hükümler yürürlükte kalır.

(152)a. En baskıcı hükümet bile halkın rızası *oldukça* ayakta kalır.

b. En baskıcı hükümet bile halkın rızası *olursa* ayakta kalır.

(151) ve (152) a tümcelerinde koşul aktarımı bulunmamaktadır. Bu tümcelerde, E'nin gerçekleştiği süre boyunca Ç'nin gerçekleştiği anlatılır. Bu tümceleri şu şekilde gösterebiliriz: EEE

ÇÇÇ

Yukarıda da tartışıldığı biçimde, *-DIKÇA*, *-IncA*, *-DIĞINdA*, *-DIĞI zaman* ve *-DIktAn sonra* ulaç ekleri zamansal çevreleme ilişkilerini belirginleştiren eklerdir. Bunlarla kurulan karmaşık tümceler koşul sözbilimsel yapılarının ölçütlerine uyduklarında koşul aktarımı yaparlar. *-DIĞI takdirde* ve *-mASI/-mAk koşuluyla/şartıyla* ulaç ekleri ise yalnızca koşul sözbilimsel yapısını belirginleştiren eklerdir. *-DIĞI takdirde*, koşul eki *-sA* ile değiştirildiğinde karmaşık tümcede herhangi bir anlam değişimi olmaz. Öte yandan, *-mASI/-mAk koşuluyla/şartıyla* ekleri, *-sA* ile değiştirildiklerinde anlam farkı meydana gelmektedir.

3.1.4. Amaç Yapıları

SYÇ'ye göre, neden demeti kuran sözbilimsel yapılardan farklı olarak bu yapılarda, bir amaç ve bu amaca varmak için gerçekleştirilen bir eylem bulunmaktadır. Amaç E ile eylem ise Ç ile aktarılır. Ç önermesi gerçekleştiğinde E önermesi henüz gerçekleşmemiştir. E'nin gerçekleşmesi Ç'nin gerçekleşmesine bağlıdır. Türkçe'de amaç sözbilimsel yapılarını belirginleştiren ulaç ekleri, *-mAk*

*için, -mAk üzere ve -mASI için*⁴⁷ dir. Aşağıda *-mAk için* ulaç eki ile kurulan bir karmaşık tümce verilmektedir.

(153) Basit ve sevimli figürlerle yeni kelimeler öğrenmek için bu kitabı

E

Ç

mutlaka satın alın.

Amaç ilişkilerini belirginleştiren *-mAk için* ve *-mAk üzere* ulaç ekleri arasında yer alan farklar, ek yapılarında bulunan ilgeçlerin anlam ve kullanım özelliklerinden kaynaklanmaktadır. *İçin* ilgeci, yalnızca neden ve amaç ilişkileri aktarması bakımından *üzere* ilgecinden ayrılmaktadır. *Üzere*, amaç ilişkileri kurmasının yanında birincil olarak tümcelerin zaman içyapılarında değişik anlamlar aktarmaktadır. Bu ilgecin farklı kullanımları, Aksan ve Aksan (2000) ve (2003)'te ayrıntılarıyla ele alınmış ve birlikte kullanıldığı eylemlerin kılınış özelliklerine göre tümceye değişik görünüş özellikleri kazandırdığı gösterilmiştir. Aksan ve Aksan (2000: 87) ve (2003: 178)'de belirtildiği gibi, “*üzere*'nin farklı kullanımları eylemin içyapısında *başlangıç* ya da *bitiş* noktasına doğru yaklaşmakta olduğunu gösterir”. Bu ilgeçle kurulan tüm yapılarda, “... geleceğe dönük bir gönderme sezilmekte ...”dir [Aksan ve Aksan (2000: 91)]. *Üzere* ilgeci, mastarlı bir eylemle kullanıldığında, aktarılan olayın gelecekte gerçekleşme olasılığının yüksek olduğunu ve ayrıca zamanda yakınlık bulunduğunu aktardığından dolayı, henüz gerçekleşmemiş niyet/amaç anlamını da vermektedir [Aksan ve Aksan (2003: 181-183)]. Kısaca özetlendiği gibi, *üzere* ilgeci eylemin kılınış özellikleri üzerinde

---

⁴⁷ Ulaş'ın (2002: 103) çalışmasında, *-mAk için* ve *-mASI için* ulaç ekleri amaç aktarımını belirginleştiren ekler olarak gösterilmiş, ancak, *-mAk üzere* ulaç eki ele alınmamıştır.

değişik etkiler yaratır ve bu nedenle, değişik görünüş aktarımları yapar. (154) a ve b örneklerinde, *-mAk için* ve *-mAk üzere* ile kurulan karmaşık tümcelerde, bu ilgecin yaptığı görünüş aktarımı gözlenmektedir.

(154)a. Bu belgeler değerlendirilmek için arşive kaldırıldı.

E

Ç

b. Bu belgeler değerlendirilmek üzere arşive kaldırıldı.

E

Ç

Yukarıdaki örneklerde, E’lerde henüz gerçekleşmemiş, gelecekte gerçekleştirilmesi olası olan olaylar, amaç olarak verilmektedir. Ç’ler ise bu amacın gerçekleştirilmesine yönelik yapılan başka olayları aktarmaktadır. (154) a’da E olayının Ç olayını takiben gerçekleştirileceği, (154) b’de ise, böyle bir zamansal kısıtlama olmadığı sezdirimi alınmaktadır. Başka bir deyişle, *-mAk için* ile kurulan karmaşık tümcede, belgelerin arşive kaldırılmasının amacının onları incelemek olduğu aktarılırken, *-mAk üzere* ile kurulan karmaşık tümcede, arşive kaldırma olayı, belgeleri incelenecekleri tarihe kadar saklamak amacıyla gerçekleştirilmektedir. İlk ilişkide görülen zamansal kısıtlama, E ve Ç olaylarının birbirini takiben gerçekleştirildiğidir. İkinci ilişkide ise, E ve Ç olayları arasında daha belirgin bir zamansal mesafe vardır. Bunun nedeni, ‘için’ ilgecinin zamansal ya da görünüşsel aktarımları olmamasıdır. Öte yandan, ‘üzere’ ilgecinin yaptığı değişik görünüş aktarımları vardır ve bu da, tümceler arasındaki amaç ilişkisinin yorumlanmasına zamansal bir boyut kazandırmaktadır. (155) ve (156) numaralı örneklere bakılacak olunursa, bu örneklerde de, *-mAk üzere* ile yapılan örtük bir görünüş aktarımı olduğunu görülür.

(155)a. Bu çocukların eğitim hayatlarını sürdürmek için düzenli olarak

E

Ç

ödemeler yapılıyor.

b. ? Bu çocukların eğitim hayatlarını sürdürmek üzere düzenli olarak

E

Ç

ödemeler yapılıyor.

(156)a. Bölgeye rahat ulaşabilmek için diğer uçakların kalkışları iptal edildi.

E

Ç

b. ?? Bölgeye rahat ulaşabilmek üzere diğer uçakların kalkışları iptal

E

Ç

edildi.

(155) ve (156) a örnekleri kabul edilebilir karmaşık tümcelerdir. Bu tümcelerde bir amaç ve amacın gerçekleştirilmesi için meydana gelen olaylar *-mAk için* ile belirginleştirilmektedir. Amaç ilişkilerinin aktarımı (155) ve (156) b'de *-mAk üzere* ile de belirginleştirilebilmektedir. Ancak, bu tümceler, *-mAk üzere* ulaç ekinin yaptığı görünüş sezdirimleri nedeniyle kabul edilmesi zor tümceler olmaktadır. (155) a'da, sözü edilen çocukların eğitim hayatlarının sürmesi, amacı oluşturmaktadır. Bu amaç (E), amacın gerçekleştirilmesine yönelik meydana gelen olayı (Ç) takiben meydana gelebilir de gelmeyebilir de. Başka bir deyişle, iki olay arasındaki zamansal mesafe kısa da olabilir uzun da. Ödemeler çocukların eğitim hayatlarının sürmesi için

yapılmaktadır, ancak toplanan ödemelerin ne zaman değerlendirileceği belirli değildir. Ödemeler hemen şu an da değerlendirilebilir, daha sonraki bir zamanda da değerlendirilebilir. Bu karmaşık tümce, daha az kabul edilebilir olsa da, *-mAk üzere* ekiyle de kurulabilmektedir. Öte yandan, (156) b'de E ve Ç olayları arasındaki zamansal mesafe kısadır. E olayı Ç olayını takiben gerçekleşmektedir. Bölgeye rahat ulaşabilme amacı, diğer uçakların kalkışları iptal edildikten sonra belirsiz bir zamanda gerçekleştirilecek bir amaç olmaktan uzaktır⁴⁸. Bu nedenle, *-mAk üzere* ekinin karmaşık tümcede kullanılması daha az kabul edilebilirdir.

Amaç yapılarını belirginleştiren ulaç ekleri üzerine yapılan tartışmada, özetle, *-mAk için* ekinin zamansal olarak yansız ilişkiler kurduğu, *-mAk üzere* ekinin ise karmaşık tümceye değişik görünüş sezdirimleri kattığı görülmektedir. Bu sezdirimlerde, E'de aktarılan amacın, Ç'de aktarılan amaca yönelik gerçekleştirilen olaydan uzak bir zaman mesafesinde de gerçekleştirilebileceği yer almaktadır.

3.1.5. Zıtlık Yapıları

Bu sözbilimsel ilişkide iki önerme, benzerlikleri ve farklılıkları bakımından karşılaştırılmaktadır. Bu önermeler her zaman Ç olmaktadır. Bunun nedeni, zıtlık sözbilimsel yapısını oluşturan önermelerin, bir diğeri için herhangi bir ek bilgi

---

⁴⁸ Bu örnekte bağlam da önem kazanmaktadır. E'nin öznesi bağlamda verilmelidir. E'nin öznesi bağlamda yer aldığına, *üzere* ilgecinin yaptığı görünüş sezdirimi daha net bir biçimde görülebilir. Başka bir deyişle, bağlam, *üzere* ilgecinin yağıtığı görünüş sezdirimini belirleyici bir unsur olmaktadır.

(169) b'. Kurtarma helikopteri kalkış için tüm hazırlıklarını tamamladı. Bölgeye rahat ulaşabilmek üzere diğer uçakların kalkışları iptal edildi.

sunmamasından kaynaklanır. Özmen'in de (2006: 75) vurguladığı gibi, “çekirdek yazarın veya konuşucunun temel hedeflerini aktarırken, eklenti, çekirdekte sunulan bilgi hakkında ek bilgi sunmaktadır”. Zıtlık ilişkisiyle bağlanan tümceler, birbirlerine arka plan olabilecek amaç, koşul, neden ve zamansal çevreleme gibi bilgiler içermemektedir. Önermelerin benzer ve farklı özellikleri ön plana çıkarılmaktadır. Mann ve Thompson (1987: 75) ve Ford (2000: 284)'te de belirtildiği gibi, tümceler zıtlık yapıları kurarak birleştirildiklerinde, birçok bakımdan benzer, bazı bakımlardan farklı önermeler içermektedir. Bu tümcelerle aktarılan önermeler, farklı noktaları göz önünde bulundurularak karşılaştırılırlar.

Türkçede *-ken* ulaç eki, zıtlık sözbilimsel yapılarını belirginleştirmektedir. Bu ek, birincil olarak zamansal çevreleme sözbilimsel yapıları altında zamansal paralellik ve zamansal içerme ilişkilerini belirginleştirir. Özmen'in (2006: 97-98) saptamalarına göre de, *-ken* ile zıtlık⁴⁹ ve zamansal paralellik oluşturulmaktadır. *-ken*, sözdizimsel özellikleri aynı olan ve zamanda paralel olarak gerçekleşen iki çekirdek önermesi arasındaki farklılıklara dikkat çeker. Ekin bu kullanımı aşağıda örneklendirilmektedir.

(157) Dışarıda bin bir türlü gümbürtü koparken bizim evimizde cenaze

Ç

Ç

sessizliği vardı.

(158) Benim oğlum sürekli ağlar^{ken} görümcemin oğlu uslu uslu oturuyordu.

Ç

Ç

---

⁴⁹ Özmen (2006)'da *zıtlık* sözbilimsel yapısı, *karşıtlık* olarak terimleştirilmiştir.

Yukarıda yer alan örneklerde, iki önerme aynı zaman diliminde paralel olarak gerçekleşmektedir. Bu önermelerin gerçekleşmesi şu biçimdedir: ÇÇÇ

ÇÇÇ

Bu önermeler ayrıca, benzer özellikleri paylaşmaktadır. (157)'de, iki ayrı ortam bulunmaktadır: *evimizin içi* ve *dışarı*. Sözü edilen yerler birer mekân olma özellikleriyle benzerdir. Bu mekânlar, farklı durumlar içinde bulunmaktadır: *evimizin içi* sessizdir, *öte yandan*, *dışarı* çok gürültülüdür. Böylece, birbirine benzer olan mekânların farklı durumları, *-ken* ulaç ekinin kullanılmasıyla belirginleştirilmektedir. (158)'de ise, sözü edilen iki çocuk, insanoğlu olmaları ve yaşları bakımından benzerdir. Ancak bu iki çocuk, ruhsal durumları bakımından farklılaşmaktadır. Bu karmaşık tümcede de iki Ç arasında zıtlık ilişkisi bulunur. Verilen örneklerde, Ç'ler, zaman doğrusu üzerinde belirlenebilen zaman dilimlerinde gerçekleşen olaylar ve durumlardır. Kişisel alışkanlıkları içeren durumlar ve uzun zaman dilimine yayılan olaylarda da *-ken* ulaç eki zıtlık ilişkisini belirginleştirebilmektedir (bkz. Örnekler [159 ve 160]).

(159) Ebru sigara içmezken kardeşlerinin hepsi tiryakiydi.

Ç

Ç

(160) Kardeşlerim bolluk içinde yaşarken ben hep sefalet çektim.

Ç

Ç

(159) numaralı örnekte, Ebru'nun bir davranışı (sigara içmemesi), kardeşlerinin davranışlarıyla (sigara tiryakisi olmaları) karşılaştırılmaktadır. Bu davranış, belirsiz bir zaman dilimine yayılmıştır. Aynı biçimde, (160)'ta yer alan Ç'ler de uzun bir zaman dilimine yayılmış zıt durumları aktarmaktadır. Tümce üreticisinin yaşam

koşulları kardeşlerinininkiyle kıyaslanmaktadır. Sözdizimsel bakımdan birbiriyle aynı olan Ç önermeleri paralel zaman dilimlerinde gerçekleşmektedir, ancak birbirine zıt önermeler aktarmaktadırlar. Ç'ler arasındaki zıtlık ilişkisi ise üretici tarafından *-ken* eki kullanılarak belirginleştirilmiştir.

-ken ile belirginleşen zıtlık sözbilimsel yapıları, beklentiyi olumsuzlama yapıları da kurabilen ve önermeler arasındaki zıtlığı aktarmak için kullanılan *ama* bağlacıyla da kurulabilir. Aşağıda yer alan tümceler, (157-160) numaralı karmaşık tümcelerin bu bağlaçla kuruluşunu örneklemektedir.

(161) Dışarıda bin bir türlü gümbürtü koptu ama bizim evimizde cenaze sessizliği vardı.

(162) Benim oğlum sürekli ağlıyordu ama görümcemin oğlu uslu uslu oturuyordu.

(163) Ebru sigara içmezdi ama kardeşlerinin hepsi tiryakiydi.

(164) Kardeşlerim bolluk içinde yaşadı ama ben hep sefalet çektim.

Örnekler (161-164)'te de görüldüğü gibi, *-ken* ile kurulan ve önermeleri arasında zıtlık ilişkisi bulunan karmaşık tümceler, *ama* bağlacı ile de zıtlık aktarımını koruyarak kurulabilmektedir.

-ken ile belirginleştirilen zıtlık ilişkilerinde dikkati çeken bir nokta, karmaşık tümcelerin nesnel ilişkiler yansıtmasıdır. Zıtlık yapılarında, birbirine zıt olan iki durum ya da olay karşılaştırılmaktadır. Bu karşılaştırmada tümce üreticisinin öznel tutumu ya da çıkarımları yer almamaktadır. Yalnızca durum ya da olayların arasındaki zıtlığa dikkat çekilmektedir. Örneğin, Ebru'nun sigara içmediği gerçeği, kardeşlerinin sigara tiryakisi oldukları gerçeğiyle karşılaştırılır. Aynı biçimde,

üreticinin içinde bulunduğu zor yaşam koşulları kardeşlerinin rahat yaşam koşullarıyla karşılaştırılmakta ve bu karşılaştırmalarda üreticinin öznel tutumu yansıtılmamaktadır.

Türkçede zıtlık sözbilimsel yapılarını belirginleştiren tek ulaç eki, zamansal çevreleme yapılarını da belirginleştiren *-ken* ekidir. Veride, zıtlık ilişkisini belirginleştiren başka bir ulaç ekine rastlanmamıştır. Bu ekle belirginleştirilen zıtlık ilişkilerinde, iki önerme arasında zamansal paralellik ilişkisinin de korunduğu gözlenmektedir.

3.1.6. Dizi Yapıları

Çoklu çekirdeklerden oluşan sözbilimsel yapılardan biri olan dizide, E tümceleri bulunmamaktadır. Eş düzeyli, başka bir deyişle, aynı sözdizimsel özellikleri gösteren Ç'ler zamansal sıralılık ilişkisiyle birbirlerine bağlanırlar. Ç'ler ard arda gerçekleşen birtakım olaylar dizini aktarır. 2.1.12. bölümünde açıklandığı biçimde, yemek tarifi gibi metinler dizi yapılarının örnekleri olmaktadır. Bunun nedeni, bu tür metinlerde, hiçbir önermenin diğer önermeler için fazladan bir bilgi ve ayrıntılandırma sunmamasıdır. Metinde yer alan sözcelerin tümü eşdüzeylidir.

Türkçede dizi yapılarını belirginleştiren tek bir ulaç eki vardır. *-(I)p* ile kurulan karmaşık tümcelerde, tümcecikler arasında dizi ilişkisinin kurulduğu gözlenmektedir.

-(I)p, girişte de değinildiği gibi, klasik dilbilgisi kitaplarında bağlama ulacı olarak sınıflandırılmıştır (Lewis, 1967; Hengirmen, 1998; Banguoğlu, 2000; Gencan, 2001; Atabay ve diğerleri, 2003). Bu ekin bu biçimde sınıflandırılmasının nedeni *ve* bağlacının yerine kullanılabilmesidir. Aşağıdaki örneklerde, -(I)p ekinin sözü edilen bağlaçla değiştirilebildiği görülmektedir.

(165)a. Belindeki ipi çengele bağlayıp kendini boşluğa bıraktı.

Ç

Ç

b. Belindeki ipi çengele bağladı ve kendini boşluğa bıraktı.

Ç

Ç

(166)a. Çocukları anneme bırakıp hastaneye gittim.

Ç

Ç

b. Çocukları anneme bıraktım ve hastaneye gittim.

Ç

Ç

(167)a. Bebeğin gözlerini bantla kapatıp kuvöze koydular.

Ç

Ç

b. Bebeğin gözlerini bantla kapattılar ve kuvöze koydular.

Ç

Ç

(165-167) numaralı örneklerde, -(I)p ile kurulan karmaşık tümcelerde birbirine paralel, sözdizimsel olarak benzer tümcecikler zamansal sıralanma ilişkisiyle bağlanmaktadır. Bu örneklerde, Özmen'de (2006: 76) de belirtilen çoklu çekirdek

yapının bulunduğu görülmektedir. Birleştirilen önermeler birbirleri için herhangi bir artalan bilgisi, zamansal çerçeve ya da tarz bildirimini yapmazlar. Bu ekle kurulan karmaşık tümcelerde, bağlanan tümcecikler, söylemde zamansal bir ilerleme olmasını sağlarlar ve bu biçimde anlatıya katkıda bulunurlar.

Bu ek üzerine yapılmış çalışmalar, $-(I)p$ 'ın birden çok bağdaşıklık ilişkisini belirginleştirdiği konusunda hemfikirdir. Subaşı Uzun (1990: 72-77), $-(I)p$ üzerine yaptığı çözümlenmelerde, bu ulaç ekinin birçok değişik anlam aktarımı yaptığını belirtmiştir. Sözü edilen anlam aktarımları, aşağıda da örneklendiği gibi, $-(I)p$ ile belirginleştirilen neden-sonuç, koşul, içinlik ve özelleştirme bağlantılarıdır.

1. Neden-sonuç bağlantısı: Ç , bir olay, E ise bu olaya neden oluşturan bir olay ya da durum içerir. Aşağıdaki örnekte, geminin batma nedeni olarak su alması verilmekte ve karmaşık tümcede $-(I)p$ kullanılmaktadır.

(168)“Karadeniz takası”, Marmara'nın sütlüman suyunda nasıl su alıp battı, anlayamadık.” (Subaşı Uzun, 1990: 72)

2. Koşul bağlantısı: $-(I)p$ 'ın eklendiği E , Ç için bir koşul oluşturmaktadır. Örnekte, derse gelmenin koşulu verilen makaleyi okumaktır.

(169)“Bir dahaki derse verdiğim makaleyi okuyup gelin. Okumayanlar gelmesin.” (Subaşı Uzun, 1990: 73)

3. İçinlik bağlantısı: Bu bağlantıda, Ç olayının gerçekleşmesi/gerçekleşmemesi için E olayının gerçekleşmesi gerekmektedir. Başka bir deyişle, E , Ç 'nin gerçekleşmesi ya da

gerçekleşmemesi için meydana getirilmektedir. Aşağıdaki deyim bu bağlantıyı net bir biçimde örneklendirmektedir.

(170)“Baldırının etini yiyip kasaba minnet etmemek” (Subaşı Uzun, 1990: 74)

4. Özelleştirme bağlantısı: $(-I)p$ 'ın eklendiği E, Ç için “bir alt bilgi” sunmaktadır. Örnekte, sözü edilen kişinin vaktini ne şekilde boşa geçirdiği, bu ulaçla kurulan E'de aktarılmaktadır.

(171)“Orada burada sürtüp vaktini boşa geçireceğine otur da bir iki şey oku.”

(Subaşı Uzun, 1990: 77)

Subaşı Uzun (1990: 77), $(-I)p$ ulaç ekinin *ve* bağlacından farklı bir biçimde, bağlanan tümcelerin birbirinden bağımsız olmamasını gerektirdiğini de belirtmektedir. Bu ekle kurulan karmaşık tümcelerde, E ve Ç'de, birbirini gerektiren ve bir bütünlük oluşturan eylemlerin bulunması gerekmektedir.

Römer (2006: 249), $(-I)p$ ulaç ekinin de içinde bulunduğu <B> türü eklerin bağlaç görevi gördüklerini ve tek yönlü bir bağlama ilişkisi kurduklarını söylemektedir. Başka bir deyişle, bu ekler *ve* bağlacının yaptığı gibi eş düzeyli tümceleri birbirine bağlamaktadır. Ancak, sözü edilen bağlaçtan farklı olarak, kurulan karmaşık tümcelerde, E ile Ç arasında bağımlılık bulunmaktadır. <B> ulaç ekleri, söylemin zamansal yapısında bir ilerleme gerçekleştirirler.

Görüldüğü gibi, $(-I)p$ ulaç eki karmaşık tümceler kurarken yukarıda ölçütleri belirtilen dizi sözbilimsel yapısını Türkçede belirginleştirmekte ve bu sözbilimsel yapıyı belirgin biçimde aktaran *ve* bağlacı ile değiştirilerek kullanılabilir.

3.1.7. Tarz Yapıları⁵⁰

Tarz sözbilimsel yapısında, ilk önerme ikinci önermeye yönelik anlamsal bir kısıtlama içermektedir. Başka bir deyişle, ilk önerme ikinci önerme için bir yapılış biçimi sunar. Bu yapılarda da E ve Ç önermeleri yer almaktadır ve E, Ç'nin yapılış/gerçekleşme biçimini herhangi bir bakımdan niteleyen bir içeriğe sahiptir.

(172) Okula yürüyerek gittik.

(173) Mahkûmlar en dıştaki duvardan atlayarak koşmaya başladılar.

Yukarıdaki iki örnekte, karmaşık tümceler –ArAk eki kullanılarak kurulmuştur. Bu örneklerde, ilk önerme ikinci önerme için anlamsal kısıtlamalar içermektedir. (172) numaralı tümcede, ilk önermenin, ikinci önermenin gerçekleşme biçimini ne şekilde gösterdiği açıkça görülmektedir. Buna göre, okula gidiş biçimimiz *yürümedir*. (173)'te sözü edilen tarz aktarımı daha belirsizdir. Bu örnekte, daha çok birbirini takip eden iki olayın bulunduğu aktarılmaktadır. İlk olay gerçekleşir, onu takiben ikinci olay gerçekleşir. Her iki örnekte de ilk önerme ikinci önerme için ek bir bilgi sunar. İlk örnekte, birinci önerme ile aktarılan bilgi, ikinci tümcenin eyleminin yapılış biçimiyle ilgiliyken, ikinci örnekte ilk önerme ikinci önerme için bir zamansal çerçeve oluşturur. Bu durumda, her iki önermenin de Ç olduğunu söylemek yanlıştır. Ek bilgiler aktaran ilk önerme E, üreticinin temelde aktarmak istediği bilgileri içeren ikinci önerme ise Ç olmalıdır.

---

⁵⁰ Tarz sözbilimsel yapısı Mann ve Thompson'da (1987) önerilmeyen bir yapıdır. Veride, Türkçe ulaç eklerinin tümcecik önermeleri arasında kurulan tarz ilişkisini de belirginleştirdiği gözlemlendiği için bu çalışmada ayrıca bir sözbilimsel yapı olarak gösterilekte ve önerilmektedir.

Yukarıda ele alınan iki örnek üzerinde değiştirme testi uygulandığında bu tümceler arasında birtakım farklar olduğu görülür. Değiştirme testinde bu tümcelerinin ve bağlacıyla bağlanıp bağlanamadıkları tanımlanmaya çalışılmaktadır. Zamansal ardışıklık gösterebilen iki önerme ve bağlacı kullanılarak birbirine bağlanabilmektedir. Tarz aktarımı ile bağlanan tümceler ise bu bağlaçla bağlanamamaktadır.

(174) a. Okula yürüyerek gittik.

E   

b. * Okula yürüdük ve gittik.

(175)a. Mahkûmlar en dıştaki duvardan atlayarak koşmaya başladılar.

E   

b. Mahkûmlar en dıştaki duvardan atladılar ve koşmaya başladılar.

Yukarıda, (174) numaralı karmaşık tümcenin ve bağlacıyla kurulması kabul edilememektedir. Bu örnekte, tarz aktarımı *-ArAk* ekinin kullanımıyla oldukça belirginleştirilmiştir. Öte yandan, (175) numaralı karmaşık tümcede bu tür bir tarz aktarımı yoktur. Bu örnekte yer alan tümceler zamansal bir sıralanma göstermektedir. Bu sıralanmada önce E sonra  olayı gerçekleşmektedir.

Dizi yapılarının ele alındığı 3.1.6. bölümünde, *-(I)p* ulaç ekinin <B> türü ulaç eklerinin kimi özelliklerine değinilmişti. *-ArAk*'ın da içinde bulunduğu <A> türü ulaç ekleri, söylemde, <B> türü ekler gibi bir ilerleme oluşturmazlar. Erkman-Akerson (2000: 49), *-ArAk* ekinin *bağlama*, *durum gösterme* ve *yol açma* biçiminde

iki işlevi olduğunu söylemektedir. Erkman-Akerson'un vargılarına göre, bu ekle bağlanan tümceciklerde, E belirteç görevindedir, Ç çekimlidir, E ve Ç özneleri her zaman eşdizinelidir. –ArAk, tümceler arasında bağlama görevini üstlendiğinde, E zamansal olarak öncedir. Tümceler arasında durum gösterme görevini üstlendiğinde, E ve Ç zamansal olarak paraleldir. Son olarak, tümceler arası yol açma görevini üstlendiğinde, E zamansal olarak öncedir. Bu ekin, sözü edilen üç işlevi aşağıda yer alan tümcelerle örneklendirilebilir.

(176) “Ayşe kapıyı açarak dışarı çıktı. (= açtı ve çıktı)” (Erkman-Akerson, 2000: 49)

(177) “Ayşe ağlayarak geldi. (= gelirken bir yandan da ağlıyordu)” (Erkman-Akerson, 2000: 49)

(178) “Bu tablolardan esinlenerek bir de satışlara ... bakalım.” (= tablolardan esinlenmemiz satışlara bakmamıza yol açıyor) (Erkman-Akerson, 2000: 49)

–ArAk ile benzer tarz ve zaman özellikleri gösteren bir başka ulaç eki, ikilemeden oluşan –A...-A’dır. Bu ek, hem tarz hem de zamansal paralellik aktarabilmektedir.

(179) Okula yürüye yürüye gittik.

E Ç

(180) Yusuf ağlaya ağlaya bana doğru geldi.

E Ç

(179) ve (180) numaralı karmaşık tümceler $-A...-A$ ulaç ekiyle kurulmuştur ve tarz aktarımı yapmaktadır. (179)'da okula gidiş biçimimizin yürüme olduğu, (180)'de Yusuf'un bana doğru gelirken ağladığı E'ler tarafından aktarılmaktadır. $-A...-A$, karmaşık tümcelerde tarz ilişkisini belirginleştirdiğinde, $-ArAk$ ile değiştirilebilir. Ancak $-ArAk$ ile belirginleştirilen tarz ilişkilerinin tümü $-A..-A$ ile belirginleştirilememektedir. Aşağıdaki bu durum örneklendirilmektedir.

(181) a. ocuk bakarak para kazanıyor.

E 

b. *ocuk baka baka para kazanıyor.

E 

(182) a. Bu çorbaya biraz kuru nane katarak değişik bir tat elde edebilirsiniz.

E 

b. *Bu çorbaya biraz kuru nane kata kata değişik bir tat elde edebilirsiniz.

E 

(181)'de, E'de *para kazanma* olayının biçiminin *ocuk bakma*, (182)'de, E'de ise *değişik bir tadı elde etme* biçiminin *orbaya biraz kuru nane katma* olduğu anlatılmaktadır. Bu örneklere, tümcecikler arasında kurulan ilişkiler $-A...-A$ ekiyle belirginleştirilememektedir. Tümcecikler arasında belirgin tarz aktarımının olduğu örneklere $-A...-A$ ulacının kullanılamaması, bu ekin daha çok zamansal sıralanma ilişkisini belirginleştirdiğini göstermektedir.

Zamansal sıralılık aktarımını daha çok belirginleştiren bir başka ulaç eki – (I)p’tır. -(I)p eki zamansal sıralanmaya ek başka sözbilimsel yapıları da belirginleştirmektedir. Bu ek, tümcecikler arasında var olan tarz ilişkisine de dikkat çeker. Aşağıda, bu ekin tümcecikler arasındaki tarz aktarımını belirginleştirdiği örnekler yer almaktadır. Örneklerde, bir E ve bir Ç bulunmaktadır. Bunun nedeni, tarz aktarımını belirginleştiren diğer ulaçlarda olduğu gibi, E’nin Ç için bir gerçekleşme biçimi, tarzı belirlemesidir.

(183) Bütün sıkıntılarımı içime atıp anneme belli etmedim.

E

Ç

(184) Bir sürü laf oyunu yapıp beni susturdu.

E

Ç

Yukarıdaki örneklerde, -(I)p ile bağlanan E ve Ç tümcecikleri arasında bir tarz ilişkisi kurulur. (183)’te, Ç’nin yapılaş biçimi (kişinin annesine hiçbir şeyi belli etmeme biçimi) E’de (sıkıntılarını içine atma) sunulmaktadır. Benzer biçimde (184)’te, Ç’nin gerçekleşme biçimi (kişiyi susturması) E’de (laf oyunları yapması) yer almaktadır. Örneklerden de görüldüğü gibi, -(I)p eki, öncelikle tümcecikler arasında kurulan zamansal sıralılık ilişkisini belirginleştirmekte, ancak tümcecikler arasında tarz ilişkisi bulunduğu anda tarzı da belirginleştirebilmektedir. Tümcecikler arasında zamansal sıralılık söz konusu olduğunda her iki tümcecik de Ç olmaktadır, tarz aktarımının bulunduğu karmaşık tümcelerde, tümcecikler E ve Ç olmaktadır.

Tümcecikler arasındaki tarz ilişkilerini belirginleştiren bir diğer ulaç eki –
(I)r/-(I)yor gibi'dir.

(185) Ev arkadaşım uyur/uyuyor gibi yatmıştı.

E

Ç

(186) Oğlum hayali arkadaşını öper/öpüyor gibi bir hareket yaptı.

E

Ç

(185)'te, ev arkadaşımın yatma tarzı (Ç önermesi) uyumaya (E önermesi) benzetilmektedir. Aynı biçimde, (186)'da, oğlumun hareket tarzı (Ç) hayali bir arkadaşı öpmeye (E) benzemektedir. Ç'de gerçekleştirilen olaylar E önermeleriyle aktarılan bilgiler çerçevesinde biçimlenmektedir. Bu ulaç ekiyle belirginleştirilen tarz ilişkileri, -ArAk ve -A...-A eklerinde olduğu gibi değildir. -ArAk ve -A...-A ekleriyle belirginleştirilen tarz ilişkilerinde zamansal bir sezdirim bulunmaktadır. Bu nedenle, -(I)r/-(I)yor gibi ekinin bu ulaç ekleriyle değiştirilmesi kabul edilememektedir.

(187) a. *Ev arkadaşım uyuyarak yatmıştı.

E

Ç

b. *Ev arkadaşım uyuya uyuya yatmıştı.

E

Ç

b. * Ev arkadaşım uyuyup yatmıştı.

E

Ç

(188) a. *Oğlum hayali arkadaşını öperek bir hareket yaptı.

E

Ç

b. * Oğlum hayali arkadaşını öpe öpe bir hareket yaptı.

E

Ç

c. * Oğlum hayali arkadaşını öpüp bir hareket yaptı.

E

Ç

(187) ve (188) numaralı örneklerde de görüldüğü gibi, dördü de tarz aktarımını belirginleştirdiği halde $-(I)r/-(I)yor$ gibi, $-ArAk$, $-A...-A$ ve $-(I)p$ ulaç ekleri yaptıkları zamansal sezdirimlere göre birbirlerinin yerine kullanılamamaktadır.

Tarz yapılarını belirginleştiren ulaç eklerinden, tarz ilişkilerini öne çıkaran $-mAdAn$ ve $-mAksIzIn$, yapılarında olumsuzluk bulundurmalarıyla diğer ulaç eklerinden ayrılmaktadır. $-mAdAn$, zamansal çevreleme yapılarının ele alındığı bölümde de irdelendiği gibi, *önce* belirteciyle birlikte kullanıldığında, her zaman, zamansal sonralık ilişkisini belirginleştirmektedir. Ancak, *önce* belirteci ekin yapısından kaldırıldığında, bu ulaç eki, zamansal çevreleme ya da tarz ilişkilerinin ikisini de belirginleştirebilir. Aşağıda, $-mAdAn$ 'ın belirginleştirdiği her iki aktarım örneklendirilmektedir.

(189) Bu arabayı bana danışmadan aldı.

E

Ç

(190) Ankara'ya gitmeden annemlere uğradık.

E

Ç

(189) numaralı karmaşık tümcede, *-mAdAn* ekinin tarz aktarımını ne şekilde belirginleştirdiği örneklenmektedir. İki önerme arasında zamansal bir ilişki kurulamamaktadır. Bu örnekte, E, Ç olayının gerçekleştirilme tarzını aktararak anlatı yapısı kurar. Öte yandan, (190)'da, E ve Ç önermeleri arasında zamansal bir ilişki kurulabilir. Bu zamansal ilişki, Ç'nin E'den önce gerçekleşmesi yönündedir. Bu nedenle, *-mAdAn*, önce belirteciyle birlikte kullanılmamasına rağmen, tümcelerde birincil olarak zamansal sonralık ilişkisini belirginleştirir. *-mAksIzIn*, *-mAdAn*'ın tersine, zamansal ilişkileri belirginleştiremez. Bu ekle kurulan karmaşık tümcelerde yalnızca tarz ilişkisi aktarılmaktadır.

(191) Ardıma bakmaksızın koştum.

E Ç

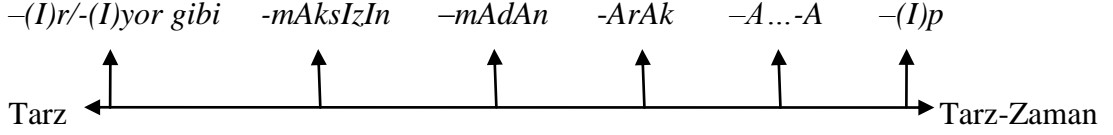
(192) Benim paramı bana sormaksızın harcadı.

E Ç

(191)'de koşmak ve (192)'de harcamak eylemlerinin gerçekleşme biçimleri E'lerde aktarılmaktadır. E'ler Ç'lerin gerçekleşme biçimlerini aktararak tarz yapıları kurmaktadır.

Bu bölümde ele alınan ulaç ekleri, aşağıda verilen şekil üzerinde, tümceler arasında kurdukları tarz ilişkilerinin derecesine göre belirli bir sıradüzen içinde yerleştirilebilir. Şekil 18'den de görüldüğü gibi, *-(I)r/-(I)yor gibi* ve *-mAksIzIn* ulaç ekleri yalnızca tarz ilişkilerini belirginleştirirken, *-mAdAn*, *-ArAk* ve *-A...-A* ve *-(I)p* ekleri hem tarzı hem de zamansal sıralanmayı belirginleştirebilir. Bunlar arasında da,

-*mAdAn* ve -*ArAk* zamansal sıralanmadan çok tarzı, *A...-A* ve -*(I)p* ise tarzdan çok zamansal sıralanmayı belirginleştirir.

Şekil (18). Tarz-zaman sıradüzeni

3.1.8. Derecelendirme Yapıları⁵¹

Derecelendirme yapısında, E önermesi, Ç önermesiyle aktarılan durum ya da olayın gerçekleşme sürecindeki bir derece olarak gösterilir. Derecelendirme ilişkilerini belirginleştiren ulaç ekleri -*DIğInca*, -*mIş kadar*, -*cAsInA* ve -*AsIyA*'dır.

(193) Her yer göz gördüğünce portakal bahçeleriyle kaplıydı.

Ç E Ç

(194) Küçük çocuk sesinin çıktığıncaya bağırı.

Ç E Ç

(193) ve (194)'te, -*DIğInca* ile belirginleştirilen derecelendirme ilişkisi gösterilmiştir. Ç'lerde gerçekleşen ya da gerçekleşecek bir durum ya da olay, E'de

⁵¹ Derecelendirme sözbilimsel yapısı Mann ve Thompson'da (1987) önerilmeyen bir yapıdır. Veride, Türkçe ulaç eklerinin tümcecik önermeleri arasında kurulan derecelendirme ilişkisini de belirginleştirdiği gözlemlendiği için bu çalışmada ayrıca bir sözbilimsel yapı olarak gösterilekte ve önerilmektedir.

bu durum ya da olayı betimleyen, derecelendiren başka bir olay verilmektedir. Buna göre, *-DIğIncA* ekinin eklendiği E önermesi, Ç önermesi için bir üst sınır belirler. Benzer biçimde, veride kalıplaşmış biçimde görülen ve sınırlı sayıda örnekte kullanılan *-cAsInA* ve *-AsIyA* ulaç ekleri ile kurulan karmaşık tümcelerde, E, Ç önermesinin gerçekleşmesine bir üst sınır belirlemektedir.

(195) Adamı öldürürcesine dövdüler.

E Ç

(196) Onu ölesiye sevmiştim.

E Ç

(195)'te Ç'de aktarılan *dövme* eyleminin derecesi, en üst sınır olan *ölmektir*. (196)'da da, konuşucunun içinde bulunduğu duygu durumu için E'de belirlenen üst sınır *ölmektir*. Ç önermesi için daha ileri derecede bir gerçekleşme mümkün değildir.

Derecelendirme ilişkilerini belirginleştiren bir başka ulaç eki *-mIş kadar*'dır. Bu ekin diğerlerinden ayrılan özelliği, Ç'de her zaman duyuşsal durum ve duygu eylemleriyle birlikte kullanılmasıdır.

(197) Bu arabayı almanıza kendim almış kadar sevindim.

Ç E Ç

(198) 10 km. yol koşmuş kadar yoruludum.

E Ç

(199) ??Buradan Bursa'ya gitmiş kadar koştum.

E

Ç

(197) ve (198) numaralı örneklerde de görüldüğü gibi, bu ekle kurulan karmaşık tümcelerde, Ç'lerde duyusal durum ve duygu eylemleri bulunmaktadır. (199)'da, Ç'de bir devinim eyleminin bulunması karmaşık tümcenin kabul edilebilirliğini azaltmaktadır. *-mİş kadar*, üst sınır belirlememesi bakımından da diğer ulaç eklerinden ayrılmaktadır. (197) numaralı örnek tümcede, E önermesi ile aktarılan bilgisel içerik konuşucudan konuşucuya değişebileceğinden dolayı, *sevinmek* durumunun en üst sınırı E ile aktarılan önerme olmayabilir. Aynı biçimde, (198)'de Ç'de yer alan *yorulmak* durumunun üst sınırı kişiden kişiye değişebilmektedir. Bu sınır, konuşucuya göre E'de verilen *10 km. koşmak* değil de *1 km. koşmak* da olabilir. Sonuç olarak, bu ulaç ekiyle belirginleştirilen sınır en üst sınır değil, konuşucunun kendi bakış açısına göre belirlediği bir sınırdır.

Bu bölümde, derecelendirme ilişkilerini belirginleştiren ulaç ekleri ele alınmış ve karmaşık tümcelerde aktarılan önermesel bilgiler doğrultusunda bu ekler arasında aktarılan derecenin seviyelerine göre ayrımlar yapılmıştır.

3.2. Sunum Temelli İlişkiler

SYÇ ile belirlenen sunum temelli ilişkilerde, tümce üreticisinin en belirgin amacı, dinleyiciyi belirli konuda ikna etmek, belli bir şeyi yapmaya güdülemek ya da çekirdek önerme üzerinde dinleyicide olumlu tutum oluşturmaktır. Türkçede ulaç

ekleriyle belirginleştirilen sunum temelli ilişkiler, beklentiyi olumsuzlama ve karşı tezdır. Sözü edilen ilişkileri oluştururken, tümce üreticisi, dinleyicinin olumlu tutumunun belirli bir önerme üzerinde yoğunlaşmasını hedeflemektedir. İlerleyen bölümlerde, bu iki ilişki ele alınmakta ve Türkçe ulaç eklerinin ilişkileri ne şekillerde belirginleştirdiklerine değinilmektedir.

3.2.1. Beklentiyi Olumsuzlama Yapıları

Alanyazınında çoğunlukla koşul ve neden sözbilimsel yapılarıyla birlikte ele alınan beklentiyi olumsuzlama sözbilimsel yapılarında, Mann ve Thompson (1987: 15) ve Crevels (2000: 313)'te de belirtildiği gibi, tümce üreticisi, karmaşık tümceyi oluşturan tümceciklerle aktarılan önermelerin doğruluğunu kabul etmekte, ancak, bu tümcecikler arasında önermesel bir tutarsızlık olduğunu göstermektedir. Türkçede –*DİĞİ halde* ve –*ASINA rağmen* ulaç ekleriyle kurulann karmaşık tümcelerde, bu sözbilimsel yapının ölçütleri karşılanmaktadır.

(200) Çok fazla satış olduğu halde istenilen kâr elde edilmedi.

E

Ç

(201) Ciddi bir ameliyat geçirdiği halde hasta bilincini koruyor.

E

Ç

(202) Bluzumu iki defa yıkamama rağmen lekeler gitmemiş.

E

Ç

(203) Aylardır tedavi görmesine rağmen durumunda bir düzelme olmadı.

E

Ç

Yukarıda verilen karmaşık tümcelerde, E ve Ç önermelerinin doğruluğu tümce üreticisi tarafından kabul edilmektedir. Ancak bu iki önerme arasında tutarsızlık olduğu da bildirilmektedir. Üreticiye göre, (200)'de 'çok fazla satış olması' 'belirlenen bir kârı' getirmeli, (201)'de 'hastanın ciddi bir ameliyat geçirmesi' 'bilincini kaybetmesine' neden olmalı, (202)'de 'bluzun iki defa yıkanması' 'lekelerin çıkmasını' sağlamalı ve (203)'te 'hastanın aylardır tedavi görmesi' 'durumunda bir düzelme olmasına' yol açmalıdır. Ancak, Ç'ler bu beklenen sonuçların gerçekleşmediğini aktarmakta ve E ile tutarsızlık göstermektedir.

Beklentiyi olumsuzlama bağdaşıklık ilişkisinin kurulduğu yapılar, bilişsel dilbilim çalışmalarında $p \rightarrow \neg q$ biçiminde formüleştirmektedir. Bu ilişki, koşul yapılarında $p \rightarrow q$ biçimindedir. Bu açıdan bakıldığında, beklentiyi olumsuzlama ve koşul yapıları arasında bir takım farklılıklar bulunur. Beklentiyi olumsuzlama yapılarının koşul ve neden yapılarıyla örtüşen ve farklılaşan yapısal ve anlamsal özelliklerini inceleyen birçok çalışma vardır (König, 1986; König ve van der Auwera, 1988; König, 1991; König ve Siemund, 2000; Verhagen, 2000). Aşağıdaki örnek sözü edilen çalışmalarda incelendiği biçimde ele alınmaktadır.

(204) Çok çalıştığı halde sınavı geçemedi.

P $\rightarrow$ $\neg$ Q

Bu örnekte aktarılan beklentiyi olumsuzlama ilişkisi, bir ön varsayım içermektedir.

Bu ön varsayım aşağıdaki gibidir ve bir koşul ilişkisi barındırır.

(205) Bir kişi çok çalışırsa sınavı geçebilir.

$$P \rightarrow Q$$

Yukarıdaki karmaşık tümcede, (204)'te bulunan tümceler arası tutarsızlık bulunmamaktadır. Neden bağdaşıklık ilişkisi de (205)'te verilen koşul bağdaşıklık ilişkisinde olduğu gibi tümceler arasında tutarsızlık bulunmasını engellemektedir. (206)'da verilen örneklerde, neden ilişkisiyle bağlandıklarında, tümceler arasında tutarlılık bulunması gerektiği gösterilmektedir.

(206) a. Sınavı geçti çünkü çok çalıştı.

$$Q \rightarrow P$$

b. Sınavı geçemedi çünkü hiç çalışmadı.

$$\neg Q \rightarrow \neg P$$

c. * Sınavı geçemedi çünkü çok çalıştı.

$$* \neg Q \rightarrow P$$

Kurdıkları tümcelerin önermesel içerikleri dikkate alındığında, bu üç sözbilimsel yapı arasında, tablo 2'deki dağılım ortaya çıkmaktadır. Grldğu gibi, beklentiyi olumsuzlama yapılarında, neden ve koşul ilişkilerini içeren bir n varsayım bulunur ve beklentiyi olumsuzlama ilişkisi, tümcelerin önermesel içerikleri göz önünde bulundurulduğunda, bu sözbilimsel yapılarla zıt özelliklere sahiptir. Koşul ve neden ilişkileri ise benzer özellikler gösterir. Burada, beklentiyi olumsuzlama, koşul ve neden yapıları arasındaki benzerlikler ve farklılıklar, çalışma

konusu dışında kaldığı için, inceleme kapsamına alınmamış ve yukarıda ele alınan tanımlamalarla sınırlı tutulmuştur.

Beklenti Olumsuzlama	Koşul	Neden
Çalıştığı halde sınavı geçemedi $P \rightarrow \neg Q$	*Çalışırsa sınavı geçemez $*P \rightarrow \neg Q$	*Sınavı geçemedi çünkü çalıştı $*\neg Q \rightarrow P$
Çalışmadığı halde sınavı geçti $\neg P \rightarrow Q$	*Çalışmazsa sınavı geçer $*\neg P \rightarrow Q$	*Sınavı geçti çünkü çalışmadı $*Q \rightarrow \neg P$
*Çalıştığı halde sınavı geçti $*P \rightarrow Q$	Çalışırsa sınavı geçebilir $P \rightarrow Q$	Sınavı geçti çünkü çalıştı $Q \rightarrow P$
*Çalışmadığı halde sınavı geçemedi $*\neg P \rightarrow \neg Q$	Çalışmazsa sınavı geçemez $\neg P \rightarrow \neg Q$	Sınavı geçemedi çünkü çalışmadı $\neg Q \rightarrow \neg P$

Tablo (2). Beklentiyi olumsuzlama, neden ve koşul yapılarında önermesel içerikler

-DIĞI halde ve *-MASINA rağmen* ulaç eklerine değiştirme testi uygulandığında, bu iki ekin herhangi bir anlam değişikliği yaratmadan karmaşık tümce içerisinde birbiriyle değiştirilebildiği, ayrıca karmaşık tümceyi oluşturan tümceciklerin *ama* bağlacıyla da kurulabildiği görülmektedir. Bu bağlaç, birbiriyle tutarsız önermeleri olan tümceleri beklentiyi olumsuzlama ilişkileri aktararak bağlamaktadır. Aşağıda, öncelikle iki ulacın birbiriyle değiştirilerek kullanılışları, sonrasında *ama* bağlacıyla değiştirilmelerine örnek olan tümceler verilmektedir.

(207) a. Ali kuralları ihlal etmediği halde trafik polisi ona ceza yazdı.

E

Ç

b. Ali kuralları ihlal etmemesine rağmen trafik polisi ona ceza yazdı.

E

Ç

(208) a. Sistemli bir biçimde yok edildikleri halde bazı Kızılderili kabileleri

E

Ç

günümüze kadar var olmuştur.

b. Sistemli bir biçimde yok edilmelerine rağmen bazı Kızılderili

E

Ç

kabileleri günümüze kadar var olmuştur.

(209) a. Aysun işini düzgün yaptığı halde müdürden azar işitti.

E

Ç

b. Aysun işini düzgün yapmasına rağmen müdürden azar işitti.

E

Ç

(210) a. Mehmet çok tehlikeli olduğunu bildiği halde motosiklet

E

Ç

yarışlarına katılıyor.

c. Mehmet çok tehlikeli olduğunu bilmesine rağmen motosiklet

E

Ç

yarışlarına katılıyor.

(207) ve (208) numaralı örneklerde, *-DIĞI halde* ve *-mASINA rağmen* ekleri karmaşık tümcelerde, birbirlerinin yerine herhangi bir anlam değişikliği yaratmadan kullanılabilir. Bu örneklerde, E ve Ç tümcelerinin özneleri eşdizinli değildir. E ve Ç znelerinin eşdizinli olduğu (209) ve (210) numaralı örneklerde, bu iki ekin birbirlerinin yerine kullanımı yine kabul edilebilir. Bu örneklerden de görüldüğü gibi, karmaşık tümceyi oluşturan tümcelerin öznelerinin eşdizinliliği, beklentiyi olumsuzlama ilişkilerini belirginleştiren ulaç ekleri arasında bir ayrıma gidilmesinde etkili olmamaktadır.

Değiştirme testi uygulandığında, *ama* bağlacının *-DIĞI halde* ve *-mASINA rağmen* ile değiştirilebilir olduğu görülür (bkz. Örnekler [211 ve 212]).

(211) Ali kuralları ihlal etmedi *ama* trafik polisi ona ceza yazdı.

(212) Mehmet çok tehlikeli olduğunu biliyor *ama* motosiklet yarışlarına katılıyor.

(211) ve (212)'de, tümceler *ama* bağlacı kullanılarak beklentiyi olumsuzlama ilişkisi aktarılabilir. Gencan'ın (2001: 511) da gösterdiği gibi, bu bağlaç kullanılarak oluşturulan tümcelerde, önermeler arasında zıtlık, karşıtlık olduğu aktarılır. Atabay ve diğerleri (2003: 148), *ama* bağlacının Arapçadan alınma bir sözcük olduğunu ve

“bağımsız tümceleri, aralarında karşıtlık, uyumsuzluk, aykırılık ilgileri kurarak” bağladığını belirtmektedir. Ruhi (1998: 139), bu bağlacın iki anlam aktarımı yaptığını söylemektedir. *Ama* bağlacı, karmaşık tümcede verilen ilk önerme ile aktarılan beklentiyi olumsuzlar ve iki önermede yer alan özellikleri zıtlık ilişkileriyle bağlar. Bu bağlaçla ilgili yapılan tanımlamalardan da görüldüğü gibi, *ama*, iki önermeyi birbirine, beklentiyi olumsuzlama ve zıtlık ilişkilerini belirginleştirerek bağlamaktadır. *Ama* ile değiştirilebilen ulaç ekleri, hangi sözbilimsel yapının ölçütlerini karşılayan karmaşık tümcede kullanıldıklarına göre, beklentiyi olumsuzlama ya da zıtlık ilişkilerini belirginleştirebilmektedir.

Beklentiyi olumsuzlama ilişkilerini belirginleştiren *-DIĞI halde* ve *-mASINA rağmen* ekleri, değiştirme testinde herhangi bir anlam değişikliği olmadan birbirlerinin ve *ama* bağlacının yerine kullanılabilirler. Bu eklerin tümcecikleri bağlarken yaptıkları yapısal kısıtlamalar da (örneğin, tümcecik öznelerinin eşdizlilikliği) benzerdir. Buradan yola çıkıldığında, *-DIĞI halde* ve *-mASINA rağmen* arasındaki farkların, kullanım boyutunda olduğu sonucuna varılır. İki ulaç eki arasındaki kullanım dağılımları (içinde kullanıldıkları metin türleri) sözlü ve yazılı veri tabanları kullanılarak tanımlanmalıdır. Ancak bu konu, çalışmanın inceleme sınırlarını aştığından dolayı burada göz ardı edilmektedir.

3.2.2. Karşı Tez Yapıları

Karşı tez ilişkisi, tümceler arasında yapılan karşılaştırmaları aktaran sözbilimsel yapılardandır. E ve Ç arasında yapılan karşılaştırmada, bu iki önermenin

bazı bakımlardan benzer, bazı bakımlardan da farklı olduğu görülür. Önermeler farklı özellikleri göz önünde bulundurularak karşılaştırılır. Bu karşılaştırmada, üreticinin, Ç önermesine yönelik olumlu görüşleri vardır. Üretici görüşü genellikle dilbilgisel yapılarla açık bir biçimde belirginleşir. Karşı tez sözbilimsel yapısında, E’de gerçekleşen, gerçekleşecek ya da varsayımsal bir durum ya da olay, Ç’de tümce üreticisinin, E önermesine yönelik olan, görüşü, eleştirisi, tavsiyesi, önerisi veya tercihi bulunmaktadır.

Türkçede karşı tez ilişkisini belirginleştiren ulaçlar, *-AcAĞINA*, *-AcAĞI yerde*, *-mAk yerine*, *-mAktAnsA* ve *-AnA/-AsIyA/-IncAyA* kadar’dır. Son üç ek birincil olarak zamansal çevreleme ilişkilerini belirginleştiren ulaç ekleridir. Yukarıda listelenen ekleri ile belirginleşen karşı tez ilişkileri ve ulaç ekleri arasında bulunan farklılıklar aşağıda örneklendirilmektedir.

(213) Bu akşam dondurma yemektense bir dilim soğuk karpuz

E

Ç

yemeyi tercih ederim.

-mAktAnsA ile belirginleştirilen bu karşı tez yapısında, E’de varsayımsal bir olay (dondurma yiyebilirim), Ç’de ise tümce üreticisinin tercihi (karpuz yemeği tercih ederim) vardır. Bu ulaç ekiyle kurulan karmaşık tücelerde, genellikle, bir durum ya da olayın bir diğerine tercih edilmesi aktarılmaktadır. Ç’de üreticinin görüşü, eleştirisi ya da tavsiyesi değil, yapılan tercih vurgulanır. Kurulan ilişki de, olumlu tutum Ç yönündedir.

(214) Halıları elimizle yıkayana/yıkayasıya/yıkayıncaya kadar kuru

E

Ç

temizlemeye verelim.

(214)'te, E'de varsayımsal bir olay (halıları elimizle yıkayabiliriz), Ç'de tümce üreticisinin önerisi (halıları kuru temizlemeye verelim) yer almaktadır. Tümce üreticisi, Ç önermesine olan olumlu tutumunu yansıtmaktadır. –AnA/-AsIyA/-IncAyA *kadar* ile kurulan karmaşık tümce, bu örnekte, yukarıda belirtilen ölçütleri karşılayarak karşı tez sözbilimsel yapısı kurmaktadır. Bu ulaş ekleri, zamansal çevreleme yapısının ele alındığı bölümde incelendiği gibi, birincil olarak tümcecikler arasında var olan zamansal içerme ve bitirme ilişkilerini belirginleştirirler. Bu kullanımlarında, ek yapısında *dek/ değin* belirteçleri *kadar* ilgeci ile değiştirilebilir. Öte yandan, karşı tez yapılarını belirginleştirdiklerinde, *dek/değin* belirteçleri *kadar* ilgecinin yerine kullanılamamaktadır çünkü bu belirteçler zamansal ölçüm yaparlar. Örnek (215)'te yer alan karmaşık tümcede bu belirteçler kullanıldığında, tümce kabul edilemez olmaktadır.

(215) *Halıları elimizle yıkayana/yıkayasıya/yıkayıncaya *dek/değin*

E

kuru temizlemeye verelim.

Ç

(215)'te *dek/değin* belirteçlerinin ek yapısında yer alması kabul edilemez. Bu belirteçler, Ç'de aktarılan olayın E olayının başlamasıyla sona erdiği bilgisini verirler ve iki tümcecik arasındaki zamansal bitirme ilişkisini belirginleştirirler. Oysa bu örnekte, E ve Ç önermeleri böyle bir zamansal ilişki içine giremez. Zamansal bitirme ilişkilerinde de belirtildiği gibi, *kadar* ilgeci, zamansal ölçüm aktarmasının yanı sıra karşılaştırma ve nitelikte benzerlik aktarabildiğinden dolayı, (215)'teki gibi bir

karmaşık tümcede kullanılabilir. Bu durumda, zamansal ilişkiler içine giremeyen E ve Ç önermeleri, benzer ve farklı özelliklerinin karşılaştırılmasından ötürü karşı tez ilişkisine girerler.

-*AcAĞINA*, -*mAk yerine* ve -*AcAĞI yerde*'nin kurduğu karmaşık tümcelerin kimileri karşı tez yapılarını belirlemede kullanılan ölçütlerin birine aykırı düşmektedir. Bu eklerle oluşturulan karmaşık tümceleri ve aykırı düşükleri ölçüt aşağıda örneklerle ele alınmaktadır.

(216) Sürekli bana dert yanacağına gidip kolunu bir doktora göster.

E

Ç

(217) Yaptıkların için karından özür dileyeceğine kadına bağıryorsun.

E

Ç

(216)'da, E'de gerçekleşen bir olay (sürekli dert yanıyor), Ç'de ise üreticinin tavsiyesi (kolunu doktora muayene ettirmeli) yer almaktadır. Üreticinin olumlu tutumu, tavsiye bildiren Ç yönündedir. Kurulan karşılaştırma ilişkisinden yine üretici sorumludur. (217)'de, E'de üreticinin eleştirisi, Ç'de ise gerçekleşen bir olay aktarılmaktadır. Üreticinin olumlu tutumu E yönündedir. Bu durum, karşı tez yapılarının, üreticinin olumlu tutumunun Ç yönünde olması gerektiği ve dinleyicinin olumlu tutumunun Ç'ye yöneltilmeye çalışıldığı kısıtlamasına aykırı düşmektedir. Sözü edilen aykırı sözdizimi -*mAk yerine* ile kurulan bazı karmaşık tümcelerde de ortaya çıkar.

(218) Masaüstü bilgisayar almak yerine dizüstü bilgisayar almalılar.

E

Ç

(219) Çocuğu uzman bir ortopediste götürmek yerine kırık çıkıkçıya götürdüler.

E

Ç

(218)'de, *-mAk yerine* ulaç ekiyle belirginleştirilen karşı tez ilişkisinde, E'de gerçekleşecek bir olay (masaüstü bilgisayar alacaklar) ve Ç'de üreticinin tavsiyesi (dizüstü bilgisayar almalılar) bulunmaktadır. (219)'da verilen karmaşık tümcede ise, tümcelerin önermesel içerikleri (218)'dekilerin tam tersidir. Üreticinin görüşü E'de verilirken, gerçekleşen olay Ç'de verilmiştir. Böylelikle üreticinin olumlu tutumu E yönündedir. Bu da, (219)'da yer alan karmaşık tümcenin karşı tez yapılarına aykırı düşmesine neden olur. *-AcAĞI yerde* eki de buna benzer bir aykırılık sunar.

(220) Müzik dinleyeceğin yerde sana verilen testleri çözseydin sınavı

E

Ç

kazanırdın.

(221) Sema kirlettiği tabakları yıkayacağı yerde bir de bana iş buyuruyor.

E

Ç

Yukarıdaki iki örnekte, E ve Ç aktardıkları bilgiler bakımından farklılaşmaktadır. (220)'de, diğer ulaç ekleriyle belirginleştirilen ilişkilerde olduğu gibi, E'de gerçekleşen bir olay (müzik dinledin) ve Ç'de bu olaya yönelik olan tümce üreticisinin eleştirisi (sana verilen testleri çözmeliydin) yer almaktadır. Konuşucunun olumlu tutumu Ç önerisine yöneliktir. Öte yandan, (221)'de, E, üreticinin eleştirisini (Sema aslında kirlettiği tabakları yıkamalı) ve Ç, gerçekleşen olayı (bana iş buyuruyor) aktarmaktadır. Bu örnekte, üreticinin olumlu tutumu E önerisine yöneliktir. Bu durumda görülüyor ki, (221) numarada yer alan karmaşık tümcenin önermesel içerikleri, karşı tez yapılarına örnek olan diğer karmaşık tümcelerin

önermesel içeriklerinin tam tersidir. Bu noktada sorulması beklenen soru, *-AcAĞINA*, *-mAK yerine* ve *-AcAĞI yerde*'nin, (217), (219) ve (221)'deki gibi tümceler kurduklarında karşı tez ilişkisini belirginleştirip belirginleştirmedikleridir. Karşı tez yapılarında, tümce üreticisinin olumlu tutumunun Ç üzerinde olduğu daha önce de belirtilmişti. Bu durumda, (217), (219) ve (221) numaralı karmaşık tümceler, üreticilerin olumlu tutumları E üzerinde olduğu için, karşı tez yapısına aykırı olmaktadır. Ancak bu örneklerdeki tümceler önermesel içerikleri göz önünde bulundurulduğunda, karmaşık tümceler karşı tez yapısı oluşturduğu da kolayca söylenebilmektedir. Karmaşık tümcelerde gerçekleşen olaylar vardır (Ç olayları) ve tümce üreticisinin öznel tutumunu yansıttığı (olmasını öngördüğü) başka olaylar vardır (E olayları). Bu olaylar benzer özelliklere sahip olabilir: ikisi de sana, onlara ve Sema'ya yönelik olaylardır. Öte yandan, bu olaylar farklı özelliklere de sahiptir ve bu özellikler karşılaştırılmaktadır: ilk olay senden, onlardan ya da Sema'dan beklenen bir davranışı aktarırken, ikinci olay, senin, onların ya da Sema'nın beklenen davranışı göstermemeniz bakımından birinciyle ters düşmektedir. Tümce üreticisi, olumlu tutumunu da önermelerden birine yansıtarak dinleyicinin olumlu tutumunun da o önerme doğrultusunda olmasını sağlamaya çalışmaktadır. Karmaşık tümceler, karşı tez yapısının, olumlu tutumun Ç'nin üzerinde olması dışında kalan tüm kısıtlamalarını karşılamaktadır. Tartışmadan, *-AcAĞINA*, *-mAk yerine* ve *-AcAĞI yerde* ulaç eklerinin bu kullanımlarıyla da karşı tez ilişkilerini belirginleştirdikleri sonucuna varılmaktadır.

Yukarıda görüldüğü gibi, *-AcAĞINA*, *-AcAĞI yerde*, *-mAk yerine*, *-mAktAnsA* ve *-AnA/-AsIyA/-IncAyA* kadar ulaç ekleri karşı tez ilişkilerini belirginleştirirler. Bu ekler arasındaki benzerlik ve farklılıkların görülebilmesi için

değiştirme testi uygulanabilir. Aşağıdaki örneklerde, ulaç eklerinin birbirlerinin yerine kullanılabilirlikleri sorgulanmaktadır.

(222)a. Boş boş oturacağına çalış biraz.

b. *Boş boş oturacağın yerde çalış biraz.

c. Boş boş oturmak yerine çalış biraz.

d. Boş boş oturmaktansa çalış biraz.

e. Boş boş oturana kadar çalış biraz.

f. Boş boş oturasıya kadar çalış biraz.

g. Boş boş oturuncaya kadar çalış biraz

(223)a. Bu kadar masrafla sadece nikâh yapacağınıza düğün yapsanız.

b. *Bu kadar masrafla sadece nikâh yapacağınız yerde düğün yapsanız.

c. Bu kadar masrafla sadece nikâh yapmak yerine düğün yapsanız.

d. Bu kadar masrafla sadece nikâh yapmaktansa düğün yapsanız.

e. Bu kadar masrafla sadece nikâh yapana kadar düğün yapsanız.

f. Bu kadar masrafla sadece nikâh yapısına kadar düğün yapsanız.

g. Bu kadar masrafla sadece nikâh yapıncaya kadar düğün yapsanız.

(222) ve (223) numaralı örneklerde, b'lerde görüldüğü gibi, *-AcAĞI yerde* ulaç eki dışında kalan tüm ekler *-AcAĞINA* ile değiştirilebilmektedir. b'lerde, tümce üreticisinin olumlu tutumunun E önermesine yönelik olduğu varsayılmaktadır. Olumlu tutum Ç önermesine yönelik olduğunda tümceler kabul edilebilir olmaktadır.

- (224)a. Ali yaptığı hatayı düzeltereği yerde bana kafa tutuyor.
- b. Ali yaptığı hatayı düzeltereğine bana kafa tutuyor.
- c. Ali yaptığı hatayı düzeltmek yerine bana kafa tutuyor.
- d. *Ali yaptığı hatayı düzeltmektense bana kafa tutuyor.
- e. *Ali yaptığı hatayı düzeltene kadar bana kafa tutuyor.
- f. *Ali yaptığı hatayı düzeltesiye kadar bana kafa tutuyor.
- g. *Ali yaptığı hatayı düzeltinceye kadar bana kafa tutuyor.

- (225)a. Kendine bir iş arayacağın yerde evde oturuyorsun.
- b. Kendine bir iş arayacağına evde oturuyorsun.
- c. Kendine bir iş aramak yerine evde oturuyorsun.
- d. *Kendine bir iş aramaktansa evde oturuyorsun.
- e. *Kendine bir iş arayana kadar evde oturuyorsun.
- f. *Kendine bir iş arayasıya kadar evde oturuyorsun.
- g. *Kendine bir iş arayıncaya kadar evde oturuyorsun.

(224) ve (225) numaralı karmaşık tümceler *-AcAĞI yerde* ulaç eki ile kurulmuştur. Bu örneklerde, üreticinin olumlu tutumu E önermesine yöneliktir. *-AcAĞINA* ve *-mAk yerine* de olumlu tutumun E'de aktarılmasına izin verdiklerinden dolayı *-AcAĞI yerde*'nin yerine kullanılabilir. Ancak *-mAktAnsA* ve *-AnA/-AsIyA/-IncAyA kadar* ekleri olumlu tutumun yalnızca Ç önermesine yönelik olmasını gerektirdiğinden bu ekle değiştirilemez. Ayrıca, *-AnA/-AsIyA/-IncAyA kadar*,

tümcecikler arasında var olan zamansal ilişkileri de belirginleştirebilirler ve zamansal sıralamaya sokulabilen önermeleri birleştirdiklerinde, birincil olarak tümcecikler arasındaki zamansal ilişkileri belirginleştirirler. Yukarıdaki örneklerde, tümcelerle aktarılan önermeler zamansal bitirme ilişkisiyle bağlanabilir: Ali E’de aktarılan olayı gerçekleştirecektir, ancak, E gerçekleşene kadar Ç olayını gerçekleştirmektedir. Aynı biçimde, sözü edilen kişi E olayını gerçekleştirene kadar Ç olayını gerçekleştirmektedir. Bu ulaş eklerinin belirginleştirdikleri zamansal bitirme ilişkisi, karşı tez ilişkisini belirginleştirmelerine engel olur. Bu nedenle, *-AnA/-AsIyA/-IncAyA kadar* ile kurulan karmaşık tümceler yukarıdaki kullanımlarıyla kabul edilemezdir.

- (226)a. Kilolarını vermek istiyorsan oturmak yerine egzersiz yapmalısın.
- b. Kilolarını vermek istiyorsan oturacağına egzersiz yapmalısın.
- c. *Kilolarını vermek istiyorsan oturacağın yerde egzersiz yapmalısın.
- d. Kilolarını vermek istiyorsan oturuptansa egzersiz yapmalısın.
- e. *Kilolarını vermek istiyorsan oturana kadar egzersiz yapmalısın.
- f. *Kilolarını vermek istiyorsan oturasıya kadar egzersiz yapmalısın.
- g. *Kilolarını vermek istiyorsan oturuncaya kadar egzersiz yapmalısın.

- (227)a. Yaraya buz koymak yerine soğutucu bantlar uygulanabilir.
- b. Yaraya buz koyulacağına soğutucu bantlar uygulanabilir.
- c. *Yaraya buz koyulacağı yerde soğutucu bantlar uygulanabilir.
- d. Yaraya buz koymuptansa soğutucu bantlar uygulanabilir.

e. *Yaraya buz koyulana kadar soğutucu bantlar uygulanabilir.

f. *Yaraya buz koyasıya kadar soğutucu bantlar uygulanabilir.

g. *Yaraya buz koyuluncaya kadar soğutucu bantlar uygulanabilir.

(226) ve (227) numaralı karmaşık tümcelerde, *-mAk yerine* ulaç eki *-AcAĞI yerde* ve *-AnA/-AsIyA/-IncAyA kadar* dışında kalan ulaç ekleriyle değiştirilebilmektedir. Bu örneklerde, üreticinin olumlu tutumu E yönünde değil, Ç yönündedir. Bu nedenle, *-AcAĞI yerde*'nin karmaşık tümcede kullanılması kabul edilemezdir. Bu örneklerdeki tümcecikler (224) ve (225)'te olduğu gibi zamansal sıralamaya girebildiğinden dolayı, *-AnA/-AsIyA/-IncAyA kadar* ulaç ekleri tümcecikler arasındaki zamansal bitirme ilişkisini belirginleştirir ve karşı tez yapıları aktaran karmaşık tümcelerde kullanılmaları mümkün olmaz.

(228)a. Bu yıl Antalya'ya gitmektense Karadeniz'e gittik.

b. Bu yıl Antalya'ya gideceğimize Karadeniz'e gittik.

c. *Bu yıl Antalya'ya gideceğimiz yerde Karadeniz'e gittik.

d. Bu yıl Antalya'ya gitmek yerine Karadeniz'e gittik.

e. *Bu yıl Antalya'ya gidene kadar Karadeniz'e gittik.

f. *Bu yıl Antalya'ya gidesiye kadar Karadeniz'e gittik.

g. *Bu yıl Antalya'ya gidinceye kadar Karadeniz'e gittik.

(229)a. Patronumdan özür dilemektense işi bırakmayı tercih ederim.

b. Patronumdan özür dileyeyeğime işi bırakmayı tercih ederim.

- c. *Patronumdan özür dileyeyeğim yerde işi bırakmayı tercih ederim.
- d. Patronumdan özür dilemek yerine işi bırakmayı tercih ederim.
- e. *Patronumdan özür dileyene kadar işi bırakmayı tercih ederim.
- f. *Patronumdan özür dileyeye kadar işi bırakmayı tercih ederim.
- g. *Patronumdan özür dileyinceye kadar işi bırakmayı tercih ederim.

(228) ve (229) numaralı örneklerde, *-mAktAnsA* ile belirginleştirilen ve tümce üreticisinin tercihini aktaran karşı tez yapıları yer almaktadır. *-AcAĞI yerde*, önceki örneklerde olduğu gibi, olumlu tutum Ç yönünde yorumlandığında kabul edilememektedir. Bu ekin kullanımı, olumlu tutum ancak E yönünde yorumlandığında kabul edilmektedir. *-AnA/-AsIyA/-IncAyA kadar* ulaş ekleri, üreticinin tercihini aktaran bu karmaşık tümcelerde kullanılamaz.

- (230)a. Keşke bütün bilgileri elle yazana kadar bilgisayara girseydik.
- b. Keşke bütün bilgileri elle yazasına kadar bilgisayara girseydik.
- c. Keşke bütün bilgileri elle yazıncaya kadar bilgisayara girseydik.
- d. Keşke bütün bilgileri elle yazacağımıza bilgisayara girseydik.
- e. * Keşke bütün bilgileri elle yazacağımız yerde bilgisayara girseydik.
- f. Keşke bütün bilgileri elle yazmak yerine bilgisayara girseydik.
- g. Keşke bütün bilgileri elle yazmaktansa bilgisayara girseydik.

- (231)a. Oturup ağlayana kadar hakkını savunsana!
- b. Oturup ağlayasına kadar hakkını savunsana!

c. Oturup ağlayıncaya kadar hakkını savunsana!

d. Oturup ağlayacağına hakkını savunsana!

e. *Oturup ağlayacağın yerde hakkını savunsana!

f. Oturup ağlamak yerine hakkını savunsana!

g. Oturup ağlamaktansa hakkını savunsana!

(230) ve (231)'de, *-AnA/-AsIyA/-IncAyA kadar* ile kurulan karmaşık tümceler – *AcAĞI yerde* dışındaki tüm ulaç ekleriyle de kurulabilmektedir. *-AcAĞI yerde*'nin bu örneklerde kabul edilememesinin nedeni, tümce üreticisinin olumlu tutumunu Ç yönünde yansıtmamasından kaynaklanmaktadır. Eğer olumlu tutum E yönünde yorumlanırsa, *-AcAĞI yerde* ulaç ekinin karmaşık tümceyi kurması kabul edilebilir olur.

Bu bölümde ele alındığı gibi, Türkçede karşı tez ilişkisini belirginleştiren ulaç ekleri, *-AcAĞINA*, *-AcAĞI yerde*, *-mAk yerine*, *-mAktAnsA* ve *-AnA/-AsIyA/-IncAyA kadar*'dır. Bu eklerle kurulan karmaşık tümceler arasında, *-AcAĞINA*, *-AcAĞI yerde* ve *-mAk yerine* ile kurulanlar, karşı tez yapılarının 'tümce üreticisinin olumlu tutumu Ç yönündedir' kısıtlamasına aykırı düşmekte ve E yönünde de olumlu tutum yansıtabilmektedir. Böyle olsa bile, bu ulaçlarla kurulan karmaşık tümceler karşı tez ilişkileri barındırmaktadır. *-mAktAnsA* ulaç eki, karşı tez ilişkilerini belirginleştirerek üreticinin tercihini aktarmaktadır ve bu tercih Ç'de yer alır. *-AnA/-AsIyA/-IncAyA kadar* ise, zamansal çevreleme ilişkilerini de belirginleştirdiklerinden, bunlarla birleştirilen tümcecikler zamansal bir sıralamaya girebiliyorsa, karşı tez

değil, zamansal bitirme ilişkisi içine girerler. Bağlanan tümcecikler zaman bakımından yansız ise, aralarında karşı tez ilişkileri kurulabilmektedir.

4. TÜRKÇE ULAÇ EKLERİYLE BELİRGİNLEŞTİRİLEN BAĞDAŞIKLIK İLİŞKİLERİNİ BELİRLEME ANKETİ

Bu tez çalışması için, doğal dil konuşucularının zihninde ulaç ekleriyle hangi bağdaşıklık ilişkilerinin belirginleştirildiğini sorgulayan ve Türkçede ilk defa uygulanan bir anket geliştirilmiştir. Bu anketin sonuçlarıyla ortaya çıkarılmak istenen noktalar, hem Türkçe üzerine çalışmalar yapan uzmanların zihinlerinde ulaç eklerinin belirginleştirdiği bağdaşıklık ilişkileriyle ilgili var olan bilgilere ulaşılması, hem de önerilecek olan sınıfların, ana dili Türkçe olan ve Türk dili alanında uzmanlaşmış olan kişilerin dil sezgisi ve dilbilgisine başvurarak alt yapısının oluşturulmasıdır. Böylece, çalışmada ulaşılan sonuçların, anadili konuşucuları ve alan uzmanlarının görüşleri doğrultusunda denetlenmesi mümkün olmaktadır.

Bu bölümde, ‘Türkçe Ulaç Ekleriyle Belirginleştirilen Bağdaşıklık İlişkilerini Belirleme Anketi’ tanıtılmakta ve anketin sonuçları iki ayrı istatistik yöntemiyle çözümlenmektedir.

4.1. Katılımcılar

Geliştirilen anket çalışması, sınıflandırma yapma ve var olan bir sınıflandırmayı denetleme temeline dayanmaktadır. Bu nedenle, anketin uygulanacağı katılımcılar alan uzmanları olmak durumundadır. Çalışmaya, Ankara Üniversitesi Dilbilim Anabilim Dalı, Mersin Üniversitesi Dilbilim ve Türk Dili ve

Edebiyatı Anabilim Dalları, Çukurova Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı ve Erciyes Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı öğretim elemanlarının, Mersin’de bulunan Tefvik Sırrı Gür, Şevket Pozcu, Dumlupınar, Salim Yılmaz, Mine Günaştı ve Kazanlı Liselerinin Türk Dili ve Edebiyatı dalı öğretmenlerinin ve Ankara Üniversitesi Dilbilim Bölümü 2, 3 ve 4. sınıf öğrencilerinin katılımı sağlanmıştır. Toplam 117 kişinin yanıtladığı anket için 40 akademisyen, 26 öğretmen ve 51 öğrencinin oluşturduğu üç ayrı uzman grubu belirlenmiştir. Bu grupların oluşturulmasının altında yatan amaç, uzmanların uyumsuzluk gösterdiği örneklerde gruplar arasında karşılaştırmalara gidebilmektir.

Yukarıda belirtilen katılımcı sayıları için oluşturulan evren ve örneklem bilgileri aşağıda gösterildiği gibidir. Örneklem seçiminde tabakalı örnekleme tekniğinden yararlanılmış ve orantılı paylaşırma yöntemi yardımıyla her tabakadan seçilecek örneklem büyüklükleri belirlenmiştir.

Gruplar	Katılımcı Sayısı
Akademisyen	40
Öğretmen	26
Öğrenci	51
Toplam	117

Tablo (3). Grupların evren bilgileri

Gruplar	Katılımcı Sayısı
Akademisyen	34
Öğretmen	26
Öğrenci	40
Toplam	100

Tablo(4). Grupların örneklem bilgileri

Akademisyen ve öğrenci grupları içinde oluşturulan unvan ve sınıf girdilerine ait örneklem bilgileri ise aşağıda gösterilmektedir.

Unvan	Katılımcı sayısı
Profesör	3
Doçent	4
Yardımcı Doçent	5
Araştırma Görevlisi	11
Öğretim Görevlisi	4
Okutman	7
Toplam	34

Tablo (5). Akademisyenlerin unvanlarına göre örneklem bilgileri

Sınıf	Katılımcı sayısı
4	11
3	16
2	13
Toplam	40

Tablo (6). Öğrencilerin sınıflarına göre örneklem bilgileri

4.2. Araç

Ankette toplam 47 ulaç ekini (*-DIĞI halde, -ACAĞI için, -DIĞINda, -DIĞI sırada, -AcAĞINA, -(I)p, -mASI dolayısıyla/sebebiyle, -Ir/-Iyor gibi, -mAk üzere, -IncA, -IncAyA kadar, -All, -AsIyA, --DIĞI müddetçe/sürece, -mAk için, -DIkça, -DIĞI zaman, -DIĞI gibi, -DIğIncA, -mASINA rağmen, -mAktAnsA, - A...-A, -DIĞIndAn dolayı/ötürü, -mASIYLA birlikte, -DIktAn sonra, -mASI için, -DI...-All, -DI mI, -(I)r...-mAz, -ACAĞI zaman, -AsIyA kadar, -cAsInA, -DIĞINA göre, -DIĞINdAn beri, -mASINdAn dolayı/ötürü, -AsIyA kadar, -DIĞI için, -All beri, -ken, -mAdAn, -mIş kadar, -ArAk, -DIĞI takdirde, -AcAĞI yerde, -mAksIzIn, -mAk koşuluyla, -mAk yerine*) içeren 91 adet karmaşık tümce kullanılmıştır. Bu karmaşık tümcelerin her birinde ayrı bir bağdaşıklık ilişkisi bulunmaktadır. Karmaşık tümceler belirlenirken, tümcelerin anlam bulanıklığı içermeyen ve sözü edilen bağdaşıklık ilişkisini en belirgin olarak aktaran örnekler olmasına dikkat edilmiştir.

4.3. Anket Formu

Uzmanlar arası uyumu belirlemek için kullanılacak olan anket formu toplam 10 sayfadan oluşmaktadır. Yönerge sayfasında, katılımcılara anketin amacı ve bölümleri tanıtılmıştır. Herhangi bir sorunla karşılaşırsa ve/veya soru sorma ihtiyacı duyulursa anketi düzenleyen kişiye ulaşabilecekleri bir elektronik posta adresi verilmiştir. Bu sayfada ayrıca katılımcılara ait bilgilerin istendiği bir de kişisel bilgi formu bulunmaktadır. Kişisel bilgi formu, akademisyen, öğretmen ve öğrenci anketlerinde farklı farklı düzenlenmiştir. Akademisyen anket formunda, katılımcıların adı soyadı ya da rumuzunu ve elektronik posta adresini yazılı olarak doldurmaları, çalıştıkları üniversitenin adını, bölümlerini ve unvanlarını ise ilgili kutucuğa işaretleyerek göstermeleri istenmiştir. Öğretmen anket formunda, ad soyad ya da rumuz bilgileri, elektronik posta adresleri ve görev yaptıkları okul bilgileri yazılı olarak, eğitim verilen dal bilgisi işaretleme sistemine göre elde edilmiştir. Öğrenci anket formunda, katılımcıların ad soyad ya da rumuz bilgileri, öğrenim görülen üniversite ve sınıf, ayrıca kişilerin elektronik posta adresleri yazılı olarak istenmiştir. Anketlerde, gruplardan istenen farklı bilgiler yalnızca kişisel bilgilerdir. Bu nedenle, çalışmada örnek olarak yalnızca akademisyen anket formu verilmiştir (bkz. EK-2).

Anket, yönerge sayfası dışında toplam 4 bölümden oluşmaktadır. İlk bölümde, ankette sorgulanan temel kavram ve terimler açıklanmaktadır. Katılımcılara öncelikle ulaş ve bağdaşıklık kavramları, sonrasında 10 farklı bağdaşıklık ilişkisinin (zamansal ve nedensel ilişkiler, sonuç, koşul, beklenti)

olumsuzlama, amaç, karşı tez, zıtlık, tarz ve derecelendirme ilişkileri) terimleri örnekleriyle tanımlanmıştır. Katılımcılara, daha önceki bilgileriyle yeni terimleri bağdaştırabilmeleri için bu açıklamaların okunma gerekliliği bulunduğu vurgulanmıştır. İkinci bölümde, katılımcılara, sözü edilen ulaç ekleriyle kurulan 48 ayrı karmaşık tümcede hangi bağdaşıklık ilişkisinin belirginleştirildiği sorulmuştur. Her tümcenin karşısında 10 ayrı ilişkinin işaretlenebileceği kutucuklar verilmiştir. Üçüncü bölümde, aynı eklerle kurulan üçer karmaşık tümce bloklar halinde verilmektedir. Büyük Latin harfleriyle gösterilen toplam 11 üçlü blokta, her iki tümce aynı bağdaşıklık ilişkisini, her bir tümce farklı bir bağdaşıklık ilişkisini aktarmaktadır. Katılımcılardan, aktarıldığını düşündükleri bağdaşıklık ilişkisini ilgili kutucuğa işaretlemeleri istenmiştir. Dördüncü bölümde, zamansal ayrımlar sorgulanmıştır. Bu ayrımların yapılabilmesi amacıyla, aynı eklerle kurulan karmaşık tümceler ikili tümce blokları halinde büyük Latin harfleriyle gösterilen toplam 5 grupta verilmiştir. Bu bölümde, her blok ikili tümce için belirlenen iki farklı zaman ilişkisi ve katılımcıların kendi fikirlerini yazabilecekleri bir 'diğer' kutucuğu yer almaktadır. Katılımcılardan, karmaşık tümceyle aktarılan zamansal ilişkiye karşılık gelen kutucuğu işaretlemeleri istenmiştir.

4.4. Süreç

Anketlerin katılımcılara dağıtılması ve katılımcılardan toplanması süreci yaklaşık üç aydır (Şubat-Mart-Nisan 2010). Akademisyen ve öğretmenlerle yüz yüze görüşülmüş ve anket, gönüllü olarak cevaplamak isteyen kişilere uygulanmıştır.

Katılımcılara, anketi cevaplamaları için zaman kısıtlaması konmamıştır. Akademisyen ve öğretmenler yaklaşık bir hafta içinde anketi cevaplayarak geri vermişlerdir. Öğrenciler ise toplu halde anketi cevaplandırmışlardır. Öğrencilere de zaman kısıtlaması konmamıştır. Anketin cevaplandırılması yaklaşık 90 dakika sürmüştür.

4.5. Verilerin Çözümlemesi

Toplanan 117 anket formu örnekleme uygun biçime getirilmiştir. Bu süreçte, 6 araştırma görevlisi ve 11 öğrenci anket formu değerlendirmeden çıkarılmıştır. Örnekleme uygun olan 100 anket formunda yer alan veriler, SPSS 15.0 istatistik paket programına girilmiştir. Verilerin programa işleme sürecinde, her katılımcı için meslek, unvan, okul ve sınıf bilgileri ayrı ayrı kodlanmıştır. İkinci bölüm için 10 bağdaşıklık ilişkisi farklı kodlarla programa işlenmiş ve katılımcıların cevapları bu kodlarla yazılmıştır. Üçüncü bölüm için yine bağdaşıklık ilişkileri kodlanmış, ayrıca bir de her üçlü soru bloğuna ilişkin ‘doğruluk değişkeni’ gözetilmiştir. Doğruluk değişkeni ile saptanmaya çalışılan, katılımcıların her blok maddede sorgulanan ulaç eklerinin belirginleştirdiği bağdaşıklık ilişkilerini tanımlayıp tanımlayamadıklarıdır. Üçlü bir blokta, tümceler üçü için de beklenen yanıtların verilmesi, maddede sorgulanan ulaç ekinin belirginleştirdiği farklı ilişkilerin katılımcılar tarafından tanımlanabildiğini gösterir. Verinin çözümlenmesinde tümceler tümünde beklenen değişkenlerin işaretlendiği saptanmışsa, blok doğru, bloktaki bir madde için bile farklı bir değişken

işaretlenmişse blok yanlış olarak değerlendirilmiştir. Yanlış bloklar üzerinde daha ileri çözümlenmeler yapılmış ve blokta yer alan her tümcenin ayrıca yüzdeleri alınmıştır. Dördüncü bölüm için de benzer bir doğruluk değişkeni konulmuş ve verilen yanıtlar söz edildiği biçimde ele alınmıştır.

Veriler üzerinde Sıklık ve Pearson KiKare Bağımsızlık İstatistiği yöntemiyle analizler yapılmış, her analiz için birer tablo çıktısı alınmıştır. Verilerin programa girilmesini takiben öncelikle anketteki her madde (tümce) için bir sıklık ve yüzde tablosu çıkarılmıştır (bkz. EK-3). Çıkarılan sıklık ve yüzdeler, maddelere verilen cevapların hangi oranda beklenen cevaplarla eşleştiğini göstermektedir. Genel sıklık ve yüzdelerin analiz edilmesinden sonra, madde değişkenlerinin uzman gruplarına göre dağılımlarını görmek amacıyla meslek*madde çapraz tabloları elde edilmiştir (bkz. EK-4). Bu çapraz tablolarda, her madde için uzman gruplarının tercih ettikleri değişkenlerin sıklık ve yüzdeleri gösterilmektedir. 3 ve 4. Bölümler için doğruluk denetlemesi yapılmış, üçlü ve ikili blok maddeleri için ortak bir doğruluk değerine ulaşılmıştır (bkz. EK-5). Yukarıda sözü edilen sıklık ve yüzde analizlerinin sonuçları, anketlerde işaretlenen madde değişkenleri ile beklenen madde değişkenleri arasında yer alan benzerlik ya da farklılıkları göstermek amacıyla kullanılmıştır. Gözlenen oranların, beklenen madde değişkeni cevabı ile olan bağlantılarını açıklayabilmek için betimleyici istatistik (descriptive statistics) yöntemi kullanılmaktadır. Buna göre, çoğunluğu alan madde değişkeni (örneğin, %60 oranla seçilen değişken), o madde için geçerli olan değişken olarak görülmektedir. Daha az sıklıklarla seçilmiş olan diğer değişkenler (örneğin, %10, %5, %5 ve %20 gibi), geçerli değişken ile ilişkili olmaktan uzaktır ve maddede geçerli bir değişken olarak görülemezler. Öte yandan, eşitliğe daha yakın bir sıklık/yüzdellik ile işaretlenen

değişkenler arasında bir ilişki bulunmaktadır. Örneğin, bir maddede bir değişkenin %60, başka bir değişkenin %40 oranla işaretlenmiş olması, değişkenlerin birbiriyle ilişkili olduğunu ve uzmanların o madde değişkenini belirleme konusunda kararsız kaldıklarını gösterir. Bu durumda, her iki değişken de maddede geçerli birer değişken olurlar.

Uzmanların madde değişkenini belirlemede kararsız oldukları maddelerde Pearson KiKare Bağımsızlık İstatistiği ile uzmanlar arası uyuma bakılmalıdır. KiKare Bağımsızlık testi iki değişken arasındaki ilişkinin istatistiksel olarak anlamlı olup olmadığını belirlemek amacıyla kullanılır. Bu testte diğer ilişkisel analizlerden farklı olarak ilişki kurulan değişkenlerin her ikisi de Sınıflama (Nominal) ya da Sıralama (Ordinal) ölçeklidir. Başka bir deyişle, 'gelir düzeyi ile siyasi parti seçimi' ve 'eğitim düzeyi ile okunan gazete' gibi değişkenler arasındaki ilişkiler KiKare Bağımsızlık testi ile incelenebilir. Çalışmada, KiKare istatistiği ile her madde için meslek*madde ve unvan*madde çapraz tabloları çıkarılarak bu tabloların ayrıca bir de KiKare ölçümleri yapılmıştır (bkz. EK-6 ve EK-7). Bu çalışmanın KiKare ölçümlerinde, belirlenen H_0 hipotezi, uzmanlar arasında uyum bulunduğu ve meslek gruplarının ve unvanların işaretlenen madde değişkenlerini etkilemediğidir. Bu varsayımın doğrulanması için KiKare Bağımsızlık ölçümlerinde elde edilen anlamlılık düzeyinin (başka bir deyişle, P değerinin) alfa değerinden (başka bir deyişle, 0,05'ten) büyük olması gerekmektedir. Eğer P değeri alfa değerinden küçükse ($P < 0,05$) H_0 hipotezi reddedilir ve uzmanlar arasında uyumsuzluk bulunduğu ve meslek gruplarının ve unvanların işaretlenen madde değişkenlerini etkilediği sonucuna ulaşılır. Bir sonraki bölümde, anket maddeler yüzde ve KiKare değerleri ele alınarak yorumlanacaktır. 3 ve 4. Bölümlerde yorumlamaya alınan

doğruluk değerleri için de ayrıca KiKare analizleri yapılmıştır (bkz. EK-8 ve EK-9). Bu analizlerde H_0 hipotezi her madde için ayrı ayrı denenmiştir.

4.6. Yorumlar

Anketin sorulardan oluşan ilk bölümünde, toplam 48 karmaşık tümce katılımcılar tarafından değerlendirilmiş ve bu tümcelerin her biri için yüzdeler çıkarılmıştır. Aşağıda, maddeler, anketteki sıralarıyla tek tek ele alınarak öncelikle en çok işaretlenen değişkenlerin yüzdelerine, meslek gruplarına göre yüzdelerine ve sonrasında uzman ve unvan uyumlarını gösteren P değerlerine göre yorumlanmaktadır. Ankette yer alan tüm maddelerin örnek numarası olarak analizlerdeki tablo numaraları verilmektedir.

(b1_1) Çok fazla satış olduğu halde istenilen kâr elde edilmedi.

Anketin (b1_1) numaralı tümcesi için katılımcılar %82 oranında ‘beklentiyi olumsuzlama’ değişkenini işaretlemişlerdir. Katılımcılar bu tümcede kullanılan – *DİĞİ halde* ulaç ekiyle beklentiyi olumsuzlama bağdaşıklık ilişkisinin belirginleştirildiğini düşünmektedir. Uzman gruplarının mesleklerine ilişkin yanıtlarıysa değişkenlik göstermektedir. Gruplar arasında bu değişken, akademisyenler tarafından %94,1, öğretmenler tarafından %73,1 ve öğrenciler %77,5 oranında işaretlenmiştir. Uzmanlar arası uyuma bakıldığında, P değerinin 0,023 olduğu görülmektedir ve bu değer alfa değerinden küçüktür ($0,023 < 0,05$). Uzmanlar arasında uyumsuzluk bulunmaktadır. Katılımcılar akademik unvanlarına göre ele alındığında ise uzmanlar arasında uyum bulunduğu ve katılımcıların akademik

unvanlarının madde değişkeni seçimini etkilemediği görülmektedir ($0,419 > 0,05$). Bu tümcede bulunan bağdaşıklık ilişkisi beklentiyi olumsuzlamadır.

(b1_2) Ahmet Temmuz'da yurtdışına çıkacağı için pasaportunu yenileiyor.

Yukarıdaki karmaşık tümce için uzman grupları iki ayrı değişken belirlemektedir. %68 oranla 'neden' değişkeni, %31 oranla 'amaç' değişkeni işaretlenmiştir. Meslek*madde çapraz tablolarına bakıldığında neden değişkeninin akademisyenler tarafından %67,6, öğretmenler tarafından %61, 5 ve öğrenciler tarafından %72,5 oranla, amaç değişkeninin ise akademisyenler tarafından %32,4, öğretmenler tarafından %34,6 ve öğrenciler tarafından %27,5 oranla işaretlendiği görülmektedir. Uzmanların bu tümcede aktarılan bağdaşıklık ilişkisine yönelik görüşleri benzerdir. P değeri de bu sonucu desteklemektedir (uzman grupları arası uyum $0,491 > 0,05$ ve unvanlar arası uyum $0,250 > 0,05$). Uzmanlar arası uyum vardır. Uzmanların seçimi, (b1_2) tümcesinde *-AcAĞI için* ile neden ilişkisinin belirginleştirildiğini ancak karmaşık tümcede amaç okumasının da var olduğunu göstermektedir. Katılımcılara göre, karmaşık tümcede baskın olan bağdaşıklık ilişkisi nedendir.

(b1_3) Ali geldiğinde sinemaya gideceğiz.

Yukarıdaki karmaşık tümcede, 'zaman' değişkeni yüksek oranla (%90) işaretlenmiştir. Bu değişkeni akademisyenler %94,1, öğretmenler %92,3 ve öğrenciler %85 oranında işaretlemiştir. Uzman grupları ve unvanlar arasında ise uyum bulunmaktadır ve işaretlenen değişken üzerinde meslek ya da unvanın etkisi olmadığı görülmektedir (uzman grupları arası uyum $0,386 > 0,05$ ve unvanlar arası uyum $0,680 > 0,05$). Bu tümcede, *-DİĞİNda* ulaç eki ile belirginleştirilen bağdaşıklık ilişkisi zamandır.

(b1_4) Milletvekili uçaktan indiği sırada keskin nişancı ateş etti.

(b1_4) tümcesi ele alındığında, uzman gruplarının çok yüksek bir oranla ‘zaman’ değişkenini işaretlediği görülmektedir. Toplam yüzdenin %98’lik bir bölümü bu değişkendedir. Akademisyenler zamanı %100’lük, öğretmenler %96,2’lik ve öğrenciler %97,5’lik bir oranla seçmişlerdir. Bu karmaşık tümcede –*DİĞİ sırada* ile belirginleştirilen ilişki zaman ilişkisidir. Uzmanlar arası uyuma bakıldığında P değerinin alfa değerinden büyük olduğu ($0,358 > 0,05$) ve unvanlar arası uyumun ise tam (sabit uyum) olduğu görülmektedir. Bu tümcede uzmanlar arası uyum bulunmaktadır.

(b1_5) Sürekli bana dert yanacağına kolunu bir doktora göster.

Yukarıda verilen karmaşık tümcede, uzmanlar çoğunlukla ‘karşı tez’ değişkeninin geçerli olduğunu düşünmektedir. Bu değişkenin oranı %87 olarak belirlenmiştir. Akademisyenlerin %91,2’si, öğretmenlerin %80,8’i ve öğrencilerin %87,5’i –*AcAĞINA* ekinin karşı tez bağdaşıklık ilişkisini belirginleştirdiğini söylemektedir. Uzman grupları arasındaki uyum $0,521 > 0,05$ ve unvanlar arası uyum $0,495 > 0,05$ ’tir. Uzmanlar uyumludur. Bunun sonucunda, meslek ve unvan değişkenlerinin madde değişkenini etkilemediği görülmektedir.

(b1_6) Orada burada sürtüp vaktini harcadın.

(b1_6) tümcesinde aktarılan bağdaşıklık ilişkisini belirlemede, uzmanlar iki değişken arasında kalmaktadır. %46 oranla ‘tarz’ değişkeni işaretlenirken %37 oranla ‘sonuç’ değişkeni işaretlenmiştir. Bu değişkenler için meslek*madde çapraz tablosuna bakıldığında akademisyenlerin %61,8 oranında tarz, %26,5 oranında sonuç, öğretmenlerin %30,8 oranında tarz, %42,3 oranında sonuç ve öğrencilerin %42,5 oranında tarz, %42,5 oranında sonuç değişkenlerini işaretledikleri

görülmektedir. Oranlardan görüldüğü gibi, akademisyen uzman grubuna göre bu tümcede tarz aktarımı daha fazladır. Uzmanlar bu karmaşık tümce kullanılan $-(I)p$ eki ile tarz bağdaşıklık ilişkisinin belirginleştirildiğini düşünmekle birlikte karmaşık tümcede sonuç okuması da alındığını düşünmektedir. Uzmanlar arası (0,255>0,05) ve unvanlar arası (0,711>0,05) uyum bulunmaktadır.

(b1_7) Bölgedeki taş ocağı açımında toprağın kayması dolayısıyla/sebebiyle üç kişi göçük altında kaldı.

%71 oranla ‘neden’ değişkeninin işaretlendiği bu karmaşık tümce için uzmanlar ayrıca %28 oranla ‘sonuç’ değişkenini işaretlemişlerdir. Akademisyen uzman grubu tümcede $-mASI$ dolayısıyla/sebebiyle ile neden bağdaşıklık ilişkisinin belirginleştirildiğini söylemektedir (%91,2). Bu grup içinde sonuç değişkenini işaretleyen katılımcıların oranı yalnızca %8,8’dir. Öğretmenlerin %65,4’ü neden, %34,6’sı sonuç, öğrencilerin ise %57,5’i neden, %40’ı sonuç değişkenini işaretlemişlerdir. Uzman grupları arası uyumsuzluk bulunmaktadır (0,021<0,05) ancak akademik unvanlar arasında uyum bulunduğu gözlenmektedir (0,699>0,05).

(b1_8) Ev arkadaşım uyur/uyuyor gibi yatmıştı.

Yukarıda yer alan tümcede en çok işaretlenen değişken %85 oranla ‘tarz’ değişkenidir. Uzmanlar bu tümcede bulunan $-(I)r/-(I)yor$ gibi ulaç ekiyle tarz ilişkisinin belirginleştirildiğini düşünmektedir. Bu değişkeni, akademisyenler %94,1, öğretmenler %76,9 ve öğrenciler %82,5 oranla işaretlemişlerdir. Uzmanlar arasında uyum olduğu gözlenmektedir (0,376>0,05). Ayrıca, akademik unvan ve işaretlenen madde arasındaki ilişkinin anlamlı olmadığı, unvanlar arasında da uyum bulunduğu (0,488>0,05) görülmektedir.

(b1_9) Belgeler değerlendirilmek üzere arşive kaldırıldı.

Bu karmaşık tümcenin değerlendirmesinde %77 oranla ‘amaç’ değişkeninin işaretlendiği görülmüştür. Uzman grupları arasında, akademisyenler %79,4, öğretmenler %80,8 ve öğrenciler %72,5 oranında *-mAk üzere* ile amaç bağdaşıklık ilişkisinin belirginleştirildiğini söylemektedir. Uzman grupları arasında ($0,564 > 0,05$) ve akademik unvanlar arasında ($0,827 > 0,05$) uyum bulunduğu da gözlenmektedir.

(b1_10) Fatma kadın, kızı hamuru açınca börek içini getirdi.

Yukarıdaki karmaşık tümce için katılımcılar %82 oranla ‘zaman’ değişkenini işaretlemişlerdir. Akademisyen uzman grubu (%91,2), öğretmenler (%84,6) ve öğrenciler (%72,5), yüksek oranla, tümcede kullanılan *-IncA ulaş ekinin zaman* ilişkisini belirginleştirdiğini düşünmektedir. Gerek uzman grupları arasında ($0,370 > 0,05$) gerekse unvanlar arasında ($0,625 > 0,05$) uyum bulunmaktadır.

(b1_11) Sen toprağı kazıncaya kadar ben çim tohumlarını getireyim.

(b1_11) tümcesinde %85 oranla ‘zaman’ değişkeni işaretlenmiştir. Bu değişkenin uzman gruplarına göre oran dağılımları, akademisyenlerde %91,2, öğretmenlerde %69,2 ve öğrencilerde %90,0’dır. Uzman grupları, bu karmaşık tümcede kullanılan *-IncAyA kadar* ile zaman bağdaşıklık ilişkisinin belirginleştirildiğini söylemektedir. Uzman grupları arasında P değerinin (0,116) alfa değerinden (0,05) büyük olması uzmanlar arasında uyum bulunduğunu göstermektedir. Akademik unvanlarına göre de katılımcılar arasında uyum bulunmaktadır ($0,377 > 0,05$).

(b1_12) Biz Ankara’ya geleli altı sene oldu.

(b1_12)'de yer alan karmaşık tümcede yine 'zaman' değişkeni en yüksek oranla (%82) işaretlenmiştir. Bu değişken akademisyenler tarafından %88,2, öğretmenler tarafından %84,6 ve öğrenciler tarafından %75 oranında seçilmiştir. Uzmanlar grubunun yanıtları, *-All* ile zaman ilişkisinin belirginleştirildiğini göstermektedir. Katılımcıların mesleklerine (0,421>0,05) ve unvanlarına (0,253>0,05) göre uyum gösterdikleri sonucuna ulaşılmıştır.

(b1_13) Onu ölesiye sevmiştim.

Yukarıda yer alan karmaşık tümcede uzmanların %57 oranı ile 'derecelendirme' ve %38 oranı ile 'tarz' değişkenlerini işaretledikleri, dolayısıyla, tümcede kullanılan *-AsIyA* ulaç ekinin derecelendirmenin yanı sıra tarz aktarımını belirginleştirdiğini düşünmüşlerdir. Uzmanların gruplarına göre işaretledikleri değişkenlerin oranı ise şu biçimdedir: Akademisyenler derecelendirme için %58,8, tarz için %41,2, öğretmenler derecelendirme için %50, tarz için %46,2, öğrenciler derecelendirme için %60, tarz için %30 oranında tercihte bulunmuşlardır. Uyum lmleri de uzmanlar arası (0,240>0,05) ve unvanlar arası (0,433>0,05) uyum bulunduğunu göstermektedir.

(b1_14) Ali'ye, yoğun bakımda kaldığı müddetçe/sürece ağır antibiyotikler verdiler.

%84 oranla 'zaman' değişkenin işaretlendiği bir başka karmaşık tümce (b1_14)'te yer almaktadır. Uzmanlar bu tümceyi kuran *-DIğI müddetçe/sürece* ulaç eki ile zaman ilişkisinin belirginleştirildiğini söylemektedir. Uzman grupları arasında yer alan oran farklılıkları dikkat çekicidir. Akademisyenler zaman seçimini %97,1, öğretmenler %92,3 ve öğrenciler %67,5 oranında yapmaktadırlar. Öğrenci grubunda oranda belirgin bir düşüş olmaktadır. Bu nedenle, uzman grupları arasında da

uyumsuzluk oluşmaktadır ($0,007 < 0,05$). Bu uyumsuzluk, akademik unvanlar arasında görülmemektedir ($0,172 > 0,05$).

(b1_15) Bu çocukların eğitim hayatlarını sürdürmek için düzenli ödemeler yapılıyor.

Katılımcılar yukarıda yer alan karmaşık tümce için %73 oranında ‘amaç’ değişkenini işaretlemişlerdir. İşaretlenen diğer değişkenler için ise oranlar daha düşüktür. Bu nedenle, uzman grupları *-mAk için* ile amaç bağdaşıklık ilişkisinin belirginleştirildiğini düşünmektedir. Akademisyenler %76,5, öğretmenler %69,2 ve öğrenciler %72,5 oranında amaç değişkenini işaretlemiştir. Uyum ölçümleri uzmanlar arasında ($0,416 > 0,05$) ve unvanlar arasında ($0,798 > 0,05$) uyum bulunduğunu göstermektedir.

(b1_16) Kazmayı toprağa vurdukça ellerindeki nasırlar acıyordu.

(b1_16) tümcesi için yapılan yüzde analizinde en yüksek oranın ‘zaman’ değişkeninde (%32) olduğu görülmektedir. Ancak bu orana oldukça yakın biçimde, ‘neden’ değişkeninin %27, ‘sonuç’ değişkeninin ise %22 oranında işaretlendiği görülmektedir. *-Dikça*’nın belirginleştirdiği bağdaşık ilişkisini belirlemede uzman grupları kararsız kalmıştır. Bu ekin (b1_16) tümcesinde öncelikle zaman, daha sonra neden ve sonuç ilişkisini belirginleştirdiğini söylemektedirler. İşaretlenen değişkenler için gruplar içinde bulunan oranlar şu biçimdedir: Akademisyenler %50 ile zamanı, %20,6 ile nedeni ve %11,8 ile sonucu işaretlemiştir. Öğretmenler %34,6 ile zamanı, %34,6 ile nedeni ve %23,1 ile sonucu işaretlemiştir. Öğrenciler ise %15 ile zamanı, %27,5 ile nedeni ve %30 ile sonucu işaretlemiştir. Uzmanlar arasında uyumsuzluk bulunduğu uyum ölçümlerinde de ($0,004 < 0,05$) görülmektedir. Akademik unvanlar arasında uyumsuzluk yoktur ($0,441 > 0,05$).

(b1_17) Akşam çöktüğü zaman bütün çocuklar evlerine gittiler.

Uzmanların belirgin bir oranla (%90) ‘zaman’ değişkenini işaretledikleri tümcelerden biri (b1_17)’de yer almaktadır. Bu oran göstermektedir ki, katılımcılar, tümcede *–DIĞI zaman* ulaç ekiyle zaman ilişkisinin belirginleştirildiğini düşünmektedir. Zaman değişkenini akademisyenler %94,1, öğretmenler %88,5 ve öğrenciler %87,5 oranla işaretlemişlerdir. Uyum ölçümlerinde, P ile alfa değerleri arasındaki ilişki uzman grupları arasında ($0,478 > 0,05$) ve unvanlar arasında ($0,545 > 0,05$) uyum bulunduğunu göstermektedir.

(b1_18) Küçük köpek kemiği kaptığı gibi gözden kayboldu.

(b1_18) tümcesinde uzman grupları % 50 oranıyla ‘zaman’, %34 oranıyla ‘tarz’ değişkenlerini işaretlemişlerdir. *–DIĞI gibi* ile öncelikle zaman, sonrasında tarz ilişkisinin belirginleştirildiğini düşünen katılımcılar arasında meslek*madde çapraz tablosuna bakıldığında gruplar içi oranlara göre farklılıklar bulunduğu görülmektedir. Akademisyen uzman grubu %73,5 oranında zamanı işaretlerken, %17,6 oranında tarzı işaretlemişlerdir. Bu görünümün tersine, öğretmen uzman grubu %26,9 oranında zamanı işaretlerken, %57,7 oranında tarzı işaretlemişlerdir. Öğrenciler grubunda zamanın %45, tarzın ise %32,5 oranlarında işaretlendiği görülmektedir. Açıklanan kararsız tablo uyum ölçümlerine de yansımaktadır. Uzman grupları arasında uyum yoktur ($0,041 < 0,05$). Öte yandan, akademik unvanlara göre ölçüm yapıldığında uyumun bulunduğu ($0,074 > 0,05$) görülmektedir.

(b1_19) Küçük çocuk sesinin çıktığında bağırdı.

(b1_19)’da yer alan karmaşık tümce için en çok işaretlenen (%61) değişken ‘derecelendirme’dir. Bunu %31 oranla ‘tarz’ değişkeni takip etmektedir. Katılımcılar

bu tümcede –*DIğIncA* ile derecelendirme ilişkisinin belirginleştirildiğini, ancak bu ekin tarz okumasını da belirginleştirebileceğini düşünmektedir. Akademisyenler, tümcede, %64,7 oranında derecelendirme, %35,3 oranında tarz, öğretmenler %50 oranında derecelendirme %42,3 oranında tarz ve öğrenciler %65 oranında derecelendirme %20 oranında tarz değişkenlerini işaretlemişlerdir. Uzmanlar arasında (0,372>0,05) ve unvanlar arasında (0,095>0,05) uyum bulunmaktadır.

(b1_20) Aysun işini düzgün yapmasına rağmen müdürden azar işitti.

Yukarıdaki karmaşık tümce için katılımcılar %79 oranında ‘beklentiyi olumsuzlama’ değişkenini işaretlemiştir. Bu dağılımda, akademisyen uzman grubunun %82,4’ünün, öğretmenlerin %80,8’inin ve öğrencilerin %75’inin bu değişkeni işaretlediği görülmektedir. Sonuç olarak –*mASINA rağmen* ulaç eki ile beklentiyi olumsuzlama bağdaşıklık ilişkisinin belirginleştirildiği düşünmektedir. Uzmanlar arasında uyum vardır (0,614>0,05). Uyum unvanlar arasında da bozulmamaktadır (0,611>0,05).

(b1_21) Patronumdan zr dilemektense işi bırakırım, daha iyi.

Katılımcılar (b1_21)’de yer alan karmaşık tümcede aktarılan bağdaşıklık ilişkisini değerlendirirken %68 oranında ‘karşı tez’ değişkenini işaretlemişlerdir. İşaretlenen diğer altı değişkende düşük oran dağılımları görülmektedir. Uzman grupları arasında uyumsuzluk bulunmaktadır (0,027<0,05). Ancak uzmanlar genelinde –*mAktAnsA* ile karşı tez ilişkisinin belirginleştirildiği düşünmüştür. Bu değişkenin işaretlenme oranları akademisyenlerde %82,4, öğretmenlerde %53,8 ve öğrencilerde %65’tir. Oranların ğretmenlerde ve öğrencilerde büyük bir düşüş gösterdiği görülmektedir. Akademisyen uzman grubu bu değişkeni yüksek oranda

işaretlemiştir. Akademik unvana göre işaretleme sıklığında uyumsuzluk bulunmamaktadır ($0,254 > 0,05$).

(b1_22) Yusuf ağlaya ağlaya bana doğru geldi.

Uzman grupları yukarıdaki tümce için %75 oranında ‘tarz’ değişkenini işaretlemişlerdir. ‘Zaman’ değişkeni için işaretlenme oranı ise %15’tir. Bu tümcede kullanılan *-A...-A* ile tarz ilişkisi belirginleştirilmektedir. Çapraz tablo dağılımlarına bakıldığında, tarz değişkeninin işaretlenme sıklığı, akademisyenlerde %61,8, öğretmenlerde %88,5 ve öğrencilerde %65 oranındadır. Uzmanlar uyumludur ($0,110 > 0,05$) ve unvanlar arasında uyum vardır ($0,623 > 0,05$).

(b1_23) Yazılı sınavda gereken notu alamadığından dolayı/ötürü sınıfta kaldı.

%77 oranında ‘neden’ değişkeninin işaretlendiği yukarıdaki tümcede, uzman grupları *-DIĞINDAN dolayı/ötürü* ile neden bağdaşıklık ilişkisinin belirginleştirildiğini söylemektedir. Uzman grupları arasında bu değişkenin işaretlenme oranları ise şu biçimdedir: Akademisyenler %88,2, öğretmenler %73,1 ve öğrenciler %70. Gerek uzman grupları arasında ($0,370 > 0,05$) gerekse akademik unvanlar arasında ($0,582 > 0,05$) uyum bulunmaktadır.

(b1_24) Yeni müdürün atanmasıyla birlikte birçok kişi işten atıldı.

Uzman gruplarının kararsız buldukları ve oranların heterojen olarak dağıldığı bir başka örnek (b1_24)’te yer almaktadır. Bu tümcede en çok işaretlenen (%43) değişken ‘sonuç’tur. Bu orana yakın olarak (%38) ‘zaman’ değişkeni de işaretlenmiştir. Sonuç olarak, katılımcılar tümcede kullanılan *-mASIYIA birlikte* ile sonuç ilişkisinin belirginleştirildiğini ancak bu karmaşık tümcenin zaman ilişkisi de

barındırdığını düşünmektedir. Dikkati çeken bir başka nokta uzman grupları arasındaki uyumsuzluktur ($0,010 < 0,05$). Akademisyenler %61,8 oranla zamanı ve %32,4 oranla sonucu, öğretmenler %19,2 oranla zamanı ve %42,3 oranla sonucu, öğrenciler ise %30 oranla zamanı ve %52,5 oranla sonucu işaretlemişlerdir. Yalnızca akademisyen uzman grubunun dağılımlarına bakıldığında ulaç ekiyle belirginleşen bağdaşıklık ilişkisinin zaman olduğu söylenebilirken, öğretmen ve öğrenci sonuçlarına bakıldığında bu ilişkinin sonuç olduğu söylenebilir. Unvanların uyum ölçümü ele alındığında uyum bulunduğu ($0,310 > 0,05$) gözlenmektedir.

(b1_25) Yemek yedikten sonra futbol oynadık.

Bu tümede en çok işaretlenen (%96) değişken ‘zaman’dır. Uzman grupları –*DiktAn sonra* ile zaman ilişkisinin belirginleştirildiği konusunda neredeyse hemfikirdir. Akademisyen uzman grubu değişkeni %97,1, öğretmenler %100 ve öğrenciler %92,5 oranında işaretlemişlerdir. Uzman grupları ($0,366 > 0,05$) ve unvanlar ($0,553 > 0,05$) arasında uyum bulunmaktadır.

(b1_26) Nilgün’ün rahatça ders çalışabilmesi için televizyonu kapattım.

%75 oranda ‘amaç’ değişkeninin işaretlendiği ve diğer oranların heterojen dağıldığı bir tüme olan (b1_26)’da uzman grupları –*masi için* ile amaç ilişkisinin belirginleştirildiğini belirlemişlerdir. Oranların gruplara göre dağılımına bakıldığında, akademisyenlerin %82,4, öğretmenlerin %76,9 ve öğrencilerin %67,5 oranında bu değişkeni işaretledikleri görülmektedir. Uzman gruplarının P değeri alfa değerinden büyüktür ($0,175 > 0,05$) ve gruplar arasında uyum vardır. Unvanlar arasında da uyum bulunmaktadır ($0,794 > 0,05$).

(b1_27) Ayşe kek pişti pişeli fırının başında bekliyor.

Bu tümce için ‘zaman’ değişkeninin işaretlenme oranı %90’dır. Akademisyen ve öğretmen uzman grupları arasında bu değişkeni işaretleme oranı oldukça yüksek iken (akademisyenler %97,1 ve öğretmenler %96,2) öğrencilerin oranı görülür biçimde düşmüştür (%80). Bu nedenle uzman grupları arasında uyumsuzluk bulunmaktadır ($0,025 < 0,05$). Unvanlar arasında ise bu uyumsuzluk gözlenmemektedir ($0,553 > 0,05$). Uzmanların yanıtları, *-DI...-AII* ulaç ekiyle zaman ilişkisinin belirginleştirildiğini göstermektedir.

(b1_28) Gelinle damat yerine oturdu mu havai fişekler patlatılacak.

Uzman grupları arasında bulunan uyumsuzluğu dikkat çekici bir biçimde ortaya koyan bir başka örnek (b1_28)’de yer almaktadır. Bu tümcede, katılımcılar tarafından %71 oranla ‘zaman’ değişkeni işaretlemiştir. *-DI ml* ekinin kullanımı ile zaman ilişkisinin belirginleştiği düşünülmektedir. Akademisyen uzman grubu %91,2 oranında bu değişkeni işaretlemiştir. Öte yandan, öğretmen ve öğrenci gruplarının oranları incelendiğinde belirgin bir düşüş olduğu görülmektedir (öğretmenler %50 ve öğrenciler %67,5). Oranlar arasında büyük farklılıklar bulunması uzman gruplar arasında uyumsuzluk bulunduğunun söylenmesine neden olmaktadır ($0,03 < 0,05$). Unvanlar arasında bu tür bir uyumsuzluk yoktur ($0,263 > 0,05$).

(b1_29) Gazetedeği görüşmesi biter bitmez ofisine gidecekti.

Uzman grupları yukarıda yer alan tümce için %82 oranında ‘zaman’ değişkenini işaretlemiş ve *-(I)r...-mAz* ile zaman ilişkisinin belirginleştiğini düşünmüşlerdir. Bu değişkenin işaretlenme oranı akademisyenlerde %91,2, öğretmenlerde %84,6 ve öğrencilerde %72,5’tir. Uzmanlar ($0,202 > 0,05$) ve unvanlar ($0,402 > 0,05$) arasında uyum bulunmaktadır.

(b1_30) Musluğu açacağı zaman bana haber verecek.

Uzmanların cevaplarına göre zaman bağdaşıklık ilişkisini belirginleştiren bir diğer ulaç eki *-AcAĞI zaman*'dir. (b1_30)'da yer alan tümce için katılımcılar %94 oranında 'zaman' değişkenini işaretlemişlerdir. Akademisyen uzman grubunun unvanlarına göre uyum ölçüm değerleri tamdır (%100). Bu grup katılımcılarının unvanlarına göre işaretledikleri madde değişkeninde tam uyum gösterdikleri görülmektedir. Öğretmenler %96,2, öğrenciler ise %87,5 oranda zaman değişkenini işaretlemişlerdir. Uzman grupları arasında uyum bulunmaktadır ($0,169 > 0,05$).

(b1_31) Ayşe yerleri silesiye kadar Canan yemekleri pişirdi.

Bu tümce için en çok işaretlenen değişken %80 ile 'zaman'dır. Akademisyenlerin %85,3'ü, öğretmenlerin %88,5'i ve öğrencilerin %70'i bu değişkeni işaretlemiştir. Bu tümcede kullanılan *-AsIyA kadar* ile zaman bağdaşıklık ilişkisi belirginleştirilmektedir. Uzmanlar arası ($0,172 > 0,05$) ve unvanlar arası ($0,077 > 0,05$) uyum bulunduğu gözlenmektedir.

(b1_32) Adamı öldürürcesine dövdüler.

(b1_32) tümcesinde en çok (%52) işaretlenen değişken 'derecelendirme'dir. Daha sonrasında %46 oranı ile 'tarz' değişkeni işaretlenmiştir. Uzmanlar *-cAsInA* ulaç eki ile öncelikle derecelendirme, sonrasında ise tarz aktarımının belirginleştirildiğini söylemektedir. Meslek*madde çapraz tablosuna bakıldığında, derecelendirmenin akademisyenler tarafından %55,9, öğretmenler tarafından %42,3 ve öğrenciler tarafından %55 oranında, tarzın ise akademisyenler tarafından %44,1, öğretmenler tarafından %50 ve öğrenciler tarafından %45 oranında işaretlendiği

görülmektedir. Uzmanlar arasında uyum vardır ($0,168 > 0,05$). Unvanlar arasında da uyum bulunmaktadır ($0,296 > 0,05$).

(b1_33) Başkan kararını açıklamadığına göre fikrini değiştirdi.

Katılımcıların cevaplarının oldukça heterojen dağıldığı bir tümce olan (b1_33)'te, uzman grupları %34 oranında 'sonuç', %22 oranında 'karşı tez' değişkenini işaretlemiştir. Diğer değişkenlerin işaretlenme oranlarında heterojen bir dağılım bulunmaktadır. *-DIĞINA göre* ulaç eki ile sonuç ilişkisinin belirginleştirildiği ancak karmaşık tümcede karşı tez aktarımının da bulunduğu düşünülmektedir. Gruplara göre yüzdeler de şu biçimdedir: Akademisyenlerin sonucu işaretleme oranları %50 iken, karşı tezi işaretleme oranları %5,9'dur. Öğretmenlerin sonucu işaretleme oranları %23,1 iken, karşı tezi işaretleme oranları %26,9'dur. Öğrencilerin ise, sonucu işaretleme oranları %27,5 iken, karşı tezi işaretleme oranları %32,5'tir. Uzman grupları ($0,347 > 0,05$) ve akademik unvanlar ($0,508 > 0,05$) arasında uyum bulunmaktadır.

(b1_34) Başbakan yerine oturduğundan beri konuşma metnini inceliyor.

Bu maddede, %95'lik bir oranla en çok işaretlenen değişken 'zaman'dır. Uzman grupları, *-DIĞINDAN beri* ulaç eki ile zaman bağdaşıklık ilişkisinin belirginleştirildiğini söylemektedir. Akademisyenlerin %97,1'i, öğretmenlerin %100'ü ve öğrencilerin %90'ı bu değişkeni işaretlemişlerdir. Bu tümce için uzmanlar arası ($0,421 > 0,05$) ve unvanlar arası ($0,827 > 0,05$) uyum vardır.

(b1_35) Kurallara uymamasından dolayı/ötürü uyarı cezası aldı.

Yukarıda yer alan tümcede ‘neden’ değişkeni %74 oranında işaretlenmiştir. Uzman gruplarında bu değişkeni işaretleme oranlarına bakıldığında, akademisyen uzman grubu (%91,2) ile öğretmen (%65,4) ve öğrenci (%65) gruplarının oranlarında farklılıklar görülmektedir. Ancak genel toplamda uzmanlar uyumlu görünmektedir ($0,078 > 0,05$). Unvanlarda uzmanlar uyumluluk göstermektedir ($0,169 > 0,05$). Bu karmaşık tümcede uzman grupları *-mASINdAn dolayı/ötürü* ile neden ilişkisinin belirginleştirildiğini söylemektedir.

(b1_36) Kek pişesiye kadar eve gelirim.

Bu tümce için %91 oranında ‘zaman’ değişkeninin işaretlenmesi, *-AsIyA kadar* ile zaman ilişkisinin belirginleştirildiğini göstermektedir. Uzman grupları arasında yer alan oran dağılımı şu biçimdedir: Akademisyenler %91,2, öğretmenler %92,3 ve öğrenciler %90 oranında bu değişkeni işaretlemişlerdir. Uyum ölçümlerinde, uzmanlar arasında ($0,312 > 0,05$) ve unvanlar arasında ($0,634 > 0,05$) uyum bulunduğu görülmektedir.

(b1_37) Bir sürücü otomobilinde yüksek sesle müzik dinlediği için darp edildi.

‘Neden’ değişkeni, bu karmaşık tümcede, %81 oranında işaretlenmiştir. Uzman grupları *-DIĞI için* ile neden ilişkisinin belirginleştirildiğini söylemektedir. Neden değişkenini akademisyenler uzman grubu %88,2, öğretmenler %80,8 ve öğrenciler %75 oranında işaretlemiştir. Uzmanlar arası uyum ölçümlerinde, P değerinin alfa değerinden yüksek ($0,547 > 0,05$) olduğu ve böylelikle, uzmanlar arasında uyum bulunduğu görülmektedir. Unvanlara göre, oranların dağılımında yine uyum bulunmaktadır ($0,615 > 0,05$).

(b1_38) Oğlu öleli beri Sevda çok hassaslaştı.

(b1_38) tümcesinde, uzmanlar %80 oranında ‘zaman’ değişkenini işaretlemiş ve – *All beri* ulaç eki ile zaman bağdaşıklık ilişkisinin belirginleştirildiğini düşünmüştür. Uzman gruplarının oran dağılımları benzerdir (akademisyenler %79,4, öğretmenler %76,9 ve öğrenciler %82,5). Bu nedenle, uzmanlar arası (0,559>0,05) ve unvanlar arası (0,330>0,05) uyum bulunmaktadır.

(b1_39) Rabia yoksulluk çekerken kardeşleri bolluk içinde yaşıyordu.

Yukarıdaki tümce için %71 oranında ‘zıtlık’ değişkeni işaretlenmiştir. Bu oranın uzman gruplarına göre dağılımında, akademisyenlerin %82,4, öğretmenlerin %65,4 ve öğrencilerin %65 oranda zıtlık değişkenini işaretledikleri görülmektedir. Uzmanlara göre –*ken* eki bu örnekte zıtlık ilişkisini belirginleştirmektedir. Gerek uzman grupları (0,084>0,05) gerekse akademik unvanlar (0,780>0,05) arasında uyum gözlenmektedir.

(b1_40) Bu arabayı bana danışmadan aldı.

Yukarıdaki karmaşık tümce için oranları en yüksek olarak işaretlenen iki değişken ‘tarz’ (%55) ve ‘beklentiyi olumsuzlama’dır (%21). Uzman grupları, tümcede kullanılan –*mAdAn* ile tarz ilişkisinin belirginleştirildiğini, ancak ekin beklentiyi olumsuzlama ilişkisini belirginleştirebileceğini düşünmektedir. Tarz değişkenini akademisyenler %67,6, öğretmenler %69,2 ve öğrenciler %35 oranında işaretlemişlerdir. Beklentiyi olumsuzlama için oranlar, akademisyenlerde %20,6, öğretmenlerde %11,5 ve öğrencilerde %27,5’tir. Gruplar arasında uyumsuzluk bulunmamaktadır (0,205>0,05). Unvanlara göre dağılımlar da uyumludur (0,204>0,05).

(b1_41) Nuray abla çamaşırları ütülerken şarkı söylüyordu.

%69 oran ile ‘zaman’ değişkeninin işaretlendiği yukarıda yer alan tümce için katılımcılar, *-ken* ile zaman bağdaşıklık ilişkisinin belirginleştirildiğini söylemektedir. Bu oranın ayrı ayrı uzman gruplarına göre dağılımında, akademisyenlerin %85,3’ü, öğretmenlerin %61,5’i ve öğrencilerin %60’ı zaman değişkenini işaretlemiştir. Uzmanlar arası (0,111>0,05) ve akademik unvanlar arası (0,299>0,05) uyum bulunmaktadır.

(b1_42) Bu arabayı almanıza kendim almış kadar sevindim.

‘Derecelendirme’ değişkeni, %81 oranı ile (b1_42) tümcesi için en çok işaretlenen değişken olmuştur. Katılımcılara göre *-miş kadar* ulaç eki derecelendirme ilişkisini belirginleştirmektedir. Oranların dağılımı, akademisyenlerde %88,2, öğretmenlerde %73,1 ve öğrencilerde %80’dir. Uzmanlar arasında (0,519>0,05) uyum bulunduğu gibi, akademik unvanlar arasında da (0,509>0,05) uyum vardır.

(b1_43) Çocuk bakarak para kazanıyor.

Uzmanlar, yukarıda yer alan tümce için %61 oranında ‘tarz’ değişkenini işaretlemiştir. Uzman gruplarına göre dağılım ise şu biçimdedir: Akademisyenler %73,5, öğretmenler %61,5 ve öğrenciler %50. Uzmanlar arası (0,595>0,05) ve akademik unvanlar arası (0,506>0,05) uyum bulunduğunun gözlendiği bu tümcede, katılımcılar, *-ArAk* ile tarz ilişkisinin belirginleştirildiğini düşünmektedir.

(b1_44) Önlem alınmadığı takdirde kuş gribi vakalarına rastlanacaktır.

(b1_44) tümcesinde, ‘koşul’ değişkeninin işaretlenme oranı %69’dur. Diğer değişkenlerin işaretlenme oranları ise heterojen bir dağılım göstermektedir. Uzman

grupları arasında yer alan dağılıma bakıldığında, koşulun işaretlenme oranlarında, akademisyen uzman grubu (%91,2) ile öğretmen (%53,8) ve öğrenci (%60) grupları arasında büyük farklılıklar olduğu görülmektedir. Yine de, uzman grupları birlikte ele alındığında, katılımcıların *-DIĞI takdirde* ile koşul ilişkisinin belirginleştirildiğini düşündükleri söylenebilir. Uyum ölçümlerinde, uzman gruplar (0,139>0,05) ve unvanlar (0,132>0,05) arasında uyum bulunduğu ortaya çıkmıştır.

(b1_45) Müzik dinleyeceğin yerde sana verilen testleri çözseydin sınavı kazanırdın.

(b1_45) tümcesinde, katılımcıların %50'si 'karşı tez', %25'i 'koşul' değişkenini işaretlemiştir. Bu tümcede kullanılan *-AcAĞI yerde* ulaç ekinin öncelikle karşı tez ilişkisini belirginleştirdiği, ancak karmaşık tümcenin koşul okuması da verdiği düşünülmüştür. Uzman gruplarına göre oranların dağılımı şu biçimdedir: Akademisyenler %58,8 oranında karşı tez, %23,5 oranında koşul değişkenini, öğretmenler %38,5 oranında karşı tez, %46,2 oranında koşul değişkenini ve öğrenciler %50 oranında karşı tez, %12,5 oranında koşul değişkenini işaretlemişlerdir. Akademik unvanlar arasında bulunan uyum (0,925>0,05) uzman grupları arasında bulunan uyumdan (0,068>0,05) daha yüksektir.

(b1_46) Bana sormaksızın bir ev aldı.

Uzmanlar arasında uyumun bulunduğu (0,177>0,05) (b1_46) tümcesinde %50 oranında 'tarz', %20 oranında 'beklentiyi olumsuzlama' değişkeni işaretlenmiştir. Uzmanlar *-mAksIzIn* ile tarz bağdaşıklık ilişkisinin belirginleştirildiğinin yanı sıra beklentiyi olumsuzlama ilişkisinin de belirginleştirilebileceğini düşünmektedirler. Akademisyen uzman grubu, tarzı %70,6, beklentiyi olumsuzlamayı ise %17,6 oranında işaretlemişlerdir ve akademik unvanlar

arasında uyumsuzluk bulunmamaktadır ($0,541 > 0,05$). Yukarıda yer alan tümceye, öğretmenlerin %57,7'si tarz, %11,5'i beklentiyi olumsuzlama derken, öğrencilerin %27,5'i tarz, yine %27,5'i de beklentiyi olumsuzlama demiştir.

(b1_47) Ekolojik sisteme zarar vermemek koşuluyla genler üzerinde bilimsel araştırmalar yapılabilir.

Yukarıdaki karmaşık tümcede en çok işaretlenen değişken %83 oranıyla 'koşul'dur. Uzman gruplarından akademisyenlerin %91,2'si, öğretmenlerin %69,2'si ve öğrencilerin %85'i bu değişkeni işaretlemişler ve bu tümcede kullanılan *-mAk koşuluyla* ulaç ekinin koşul bağdaşıklık ilişkisini belirginleştirdiğini söylemişlerdir. Öğretmenlerin akademisyenlere göre çok daha düşük oranda koşul değişkenini seçmesi, uzman grupları arasında uyumsuzluk oluşmasına neden olmuştur ($0,008 < 0,05$). Akademik unvanlar arasında ise bu tür bir uyumsuzluk bulunmamaktadır ($0,377 > 0,05$).

(b1_48) Çocuğu uzman bir ortopediste götürmek yerine kırık çıkıkçıya göturdüler.

Sorulardan oluşan ilk bölümün son maddesi olan (b1_48) tümcesinde uzmanlar, %48 oranla 'karşı tez' ve %22 oranla 'beklentiyi olumsuzlama' değişkenlerini işaretlemişlerdir. Bu tümcede yer alan *-mAk yerine* ile karşı tez bağdaşıklık ilişkisinin belirginleştiğini, ancak karmaşık tümceden beklentiyi olumsuzlama okumasının da alındığını düşünmektedirler. Uzmanların değişkenleri işaretleme oranları şu biçimdedir: Akademisyenler %55,9 oranla karşı tezi, %20,6 oranla beklentiyi olumsuzlamayı, öğretmenler %34,6 oranla karşı tezi, %26,9 oranla beklentiyi olumsuzlamayı, öğrenciler ise %50 oranla karşı tezi, %20 oranla

beklentiyi olumsuzlamayı işaretlemişlerdir. Uzman grupları (0,636>0,05) ve akademik unvanlar arasında (0,187>0,05) uyum gözlenmektedir.

Anketin sorulardan oluşan ikinci bölümünde, her alt bölüm (büyük Latin harfleri ile gösterilen toplam 11 alt bölüm) aynı ulaş eklerinin kullanıldığı üçer tümce grubu içermekte ve blok maddeler oluşturmaktadır. Bu blok maddelere, işaretlenen değişkenlerle işaretlenmesi beklenen değişkenlerin eşleşmelerine göre birer değer verilmiştir. Her üçlü blok madde için, üç maddenin de beklenen işaretlemelerle uyuşması durumunda 'doğru', bir maddenin bile beklenenden farklı işaretlenmesi durumunda 'yanlış' değeri verilmiştir. Bu değerler analiz ve yorumlamada doğruluk değişkeni (ve doğruluk değeri) olarak adlandırılmıştır. Maddeler öncelikle, sözü edilen eşleşmelere göre bulunan yüzdeleriyle ele alınmaktadır. Sonrasında, blok maddeler üzerinde, meslek*madde ve unvan*madde çapraz tablolarından elde edilen KiKare ölçümleriyle saptanan doğruluk uyum yorumları yapılmaktadır. Doğruluk değeri yanlış olarak saptanan blok maddeler için, tek tek madde düzeyinde yüzdeliğe ve uzman uyumluluğuna bakılmakta ve blok maddede işaretlenen değişkenlerin hangi oranda işaretlenmesi beklenen değişkenlerden farklılaştığı tartışılmaktadır. Her blok madde ele alınırken, maddede bulunan üçlü tümce grubu alt alta analizlerde verilen tablo numaralarıyla gösterilmektedir.

(b2_A1) At arabası çatırdaya çatırdaya ilerliyordu.

(b2_A2) Ellerimizdeki bayrakları sallaya sallaya yoldan geçtik.

(b2_A3) Yaşlı adam söylene söylene üzerime geldi.

Yukarıda yer alan A bloğu tümceleri için katılımcıların işaretleme doğruluk değeri %85 oranla yanlış, %15 oranla doğru olarak hesaplanmıştır. Uzman grupları arasında uyum bulunmazken ($0,012 < 0,05$), akademik unvanlar arasında uyum vardır ($0,622 > 0,05$). Madde düzeyine bakıldığında, (b2_A1) tümcesinde uzmanların %81 oranında ‘tarz’ değişkenini işaretledikleri görülmektedir. –A...-A ulaç ekinin bu tümcede belirginleştirdiği bağdaşıklık ilişkisine, akademisyen uzman grubu %94,1, öğretmenler %84,6 ve öğrenciler %67,5 oranında tarz demektir. Görüldüğü gibi, uzman grupları arasında oranlarda belirgin bir düşüş görülmektedir. Uyum ölçümlerinde, uzman grupları ($0,090 > 0,05$) ve akademik unvanlar ($0,622 > 0,05$) arasında uyum bulunduğu gözlenmektedir. (b2_A2) tümcesinde, %63 oranında ‘tarz’, %25 oranında ‘zaman’ değişkenleri işaretlenmiştir. Uzman grupları bu tümcede –A...-A ile tarz ilişkisinin belirginleştirildiğini düşünmektedir, ancak karmaşık tümcede zaman okuması da alınmaktadır. Oranların uzmanlara göre dağılımı şu biçimdedir: Akademisyenler %55,9 oranında tarz, %35,3 oranında zaman, öğretmenler %65,4 oranında tarz, %23,1 oranında zaman, öğrenciler ise %67,5 oranında tarz, %17,5 oranında zaman değişkenlerini işaretlemişlerdir. Uzman grupları ($0,137 > 0,05$) ve unvanlar ($0,070 > 0,05$) arasında uyum vardır. (b2_A3) tümcesinde de benzer bir durum görülmektedir. Katılımcılar bu tümcede tarz aktarımının (%65) zaman aktarımından (%23) daha belirgin olduğunu söylemektedir. Akademisyen uzman grubu %58,8 tarz, %35,3 zaman, öğretmenler %69,2 tarz, %7,7 zaman ve öğrenciler %67,5 tarz, %22,5 zaman işaretlemesi yapmışlardır. Uzman grupları arasında uyumsuzluk söz konusudur ($0,026 < 0,05$). Unvanlar arasında uyumsuzluk gözlenmemektedir ($0,905 > 0,05$). B2_A blok maddesinde, uzmanlar üç

tümce ile de tarz ilişkisi aktarıldığını ancak (b2_A2) ve (b2_A3) maddelerinde görülen bir zaman ilişkisi de bulunduğunu düşünmektedir.

(b2_B1) Baban işten gelesiyeye kadar odandan çıkmayacaksınız.

(b2_B2) Yorgunluktan bitkin düşesiye kadar çalıştım.

(b2_B3) Bu parayla sadece nikâh yapısına kadar düğün yapın.

B blok maddesi için elde edilen doğruluk değeri %61 oranla yanlış ve %39 oranla doğrudur. Uzmanlar arasında uyumsuzluk vardır ($0,003 < 0,05$). Unvanlar arasında ise uyumsuzluk bulunmamaktadır ($0,888 > 0,05$). (b2_B1) tümcesinde, - *AsIyA kadar* eki uzmanlara göre zaman ilişkisini belirginleştirmektedir (%83). 'Zaman' değişkeninin işaretlenme oranları akademisyenlerde %97,1, öğretmenlerde %76,9 ve öğrencilerde %75'tir. Uzman grupları ($0,074 > 0,05$) ve akademik unvanlar ($0,827 > 0,05$) arasında uyum bulunmaktadır. Bu ulacın (b2_B2)'de aktardığı bağdaşıklık ilişkisi de zamandır (%59), ancak katılımcılar bu tümcede derecelendirme de aktarıldığını düşünmektedirler (%29). Akademisyenler %79,4 oranında 'zaman', %14,7 oranında 'derecelendirme', öğretmenler %38,5 oranında 'zaman', %46,2 oranında 'derecelendirme' ve öğrenciler %55 oranında 'zaman', %30 oranında 'derecelendirme' değişkenlerini işaretlemişlerdir. Bu madde için uzmanlar arasında uyum bulunmazken ($0,046 < 0,05$), unvanlar arasında uyum vardır ($0,424 > 0,05$). (b2_B3)'te ise, oranı düşük (%54) olmasına karşın, ulacın belirgin bir karşı tez aktarımı yaptığı görülür. Bunun nedeni diğer oranların oldukça heterojen biçimde dağılmasıdır. Uzman gruplarına göre 'karşı tez' değişkeninin işaretlenme oranları, akademisyenlerde %73,5, öğretmenlerde %42,3 ve öğrencilerde %45'tir. Uzman grupları ($0,328 > 0,05$) ve akademik unvanlar ($0,363 > 0,05$) arasında uyum

vardır. Katılımcılar, B bloğu tümcelerinde, (b2_B1) ve (b2_B2) tümcelerinin zaman, (b2_B3) tümcesinin karşı tez aktardığını söylemektedir.

(b2_C1) Aldığım cep telefonu arızalı çıkınca doğruca mağazaya koştum.

(b2_C2) Babam işten gelince sofrayı kurdum.

(b2_C3) Güneş batınca bütün çocuklar evlerine gittiler.

Anketin 2. Bölüm C maddesinde, katılımcı cevaplarının %68'i doğru %32'si ise yanlış olarak değerlendirilmektedir. Doğruluk değerlendirmesinde uzman gruplarının (0,213>0,05) ve akademik unvanların (0,441>0,05) uyumlu olduğu görülmektedir. (b2_C1)'de en çok işaretlenen değişken %79 ile 'neden'dir. Akademisyenlerin %85,3'ü, öğretmenlerin %76,9'u ve öğrencilerin %75'i bu değişkeni işaretleyerek *-IncA*'nın tümcede neden ilişkisini belirginleştirdiğini söylemektedir. Uzman grupları (0,496>0,05) ve unvanlar (0,639>0,05) arasında uyum vardır. (b2_C2) tümcesinde ulaç ekiyle zamansal bağdaşıklık ilişkisinin belirginleştirildiği düşünülmüştür. 'Zaman' değişkeninin işaretlenme oranı %96'dır. Akademisyen uzman grubunun bu değişkeni işaretleme oranı %97,1, öğretmenlerin %92,3 ve öğrencilerin %97,5'tir. Uzman grupları (0,167>0,05) ve akademik unvanlar (0,553>0,05) arasında uyum vardır. (b2_C3) tümcesinde, zaman bağdaşıklık ilişkisinin aktarıldığı düşüncesi bulunmaktadır (%87). Bu değişkenin işaretlenme oranı akademisyenlerde %91,2, öğretmenlerde %84,6 ve öğrencilerde %85'tir. Bu tümcede de uzman grupları (0,662>0,05) ve unvanlar (0,792>0,05) uyumludur. (b2_C1) tümcesinin neden, diğer iki tümcenin ise zaman ilişkisi aktardığı görülmektedir.

(b2_D1) Halıları elimizle yıkayana kadar kuru temizlemeye verelim.

(b2_D2) Güneş batana kadar manzarayı izledik.

(b2_D3) Sen gelene kadar ben dosyaları gözden geçireyim.

D blok maddesinde, katılımcı işaretlemelerinin %78'i doğru %22'si yanlış değer almıştır. Uzmanlar arasında uyum bulunmamaktadır (0,049<0,05). Akademik unvanlar arasında ise uyum vardır (0,056>0,05). Katılımcıların %86'sı (b2_D1) maddesinde 'karşı tez' değişkenini işaretlemişlerdir. Bu tümcede –*AnA kadar*'ın belirginleştirdiği ilişki karşı tezdır. Akademisyenlerin %91,2'si, öğretmenlerin %96,2'si ve öğrencilerin %75'i bu değişkeni işaretlemişlerdir. Uzman grupları (0,532>0,05) ve akademik unvanlar (0,181>0,05) arasında uyum bulunmaktadır. (b2_D2) tümcesinde, ulaç ekinin zamansal ilişkileri belirginleştirdiği ön plana çıkmaktadır (%97). 'Zaman' değişkeninin işaretlenme oranları şöyle bir dağılım göstermektedir: Akademisyenler %100, öğretmenler %96,2 ve öğrenciler %95. Uzmanlar grubu arasında uyum görülürken (0,435>0,05), akademik unvanlar arasında tam uyum vardır. Yine 'zaman' değişkeninin en çok ve yüksek oranda (%92) işaretlendiği bir tümce olan (b2_D3)'te, akademisyen uzman grubu %100, öğretmenler %80,8 ve öğrenciler %92,5 oranda bu değişkeni işaretleyerek ulaç ekiyle belirginleştirilen ilişkinin zaman olduğunu söylemişlerdir. Uzmanlar arası uyum gözlenmektedir (0,180>0,05). Akademik unvanlar arasında yine tam uyum vardır. Uzmanlar, (b2_D3) tümcesinin koşul, diğer iki tümcenin ise zaman bağdaşıklık ilişkisiyle kurulduğunu düşünmektedir.

(b2_E1) Ahmet kaybolan evrakları aradığında bütün dosyaları kurcaladı.

(b2_E2) Ayşe keki pişirdiğinde annesi uyuyordu.

(b2_E3) Mahkûmlar çevre temizliğini bitirdiklerinde yemek yiyebilecekler.

E blok maddesi için belirlenen doğruluk değerleri %63 ile doğru ve %37 ile yanlıştır. Bu değerlendirmede uzman grupları ($0,004 < 0,05$) uyumsuzken, katılımcılar akademik unvanlarına göre ($0,598 > 0,05$) uyumludur. (b2_E1)'de, %71 oranıyla 'zaman' değişkeni işaretlenmiştir. Bu oranın dağılımında, akademisyenlerin %88,2'sinin, öğretmenlerin %61,5'inin ve öğrencilerin %62,5'inin *-DİĞİNDA* ile zaman ilişkisinin belirginleştirildiğini söylediği görülmektedir. Uzmanlar arası ($0,090 > 0,05$) ve unvanlar arası ($0,184 > 0,05$) uyum bulunmaktadır. (b2_E2)'de, yüksek bir oranla (%99) 'zaman' işaretlenmiştir. Bu tümcede de zaman bağdaşıklık ilişkisinin aktarıldığı söylenmektedir. Akademisyenler %100, öğretmenler %100 ve öğrenciler %97,5 oranında zamanı işaretlemişlerdir. Uzman grupları arasında uyum vardır ($0,469 > 0,05$). Akademik unvanlara göre tam uyum bulunmaktadır. (b2_E3)'de ise, %74 oranda 'koşul' değişkeni işaretlenmiştir. %85,3 oranla akademisyen uzman grubu, %76,9 oranla öğretmenler ve %62,5 oranla öğrenciler tümcede yer alan ulaç ekiyle koşul ilişkisinin belirginleştirildiğini düşünmektedir. Hem uzmanlar arası ($0,275 > 0,05$) hem de unvanlar arası ($0,733 > 0,05$) uyum bulunmaktadır. E blok maddesinde ilk iki maddede zaman, son maddede ise koşul ilişkisinin aktarıldığı görülmektedir.

(b2_F1) Adam ağlayarak olanları anlattı.

(b2_F2) Balkonda duran anneme el sallayarak otobüse bindim.

(b2_F3) Yaşlı adam maydanoz satarak geçimini sağlıyordu.

F blok maddesinde yanlış değerlendirmelerin oranı (%88) doğru değerlendirmelerin oranından (%12) oldukça yüksektir. Uzman grupları bu maddede uyumsuz bulunmuşlardır ($0,000 < 0,05$). Ancak unvanlar arası uyum vardır

(0,259>0,05). (b2_F1) tümcesinde en çok işaretlenen değişken %73 oranı ile 'tarz'dır. Bu değişkeni, akademisyenler %61,8, öğretmenler %80,8 ve öğrenciler %77,5 oranda işaretlemişlerdir. Katılımcılara göre, tümcede –ArAk ile tarz ilişkisi belirginleştirilmektedir. Uzman grupları (0,065>0,05) ve unvanlar (0,479>0,05) arasında uyum bulunduğu gözlenmektedir. (b2_F2) tümcesinde iki ayrı değişken ön plana çıkarılmıştır. Bunlardan ilki, %63 oran ile 'tarz' ve %25 oran ile 'zaman'dır. Uzmanlar, ulaç ekinin bu tümcede tarz ilişkisini belirginleştirdiğini ancak karmaşık tümcede zaman okumasının da bulunduğunu düşünmektedir. Oranların dağılımına bakıldığında, akademisyenler %52,9 tarz, %41,2 zaman, öğretmenler %73,1 tarz, %11,5 zaman ve öğrenciler %65 tarz, %20 zamanı işaretlemişlerdir. Gerek uzmanlar arası (0,095>0,05) gerekse unvanlar arası (0,091>0,05) uyum vardır. Bloğun son maddesi olan (b2_F3)'te, 'tarz' (%49) ve 'amaç' (%21) değişkenlerinin işaretlendiği görülmektedir. Bu tümcede tarz ilişkisi aktarılmaktadır ancak tümcenin amaç okuması da bulunmaktadır. Akademisyenler %58,8 oranında tarz, %26,5 oranında amaç, öğretmenler %53,8 oranında tarz, %11,5 oranında amaç ve öğrenciler %37,5 oranında tarz, %7,5 oranında amaç değişkeni arasında seçim yapmışlardır. Uzman grupları arasında uyum bulunmamaktadır (0,034<0,05). Akademik unvanlar arasında uyum bulunmaktadır (0,436>0,05). (b2_F1) tümcesinde tarz, (b2_F2) tümcesinde tarz ve zaman, (b2_F3) tümcesinde ise tarz ve amaç ilişkileri aktarılmaktadır.

(b2_G1) Mersin'e geldikçe bize de uğra.

(b2_G2) En baskıcı hükümet bile halkın rızası sağlanmadıkça ayakta kalamaz.

(b2_G3) Dolar yükseldikçe elektronik eşya fiyatları da artıyor.

G blok maddesinde çıkan doğruluk değerleri, %73 yanlış, %27 doğrudur. Bu değerlendirmede, uzmanlar arası uyum bulunmamasına ($0,000 < 0,05$) karşın, akademik unvanlar arasında uyum vardır ($0,699 > 0,05$). Madde düzeyinde bakıldığında, (b2_G1)'de katılımcıların %79 oranında 'zaman' değişkenini işaretledikleri görülmektedir. Uzmanlar, bu tümcede, *-DİKÇA* ile zaman ilişkisinin belirginleştirildiğini söylemektedir. Akademisyenler %85,3, öğretmenler %84,6 ve öğrenciler %70 oranında bu değişkeni işaretlemişlerdir. Bu tümce için uzman grupları ($0,273 > 0,05$) ve unvanlar ($0,652 > 0,05$) arasında uyum bulunmaktadır. (b2_G2) tümcesinde en çok işaretlenen değişken %69 oranı ile 'koşul'dur. Bu tümcede koşul bağdaşıklık ilişkisi aktarıldığı düşünülmektedir. Akademisyen uzman grubu %88,2, öğretmenler %53,8 ve öğrenciler %70 oranında koşulu işaretlemişlerdir. Uzmanlar ($0,328 > 0,05$) ve unvanlar ($0,617 > 0,05$) arası uyum vardır. (b2_G3) tümcesinde, zaman ve koşul değişkenleri %28 oranla işaretlenerek eşitlik göstermektedir. Diğer değişkenlerin heterojen olarak işaretlendiği bu maddede, uzman grupları her iki bağdaşıklık ilişkisinin de aktarıldığını düşünmektedir. Bu değişkenlerin işaretlenme oranları şu biçimdedir: Akademisyenler, %47,1 oranında zaman, %23,5 oranında koşul, öğretmenler %23,1 oranında zaman, %11,5 oranında koşul ve öğrenciler %15 oranında zaman, %42,5 oranında koşul değişkenini işaretlemişlerdir. Uzman grupları arasında uyumsuzluk olduğu ($0,001 < 0,05$) dikkat çekmektedir. Akademik unvanlar arasında uyum vardır ($0,132 > 0,05$). Bu blok maddede, ilk iki tümce ile sırasıyla zaman ve koşul ilişkisinin aktarıldığı söylenmektedir. Uzman gruplarına göre, (b2_G3) tümcesi ile hem zaman hem de koşul ilişkisi aktarılmaktadır.

(b2_H1) Çarşıya giderken arkadaşım Tuğba'yla karşılaştım.

(b2_H2) Yerleri süpürürken bir altın yüzük buldu.

(b2_H3) Benim oğlum sürekli ağlarken görüncemin oğlu uslu uslu oturuyordu.

Yukarıda yer alan blok maddelerin doğruluk değeri %65 doğru, %35 yanlıştır. Uzmanlar arasında uyumsuzluk söz konusudur ($0,002 < 0,05$) Unvanlar arasında ise uyum vardır ($0,483 > 0,05$). (b2_H1) tümcesinde, %90 oran ile ‘zaman’ değişkeni işaretlenmiştir. Akademisyen uzman grubu %91,2, öğretmenler %84,6 ve öğrenciler %92,5 oranla tümcede kullanılan *-ken* ile zaman ilişkisinin belirginleştirildiğini düşünmektedir. Uzman grupları ($0,448 > 0,05$) ve akademik unvanlar ($0,792 > 0,05$) arasında uyum bulunmaktadır. (b2_H2) tümcesi için, %81 oran ile yine ‘zaman’ değişkeni işaretlenmiştir. Akademisyenler %91,2, öğretmenler %73,1 ve öğrenciler %77,5 oranında bu değişkeni işaretlemişlerdir. Tümcede *-ken* ile zaman ilişkisinin belirginleştirildiği görülmektedir. Gerek uzman grupları ($0,313 > 0,05$) gerekse unvanlar ($0,792 > 0,05$) arasında uyum gözlenmektedir. En yüksek oranda (%78) ‘zıtlık’ değişkeninin işaretlendiği (b2_H3) tümcesinde, bu değişken, akademisyen uzman grubu tarafından %91,2, öğretmenler tarafından %76,9 ve öğrenciler tarafından %67,5 oranında işaretlenmiştir. Uzman grupları arasında uyumsuzluk bulunmaktayken ($0,014 < 0,05$), akademik unvanlar arasında uyum gözlenmektedir ($0,911 > 0,05$). H blok maddesinde katılımcılar, (b2_H1) ve (b2_H2) maddelerinin zaman ilişkisi, (b2_H3) maddesinin zıtlık ilişkisi aktardığını düşünmektedirler.

(b2_I1) Çalışma kurallarına uyduktan sonra Ahmet’i işten çıkarmayacağız.

(b2_I2) Ödevlerimizi bitirdikten sonra dışarıda futbol oynadık.

(b2_I3) Genel anons yapıldıktan sonra herkes toplantı salonuna gitti.

I blok maddesinde, doğru değerler (%73) yanlış değerlerden (%27) fazladır. Uzman grupları (0,096>0,05) ve akademik unvanlar (0,065>0,05) arasında uyum bulunmaktadır. Uzmanlar tarafından (b2_I1) tümcesinde en çok işaretlenen değişken 'koşul' olmuştur (%91). Bu değişkeni, akademisyenler %88,2, öğretmenler %84,6 ve öğrenciler %97,5 oranında işaretlemişlerdir. Tümcede aktarılan bağdaşıklık ilişkisi için uzman grupları arasında uyum vardır (0,064>0,05). Bu uyumluluk akademik unvanlar arasında görülmemektedir (0,003<0,05). (b2_I2) tümcesinde %88 oran ile 'zaman' işaretlenmiştir. Uzman grupları arasında uyumun bulunmadığı (0,003<0,05) bu maddede, zamanı, akademisyenler %94,1, öğretmenler %76,9 ve öğrenciler %90 oranında işaretlemişlerdir. Unvanlar arasında uyum bulunmaktadır (0,836>0,05). I blok maddesinin son tümcesinde, %77 ile 'zaman' değişkeni işaretlenmiştir. Akademisyenlerin %82,4'ü, öğretmenlerin %73,1'i ve öğrencilerin %75'i bu değişkeni işaretlemişlerdir. Uzman grupları arasında uyum vardır (0,440>0,05), ancak akademik unvanlar arasında uyum bulunmamaktadır (0,033<0,05). Katılımcılara göre, *-DiktAn sonra* ile (b2_I1) tümcesinde koşul ilişkisi belirginleştirilirken, (b2_I2) ve (b2_I3) tümcelerinde zaman ilişkisi belirginleştirilmektedir.

(b2_J1) Bulaşıkları elinde yıkayınca kadar bir bulaşık makinesi alsana.

(b2_J2) Soğanları pembeleşinceye kadar kavurun.

(b2_J3) Annem iyileşinceye kadar burada kalacağım.

J blok maddesinde, doğruluk değerlendirmesi %56 doğru, %44 yanlıştır. Uzmanlar arasında uyumsuzluk bulunduğu gözlenmektedir (0,040<0,05). Unvanlar arası uyumsuzluk yoktur (0,848>0,05). (b2_J1)'de %89 oranı ile 'karşı tez' değişkeni

işaretlenmiştir. Uzmanlar ($0,363 > 0,05$) ve unvanlar ($0,084 > 0,05$) arasında uyumun bulunduğu bu tümcede, akademisyenler %94,1, öğretmenler %88,5 ve öğrenciler %85 oranında karşı tez değişkenini işaretlemişlerdir. (b2_J2) tümcesinde en çok işaretlenen (%62) değişken ‘zaman’dır. Bu değişken, akademisyen uzman grubu tarafından %79,4, öğretmenler tarafından %50 ve öğrenciler tarafından %55 oranında işaretlenmiştir. Oranlarda görülen farklılıklar nedeniyle, uzman grupları arasında uyumsuzluk bulunmaktadır ($0,044 < 0,05$). Unvanlar arasında ise uyum vardır ($0,785 > 0,05$). Uzman grupları ($0,425 > 0,05$) ve akademik unvanlar ($0,616 > 0,05$) arasında uyum bulunduğunun gözlemlendiği (b2_J3) tümcesinde, en çok işaretlenen değişken %83 oran ile yine ‘zaman’ olmuştur. Bu oranın uzman gruplarına göre dağılımı şu biçimdedir: Akademisyenler %88,2, öğretmenler %88,5 ve öğrenciler %75. Sonuçlardan görüldüğü gibi, 2. Bölümün J blok sorusunda, uzmanlar –*IncAyA kadar* ulaç ekinin ilk tümcede karşı tez, diğer iki tümcede ise zaman bağdaşıklık ilişkisini belirginleştirdiğini söylemektedir.

(b2_K1) Ali geldiği zaman sinemaya gideceğiz.

(b2_K2) Yemeğini yediğin zaman televizyon izleyebilirsin.

(b2_K3) II. Dünya Savaşı başladığı zaman dedem 20 yaşındaymış.

Yukarıda yer alan blok madde için %72 oranında doğru, %28 oranında yanlış doğruluk değişkeni bulunduğu saptanmıştır. Uzmanlar oranlarda uyumsuzdur ($0,004 < 0,05$). Ancak bu uyumsuzluk unvanlar arasında bulunmamaktadır ($0,743 > 0,05$). (b2_K1) tümcesinde %82 oranında ‘zaman’ değişkeni işaretlenmiştir. Bu değişkeni, akademisyen uzman grubu %94,1, öğretmenler %69,2 ve öğrenciler %80 oranında işaretlemişlerdir. Uzmanlar arası ($0,085 > 0,05$) ve akademik unvanlar

arası (0,419>0,05) uyum bulunmaktadır. (b2_K2)'de 'koşul' değişkeni en çok işaretlenen (%91) değişken olmuştur. Bu oranın gruplara göre dağılımı şu şekildedir: Akademisyenler %97,1, öğretmenler %80,8 ve öğrenciler %92,5. Uzmanlar arasında uyum gözlenmektedir (0,197>0,05). Akademik unvanlar arasında da uyum vardır (0,827>0,05). Bu blok maddenin son tümcesi olan (b2_K3)'te, akademisyen uzman grubu içinde unvanlar arası tam uyum bulunduğu görülmektedir. Uzman grupları arasında da uyum bulunmaktadır (0,114>0,05). Uzmanlar uyumlu olarak 'zaman' değişkenini %96 oranında işaretlemişlerdir. Akademisyenler %100, öğretmenler %96,2 ve öğrenciler %92,5 oranında zaman değişkenini işaretlemeyi tercih etmişlerdir. K blok maddesinde, *-DİĞİ zaman* ulaç eki (b2_K1) ve (b2_K3) tümcelerinde zaman ilişkisini, (b2_K2) tümcesinde ise koşul ilişkisini belirginleştirmektedir.

Anketin sorulardan oluşan üçüncü bölümünde, ikili tümce gruplarından oluşan ve büyük Latin harfleriyle gösterilen toplam 5 blok madde yer almaktadır. Bu blok maddelerin her birinde, katılımcılardan aynı ulaç ekinin belirginleştirdiği iki farklı zaman ilişkisini tanımlamaları beklenmiştir. İkinci bölümde olduğu gibi, katılımcıların işaretlemelerine göre, her blok madde için birer doğruluk değeri belirlenmiştir. Blok maddede yer alan her iki tümcede de işaretlenen değişkenler ve işaretlenmesi beklenen değişkenler uymaktaysa, doğruluk değeri doğru, uymamaktaysa yanlış değerlendirmesi yapılmıştır. Öncelikle, her blok madde için doğruluk değerlerinin yüzdeleri ve uzman uyumlulukları irdelenecek, sonrasında ise bloklarda yer alan ikili tümceler ayrı ayrı ele alınarak yüzdeleri, çapraz tablo değerleri ve KiKare uyum ölçümleri tartışılacaktır.

(b3_A1) Kek pişene kadar eve gelirim.

(b3_A2) Güneş batana kadar manzarayı izledik.

Üçüncü bölümün ilk blok maddesinde, katılımcıların işaretlemelerine göre belirlenen doğruluk değerleri %63 oran ile yanlış ve %37 oran ile doğrudur. Doğruluk değerlendirmesi üzerine yapılan uyum ölçümlerinde, uzman grupları (0,092>0,05) ve akademik unvanlar (0,104>0,05) arasında uyum bulunduğu görülmektedir. Blok maddede yer alan tümceler tek tek alındığında, (b3_A1) tümcesinde, %59 oranında 'içerme', %41 oranında 'bitirme' değişkeninin işaretlendiği gözlenmektedir. Uzmanların çoğunluğu bu örnekte, *-AnA kadar* ile belirginleşen bağdaşıklık ilişkisinin zamansal içerme olduğunu söylemektedir. Ancak zamansal öncelik ilişkisinin oranı da içerme ilişkisinin oranına oldukça yakındır. Uzman gruplarından, akademisyenler %64,7 oranında içerme, %35,3 oranında bitirme değişkenini, öğretmenler %53,8 oranında içerme, %46,2 oranında bitirme, öğrenciler %57,5 oranında içerme, %42,5 oranında bitirme değişkenini işaretlemişlerdir. Uzmanlar (0,677>0,05) ve akademik unvanlar (0,290>0,05) arasında uyum bulunmaktadır. (b3_A2) tümcesinde, en çok işaretlenen (%58) değişken yine 'içerme'dir. Katılımcılar, bu örnekte de zamansal içerme ilişkisinin daha baskın olduğunu düşünmüşlerdir. Uzman grupları arasında oranların dağılımı şu biçimdedir. Akademisyenler %52,9 oranında içerme, %47,1 oranında bitirme, öğretmenler %76,9 oranında içerme, %23,1 oranında bitirme ve öğrenciler %50 oranında içerme, %50 oranında bitirme değişkenini işaretlemiştir. Uzman grupları arasında uyum bulunmaktadır (0,073>0,05). Unvanlar arasında da uyum bulunduğu gözlenmektedir (0,095>0,05). Katılımcılara göre üçüncü bölümün A blok maddesinde her iki karmaşık tümcede zamansal içerme ilişkisi aktarılmaktadır.

(b3_B1) Ayşe camları silerken radyo dinliyordu.

(b3_B2) Çamaşırları asarken çorabı aşağıya düşürdüm.

B blok maddesi için elde edilen doğruluk değerleri %67 ile yanlış ve %33 ile doğrudur. Uzman grupları arasında uyumsuzluk bulunduğu görülmektedir ($0,008 < 0,05$). Akademik unvanlar arasında bu türden bir uyumsuzluk yoktur ($0,246 > 0,05$). (b3_B1) tümcesinde belirlenen oranlar göstermektedir ki, katılımcılar %55 oranı ile ‘paralellik’ ve %45 oranı ile ‘içerme’ değişkenini işaretlemişler ve tümcede kullanılan *-ken* ile zamansal paralellik ilişkisinin belirginleştirildiğini düşünmüşlerdir. Akademisyenlerin %47,1’i paralelliği, %52,9’u içermeyi, öğretmenlerin %34,6’sı paralelliği, %65,4’ü içermeyi ve öğrencilerin %75’i paralelliği, %25’i içermeyi işaretlemişlerdir. Oranlardan da görüldüğü gibi uzmanlar arasında uyumsuzluk bulunmaktadır ($0,003 < 0,05$). Akademik unvanlar arasında uyumsuzluk yoktur ($0,530 > 0,05$). (b3_B2) tümcesinde en çok işaretlenen değişken %60 oranı ile ‘içerme’dir. Akademisyenlerin %64,7’si, öğretmenlerin %34,6’sı ve öğrencilerin %72,5’i bu değişkeni işaretleyerek tümcede zamansal içerme ilişkisinin aktarıldığını söylemektedir. Dağılımlara göre, uzman grupları arasında uyumsuzluk bulunduğu gözlenmektedir ($0,007 < 0,05$). Unvanlar arasında ise uyum bulunmaktadır ($0,468 > 0,05$). B blok tümcesinde katılımcılar, ilk tümcede zamansal paralellik, ikinci tümcede ise zamansal içerme ilişkisinin aktarıldığını söylemektedir.

(b3_C1) Seni görünceye kadar hayatın anlamını bilmiyordum.

(b3_C2) Adana’ya varıncaya kadar üç kırmızı ışığa yakalandık.

Yukarıda yer alan tümce için belirlenen doğruluk değerleri %63 ile doğru, %37 ile yanlıştır. Uzman grupları ($0,251 > 0,05$) ve akademik unvanlar ($0,235 > 0,05$) arasında uyum bulunmaktadır. (b3_C1) tümcesinde, %73 oran ile ‘bitirme’ değişkeni

işaretlenmiştir. Bu değişkenin uzman gruplarına göre dağılımı şu biçimdedir: Akademisyen uzman grubu %76,5, öğretmenler %53,8 ve öğrenciler %82,5. Dağılımdaki farklılıklar, uzmanlar arasında uyumun bulunmamasını ($0,032 < 0,05$) açıklamaktadır. Akademik unvanlara göre uyumsuzluk belirlenmemiştir ($0,685 > 0,05$). (b3_C2) tümcesinde en çok işaretlenen (%78) değişken 'içerme'dir. Uzman grupları ($0,739 > 0,05$) ve unvanlar ($0,528 > 0,05$) arasında uyumun bulunduğu bu tümcede, oranların dağılımında, %73,5 ile akademisyen uzman grubunun, %80,8 ile öğretmenlerin ve %80 ile öğrencilerin bu değişkeni işaretledikleri görülmektedir. Uzmanlara göre C blok maddesinde *-IncAyA kadar* ile ilk tümcede bitirme, ikinci tümcede ise içerme ilişkisini belirginleştirilmektedir.

(b3_D1) Handan dolapları düzenlediğinde bütün gereksiz evrakları çöpe attı.

(b3_D2) Dersten çıktığında ofisime gel.

Doğruluk değerinin eşit oranda dağıldığı (%50 doğru ve %50 yanlış) D blok maddesinde, uzman grupları arasında uyum bulunmazken ($0,017 < 0,05$), unvanlar arasında uyum bulunmaktadır ($0,164 > 0,05$). İlk tümcede 'içerme' değişkeni %53, 'öncelik' değişkeni ise %47 oranında işaretlenmiştir. Uzmanlar arasında uyum bulunmadığı ($0,014 < 0,05$) gözlenen bu tümcede, akademisyen uzman grubu %52,9 oranında içermeyi, %47,1 oranında önceliği, öğretmenler %30,8 oranında içermeyi, %69,2 oranında önceliği ve öğrenciler %67,5 oranında içermeyi, %32,5 oranında önceliği işaretlemişlerdir. Akademik unvanlar arasında uyum bulunmaktadır ($0,614 > 0,05$). (b3_D2) tümcesinde çok belirgin bir 'öncelik' işaretlemesi yapılmıştır (%86). Akademisyenlerin %97,1'i, öğretmenlerin %76,9'u ve öğrencilerin %82,5'i bu değişkeni işaretlemişlerdir. Oranların dağılımında görülen düzenlilik uyum

ölçümlerinde de görülmekte ve uzman grupları arasında uyum bulunmasını sağlamaktadır ($0,060 > 0,05$). Unvanlar arası dağılım da uyumludur ($0,827 > 0,05$). D blok maddesinde, katılımcıların, *-DİĞİNDA* ulaç eki ile ilk tümcede içerme, ikinci tümcede ise öncelik zaman ilişkisinin belirginleştirildiğini düşündükleri görülmektedir.

(b3_E1) Annem iyileşesiye kadar birçok ağır ilaç kullandı.

(b3_E2) Ayşe hemşire servise çıkasıya kadar nöbette ben kaldım.

Anketin son sorusu olan üçüncü bölüm E blok maddesinde, doğruluk değerlendirmesi, %54 yanlış %46 doğru olarak belirlenmiştir. Bu değerlendirmede, uzman grupları ($0,750 > 0,05$) ve akademik unvanlar ($0,232 > 0,05$) arasında uyumluluk olduğu bulunmuştur. (b3_E1) maddesinde %76 oran ile ‘içerme’ değişkeni işaretlenmiştir. Bu oranın gruplara göre dağılımı şu biçimdedir: Akademisyen uzman grubu %79,4, öğretmenler %96,2 ve öğrenciler %60 oranında içerme değişkenini işaretlemişlerdir. Uzman grupları arasında uyumsuzluk bulunduğu ($0,003 < 0,05$) dağılımlardan da görülmektedir. Akademik unvanlar arasında uyum vardır ($0,120 > 0,05$). (b3_E2) tümcesi için elde edilen sonuçlar da benzerdir. Uzman grupları arasında uyum yoktur ($0,015 < 0,05$), ancak bu uyumsuzluk akademik unvanların dağılımında görülmemektedir ($0,302 > 0,05$). Bu tümcede, en çok işaretlenen değişken %64 oranla ‘bitirme’dir. Bu değişkeni, akademisyen uzman grubu %58,8, öğretmenler %46,2 ve öğrenciler %80 oranında işaretlemişlerdir. Katılımcıların işaretlemelerine göre, E blok maddesinde, *-AsIyA kadar*’ın ilk tümcede içerme, ikinci tümcede bitirme ilişkisini belirginleştirdiği görülmektedir.

4.7. Sonuçlar

Bir 6nceki b6l6mde, T6rkede ilk defa uygulanan ve uzman grupların g6r6ş6ne başvuran, T6rke Ulaç Ekleriyle Belirginleştirilen Bağdaşıklık İlişkilerini Belirleme Anketi'nden elde edilen verilerin 6z6mlemesi ve yorumlaması yapılmıştır.

Yapılan yorumlamalarda, bir işaretlenmesi beklenen değişken, bir de katılımcıların işaretlediği değişken bulunduğundan s6z edilmiştir. İşaretlenmesi beklenen değişken, çalışmanın d6zenleyicisi tarafından her t6mcede ulaç ekleri tarafından belirginleştirildiği d6ř6n6len ilişki için atanan değişkendir. Bu değişkenler, tez çalışmasının 3. B6l6m6nde yapılan 6z6mlemelerin ve ulaşılan sonuçların denetlenmesi amacıyla belirlenmiştir. Aşağıda, anket çalışmasından elde edilen sonuçlar bir tablo 6zerinde g6sterilmektedir. Anket maddelerinde işaretlenmesi beklenen değişkenler ve katılımcılar tarafından işaretlenen değişkenler y6zdeleriyle birlikte verilmektedir.

Anket Maddeleri	Beklenen Değişken	İşaretlenen Değişken(ler)
(b1_1) ok fazla satış olduğu halde istenilen k6r elde edilmedi.	Beklentiye Olumsuzlama	Beklentiye Olumsuzlama (%82)
(b1_2) Ahmet Temmuz'da yurtdışına çıkacağı için pasaportunu yenileiyor.	Neden	Neden (%68) Amaç (%31)
(b1_3) Ali geldiğinde sinemaya gideceğiz.	Zaman	Zaman (%90)
(b1_4) Milletvekili uçaktan indiği sırada keskin nişancı ateş etti.	Zaman	Zaman (%98)
(b1_5) S6rekli bana dert yanacağına kolunu bir doktora g6ster.	Karşı Tez	Karşı Tez (%87)

Anket Maddeleri	Beklenen Değişken	İşaretlenen Değişken(ler)
(b1_6) Orada burada sürtüp vaktini boşa harcadın.	Tarz	Tarz (%46) Sonuç (%37)
(b1_7) Bölgedeki taş ocağı açımında toprağın kayması dolayısıyla/sebebiyle üç kişi göçük altında kaldı.	Neden	Neden (%71)
(b1_8) Ev arkadaşım uyur/uyuyor gibi yatmıştı.	Tarz	Tarz (%85)
(b1_9) Belgeler değerlendirilmek üzere arşive kaldırıldı.	Amaç	Amaç (%77)
(b1_10) Fatma kadın, kızı hamuru açınca börek içini getirdi.	Zaman	Zaman (%82)
(b1_11) Sen toprağı kazıncaya kadar ben çim tohumlarını getireyim.	Zaman	Zaman (%85)
(b1_12) Biz Ankara'ya geleli altı sene oldu.	Zaman	Zaman (%82)
(b1_13) Onu ölesiye sevmiştim.	Derecelendirme	Derecelendirme (%57) Tarz (%38)
(b1_14) Ali'ye, yoğun bakımda kaldığı müddetçe/sürece ağır antibiyotikler verdiler.	Zaman	Zaman (%84)
(b1_15) Bu çocukların eğitim hayatlarını sürdürmek için düzenli ödemeler yapılıyor.	Amaç	Amaç (%73)
(b1_16) Kazmayı toprağı vurdukça ellerindeki nasırlar acıyordu.	Zaman	Zaman (%32) Neden (%27) Sonuç (%22)
(b1_17) Akşam çöktüğü zaman bütün çocuklar evlerine gittiler.	Zaman	Zaman (%90)
(b1_18) Küçük köpek kemiğı kaptığı gibi gözden kayboldu.	Zaman	Zaman (%50) Tarz (%34)
(b1_19) Küçük çocuk sesinin çıktığınca bağırdı.	Derecelendirme	Derecelendirme (%61)
(b1_20) Aysun işini düzgün yapmasına rağmen müdürden azar işitti.	Beklentiye Olumsuzlama	Beklentiye Olumsuzlama (%79)

Anket Maddeleri	Beklenen Değişken	İşaretlenen Değişken(ler)
(b1_21) Patronumdan özür dilemektense işi bırakırım, daha iyi.	Karşı Tez	Karşı Tez (%68)
(b1_22) Yusuf ağlaya ağlaya bana doğru geldi.	Zaman	Tarz (%75)
(b1_23) Yazılı sınavda gereken notu alamadığından dolayı/ötürü sınıfta kaldı.	Neden	Neden (%77)
(b1_24) Yeni müdürün atanmasıyla birlikte birçok kişi işten atıldı.	Zaman	Sonuç (%43) Zaman (%38)
(b1_25) Yemek yedikten sonra futbol oynadık.	Zaman	Zaman (%96)
(b1_26) Nilgün'ün rahatça ders çalışabilmesi için televizyonu kapattım.	Amaç	Amaç (%75)
(b1_27) Ayşe kek pişti pişeli fırının başında bekliyor.	Zaman	Zaman (%90)
(b1_28) Gelinle damat yerine oturdu mu havai fişekler patlatılacak.	Zaman	Zaman (%71)
(b1_29) Gazetedeği görüşmesi biter bitmez ofisine gidecekti.	Zaman	Zaman (%82)
(b1_30) Musluğu açacağı zaman bana haber verecek.	Zaman	Zaman (%94)
(b1_31) Ayşe yerleri silesiye kadar Canan yemekleri pişirdi.	Zaman	Zaman (%80)
(b1_32) Adamı öldürürcesine dövdüler.	Derecelendirme	Derecelendirme (%52) Tarz (%46)
(b1_33) Başkan kararını açıklamadığına göre fikrini değiştirdi.	Sonuç	Sonuç (%34) Karşı Tez (%22)
(b1_34) Başbakan yerine oturduğundan beri konuşma metnini inceliyor.	Zaman	Zaman (%95)
(b1_35) Kurallara uymamasından dolayı/ötürü uyarı cezası aldı.	Neden	Neden (%74)
(b1_36) Kek pişesiye kadar eve gelirim.	Zaman	Zaman (%91)
(b1_37) Bir sürücü otomobilinde yüksek sesle müzik dinlediği için darp edildi.	Neden	Neden (%81)
(b1_38) Oğlu öleli beri Sevda çok hassaslaştı.	Zaman	Zaman (%80)

Anket Maddeleri	Beklenen Değişken	İşaretlenen Değişken(ler)
(b1_39) Rabia yoksulluk çekerken kardeşleri bolluk içinde yaşıyordu.	Zıtlık	Zıtlık (%71)
(b1_40) Bu arabayı bana danışmadan aldı.	Tarz	Tarz (%55) Beklenti Olumsuzlama (%21)
(b1_41) Nuray abla çamaşırları ütülerken şarkı söylüyordu.	Zaman	Zaman (%69)
(b1_42) Bu arabayı almanıza kendim almış kadar sevdim.	Derecelendirme	Derecelendirme (%81)
(b1_43) Çocuk bakarak para kazanıyor.	Tarz	Tarz (%61)
(b1_44) Önlem alınmadığı takdirde kuş gripi vakalarına rastlanacaktır.	Koşul	Koşul (%69)
(b1_45) Müzik dinleyeceğin yerde sana verilen testleri çözseydin sınavı kazanırdın.	Karşı Tez	Karşı Tez (%50) Koşul (%25)
(b1_46) Bana sormaksızın bir ev aldı.	Tarz	Tarz (%50) Beklenti Olumsuzlama (%20)
(b1_47) Ekolojik sisteme zarar vermemek koşuluyla genler üzerinde bilimsel araştırmalar yapılabilir.	Koşul	Koşul (%83)
(b1_48) Çocuğu uzman bir ortopediste götürmek yerine kırık çıkıkçıya götürdüler.	Karşı Tez	Karşı Tez (%48) Beklenti Olumsuzlama (%22)
(b2_A1) At arabası çatırdaya çatırdaya ilerliyordu.	Tarz	Tarz (%81)
(b2_A2) Ellerimizdeki bayrakları sallaya sallaya yoldan geçtik.	Zaman	Tarz (%63) Zaman (%25)
(b2_A3) Yaşlı adam söylene söylene üzerime geldi.	Zaman	Tarz (%65) Zaman (%23)
(b2_B1) Baban işten gelesiye kadar odandan çıkmayacaksın.	Zaman	Zaman (%83)

Anket Maddeleri	Beklenen Değişken	İşaretlenen Değişken(ler)
(b2_B2) Yorgunluktan bitkin düşesiye kadar çalıştım.	Zaman	Zaman (%59) Derecelendirme (%29)
(b2_B3) Bu parayla sadece nikâh yapasıya kadar düğün yapın.	Karşı Tez	Karşı Tez (%54)
(b2_C1) Aldığım cep telefonu arızalı çıkınca doğruca mağazaya koştum.	Neden	Neden (%79)
(b2_C2) Babam işten gelince sofrayı kurdum.	Zaman	Zaman (%96)
(b2_C3) Güneş batınca bütün çocuklar evlerine gittiler.	Zaman	Zaman (%87)
(b2_D1) Halıları elimizle yıkayana kadar kuru temizlemeye verelim.	Karşı Tez	Karşı Tez (%86)
(b2_D2) Güneş batana kadar manzarayı izledik.	Zaman	Zaman (%97)
(b2_D3) Sen gelene kadar ben dosyaları gözden geçireyim.	Zaman	Zaman (%92)
(b2_E1) Ahmet kaybolan evrakları aradığında bütün dosyaları kurcaladı.	Zaman	Zaman (%71)
(b2_E2) Ayşe keki pişirdiğinde annesi uyuyordu.	Zaman	Zaman (%99)
(b2_E3) Mahkûmlar çevre temizliğini bitirdiklerinde yemek yiyebilecekler.	Koşul	Koşul (%74)
(b2_F1) Adam ağlayarak olanları anlattı.	Zaman	Tarz (%73)
(b2_F2) Balkonda duran anneme el sallayarak otobüse bindim.	Zaman	Tarz (%63) Zaman (%25)
(b2_F3) Yaşlı adam maydanoz satarak geçimini sağlıyordu	Tarz	Tarz (%49) Zaman (%21)
(b2_G1) Mersin'e geldikçe bize de uğra.	Zaman	Zaman (%79)
(b2_G2) En baskıcı hükümet bile halkın rızası sağlanmadıkça ayakta kalamaz.	Koşul	Koşul (%69)
(b2_G3) Dolar yükseldikçe elektronik eşya fiyatları da artıyor.	Zaman	Zaman (%28) Koşul (%28)

Anket Maddeleri	Beklenen Değişken	İşaretlenen Değişken(ler)
(b2_H1) Çarşıya giderken arkadaşım Tuğba'yla karşılaştım.	Zaman	Zaman (%90)
(b2_H2) Yerleri süpürürken bir altın yüzük buldu.	Zaman	Zaman (%81)
(b2_H3) Benim oğlum sürekli ağlarken görüncem oğlu uslu uslu oturuyordu.	Zıtlık	Zıtlık (%78)
(b2_I1) Çalışma kurallarına uyduktan sonra Ahmet'i işten çıkarmayacağız.	Koşul	Koşul (%91)
(b2_I2) Ödevlerimizi bitirdikten sonra dışarıda futbol oynadık.	Zaman	Zaman (%88)
(b2_I3) Genel anons yapıldıktan sonra herkes toplantı salonuna gitti.	Zaman	Zaman (%77)
(b2_J1) Bulaşıkları elinde yıkayınca kadar bir bulaşık makinesi alsana.	Karşı Tez	Karşı Tez (%89)
(b2_J2) Soğanları pembeleşinceye kadar kavurun.	Zaman	Zaman (%62)
(b2_J3) Annem iyileşinceye kadar burada kalacağım.	Zaman	Zaman (%83)
(b2_K1) Ali geldiği zaman sinemaya gideceğiz.	Zaman	Zaman (%82)
(b2_K2) Yemeğini yediğin zaman televizyon izleyebilirsin.	Koşul	Koşul (%91)
(b2_K3) II. Dünya Savaşı başladığı zaman dedem 20 yaşındaymış.	Zaman	Zaman (%96)
(b3_A1) Kek pişene kadar eve gelirim.	İçerme	İçerme (%59)
(b3_A2) Güneş batana kadar manzarayı izledik.	Bitirme	İçerme (%58)
(b3_B1) Ayşe camları silerken radyo dinliyordu.	Paralellik	Paralellik (%55)
(b3_B2) Çamaşırları asarken çorabı aşağıya düşürdüm.	İçerme	İçerme (%60)
(b3_C1) Seni görünceye kadar hayatın anlamını bilmiyordum.	Bitirme	Bitirme (%73)
(b3_C2) Adana'ya varıncaya kadar üç kırmızı ışığa yakalandık.	İçerme	İçerme (%78)
(b3_D1) Handan dolapları düzenlediğinde bütün gereksiz evrakları çöpe attı.	İçerme	İçerme (%53)
(b3_D2) Dersten çıktığında ofisime gel.	Öncelik	Öncelik (%86)

Anket Maddeleri	Beklenen Değişken	İşaretlenen Değişken(ler)
(b3_E1) Annem iyileşesiye kadar birçok ağır ilaç kullandı.	İçerme	İçerme (%76)
(b3_E2) Ayşe hemşire servise çıkasıya kadar nöbette ben kaldım.	Bitirme	Bitirme (%64)

Tablo (7). Anket sonuçları

Tablo 7’de de özetlendiği gibi, işaretlenen değişkenler ile işaretlenmesi beklenen değişkenlerin anketin birçok maddesinde aynı olması, tez çalışmasının sonuçlarının geçerliliğini arttırmaktadır. Öte yandan, kimi maddelerde sözü edilen değişkenler arasında çelişkiler de bulunmaktadır. (b1_22) maddesinde, işaretlenmesi beklenen değişken ‘zaman’ iken, katılımcılar, %75 oran ile ‘tarz’ değişkenini işaretlemişlerdir. Bu tümce için oranlar benzer dağılımlıdır (akademisyenler %61,8, öğretmenler %88,5 ve öğrenciler %77,5) ve uzman grupları arasında uyum bulunmaktadır ($0,110 > 0,05$). Buna göre, tümcede, $-A...-A$ ile tarz bağdaşıklık ilişkisinin belirginleştirildiğinin söylenmesi gerekmektedir. Bu ekin zaman ve tarz ilişkilerini belirginleştirdiği karmaşık tümcelerin ayrımının yapılması hedeflenen (b2_A) blok maddesinde, benzer bir durum söz konusudur. İşaretlenmesi beklenen değişkenin ‘zaman’ olduğu (b2_A2) ve (b2_A3) tümcelerinde, katılımcılar, (A2) için %63, (A3) için %65 oranı ile ‘tarz’ değişkenini işaretlemişlerdir. ‘Zaman’ değişkeninin işaretlenme oranları ise tarza göre oldukça düşüktür (A2-%25 ve A3-%23). Sonuç olarak, $-A...-A$ ’nın zamansal ilişkilerden çok tarz ilişkisi aktardığı düşünülmektedir. Tarz sözbilimsel yapısının ele alındığı 3.1.7. bölümünde, $-A...-A$ ’nın tarz ilişkilerini belirginleştirdiği, ancak bu ekle kurulan karmaşık tümcelerde zaman sezdirimlerinin de bulunduğu değinilmiştir. Varılan sonuçlarda, $-ArAk$ ’ın tümcecikler arasında kurulan tarz ilişkisini belirginleştirmede $-A...-A$ ’dan daha

baskın olduğuna yer verilmiştir. Bu durum –ArAk ulaç ekinin, belirgin tarz aktarımı bulunan bir karmaşık tümcede kullanılabilmesi, ancak –A...-A'nın bu tümcede kullanılamaması ile örneklendirilmiştir. Sözü edilen karmaşık tümce burada yinelenmektedir.

(1) a. Çocuk bakarak para kazanıyor.

E Ç

b. *Çocuk baka baka para kazanıyor.

E Ç

Yukarıdaki örnekte, E, Ç için bir yapılaş biçimi sunmaktadır. Bu nedenle, tümcecik önermeleri arasında kurulan ilişki tarzıdır. Karmaşık tümcede, tarz bağdaşıklık ilişkisini –ArAk belirginleştirebilmekteyken, -A...-A belirginleştirememektedir. (2) numaralı örnekte ise, iki ulaç eki birbirleriyle değiştirilerek kullanılabilir. Bu örnekte yer alan tümcelerde bulunan tarz aktarımı (1)'dekinden daha belirsizdir.

(2) a. Yusuf ağlayarak bana doğru geldi.

E Ç

b. Yusuf ağlaya ağlaya bana doğru geldi.

E Ç

Örnekte, E ve Ç önermeleri arasında tarz aktarımı bulunabileceği gibi, zamansal paralellik aktarımı da bulunabilmektedir. *Yusuf'un ağlaması* ve *bana doğru gelmesi* olayları zamanda paralel olarak gerçekleşebilir ve *ağlama* eylemi, ayrıca, *bana doğru gelme* eyleminin yapılaş biçimi olabilir. Anket maddesinde verilen karmaşık tümcede

her iki ilişkinin de kurulabileceği görülmektedir. Bu nedenle, 3.1.7. bölümünde *-A...-A* ulaç ekinin tarz bağdaşıklık ilişkisini belirginleştirdiği, ancak bu ekle birleştirilen tümcecikler arasında zamansal paralellik sezdirimin de bulunduğu belirtilmiştir.

(b1_24)'te yer alan karmaşık tümce sorunlu olarak görülen bir başka tümcedir. Bu maddede 'zaman' değişkeninin işaretlenmesi beklenmiştir, ancak uzmanlar %43 oranla 'sonuç' değişkenini işaretlemişler ve *-mASIYLA birlikte* ulaç ekinin sonuç ilişkisini belirginleştirdiği düşünülmüştür. Zaman değişkeninin oranı (%38) sonuç değişkeninin oranına yakındır. Bu maddede uzman gruplarının mesleklerine göre çelişen işaretlemeleri dikkat çekmektedir. Akademisyen uzman grubu maddede %61,8 gibi bir oranla zamanı işaretlemişlerdir. Öte yandan, öğretmenler (%19,2) ve öğrencilerde (%30) bu oran açık bir şekilde düşmüştür. Oranlardaki dengesiz dağılım, uzman grupları arasında uyum bulunmadığının ($0,010 < 0,05$) gözlenmesine neden olmaktadır. Yine de, grupların ortak ortalamaları göz önünde bulundurulduğunda, bu ulacın zamandan çok sonuç aktardığının söylenmesi gerekmektedir. Neden, sonuç ve amaç sözbilimsel yapılarının temelinde zamansal bir sıralanma sezdiriminin bulunması, anket maddesinin bu biçimde yorumlanmasında etkili olmaktadır. Zamansal çevreleme ilişkilerini belirginleştiren bir ulaç ekinin, birleştirdiği tümceciklerin önermesel içerikleri doğrultusunda, neden, sonuç ya da amaç ilişkilerini de belirginleştirebileceği anket maddelerine verilen yanıtlardan da görülmektedir. Oysaki (3)'teki gibi bir karmaşık tümcede, *-mASIYLA birlikte* eki, tümceciklerin önermesel içeriklerinde neden-sonuç ilişkisine dair bir sezdirim bulunmadığından dolayı, tümcecikleri yalnızca zamansal öncelik ilişkisini belirginleştirerek bağlamaktadır.

(3) Uyanmasıyla birlikte bağırmaya başladı.

E

Ç

Bu karmaşık tümcede, sonuç sözbilimsel yapısı kurulmamaktadır. Ç önermesinin sonuçlarının E'de aktarıldığının düşünülmesi yanlıştır. Önermeler neden-sonuç ilişkisi içine giremezler. E ve Ç zamansal olarak sıralanmışlardır ve ulaç ekiyle önermeler arasında yer alan zamansal öncelik ilişkisi belirginleşmektedir.

(b2_A) blok maddesine benzer biçimde, (b2_F) blok maddesinde de, katılımcıların işaretlemeleriyle beklenen işaretlemeler uyumsuzluk göstermektedir. Bu blokta, (F1) tümcesi için zamanın işaretlenmesi beklenirken, uzmanlar %73 oranla tarzı işaretlemişlerdir ve uzman grupları arasında uyumluluk vardır ($0,065 > 0,05$). (F2) tümcesi için yine zamanın işaretlenmesi beklenirken, en çok işaretlenen değişken %63 oran ile tarz olmuştur. Zamanın işaretlenme oranı (%25) tarza göre oldukça düşüktür. Bu madde için de uzmanlar arası uyum bulunmaktadır ($0,095 > 0,05$). Böylelikle, uzmanlar $-ArAk$ ekinin zamandan çok tarz bağdaşıklık ilişkisini belirginleştirdiğini söylemektedir. (b2_A) ve (b2_F) blok maddelerinin çözümleme sonuçları tez çalışmasının sonuçlarıyla uyumluluk göstermektedir. Tez çalışmasının sonuçlarında, $-A...-A$ ve $-ArAk$ ulaç ekleri tarz bağdaşıklık ilişkisini belirginleştiren ekler olarak sınıflandırılmış ve bunların zaman ilişkilerini de belirginleştirebileceğine değinilmiştir (bkz. Bölüm 3.1.7.).

Değişkenlerin işaretlenmesi bakımından çelişkili bulunan son madde (b3_A) blok maddesidir. Bu blokta, (A2) maddesi için işaretlenmesi beklenen değişken 'bitirme'dir. Ancak katılımcılar, bu maddede, %58 oranla 'içerme' değişkenini işaretleyerek tümcede kullanılan $-AnA$ kadar ile blok maddenin her iki tümcesinde

de zamansal içerme ilişkisinin belirginleştirildiğini söylemektedir. Oranlar düzgün dağılımlıdır ve uzman grupları arasında uyum vardır ($0,073 > 0,05$). Sonuç olarak, bu ulaç ekinin her iki tümcede de zamansal içerme ilişkisi aktardığı söylenmelidir.

Yukarıda yeniden ele alınan örnekler, beklenenden farklı değişkenlerin işaretlendiği anket maddeleridir. Kimi maddelerde ise, beklenen değişkenin işaretlendiği, ancak başka bir ya da iki değişkenin daha karmaşık tümcede var olan ilişkiyi tanımlamak için seçildiği görülmüştür.

Tümcecikler arasında zaman, neden, sonuç ve amaç ilişkilerinin hangisinin kurulduğu konusunda kararsız kalınan maddeler dikkat çekmektedir. Katılımcılar, bu maddelerden, (b1_2)'de neden ve amaç, (b1_16)'da zaman, neden ve sonuç arasında kararsız kalmışlardır. Bu karmaşık görünümün altında yatan, amaç ve sonuç ilişkilerinin içsel bir neden aktarımının bulunmasıdır. Bir amaç ve sonucun oluşması için güdüleyici bir nedenin bulunması gereklidir. Ayrıca, neden, sonuç ve amaç ilişkisiyle bağlanan önermeler arasında gerçekleştirmeleri bakımından zamansal bir sıralılık bulunmaktadır. Örneğin, (b1_16) maddesinde, *-Dikça* ulaç eki karmaşık tümcede var olan zamansal paralellik ilişkisini belirginleştirmektedir.

(4) Kazmayı toprağa vurdukça ellerindeki nasırlar acıyordu.

E

Ç

Katılımcılar bu karmaşık tümcede, zamansal paralelliğin yanı sıra neden ve sonuç ilişkilerinin de alındığını, Ç önermesinin nedeninin E'de ya da E önermesinin sonucunun Ç'de aktarıldığını düşünmektedir. İki tümcecik arasında neden ilişkisinin kurulması için herhangi bir yapısal kısıtlama bulunmamaktadır. Tümcecik önermeleri neden sözbilimsel yapısının ölçütlerini karşılayabilir. Öte yandan, tümcecikler

arasında sonuç ilişkisi kurulamaz. Bunun nedeni, tümceciklerin sonuç ilişkisinin ölçütlerini karşılamamasıdır. Tümcecik önermeleri, Ç'de bir durum ya da olayın aktarıldığı ve E'de bu olay ya da durumun sonuçlarının verildiği ölçütüne uymamaktadır. Örneğe bakıldığında, sözü edilen kişinin *ellerindeki nasırların acımasının sonucu kazmayı toprağa vurması* olamaz. Bu noktada, bu karmaşık tümce için, zaman, neden ve sonuç ilişkilerinin katılımcıların zihninde netlik taşımadığı söylenebilir.

Tarz değişkeni de diğer madde değişkenleriyle karıştırılması bakımından en sorunlu görülen bir başka sözbilimsel yapıyı temsil etmektedir. (b1_6)'da tarzın yanı sıra sonuç, (b1_13) ve (b1_32)'de derecelendirmenin yanı sıra tarz, (b1_18)'de zamanın yanı sıra tarz ve (b1_40) ve (b1_46)'da tarzın yanı sıra beklentiye olumsuzlama değişkenleri işaretlenmiştir. Aşağıdaki örnekte, katılımcılar, Ç önermesinin gerçekleşme derecesini aktaran E önermesini, bir bakımdan Ç'nin gerçekleştirilme tarzı olarak da görmüş olabilirler.

(5) Onu ölesiye sevmiştim.

E   Ç

Zaman değişkeninin işaretlenmesinin beklendiği (b1_18)'de (bu örnek [6]'da yinelenmektedir), tarz değişkeni de belirgin bir biçimde (%34 oranında) işaretlenmiştir.

(6) Küçük köpek kemiği kapıldığı gibi gözden kayboldu.

E   Ç

Oysaki (6) numaralı karmaşık tümcede yer alan önermeler tarz sözbilimsel yapısının ölçütlerini karşılamamaktadır. E önermesinin içeriğinin (köpeğin kemiği kapması), Ç önermesinin gerçekleşme (gözden kaybolma) biçimini bir şekilde nitelediğini söylemek yanlış olmaktadır. (b1_40) maddesine geri dönülecek olunursa (bu madde, örnek [7]'de yinelenmektedir), katılımcıların karmaşık tümcede tarz ilişkisinin yanı sıra beklentiyi olumsuzlama ilişkisinin var olduğunu düşündükleri görülmektedir.

(7) Bu arabayı bana danışmadan aldı.

E

Ç

Yukarıdaki örnekte, E ve Ç tümcecikleri tarz sözbilimsel yapısının ölçütlerini karşılayarak birleştirilmektedir. Katılımcılar ise, tümceciklerin birbirine bağlanma süreçlerinde niyete dayalı bilgilerin de önerme içeriklerine yansıtıldığını düşünmüşlerdir. Bu nedenle, tümcecikler arasında beklentiyi olumsuzlama ilişkisinin de kurulduğunu söylemektedirler. Buna göre, tümce üreticisi, Ç'nin gerçekleşme biçimini E'de yansıtmakta, ayrıca, E'nin gerçekleşmesi üzerinde var olan bir beklentisini dile getirmektedir. Anket maddeleri bu türden niyete dayalı bilgileri ölçmek için yapılandırılmamıştır. Bu konu ile ilgili bir başka anketin geliştirilmesine yönelik öneriler 6. bölümde ele alınmaktadır.

Karşı tez sözbilimsel yapısının koşul ve beklentiyi olumsuzlama yapılarıyla birlikte var olduğunun düşünüldüğü anket maddeleri (b1_45) ve (b1_48)'dir. (8) numaralı örnekte ilk tümce, (9) numaralı örnekte ise ikinci tümce ele alınmaktadır.

(8) Müzik dinleyeceğin yerde sana verilen testleri çözseydin sınavı kazanırdın.

E

Ç

Bu maddede, işaretlenmesi beklenen ilişki karşı tezdır. Ancak katılımcılar, karmaşık tümcede karşı tezin yanı sıra, koşul anlatımının da bulunduğunu düşünmektedir. E ve Ç arasında koşul ilişkisi, tümcecikler bu sözbilimsel yapının ölçütlerini karşılamadığından ötürü, kurulamamaktadır. Katılımcılar tarafından alınan koşul okumasının Ç tümceciğinde yer alan –sA koşul ekinden kaynaklandığı düşünülmektedir.

(9) Çocuğu uzman bir ortopediste götürmek yerine kırık çıkıkçıya götürdüler.

E

Ç

Karşı tez ve beklentiyi olumsuzlama sözbilimsel yapıları, tümce üreticisinin tümcecikler arasında, belirli bir niyeti göz önünde bulundurarak kurduğu ve karşılaştırma temeline dayanan yapılarıdır. Yukarıdaki örnek tümcede yer alan önermeler arasında, verilen ölçütler doğrultusunda karşı tez sözbilimsel yapısı kurulmaktadır. Üreticinin olumlu tutumu E yönündedir ve dinleyicinin olumlu tutumu da bu yöne çekilmektedir. Beklentiyi olumsuzlama yapılarında ise tümcecikler, önermesel bakımından birbiriyle tutarsızdır ve üreticinin olumlu tutumu sonuca odaklanan Ç önermesi üzerindedir. Başka bir deyişle, E ve Ç birbiriyle tutarsızken, Ç olası bir sonucun gerçekleştiğini göstermektedir. Bu durum (10)'da örneklendirilmektedir.

(10) Çok çalıştığı halde sınavı kazanamadı.

E

Ç

Örnekte, E ve Ç önermeleri birbiriyle tutarsızdır. Sınava çok çalışan bir kişinin sınavı kazanması önvarsayılmaktadır. Ancak bu önvarsayım ya da beklenti, Ç'de

olumsuzlanmaktadır. Ç’de, E’de aktarılan beklentinin olumsuzlandığı bir sonuç yer almaktadır. (9)’daki tümce için ise E’de bu türden bir beklentinin bulunduğu söylenemez. E önermesi yalnızca dinleyicinin olumlu görüşünü yansıtmaktadır. Ayrıca, Ç’de E’ye bağlı bir sonucun varolduğu da söylenemez. (9)’da, (10)’daki gibi bir önvarsayım oluşturulamamaktadır. Bu maddede her iki ilişkinin birden varolduğunun söylenmesi, bu nedenlerden ötürü, yanlış olmaktadır. Katılımcıların yanıtlarının, her iki sözbilimsel yapının da sunum temelli (belirli bir niyetin aktarıldığı) ve karşılaştırmaya dayalı olmasından etkilendiği düşünülmektedir.

Anketin (b2_B2) maddesinde, katılımcılar hem zaman hem de derecelendirme ilişkisinin varolduğunu söylemektedir. Karmaşık tümcede kullanılan *-AsIyA kadar* ulaç ekinin zaman ilişkileri dışında derecelendirme ilişkilerini de belirginleştirdiği 3.1.8. bölümünde belirtilmişti. Bu maddede, *kadar* ilgecinin ek yapısında kullanılması ek ile yalnızca zamansal ilişkilerin belirginleştirildiğini göstermektedir. Ancak, yine de, katılımcıların bir kısmı, ulaç ekinin tümcede derecelendirme ilişkisini de belirginleştirdiğini düşünmektedir.

-Dikça ulaç ekinin koşul ilişkilerini belirginleştirdiği örnekler 3.1.3. bölümünde ele alınmıştır. Bu ekin zamansal paralellik ilişkisini belirginleştirdiği bir örnek olan (b2_G3) maddesinde katılımcılar, ekin, hem zamansal ilişkileri hem de koşul ilişkilerini belirginleştirdiğini söylemektedir. (11) numaralı tümcede, anket maddesi yinelenmektedir.

(11) Dolar yükseldikçe elektronik eşya fiyatları da artıyor.

E

Ç

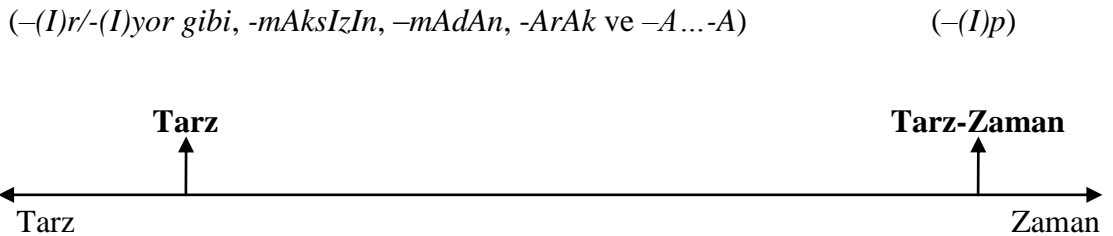
Yukarıdaki örnekte, E ve Ç önermeleri zamanda paralel olarak gerçekleşen iki olayı aktarmaktadır ve $-DIk\check{C}A$ bu paralelliği belirginleştirmektedir. Ayrıca, E ve Ç arasında koşul ilişkilerinin de varolduğunu gösteren bir önvarsayım bulunmaktadır (bkz. Örnek [12]).

(12) Dolar yükselirse elektronik eşya fiyatları da artar.

Bu nedenle, iki tümcecik arasında koşul ilişkilerinin de varolduğunun ve $-DIk\check{C}A$ ile koşul ilişkisinin belirginleştirildiğinin söylenmesi gerekmektedir.

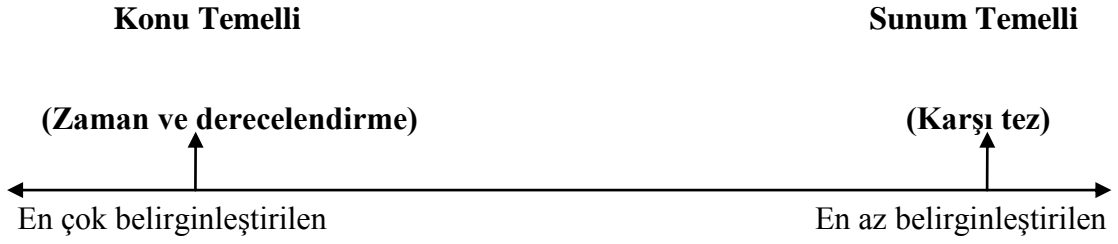
Madde düzeyinde, anket sonuçlarının beklenen değerlerden farklı görüldüğü noktalar yukarıda söz edildiği gibidir. Blok maddeler düzeyinde bakıldığında ise, katılımcıların genellikle ulaç ekleriyle belirginleştirilen birden çok bağdaşıklık ilişkisini ayırt edebildiği görülmektedir. Toplam 16 blok maddede, doğruluk değeri, 9 doğru 7 yanlış olarak saptanmıştır.

Yanlış olarak belirlenen doğruluk değerleri arasında, $-A\dots-A$ ve $-ArAk$ ile belirginleştirilen zaman-tarz aktarımının, tarzda yoğunlaştığını gösteren (b2_A) ve (b2_F) blok maddeleri dikkat çekmektedir. Bu maddelerin her ikisinde de ulaç ekleriyle yalnızca tarz bağdaşıklık ilişkisinin belirginleştirildiği söylenmektedir. Buna göre, tarz sıradüzeni aşağıda gösterildiği biçimde olmalıdır.

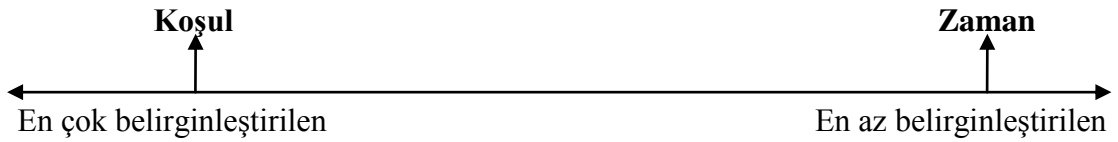
Şekil (19). Tarz-zaman sıradüzeni (anket sonucu)

-*AsIyA kadar* ulaç ekinin belirginleştirdiği üç ayrı bağdaşıklık ilişkisinden, konu temelli zaman ve derecelendirme ilişkileri, sunum temelli karşı tez ilişkilerinden daha baskın durmaktadır. Şekil 20’de, bu ek için bir belirginleştirme sıradüzeni oluşturulmuştur.

Şekil (20). -*AsIyA (kadar)* eki için konu ve sunum temelli ilişkileri belirginleştirme sıradüzeni

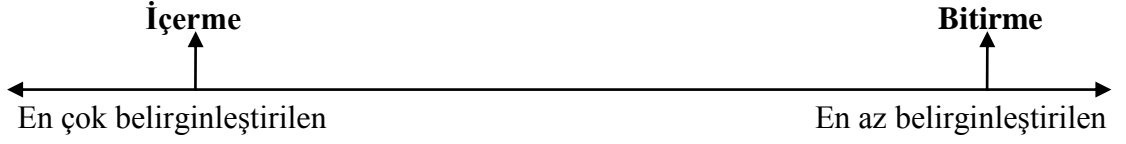
-*DIkÇA* eki ile (b2_G) blok maddesinde, özellikle de (G3)’te, koşul ilişkilerinin zaman ilişkilerinden daha çok belirginleştirildiği yönünde genel bir görüş bulunmaktadır. Sonuç olarak, (G3) için aşağıdaki sıradüzen belirlenebilir.

Şekil (21). -*DIkÇA* eki için koşul ve zaman ilişkilerini belirginleştirme sıradüzeni

(b3_A) blok maddesinde, (A1) maddesine verilen yanıtlar ile beklenen yanıtlar örtüşmektedir. Ancak, (A2) maddesinde, beklenen ve işaretlenen değişkenler farklılık göstermektedir. Bu nedenle, blok maddesinin doğruluk değeri yanlış olmaktadır. Anket sonuçlarına göre, -*AnA kadar* ulaç eki, tümcecik önermeleri arasında bitirmeden çok içermeye zamansal ilişkisi kurulduğunda karmaşık tümcede kullanılabilir. 22 numaralı şekilde, -*AnA kadar* için anket sonuçlarından elde edilen bilgilere göre düzenlenmiş olan belirginleştirme sıradüzeni verilmektedir.

Şekil (22). –AnA kadar eki için içerme ve bitirme zamansal ilişkilerini belirginleştirme sıradüzeni

(b2_B) blok maddesinin doğruluk değerinin yanlış olarak belirlenmesine karşın, *-ken* ulaç ekinin belirginleştirdiği iki ayrı zamansal ilişki de (içerme ve bitirme), madde düzeyinde bakıldığında, ayırt edilmektedir. Katılımcılar, *-ken*'in (B1)'de paralellik, (B2)'de içerme ilişkilerini içeren karmaşık tümcelerde kullanılabildiğini düşünmektedir.

Türkçe Ulaç Ekleriyle Belirginleştirilen Bağdaşıklık İlişkilerini Belirleme Anketi'nin sonuçları tez çalışmasının sonuçlarını destekler niteliktedir. Anket madde değişkenlerinin büyük çoğunlukla beklenen değişkenlerle uyumlu olması ve çelişkili maddelerin kimilerinde uzman grupları arasında uyumsuzluk bulunması, katılımcıların zihinlerinde var olan ulaç ekleriyle belirginleştirilen bağdaşıklık ilişkileri bilgileriyle çalışmada önerilen sınıflandırmaların benzerlik gösterdiğini kanıtlar niteliktedir.

5. SONUÇ

Birbirleriyle anlamları bakımından ilişkili olan tümcelerin bir araya getirilmesiyle bağdaşıklık oluşur. Bir metinde tümceler birbirlerine zaman, neden, amaç, beklentiyi olumsuzlama, zıtlık, tarz gibi ilişkilerle bağlanmaktadır.

Tümceler arasında bulunan bağdaşıklık ilişkileri kimi zaman açıkça görünmeyebilir. Ancak, bunlar dilbilgisel yapıların kullanılmasıyla açık olarak da ifade edilebilmekte, başka bir deyişle belirginleştirilebilmektedir. Türkçede de, tümce önermeleri arasında kurulan bağdaşıklık ilişkilerini belirginleştiren bağlaçlar ve ulaç ekleri gibi yapılar bulunmaktadır. Bu çalışmada ele alınan Türkçe ulaç ekleri, iki tümceciği birbirine bağlayarak karmaşık tümceler oluştururlar. Bu eklerle karmaşık tümceler kurulurken, tümcecikler arasında oluşan değişik bağdaşıklık ilişkileri belirginleşir. Böylece, sözü edilen ilişkiler ulaç ekleriyle açıkça gösterilmiş olur.

Ulaç eklerinin sınıflandırılması ve ayırt edilen anlamsal işlevleri açısından Türkçe dilbilgisi kitaplarına bakıldığında birçok eksik nokta dikkati çekmektedir. Öncelikle, bu kaynaklarda, ulaç eklerinin anlamsal işlevlerine ayrıntılı olarak değinilmemiş, ortak bir görüş olarak, bu eklerin yalnızca tümce bağlamayı sağladığı söylenmiştir. Başka bir eksiklik olarak, ulaç eklerini anlamlarına göre ele alan dilbilgisi kitaplarında yapılan sınıflandırmalarda farklılıklar bulunduğu görülmüştür. Ayrıca, yapılan sınıflandırmalarda, Türkçede kullanılan ulaç eklerinin tümünün ele alınmaması da gözlenen bir eksikliktir. Bu tez çalışmasında, ulaç eklerinin yalnızca tümceleri bağlamakta kullanılan ekler değil, ayrıca metinlerde bulunan çeşitli

bağdaşık ilişkilerini belirginleştiren dilbilgisel yapılar olduğuna ve tümcecikleri farklı bağdaşıklık ilişkilerini belirginleştirerek bağladıklarına değinilmiştir. Bu eklerin belirginleştirdiği bağdaşıklık ilişkileri kuramsal bir alt yapıyla ele alınmış ve ulaç ekleri için ayrıntılı ve bütüncül bir sınıflandırma önerisi sunulmuştur.

Çalışma kapsamına alınan ulaç ekleri, 2000'den fazla karmaşık tümce içerisinde incelenmiştir. Çalışmanın verisini oluşturan bu tümceler (veriden seçilen yaklaşık 400 karmaşık tümce EK-1'de gösterilmektedir), Çağdaş Türk Edebiyatı'ndan seçilen 9 ayrı eserin (bkz. Kaynakça-Kaynak Eserler) ve WebCorp ve Google arama motorlarından tarama yöntemiyle elde edilmiştir.

Çalışma için, hem Türkçe dilbilgisi ve dilbilim alanlarında uzmanlaşmış olan kişilerin zihinlerinde bulunan bilgilere ulaşmak hem de çalışmada önerilen kavramsal sınıflandırmaları oluşturmak ve denetlemek amacıyla, Türkçede ilk defa uygulanan Türkçede Ulaç Ekleriyle Belirginleştirilen Bağdaşıklık İlişkilerini Belirleme Anketi geliştirilmiştir. Bu anket dört ayrı üniversitede Türk Dili ve Edebiyatı ve Dilbilim Anabilim Dalı öğretim elemanlarına, Mersin'de altı ayrı lisede Türk Dili ve Edebiyatı dalı öğretmenlerine ve Ankara Üniversitesi Dilbilim Bölümü, 2., 3. ve 4. sınıf öğrencilerine uygulanmıştır. Sözü edilen üç ayrı grup uzmandan alınan cevaplarla uzmanlar uyumluluğu denetlenmiştir. Anket sonuçları, çalışmada önerilen sınıflandırmaların temelini oluşturmaktadır.

Verinin incelenmesi sürecinde ve Türkçe ulaç ekleri için sınıflandırma önerisinin yapılmasında, Mann ve Thompson (1987) tarafından önerilen Sözbilimsel Yapı Çözümlemesi (Rhetorical Structure Theory) kullanılmıştır. SYÇ, bir metinde bağımsız tümceler arasında bulunan bağdaşıklık ilişkilerini betimleyen bir kuramdır.

Bu tez çalışmasında, birbirlerine bağımlı olan tümceciklerden karmaşık tümceler kuran Türkçe ulaç eklerinin de sözbilimsel yapılar kurduğu ve SYÇ çerçevesinde kavramsal sınıflandırmalar içine yerleştirilebilecekleri öne sürülmektedir. Bu ekler için, SYÇ’de sunulan sınıflandırmaların ölçütleri doğrultusunda sınıflar ayırt edilmiştir. Ulaç ekleriyle belirginleştirilen zamansal çevreleme yapılarında, alt sınıfların belirlenebilmesi için eylem anlambilimi dikkate alınmış ve bu eklerle belirginleşen zamansal ilişkileri, karmaşık tümcelerde bulunan eylemlerin kılımış özelliklerinin ve dilbilgisel görünüşün belirlediğine değinilmiştir.

Çalışmada, ulaç eklerinin belirginleştirdikleri bağdaşıklık ilişkilerine göre 10 temel sınıf içerisinde gösterilmesi önerilmiştir. Bunlar, konu temelli ilişkileri aktaran zamansal çevreleme, neden demeti, koşul, amaç, zıtlık, dizi, tarz ve derecelendirme ve sunum temelli ilişkileri aktaran beklentiyi olumsuzlama ve karşı tez yapılarını içeren sınıflardır. 8 numaralı tabloda, Mann ve Thompson’un ayrımını yaptığı sözbilimsel yapılar ve bunların hangilerinde Türkçe ulaç eklerinin kullanılabildiği örnekleriyle gösterilmektedir.

Konu Temelli İlişkiler	İlişkiyi Belirginleştiren Türkçe Ulaç Ekleri
<p>Zamansal Çevreleme (E, Ç için bir zamansal çerçeve sunar.)</p>	<ul style="list-style-type: none"> • <i>-IncA</i> Ali gelince sinemaya gideceğiz. • <i>-DIĞINdA</i> Ali geldiğinde sinemaya gideceğiz. • <i>-DIĞI zaman</i> Ali geldiği zaman sinemaya gideceğiz. • <i>-DiktAn sonra</i> Yemek yedikten sonra futbol oynadık.

	<ul style="list-style-type: none"> • <i>-AcAĞI zaman</i> Musluğu açacağı zaman bana haber verecek. • <i>-mAdAn (önce)</i> Sınava girmeden önce babaannelere gideceğiz. • <i>-AcAĞI sırada</i> Dışarı çıkacağı sırada telefon çaldı. • <i>-mASIYA birlikte</i> Yeni müdürün atanmasıyla birlikte birçok kişi işten çıkarıldı. • <i>-DIĞI müddetçe/sürece</i> Yoğun bakımda kaldığı müddetçe/sürece Ali'ye ağır antibiyotikler verdiler. • <i>-ken</i> Nuray abla çamaşırları ütülerken şarkı söylüyordu. • <i>-DikÇA</i> Dolar yükseldikçe elektronik eşya fiyatları da artıyor. • <i>-AsIyA/-AnA/-IncAyA dek/kadar</i> Kek pişesiye/pişene/pişinceye kadar eve gelirim. • <i>-(I)r... -mAz</i> Gazetede ki röportajı bitir bitmez ofisine gidecekti. • <i>-DIĞI gibi</i> Paraları topladığım gibi bana getir. • <i>-DIĞI sırada</i> Galatasaraylı futbolcular uçaktan indiği sırada taraftarları onları alkışlıyordu. • <i>-DI mI</i> Vali'nin arabası yolda göründü mü davul çalmaya başlayacaksınız. • <i>-AlI</i> Kek pişeli bir saat oldu.
--	---

	<ul style="list-style-type: none"> • <i>-All beri</i> Ayşe kek pişeli beri fırının başında bekliyor. • <i>-DIĞINdan beri</i> Ayşe kek piştiğinden beri fırının başında bekliyor. • <i>-DI...-All</i> Ayşe kek pişti pişeli fırının başında bekliyor.
Çözüm (E bir sorun, Ç ise bu soruna yönelik bir çözümü sunar.)	—
Ayrıntılandırma (E, Ç ile ilgili bilgi ve detaylar sunar.)	—
Neden Demeti (E, Ç'nin gerçekleştirilmesinin nedenlerini ve sonuçlarını sunar.)	<ul style="list-style-type: none"> • <i>-DIĞI için</i> Kaan hastalandığı için okula gelemedi. • <i>-AcAĞI için</i> Oylar sayılacağı için vatandaşlar dışarıya çıkarıldı. • <i>-DIĞINdan dolayı/ötürü</i> Kaan hastalandığından dolayı/ötürü okula gelemedi. • <i>-AcAĞINdan dolayı/ötürü</i> Belgeler bu akşam teslim edileceğinden dolayı/ötürü memurlar çok çalışıyor. • <i>-mASINdan dolayı/ötürü</i> 20 kişi, arkadaşlarının tutuklanmasından dolayı/ötürü Taksim Meydanı'nda izinsiz gösteri yaptılar. • <i>-mASI dolayısıyla/sebebiyle</i> Kitabın yazarı ölüm tehditleri alması dolayısıyla/sebebiyle ikametgâhını değiştirdi. • <i>-DIĞINA göre</i> Başkan kararını açıklamadığına göre fikrini değiştirdi.

	<ul style="list-style-type: none"> • <i>-InCA</i> Aldığı cep telefonu arızalı çıkınca hemen mağazaya koştu.
<p>Amaç (E, Ç'nin gerçekleştirilmesi için bir amaç sunar.)</p>	<ul style="list-style-type: none"> • <i>-mAk için</i> Aldığı çiçekleri ekmek için bir çukur kazdı. • <i>-mAk üzere</i> Bu belgeler değerlendirilerek üzere arşive kaldırıldı. • <i>-mASI için</i> Rabia'nın rahat uyuması için ışığı söndürdüm.
<p>Koşul (E, Ç'nin gerçekleşmesi için bir koşul sunar.)</p>	<ul style="list-style-type: none"> • <i>-DIĞI takdirde</i> Gerekli işlemler T.C. kimlik numarası belirtildiği takdirde yapılacaktır. • <i>-mAk/-mASI koşuluyla/şartıyla</i> Ekolojik sisteme zarar vermemek koşuluyla/şartıyla genler üzerinde bilimsel araştırmalar yapılabilir. • <i>-InCA</i> Belirtilen harcı yatırınca evraklarını alacaksın. • <i>-DIĞINdA</i> Belirtilen harcı yatırdığında evraklarını alacaksın. • <i>-DIĞI zaman</i> Belirtilen harcı yatırdığın zaman evraklarını alacaksın. • <i>-DIktAn sonra</i> Çalışma kurallarına uyduktan sonra Ahmet'i işten çıkarmayacağız. • <i>-DIkÇA</i> Atatürk'ün kültür anlayışı kavranmadıkça devrimlerinin anlaşılması mümkün değildir.
<p>Koşul-Olumsuz Sonuç (Ç, E'nin gerçekleşmesi üzerinde etkili olan bilgileri sunar.)</p>	—

<p>Yorumlama</p> <p>(E, Ç ile ilgili yorumlar sunar.)</p>	<p>–</p>
<p>Değerlendirme</p> <p>(E, Ç ile ilgili değerlendirmeler sunar. Üretici olumlu tutumunu Ç'ye yansıtır.)</p>	<p>–</p>
<p>Yeniden Belirtme</p> <p>(E, Ç'de aktarılanları yeniden belirten bilgiler sunar.)</p>	<p>–</p>
<p>Özetleme</p> <p>(E, Ç ile aktarılanları özetleyen bilgiler sunar.)</p>	<p>–</p>
<p>Dizi</p> <p>(Çoklu Ç'ler sıralılık bağlantısıyla sunulur.)</p>	<ul style="list-style-type: none"> • <i>-(I)p</i> <p>Çantamı yere atıp kanepeye uzandım.</p>
<p>Zıtlık</p> <p>(Çoklu Ç'ler benzer ve farklı yönleriyle karşılaştırılarak sunulur.)</p>	<ul style="list-style-type: none"> • <i>-ken</i> <p>Kardeşlerim bolluk içinde yaşarken ben hep sefalet çektim.</p>
<p>Tarz</p> <p>(E, Ç'nin gerçekleştirilme biçimi ile ilgili bilgiler sunar.)</p>	<ul style="list-style-type: none"> • <i>-ArAk</i> <p>Okula yürüyerek gittik.</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>-A...-A</i> <p>Okula yürüye yürüye gittik.</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>-mAdAn</i> <p>Bu arabayı bana sormadan aldı.</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>-mAksIzIn</i> <p>Ardıma bakmaksızın koştum.</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>-(I)p:</i> <p>Bütün sıkıntılarımı içime atıp anneme belli etmedim.</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>-(I)r/-(I)yor gibi</i> <p>Oğlum hayali arkadaşını öper/öpüyor gibi bir hareket yaptı.</p>

<p>Derecelendirme</p> <p>(E, Ç'nin gerçekleştirilmesi sürecinde bir derece olarak sunulur.)</p>	<ul style="list-style-type: none"> • <i>-DIĞInca</i> Küçük çocuk sesinin çıktığınca bağırdı. • <i>-cAsInA</i> Adamı öldürürcesine dövdüler. • <i>-AsIyA</i> Onu ölesiyeye sevmiştim. • <i>-mIş kadar</i> 10 km. yol koşmuş kadar yorulmuşum.
<p>Sunum Temelli İlişkiler</p>	<p>İlişkiyi Belirginleştiren Türkçe Ulaş Ekleri</p>
<p>Artalan</p> <p>(E, Ç ile ilgili bir artalan bilgisi sunar.)</p>	<p>–</p>
<p>Yeterlik</p> <p>(E, Ç'nin gerçekleştirilebilmesi için bilgi sunar.)</p>	<p>–</p>
<p>Güdüleme</p> <p>(E, Ç'nin gerçekleştirilmesi için dinleyiciyi güdüleyecek olan bilgiyi sunar.)</p>	<p>–</p>
<p>Beklenti Olumsuzlama</p> <p>(E ve Ç karşılaştırılır. E ve Ç önermeleri birbiriyle tutarsız bilgiler sunar.)</p>	<ul style="list-style-type: none"> • <i>-DIĞI halde</i> Çok fazla satış olduğu halde istenilen kâr elde edilmedi. • <i>-mASINA rağmen</i> Bluzumu iki defa yıkamama rağmen lekeler gitmemiş.
<p>Karşı Tez</p> <p>(E ve Ç karşılaştırılır. E ya da Ç üreticinin olumlu tutumunu sunar.)</p>	<ul style="list-style-type: none"> • <i>-AcAĞINA</i> Karından özür dileyeceğine bir de kadına bağıırıyorsun. • <i>-AcAĞI yerde</i> Müzik dinleyeceğin yerde sana verilen testleri çözyeydin sınavı geçerdin.

	<ul style="list-style-type: none"> • <i>-mAk yerine</i> Çocuğu uzman bir ortopediste göstermek yerine kırık çıkıkçıya götürdüler. • <i>-mAktAnsA</i> Bu akşam dondurma yemektense bir dilim soğuk karpuz yemeyi tercih ederim. • <i>-AsIyA/-AnA/-IncAyA kadar</i> Halıları elimizle yıkayasıya/yıkayana/yıkayıncaya kadar kuru temizlemeye verelim.
TanıT (E, Ç'yi tanıTlayan bilgiler sunar.)	—
Gerekçelendirme (E, Ç'de aktarılanları gerekçelendiren bilgiler sunar.)	—

Tablo (8). Türkçe ulaç ekleriyle belirginleştirilen sözbilimsel yapılar

Yukarıda gösterilen kavramsal sınıflar içerisinde, zamansal çevreleme yapılarını belirginleştiren ulaç eklerinin, zamansal öncelik ve sonralık, paralellik, içerme, karşılama, başlatma ve bitirme ilişkilerini barındıran karmaşık tümcelerde kullanılabildiğine daha önce de değinilmişti. Bu sınıfta yer alan ulaç eklerinin kimileri, karmaşık tümce eylemlerinin kılınış özelliklerine duyarlı davranmakta ve yalnızca belirli bağlamlarda kullanılabilmektedir. Kimi ulaç ekleri ise birden çok zamansal ilişkiyi belirginleştirebilmektedir. Tablo 9'da zamansal ilişkileri belirginleştiren ulaç eklerinin, belirtilen ölçütlere göre alt sınıflandırmaları verilmektedir.

Zamansal İlişkiler	İlişkiyi Belirginleştiren Türkçe Ulaç Ekleri
Öncelik (E, Ç'den önce gerçekleşir.)	<ul style="list-style-type: none"> • <i>-IncA: E ve Ç'de [+hedefte-bitişli] eylemler bulunduğu kullanılabılır.</i> Sınavlar bitince tatile gideceğiz.

	<p><i>Ç'de koşaçlar bulunduğu kullanılmaz.</i></p> <p>*Cemil parkta koşunca açtı.</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>-DIĞINDA: E ve Ç'de [+hedefte-bitişli] eylemlerle kullanılır.</i> <p>Sınavlar bittiğinde tatile gideceğiz.</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>-DIĞI zaman: E ve Ç'de [+hedefte-bitişli] eylemlerle kullanılır.</i> <p>Sınavlar bittiği zaman tatile gideceğiz.</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>-DiktAn sonra</i> <p>Biraz yürüdükten sonra akşam vapuruna bindik.</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>-mASIYLA birlikte</i> <p>Vasiyetin açıklanmasıyla birlikte resmi işlemler de başladı.</p>
<p>Sonralık</p> <p>(E, Ç'den sonra gerçekleşir.)</p>	<ul style="list-style-type: none"> • <i>-AcAĞI zaman</i> <p>İçeri gireceğimiz sırada ışıkları söndürün.</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>-mAdAn (önce): İlgeçle birlikte ya da ilgeçsiz kullanılabilir.</i> <p>Suyu katmadan önce pirinci güzelce kavuralım.</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>-AcAĞI sırada</i> <p>Televizyonu açacağı sırada elektrikler kesildi.</p>
<p>Paralellik</p> <p>(E ile Ç aynı anda başlayıp biterek paralel olarak gerçekleşir.)</p>	<ul style="list-style-type: none"> • <i>-ken: E ve Ç'de [±sürelili] eylemler bulunduğu kullanılabilir.</i> <p>Nuray abla çamaşırları ütülerken şarkı söylüyordu.</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>-DikÇA: E ve Ç'de [±sürelili] eylemler bulunduğu kullanılabilir.</i> <p>Dolar yükseldikçe elektronik eşya fiyatları da artıyor.</p>
<p>İçerme</p> <p>(E ile Ç'nin gerçekleşme zamanları belli bir zaman noktasında çakışır. E, Ç'yi ya da Ç, E'yi içerebilir.)</p>	<ul style="list-style-type: none"> • <i>-DIĞINDA: E ve Ç'de zaman aralığı açabilir. E ve Ç'de [+sürelili] ve [-hedefte-bitişli] eylemler bulunduğu kullanılabilir.</i> <p>Ahmet kaybolan evrakları aradığında bütün klasörleri kurcaladı.</p> <p><i>Ç'de [+sürelilik] aktaran -yor ve -Ar ekleri bulunduğu kullanılabilir.</i></p> <p>Çarşıya çıktığımda oğluma oyuncak alıyorum/alırım.</p>

	<p><i>Ç'de koşaçlar bulunduğunda kullanılabilir.</i></p> <p>Handan arabasına bindiğinde çok üzgündü.</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>-DIĞI zaman: E ve Ç'de zaman aralığı açabilir. E ve Ç'de [+süreli] ve [-hedefte-bitişli] eylemler bulunduğunda kullanılabilir.</i> <p>Ahmet kaybolan evrakları aradığı zaman bütün klasörleri kurcaladı.</p> <p><i>Ç'de [+sürerlik] aktaran -yor ve -Ar ekleri bulunduğunda kullanılabilir.</i></p> <p>Çarşıya çıktığım zaman oğluma oyuncak alıyorum/alırım.</p> <p><i>Ç'de koşaçlar bulunduğunda kullanılabilir.</i></p> <p>Handan arabasına bindiği zaman çok üzgündü.</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>-ken: E'de [+süreli] ve [-hedefte-bitişli], Ç'de [-süreli] ve [+hedefte-bitişli] eylemler bulunduğunda kullanılabilir.</i> <p>Yerleri süpürürken bir altın yüzük buldu.</p> <p><i>E'de tanıtısal kiplik bulunduğunda kullanılabilir.</i></p> <p>Ankara'ya gelmişken birkaç kütüphaneye uğradım.</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>-AsIyA/-AnA/-IncAyA kadar: E'de [±hedefte-bitişli], Ç'de [-hedefte-bitişli] eylemler bulunduğunda kullanılabilirler.</i> <p>Kek pişesiye/pişene/pişinceye kadar eve gelirim.</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>-DIĞI sırada: Ç'de -yor sürerlik görünüşü ve Ç'de [+hedefte-bitişli] eylemler bulunduğunda kullanılabilir.</i> <p>Galatasaraylı futbolcular uçaktan indiği sırada tarafatarları onları alkışlıyordu.</p>
<p>Karşılama</p> <p>(Ç, E'den hemen sonra gerçekleşir.)</p>	<ul style="list-style-type: none"> • <i>-(I)r...-mAz: E'de [+hedefte-bitişli] eylemler bulunduğunda kullanılabilir.</i> <p>Gazetede röportajı bitir bitmez ofisine gidecekti.</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>-DIĞI gibi: E'de [+hedefte-bitişli] eylemler bulunduğunda kullanılabilir.</i> <p>Paraları topladığın gibi bana getir.</p>

	<ul style="list-style-type: none"> • <i>-DIĞI sırada: E'de [+hedefte-bitişli], Ç'de [+hedefte-bitişli] eylemler bulunduğu kullanılabilir.</i> Milletvekili uçaktan indiği sırada keskin nişancı ateş etti. • <i>-DI mI: E'de başlamalı durum eylemleri ve [+hedefte-bitişli] eylemler bulunduğu kullanılabilir.</i> Vali'nin arabası yolda göründü mü davul çalacaksınız.
<p>Başlatma (E, Ç'yi başlatır.)</p>	<ul style="list-style-type: none"> • <i>-AII: E'de [+hedefte-bitişli] eylemler, Ç'de zaman ölçümü yapan ifadeler bulunduğu kullanılabilir.</i> Kek pişeli bir saat oldu. <i>Ç'de [+süreli], [+devingen], [-hedefte-bitişli] eylemler bulunduğu kullanılabilir.</i> *Sınavı kazanalı çok çalışıyorum. <i>Ç'de koşaçlar bulunduğu kullanılabilir.</i> *Hakan Ankara'ya geleli hasta. <i>E'nin olumsuzlanması mümkün olmaktadır.</i> Seni görmeyeli boyun uzamış. • <i>-AII beri: E'de [+hedefte-bitişli] eylemlerin, Ç'de [+süreli], [+devingen], [-hedefte-bitişli] eylemler bulunduğu kullanılabilir.</i> Ayşe kek pişeli beri fırının başında bekliyor. <i>Ç'de koşaçlar bulunduğu kullanılabilir.</i> Hakan Ankara'ya geleli beri hasta. <i>E'nin olumsuzlanması mümkün değildir.</i> *Seni görmeyeli beri boyun uzamış. • <i>-DIĞINDAn beri: E'de [+hedefte-bitişli] eylemler, Ç'de [+süreli], [+devingen], [-hedefte-bitişli] eylemlerle bulunduğu kullanılabilir.</i> Ayşe kek piştiğinden beri fırının başında bekliyor. <i>Ç'de koşaçlar bulunduğu kullanılabilir.</i> Hakan Ankara'ya geldiğinden beri hasta.

	<p><i>E'nin olumsuzlanması mümkün değildir.</i></p> <p>*Seni görmediğimden beri boyun uzamış.</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>-DI...-All: E'de [+hedefte-bitişli] eylemler, Ç'de [+süreli], [+devingen], [-hedefte-bitişli] eylemler bulunduğu kullanılabılır.</i> <p>Ayşe kek pişti pişeli fırının başında bekliyor.</p> <p><i>Ç'de koşaçlar bulunduğu kullanılabılır.</i></p> <p>Hakan Ankara'ya geldi geleli hasta.</p> <p><i>E'nin olumsuzlanması mümkün değildir.</i></p> <p>*Seni görmedim görmeyeli boyun uzamış.</p>
<p>Bitirme (E, Ç'yi bitirir.)</p>	<ul style="list-style-type: none"> • <i>-AsIyA/-AnA/-IncAyA kadar: E'de [+hedefte-bitişli], Ç'de [-hedefte-bitişli] eylemler bulunduğu kullanılabılır.</i> <p>Güneş batasıya/batana/batıncaya kadar manzarayı izledik.</p> <p><i>E'de [-hedefte-bitişli] olarak yalnızca duyuşsal duyu eylemleri ile birlikte kullanılabılır.</i></p> <p>Onu sevesiye/sevene/sevinceye kadar on beş yıl geçti.</p>

Tablo (9). Zamansal ilişkileri belirginleştiren ulaç eklerinin alt kavramsal sınıflandırması

Neden demeti içerisinde, isteme bağı olan ve olmayan neden ve isteme bağı sonuç ilişkileri belirginleştiren ulaç ekleri ayırt edilmiştir. Tablo 10'da neden demetini oluşturan alt sözbilimsel yapıların sınıflandırmaları yer almaktadır.

Nedensel İlişkiler	İlişkiyi Belirginleştiren Türkçe Ulaç Ekleri
<p>İsteme Bağı Neden (Ç'de istemli gerçekleştirilen bir olay, E'de Ç'nin gerçekleştirilme nedeni sunulur.)</p>	<ul style="list-style-type: none"> • <i>-DIĞI için</i> Kaan hastalandığı için okula gelemedi. • <i>-AcAĞI için</i> Oylar sayılacağı için vatandaşlar dışarıya çıkarıldı. • <i>-DIĞINDAN dolayı/ötürü</i> Kaan hastalandığından dolayı okula gelemedi.

	<ul style="list-style-type: none"> • <i>-AcAĞINdan dolayı/ötürü</i> Belgeler bu akşam teslim edileceğinden dolayı/ötürü memurlar çok çalışıyor. • <i>-mASINdan dolayı/ötürü</i> 20 kişi, arkadaşlarının tutuklanmasından dolayı/ötürü Taksim Meydanı'nda izinsiz gösteri yaptılar. • <i>-mASI dolayısıyla/sebebiyle</i> Kitabın yazarı ölüm tehditleri alması dolayısıyla/sebebiyle ikametgâhını değiştirdi. • <i>-Inca</i> Aldığı cep telefonu arızalı çıkınca hemen mağazaya koştu.
<p>İstem-Dışı Neden (Ç'de istem dışı gerçekleşen bir olay, E'de Ç'nin gerçekleştirilme nedeni sunulur.)</p>	<ul style="list-style-type: none"> • <i>-DIĞI için</i> Dünya güneş etrafında dönerken belli bir açıyla eğildiği için mevsimler oluşur. • <i>-DIĞINdan dolayı/ötürü</i> Dünya güneş etrafında dönerken belli bir açıyla eğildiğinden dolayı/ötürü mevsimler oluşur. • <i>-mASI dolayısıyla/sebebiyle</i> Uludağ'da çığ düşmesi dolayısıyla/sebebiyle kayakçılar mahsur kaldılar. • <i>-Inca</i> Asansörün halatı kopunca üç kişi hayatını kaybetti.
<p>İsteme Bağlı Sonuç (Ç'de istemli gerçekleştirilen bir olay, E'de Ç'nin sonucu sunulur.)</p>	<ul style="list-style-type: none"> • <i>-DIĞINA göre</i> Başkan kararını açıklamadığına göre fikrini değiştirdi.

Tablo (10). Nedensel ilişkileri belirginleştiren ulaç eklerinin alt kavramsal sınıflandırması

6. ÖNERİLER

Bu doktora tez çalışması, tümcecik önermeleri arasında da çeşitli bağdaşıklık ilişkilerinin kurulabileceğini ve bu ilişkilerin Türkçe ulaçlarla belirginleştirilebileceğini gösterirken, ulaç ekleri için kuramsal temele dayanan bütüncül bir sınıflandırma önerisi sunmaktadır. Çalışmada ulaç eklerinin yapısal özelliklerinin ve tipolojik görünümünün betimlenmesi gibi konular, çalışma kapsamına girmediği için ele alınmamıştır. Ancak ulaç eklerinin çeşitli özellikleri betimlenirse, bu eklerin yapıları ve işlevleri üzerine daha kapsamlı bilgiler edinilebilir. Bu bölümde, sözü edilen ekler üzerine yapılabilecek ileri araştırmalar için önerilerde bulunmaktadır.

Çalışmada yapılan sınıflandırma önerileri, Türkçe dilbilgisi kitaplarında bulunan ulaç eki tanımlamalarının yeniden ele alınması gerektiğini göstermektedir. Bu çalışmada, ulaç ekleri için, ‘yan tümceye eklenerek tümcecikleri birbirine bağlayan ve karmaşık tümceler kuran, kurduğu karmaşık tümcede bulunan önermelerin arasında var olan ilişkileri belirginleştiren eklerdir’ tanımı önerilmektedir. Ayrıca, bu çalışmada betimlenen her grup ulaç eki için ayrı bir tanımlama yapılması gerektiği düşünülmektedir. Örneğin, zamansal ilişkileri belirginleştiren ulaç ekleri için, ‘iki tümceciğin birleşmesi ile oluşan karmaşık tümcede, tümcecik önermeleri arasında bulunan zamansal ilişkiyi belirginleştiren eklerdir’ gibi bir tanım yapılabilir. Geleneksel dilbilgisi kitaplarında yapılan sınıflandırmalar, bu çalışmanın sonuçlarını da içerecek biçimde güncellenebilir.

Bu çalışmanın sonuçlarının ve yapılan sınıflandırma önerilerinin Türkçe dilbilgisi ve ders kitaplarına ne şekillerde yansıtılabileceği üzerine çalışmalar yapılabilir ve sınıflandırma önerisinin sözü edilen kaynaklara uygulanabilirliği denetlenebilir.

Türkçe ulaç ekleriyle belirginleştirilen bağdaşıklık ilişkilerini belirleme anketinin irdelendiği bölümde, kimi anket maddelerinde uzman grupları arasında uyumsuzluk bulunduğu belirtilmiştir. Akademisyen uzman grubunun işaretlediği değişkenler çoğunlukla işaretlenmesi beklenen değişkenlerle uyumlu görülmüştür. Öte yandan, öğretmen ve öğrenci grupları daha çok heterojen yanıtlar vermişlerdir. Bu görünümün, akademisyen uzman grubunun Türkçe dilbilgisi üzerinde daha ayrıntılı ve güncel bilgi donanımına sahip olmasından kaynaklandığı düşünülmektedir. Bu anket çalışmasından alınan cevaplar temel alınarak örneklerin ayrıntılandırıldığı geliştirilmiş anket çalışmaları yürütülebilir. Bu anket çalışmalarında yalnızca akademisyen düzeyindeki uzmanların görüşü alınarak daha da net sonuçlara ulaşılabilir. Böylece, Türkçe ulaç ekleriyle belirginleştirilen bağdaşıklık ilişkilerini belirleme anketinin sonuçlarında kimi maddelerde görülen uzmanlar arası çelişkiler de giderilmiş olacaktır.

Türkçe ulaç eklerinin hem yapısal hem de anlamsal özellikleri üzerine tipoloji çalışmaları yürütülebilir. Bu ekler başka dillerde var olan benzer dilbilgisel yapılarla karşılaştırılarak betimlenebilir.

Bağdaşıklık ilişkilerini belirginleştirmeleri bakımından, ulaç ekleri ve bağlaçların karşılaştırıldığı betimsel çalışmalar yürütülebilir. Böylece, ulaç ekleri dışında hangi dilbilgisel yapıların bağdaşıklık ilişkilerini belirginleştirdiği üzerine

bilgiler edinilebilir. Bağlaçlar ve ulaç ekleri arasında var olan benzerlik ve farklılıklar da betimlenmiş olabilir.

Yapısında *-mA* adlaştırma eki bulunan kimi ulaç eklerinin kullanıldığı karmaşık tümcelerde, tümcecik öznelerinin eşdizlilik özelliklerinden kaynaklanan anlam bulanıklıkları bulunmaktadır. Bölüm 3.1.3.'te (137) numaralı örnekte bu türden bir karmaşık tümce bulunmaktadır. 'İhlamur, çok kuru olmaması *koşuluyla* her türlü toprakta yetişir' tümcesinde, yantümcede bulunan boş kategorinin (ADIL'ın) yantümce öznesiyle ya da temel tümce öznesiyle eşdizli olması bakımından belirgin olmadığı görülmektedir. Bu durum, karmaşık tümcede anlam bulanıklığı oluşmasına neden olmaktadır. Sözü edilen adlaştırma eklerini yapısında bulunduran ulaç ekleri üzerine yapısal çözümler yapılarak bu ulaç eklerinin biçimsözdizimsel özellikleri betimlenebilir.

KAYNAKÇA

- Adalı, O. 2004. *Türkiye Türkçesinde Biçimbirimler*. İstanbul: Papatya
- Aksan, Y. 2001. Türkçede Zaman Anlatımı ve Kimi İkileme Yapıları. İçinde, Demircan, Ö. ve Erözden, A. (Haz.). *XV. Dilbilim Kurultayı: Bildiriler* (s. 115-122). İstanbul: Yıldız Teknik Üniversitesi
- Aksan, Y. 2003a. Türkçede Durum Değişikliği Eylemlerinin Kılınış Özellikleri. İçinde, *Dilbilim Araştırmaları 2003* (s. 1-14). İstanbul: Boğaziçi Üniversitesi
- Aksan, Y. 2003b. Kılınış Ulamına Yaklaşımlar ve Türkçede Kılınış. İçinde, Eziler Kıran, A. ve diğerleri (Haz.). *Günümüz Dilbilim Çalışmaları* (s. 68-81). İstanbul: Multilingual
- Aksan, Y. ve Aksan, M. 2000. Üzere İlgecinin Sözdizimsel ve Anlambilimsel Görünümleri. İçinde, Ekmekçi, F. Ö. ve diğerleri (Haz.). *XIV. Dilbilim Kurultayı, 27-28 Nisan 2000: Bildiriler* (s. 85-93). Adana: Çukurova Üniversitesi Yayınevi.
- Aksan, Y. ve Aksan, M. 2003. Postpositions in Turkish: Adverbial Use and Aspectual Properties. İçinde, Özsoy, A. S. ve diğerleri (Haz.). *Studies in Turkish Linguistics: Proceedings of the Tenth International Conference in Turkish Linguistics, August 16-18, 2000* (s. 175-184). İstanbul: Boğaziçi University Press.

- Aksan, Y. ve Aksan, M. 2005. Bileşik Eylemler, Seri Eylemler ve Görünüş. İçinde, Sarı, M. ve Nas, H. (Haz.). *XIX. Ulusal Dilbilim Kurultayı Bildirileri* (s. 398-413). Şanlıurfa: Harran Üniversitesi
- Aksan, Y. ve Aksan, M. 2007. Adtabanlı Eylemler ve Kılımlı Özellikleri. İçinde, *Dil Dergisi*, 132 (s. 7-27). Ankara: Ankara Üniversitesi
- Aksan, Y. ve diğerleri. 2009. Olay Anlambilimi Açısından Türkçe Durum Eylemleri Üzerine Kimi Gözlemler. İçinde, *23. Ulusal Dilbilim Kurultayı, 14-15 Mayıs 2009* (s. 1-14). Doğu Akdeniz Üniversitesi
- Allen, J. F. 1983. Maintaining Knowledge about Temporal Intervals. İçinde, *Communications of the ACM*, 26: 11 (s. 832-843)
- Altunay, D. 2008. Neden-Etki İlişkisi Bağlaçları ve Metinde Bağdaşıklık. İçinde, Aksan, Y. ve Aksan, M. *XXI. Ulusal Dilbilim Kurultayı Bildirileri* (s. 172-179). Mersin: Mersin Üniversitesi
- Arslan-Kechriotis, Z. C. 2006. The Pragmatic/Semantic and Syntactic Properties of (y)All clauses in Turkish. İçinde, Yağcıoğlu, S. ve diğerleri (Haz.). *Advances in Turkish Linguistics* (s. 65-78). İzmir: Dokuz Eylül Yayınları
- Asher, N. ve Vieu, L. 2005. Subordinating and Coordinating Discourse Relations. İçinde, *Lingua*, 115 (s. 591-610)
- Atabay, N. ve diğerleri. 2003. *Sözcük Türleri*. İstanbul: Papatya Yayıncılık.
- Aydemir, Y. 2006. *Sözlüksel Görünüş ve Türkçe Eylemlerin Anlambilimsel Sınıflandırılması: Sözlükçe-Sözdizim Etkileşimi*. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Ankara: Ankara Üniversitesi

- Aydın, İ. 2004. Türkçede Yan Tümce Türleri ve İşlevleri. İçinde, *Dil Dergisi*, 126 (s. 29-55)Ankara: Ankara Üniversitesi
- Aydın, Ö. 2005a. Türkçe Zarf Tümceciklerinde Özne Konumu. İçinde, *Dil Dergisi*, 124 (s. 7-17). Ankara: Ankara Üniversitesi
- Aydın, Ö. 2005b . Eklenti Tümceciklerinde Öznenin Durumu. İçinde, Sarı, M. ve Nas, H. (Haz.). *XIX. Ulusal Dilbilim Kurultayı Bildirileri* (s. 344-360). Şanlıurfa: Elif
- Banguoğlu, T. 2000. *Türkçenin Grameri*. Ankara: TDK
- Barzilay, R. 2004. Rhetorical Structure Theory. Erişim Tarihi 27 Aralık 2009, www adresi: <http://people.csail.mit.edu/regina/6881/lec15/lec15.pdf>
- Bateman, J. A. ve Rondhuis, K. J. 1997. ‘Coherence Relations’: Towards A General Specification. Erişim Tarihi 23 Kasım 2008, www adresi: http://www.fb10.uni_bremen.de/anglistik7langpro/webSPACE/jb/repository/pdf/bateman-rondhuis97.pdf
- Brendemoen, B. ve Csató, É. Á. 1987. A Syntactic Analysis of Turkish Gerundial Clauses with Subject Control. İçinde, Boeschoten, H. E. ve Verhoeven, L. (Haz.). *Studies on Modern Turkish: Proceedings of The Third Conference on Turkish Linguistics* (s. 121-135). Tilburg: Tilburg University Press
- Bybee, J. 2002. Main Clauses Are Innovative, Subordinate Clauses Are Conservative. İçinde, Bybee, J. ve Noonan, M. (Haz.). *Complex Sentences in Grammar and Discourse* (s. 1-18). Amsterdam: John Benjamins

Comrie, B. 1976. *Aspect*. Cambridge: Cambridge University Press

Crevels, M. 2000. Concessives on Different Semantic Levels: A Typological Perspective. İçinde, Couper-Kuhlen, E. ve Kortmann, B. (Haz.). *Cause, Condition, Concession, Contrast: Cognitive and Discourse Perspectives*, (s. 313-340). Berlin: Mouton de Gruyter.

Csató, É. Á. ve Johanson, L. 1992. On Gerundial Syntax in Turkic. İçinde, *Acta Orientalia Academiae Scientiarum Hung. Tomus XLVI 2-3* (s. 133-141)

Çetintaş Yıldırım, F. 2004. *The Syntactic and Semantic Analysis of Turkish Temporal Converbs*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Mersin: Mersin Üniversitesi

Çetintaş Yıldırım, F. 2005a. Türkçede Zaman Anlatan Ulaların Görünüş Özellikleri. *Mersin Üniversitesi Dil ve Edebiyat Dergisi*, 2:1 (s. 51-62)

Çetintaş Yıldırım, F. 2005b. Türkçede Zaman Anlatan Ulaç Yan Tümceleri Arasındaki Anlam Örtüşmeleri. İçinde, Ergenç, İ ve diğeri (Haz.). *Dilbilim İncelemeleri* (s. 340-350). Ankara: Doğan yayıncılık

Çetintaş Yıldırım, F. 2006. Turkish Adverbial Complementizer -ken and Its Interaction with Tense, Aspect, Modality Markers. İçinde, Yağcıoğlu, S. ve diğeri (Haz.). *Advances in Turkish Linguistics* (s. 79-92). İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi

Dancygier, B. ve Sweetser, E. 2000. Constructions with If, Since, and Because: Causality, Epistemic Stance, and Clause Order. İçinde, Couper-Kuhlen, E. ve Kortmann, B. (Haz.). *Cause, Condition, Concession, Contrast* (s. 111-142). Berlin: Mouton de Gruyter

- Dancygier, B. ve Sweetser, E. 2005. *Mental Spaces in Grammar: Conditional Constructions*. Cambridge: Cambridge University Press
- Declerck, R. 1997. *When-Clauses and Temporal Structure*. London: Routledge
- Degand, L. 1998. On Classifying Connectives and Coherence Relations. Erişim Tarihi 27 Mayıs 2009, www adresi: www ldc.upenn.edu/acl/W/W98/W98-0305.pdf
- Degand, L. ve Pander Maat, H. 2003. A Contrastive Study of Dutch and French Causal Connectives on the Speaker Involvement Scale. İçinde, Verhagen, A. ve Van de Weijer, J. (Haz.). *Usage-based Approaches to Dutch* (s. 175-200). Utrecht: LOT
- Deny, J. 1941. *Türk Dili Grameri: Osmanlı Lehçesi*. İstanbul: Maarif Vekaleti
- Diessel, H. 2001. The Ordering Distribution of Main and Adverbial Clauses: A Typological Study. İçinde, *Language*, 77: 3 (s. 433-455)
- Dowty, D. R. 1979. *Word Meaning and Montague Grammar*. Kluwer: Dordrecht
- Erguvanlı Taylan, E. 1984. *The Function of Word Order in Turkish Grammar*. Berkeley: University of California Press
- Erguvanlı Taylan, E. 1986. Some Aspects of Negation in Turkish. İçinde, Aksu Koç, A. ve Erguvanlı Taylan, E. (Haz.). *Türk Dilbilimi Konferansı Bildirileri* (s. 159-177). İstanbul: Boğaziçi Üniversitesi
- Erguvanlı Taylan, E. 1988. The Expression of Temporal Reference in Embedded Sentences in Turkish. İçinde, *Studies on Turkish Linguistics* (s. 333-350). Ankara: METU

- Erguvanlı Taylan, E. 1993. Türkçede –Dık Ekinin Yantümcelerdeki İşlevi Üzerine. İçinde, *Dilbilim Araştırmaları 1993* (s. 161-171)
- Erguvanlı Taylan, E. 1996. The Parameter of Aspect in Turkish. İçinde, Konrot, A. (Haz.). *Proceedings of the Sixth International Conference on Turkish Linguistics* (s. 153-168). Eskişehir: Anadolu Üniversitesi
- Erguvanlı Taylan, E. 2001. On the Relation between Temporal/Aspectual Adverbs and the Verb Form in Turkish. İçinde, Erguvanlı Taylan, E. (Haz.). *The Verb in Turkish* (s. 97-128). Amsterdam: John Benjamins
- Erkman-Akerson, F. 1993. Türkçede Eş İşlevli Dilbilgisel Yapıların Kullanım Değerleri-Ortaçlı ve Koşullu Yapılar. İçinde, İmer, K. ve Uzun, N. E. (Haz.). *VII. Dilbilim Kurultayı Bildirileri* (s. 95-103). Ankara: Ankara Üniversitesi
- Erkman-Akerson, F. 2000. “-ErEk” Niteleme Yan Tümcesi Yönetebilir mi? İçinde, Özsoy, S. ve Erguvanlı Taylan, E. (Haz.). *XIII. Dilbilim Kurultay Bildirileri* (s. 47-54). İstanbul: Boğaziçi Üniversitesi Yayınevi
- Evans, V. 2003. *The Structure of Time*. Amsterdam: John Benjamins
- Fauconnier, G. 1994. *Mental Spaces: Aspects of Meaning Construction in Natural Language*. Cambridge: Cambridge University Press
- Finch, G. 2000. *Linguistic Terms and Concepts*. New York: Macmillan
- Foley, W. ve Van Valin, R. 1984. *Functional Syntax and Universal Grammar*. Cambridge: Cambridge University Press

- Ford, C. E. 2000. The Treatment of Contrasts in Interaction. İçinde, Couper-Kuhlen, E. ve Kortmann, B. (Haz.). *Cause, Condition, Concession, Contrast* (s. 283-311). Berlin: Mouton de Gruyter
- Frawley, W. 1992. *Linguistic Semantics*. New Jersey: Lawrence Erlbaum
- Gencan, T. N. 2001. *Dilbilgisi*. Ankara: Ayraç
- Göksel, A. ve Kerslake, C. 2005. *Turkish: A Comprehensive Grammar*. New York: Routledge
- Gölsevin, G. 2000. Türkiye Türkçesinde Birleşik Zarf-fiiller. İçinde, *Afyon Kocatepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Dergisi*, 5 (s. 125-143)
- Hacıeminoğlu, N. 1971. *Türk Dilinde Edatlar: En Eski Türkçe Metinlerden Zamanımıza Kadar*. İstanbul: MEB
- Haspelmath, M. 1995. The Converb as A Cross-linguistically Valid Category. İçinde, Haspelmath, M. ve König, E. (Haz.). *Converbs in Cross-linguistic Perspective. Structure and Meaning of Adverbial Verb Forms- Adverbial Participles, Gerunds* (s. 1-57). Berlin: Mouton de Gruyter
- Hengeveld, K. 1998. Adverbial Clauses in The Languages of Europe. İçinde, Van der Auwera, J. ve Baoill, D. P. Ó. (Haz.). *Adverbial Constructions in The Languages of Europe* (s. 335-419). Berlin: Mouton de Gruyter
- Hengirmen, M. 1998. *Türkçe Dilbilgisi*. Ankara: Engin
- Hennesy, P. ve Givón, T. 2002. Note on The Grammar of Turkish Nominalizations. İçinde, Bybee, J. ve Noonan, M. (Haz.). *Complex Sentences in Grammar and Discourse* (s. 125-144). Amsterdam: John Benjamins

- Hobbs, J. R. 1985. On The Coherence and Structure of Discourse. Erişim Tarihi 28 Kasım 2008, www adresi: <http://www.hf.uio.no/forksningsprojekter/sprik/docs/pdf/ocsd.pdf>
- İbe, P. 2004. *Psych Verbs in Turkish: A Structural and Semantic Analysis*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Mersin: Mersin Üniversitesi
- İbe, P. 2005. Türkçede Ruh Durumu Eylemlerinin Biçim ve Yapı Görünümleri. İçinde, Ergenç, İ. ve diğerkleri (Haz.). *Dilbilim İncelemeleri* (s. 328-339). Ankara: Doğan Yayıncılık
- Johanson, L. 1971. *Aspect im Türkischen*. Uppsala: Almqvist&Wiksell
- Karasoy, Y. 2009. Türkçede –ma (-me) Ekinin Yeri. Erişim Tarihi 18 şubat 2009, www adresi: <http://www.turkiyat.selcuk.edu.tr/pdfdergi/s16/karasoy.pdf>
- Kehler, A. 2002. *Coherence, Reference and the Theory of Grammar*. California: CSLI
- Kononov, A. N. 1956. *Grammatika Sovremennogo Turetskogo Literaturnogo Yazıka*. Moskva
- Kornfilt, J. 1997. *Turkish*. London: Routledge
- Kornfilt, J. 2001. On The Syntax and Morphology of Clausal Complements and Adjuncts in The Turkic Languages. İçinde, Bisang, W. (Haz.). *Aspects of Typology and Universals* (s. 63-82). Berlin: Akademie Verlag
- Kortmann, B. 1997. *Adverbial Subordination*. Berlin: Mouton de Gruyter
- Kortmann, B. 1998. Adverbial Subordinators in The Languages of Europe. İçinde, Van der Auwera, J. ve Baoill, D. P. Ó. (Haz.). *Adverbial Constructions in The Languages of Europe* (s. 457-561). Berlin: Mouton de Gruyter

- König, E. 1986. Conditionals, Concessive Conditionals and Concessives: Areas of Contrast, Overlap and Neutralization. İçinde, Traugott, A. ve diğ. (Haz.). *On Conditionals*, (s. 229-246). Cambridge: Cambridge University Press.
- König, E. 1991. Concessive Relations as the Dual of Causal Relations. İçinde, Zaefferer, D. (Haz.). *Semantic Universals and Universal Semantics*, (s. 190-209). Dordrecht: Foris.
- König, E. ve Siemund, P. 2000. Causal and Concessive Clauses: Formal and Semantic relations. İçinde, Couper-Kuhlen, E. ve Kortmann, B. (Haz.). *Cause, Condition, Concession, Contrast: Cognitive and Discourse Perspectives*, (s. 341-360). Berlin: Mouton de Gruyter.
- König, E. ve van der Auwera, J. 1988. Clause Integration in German and Dutch: Conditionals, Concessive Conditionals and Concessives. İçinde, Haiman, J. ve Thompson, S. A. (Haz.) *Clause Combining in Grammar and Discourse*, (s. 100-133). Amsterdam: John Benjamins.
- La Polla, R. 2003. Complex Constructions. Erişim tarihi 31 Temmuz 2003, www adresi: <http://sino-tibetan.cityu.edu.hk/typology/lecture10.pdf>
- Larson, R. K. ve Sawada, M. 2003. Presupposition and Root Tranforms in Adjunct Clauses. İçinde, *LSA Saturday*, 4 (s. 1-8)
- Lee, D. 2001. *Cognitive Linguistics: An Introduction*. Oxford: Oxford University Press
- Lehmann, C. 1988. Towards A Typology of Clause Linkage. İçinde, Haiman, J. ve Thompson, S. A. (Haz.). *Clause Combining in Grammar and Discourse* (s. 181-225). Amsterdam: John Benjamins

- Lewis, G. L. 1967. *Turkish Grammar*. Oxford: Oxford University Press
- Mann, W. C. ve Thompson, S. A. 1986. Rhetorical Propositions in Discourse. İçinde, *Discorse Processes*, 9 (s. 57-90)
- Mann, W. C. ve Thompson, S. A. 1987. *Rhetorical Structure Theory: A Theory of Text Organization*. California: Information Sciences Institute.
- Mann, W. C. ve Thompson, S. A. 1988. Rhetorical Structure Theory: Toward a Functional Theory of Text Organization. İçinde, *Text*, 8 (3) (s. 243-281)
- Matthiessen, C. ve Thompson, S.A. 1988. The Structure of Discourse and 'Subordination'. İçinde, Haiman, J. ve Thompson, S. A. (Haz.). *Clause Combining in Grammar and Discourse* (s. 275-329). Amsterdam: John Benjamins
- McCawley Akatsuka, N. ve Strauss, S. 2000. Counterfactual Reasoning and Desirability. İçinde, Couper-Kuhlen, E. ve Kortmann, B. (Haz.). *Cause, Condition, Concession, Contrast* (s. 205-234). Berlin: Mouton de Gruyter
- McKenzie. 2006. Fixing the Scope of Negation in Turkish. Erişim Tarihi 25 Eylül 2008, [www](http://people.umass.edu/partee/Gen_Ney/docs/fixingscope.pdf) adresi: http://people.umass.edu/partee/Gen_Ney/docs/fixingscope.pdf
- Meyer, P. G. 2000. The Relevance of Causality. İçinde, Couper-Kuhlen, E. ve Kortmann, B. (Haz.). *Cause, Condition, Concession, Contrast* (s. 9-34). Berlin: Mouton de Gruyter
- Montolío, E. 2000. On Affirmative and Negative Complex Conditional Connectives. İçinde, Couper-Kuhlen, E. ve Kortmann, B. (Haz.). *Cause, Condition, Concession, Contrast* (s. 143-172). Berlin: Mouton de Gruyter

- Nedjalkov, I. V. 1998a. Converbs in The Languages of Eastern Siberia. İçinde, *Language Sciences*, 20: 3 (s. 339-351)
- Nedjalkov, I. V. 1998b. Converbs in The Languages of Europe. İçinde, Van der Auwera, J. ve Baoill, D. P. Ó. (Haz.). *Adverbial Constructions in The Languages of Europe* (s. 421-455). Berlin: Mouton de Gruyter
- Nedjalkov, V. P. 1995. Some Typological Parameters of Converbs. İçinde, Haspelmath, M. ve König, E. (Haz.). *Converbs in Cross-linguistic Perspective: Structure and Meaning of Adverbial Verb Forms-Adverbial Participles, Gerunds* (s. 97-135). Berlin: Mouton de Gruyter
- Nedjalkov, V. P. ve Nedjalkov, I. V. 1987. On The Typological Characteristics of Converbs. İçinde, Help, T. (Haz.). *Symposium on Language Universals* (s. 75-79). Tallin
- Nicholas, N. 1994. Problems in The Application of Rhetorical Structure Theory to Text Generation. Erişim Tarihi 25 Aralık 2009, www adresi: <http://www.tlg.uci.edu/~opoudjis7work/MScThesis.pdf>
- Noordman ve de Blijzer. 2000. On the Processing of Causal relations. İçinde, Couper-Kuhlen, E. ve Kortmann, B. (Haz.). *Cause, Condition, Concession, Contrast* (s. 35-56). Berlin: Mouton de Gruyter
- Ozil, Ş. 1993. Türkçede Eş İşlevli Dilbilgisel Yapılar-Ortaçlar ve Koşul Tümceleri. İçinde, İmer, K. ve Uzun, N. E. (Haz.). *VII. Dilbilim Kurultayı Bildirileri* (s. 85-94). Ankara: Ankara Üniversitesi
- Özmen, N. 2005. Türkçe Haber Söylemi ve Bitmişlik Görünüşü. İçinde, Ergenç, İ. ve diğerleri (Haz.). *Dilbilim İncelemeleri* (s. 224-240). Ankara: Doğan

- Özmen, N. 2006. *Söylemde Zamansal İlişkiler: Türkçeden Tanıtlarıyla Bir Uygunlaştırma Modeli Önerisi*. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Ankara: Ankara Üniversitesi
- Öztürk, B. 2003. Adjunct Clauses in Turkish. İçinde, Özsoy, A. S. ve diğerleri (Haz.). *Studies in Turkish Linguistics*. İstanbul: Boğaziçi University Press
- Pander Maat, H. ve Sanders, T. 2000. Domains of Use or Subjectivity? The Distribution of Three Dutch Causal Connectives Explained. İçinde, Couper-Kuhlen, E. ve Kortmann, B. (Haz.). *Cause, Condition, Concession, Contrast* (s. 57-82). Berlin: Mouton de Gruyter
- Pires, A. M. G. 2001. *The Syntax of Gerunds and Infinitives: Subjects, Case and Control*. Yayınlanmamış Doktora Tezi. University of Maryland
- Power, R. ve diğerleri. 1999. Generating Embedded Discourse Markers from Rhetorical Structure. Erişim Tarihi 23 Aralık 2008, www adresi: <http://www.citeseerx.ist.psu.edu/10.1.1.126.5305.pdf>
- Quintero, M. J. P. 2002. *Adverbial Subordination in English: A Functional Approach*. Amsterdam: Rodopi
- Quirk, R. ve diğerleri. 1985. *A Comprehensive Grammar of the English Language*. London: Longman
- Römer, C. 2006. Topicalization in Constructions with <B> Gerunds. İçinde, Yağcıoğlu, S. ve Değer, A. C. (Haz.). *Advances in Turkish Linguistics* (s. 249-254). İzmir: Dokuz Eylül Yayınları

- Ruhi, Ş. 1998. Restrictions on the Interchangeability of Discourse Connectives: A Study on *Ama* and *Fakat*. İçinde, Johanson, L. (Haz.). *The Mainz Meeting* (s. 135-153). Wiesbaden: Harrassowitz Verlag
- Ruhi, Ş. ve diğerleri. 2000. Koşul Tümcelerinde Varsayımsallık ve Gerçek Karşıtlığı. İçinde, Özsoy, S. ve Erguvanlı Taylan, E. (Haz.). *XIII. Dilbilim Kurultay Bildirileri* (s. 19-29). İstanbul: Boğaziçi Üniversitesi Yayınevi
- Saeed, J. I. 1997. *Semantics*. Oxford: Blackwell
- Sanders, T. J. M. 2005. Coherence, Causality and Cognitive Complexity in Discourse. Erişim Tarihi 18 Şubat 2009, www adresi: <http://w3.erss.univ-tlse2.fr/textes/pagespersos/bras/sem05/proceedings-final/03-Sanders.pdf>
- Sanders, T. ve Pander Maat, H. 2006. Cohesion and Coherence: Linguistic Approaches. Erişim Tarihi 28 Kasım 2008, www adresi: [http://www.let.uu.nl/~Ted.Sanders/personal/uploads/pdf/Sanders%20Pander%20Maat%20\(2006\).pdf](http://www.let.uu.nl/~Ted.Sanders/personal/uploads/pdf/Sanders%20Pander%20Maat%20(2006).pdf)
- Slobin, D. I. 1995. Converbs in Turkish Child Language: The Grammaticalization of Event Coherence. İçinde, Haspelmath, M. ve König, E. (Haz.). *Converbs in Cross-linguistic Perspective. Structure and Meaning of Adverbial Verb Forms-Adverbial Participles, Gerunds* (s. 350-371). Berlin: Mouton de Gruyter
- Smith, C. 1991. *The Parameter of Aspect*. Dordrecht: Kluwer

- Spooren, W. ve diğeri. 2007. *Subjectivity and Causality: A Corpus Study of Spoken Language*. Erişim Tarihi 15 Mart 2009, www adresi: http://www.let.vu.nl/nl/Images/SpoorenetalSubjectivityandCausality_tcm10-57600.pdf
- Stein, D. ve Wright, S. (Haz.). 1995. *Subjectivity and Subjectivisation: Linguistic Perspectives*. Cambridge: Cambridge University Press
- Stukker, N. ve Sanders, T. 2008. Another('s) Perspective on Subjectivity in Causal Connectives: Analyzing Typical and Non-typical Use in Corpora. İçinde, Ramm, W. ve Fabricius-Hansen, C. (Haz.). *Linearisation and Segmentation in Discourse* (s. 113-122). Oslo: University of Oslo
- Subaşı Uzun, L. 1990. Türkçede Bazı Metindilbilimsel Görünümler Üzerine. İçinde, Özsoy, S. A. ve Sebüktekin, H. (Haz.). *IV. Dilbilim Sempozyumu Bildirileri* (s. 71-80). İstanbul: Boğaziçi Üniversitesi Yayınları
- Subaşı Uzun, L. ve Erk Emeksiz, Z. 2002. Türkçede -Ar Biçimbiriminin Anlamsal ve Sözdizimsel Yapısı Üzerine. İçinde, König, G. ve diğeri (Haz.). *XVI. Dilbilim Kurultayı Bildirileri* (s. 129-145). Ankara: Hacettepe Üniversitesi
- Sweetser, E. 1990. *From Etymology to Pragmatics: Metaphorical and Cultural Aspects of Semantic Structure*. Cambridge: Cambridge University Press
- Taboada, M. ve Mann, W. C. 2005. *Applications of Rhetorical Structure Theory*. Erişim Tarihi 25 Aralık 2009, www adresi: <http://www.cireseerx.ist.psu.edu/viewdoc/download?doi=10.1.1.91.4377&rep.pdf>

- Taboada, M. ve Mann, W. C. 2006. Rhetorical Structure Theory: Looking Back and Moving Ahead. İçinde, *Discourse Studies*,8(3) (s. 423-459)
- Tekin, T. 2000. *Orhon Türkçesi Grameri*. Ankara: Sanat
- Thompson, S. A. 1987. "Subordination" and Narrative Event Structure. İçinde, Tomlin, R. S. (Haz.). *Coherence and Grounding in Discourse* (s. 435-454). Amsterdam: John Benjamins
- Thompson, S. A. ve Longacre, R. E. 1985. Adverbial Clauses. İçinde, Shopen, T. (Haz.). *Language Typology and Syntactic Description, II* (s. 171-234). Cambridge: Cambridge University Press
- Toratani. 2003. Erişim tarihi 31 Temmuz 2003, www adresi: <http://linguistics.buffalo.edu/people/students/dissertations/toratani/Toratani2.pdf>
- Tura Sansa, S. 1984. Dır in Modern Turkish. İçinde, Aksu Koç, A. ve Erguvanlı Taylan, E. (Haz.). *Türk Dilbilimi Konferansı Bildirileri* (s. 145-158). İstanbul: Boğaziçi Üniversitesi
- Ulaş, F. 2002. *Syntactic and Semantic Analysis of Postpositional Purpose and Reason Clauses in Turkish*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Mersin: Mersin Üniversitesi
- Uslu, Z. 2001. Türkçede Neden Bildirme İşlevi: 'İçin' İlgeci ve '-dan' Eki. İçinde, Demircan, Ö. ve Erözden, A. *XV. Dilbilim Kurultayı: Bildiriler* (s. 123-130). İstanbul: Yıldız Teknik Üniversitesi

- Uzun, N. E. 1998a. *Dilbilgisinin Temel Kavramları. Türkçe Üzerine Tartışmalar*.
Ankara: Papatya
- Uzun, N. E. 1998b. Türkçede Görünüş/Kip/Zaman Üçlüsü. İçinde, *Dil Dergisi*, 68 (s. 5-22). Ankara: Ankara Üniversitesi
- Van Schaaik, G. 1996. *Studies in Turkish Grammar*. Wiesbaden: Harrassowitz
- Van Schaaik, G. 2001. The Order of Nominalizations in Turkish. İçinde, Van Schaaik, G. (Haz.). *Studies in Turkish Grammar 1996-1999* (s.115-143). İstanbul: Boğaziçi University Press
- Van Valin, R. D. ve La Polla, R. J. 1997. *Syntax: Structure Meaning and Function*. New York: Cambridge University Press
- Vanden Wyngaerd, G. 2001. Measuring Events. İçinde, *Language*, 77: 1 (s.61-90)
- Verhagen, A. 2000. Concession Implies Causality, Though in Some Other Space. İçinde, Couper-Kuhlen, E. ve Kortmann, B. (Haz.). *Cause, Condition, Concession, Contrast: Cognitive and Discourse Perspectives*, (s. 361-380). Berlin: Mouton de Gruyter.
- Verhoeven, L. 1992. Acquisition of Clause Linking in Turkish. İçinde, Bok-Bennema, R. ve Van Hout, R. (Haz.). *Linguistics in The Netherlands* (s. 153-162). Dordrecht. Foris
- Von Gabain, A. 2000. *Eski Türkçenin Grameri*. Ankara: TDK

Watters, J. K. 1993. An Investigation of Turkish Clause Linkage. İçinde, Van Valin, R. (Haz.). *Advances in Role and Reference Grammar* (s. 535-560). Amsterdam: John Benjamins

Wierzbicka, A. 1996. *Semantics: Primes and Universals*. Oxford: Oxford University Press

Yavaş, F. 1982a. Future Reference in Turkish. İçinde, *Linguistics*, 20 (s. 411-429)

Yavaş, F. 1982b. The Turkish Aorist. *Glossa*, 16: 1 (s. 40-53)

Kaynak Eserler

Adivar, H. E. 2000. *Bütün eserleri. Sinekli bakkal*. İstanbul: Özgür

Ağaoğlu, A. 1996. *Toplu oyunlar*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları

Ağaoğlu, A. 2001. *Başka karşılaşmalar*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları

Baydur, M. 1993. *Toplu oyunları-1. Doğum/Limon/Yalnızlığın oyuncakları/Kadın istasyonu*. İstanbul: Boyut

Boysan, A. 1999. *Yıl:2046 Uzay anıları "gelecek zaman masalı"*. Ankara: Bilgi

Ergin, M. 1993. *Dede Korkut kitabı*. İstanbul: Boğaziçi

İlgaz, R. 1993. *Pijamalılar (bizim koğuş)*. İstanbul: Çınar

İnönü, İ. 1998. *İsmet İnönü'nün hatıraları. Lozan Antlaşması I*. İstanbul: Yenigün

Sümer, D. 1994. *Toplu oyunları-1. Eski fotoğraflar/Gül satardı Melek hanım/Kâtip
çıkmaı/Maviydi bisikletim.* İstanbul: Boyut

ÖZET

Bu doktora tez çalışması, metinlerde dilbilgisel bağdaşıklığı belirginleştiren Türkçe ulaç eklerinin, Türkçe dilbilgisi kitaplarında yer alan tanımlamalarında ve sınıflandırmalarında bulunan eksik noktaların giderilmesini amaçlamaktadır. Bu nedenle, çalışmada, metin bağdaşıklığını belirginleştiren ulaç ekleri için, Mann ve Thompson (1987) tarafından önerilen sözbilimsel yapıların ölçütleri temel alınarak sınıflandırma önerileri yapılmıştır.

Tez çalışmasında, ulaç eklerinin on temel sözbilimsel yapıyı belirginleştirdiği belirlenmiştir. Bu yapılar, zamansal çevreleme, neden demeti, koşul, beklentiyi olumsuzlama, amaç, karşı tez, zıtlık, dizi, tarz ve derecelendirme yapılarıdır. Zamansal çevreleme yapılarını oluşturan ulaç ekleri, karmaşık tümcede kullanılan eylemlerin görünüş özellikleriyle olan etkileşimlerine göre, zamansal öncelik ve sonralık, paralellik, içirme, karşılama, başlatma ve bitirme ilişkilerini belirginleştiren ekler olarak altı alt sınıfa ayrılmıştır. Mann ve Thompson'da ayırt edilmemiş olan ve bu çalışmada ilk kez ayrı birer sınıf olarak ele alınan tarz ve derecelendirme için ayrı kavramsal sınıflar bulunduğu ve bu ilişkilerin de Türkçe ulaçlarla belirginleştirildiği vurgulanmıştır.

Çalışma için, Türkçe dilbilgisi alanında uzman grupların görüşlerine başvurmayı ve çalışma sonuçlarını denetlemeyi hedefleyen ve Türkçede ilk defa uygulanan Türkçe Ulaç Ekleriyle Belirginleştirilen Bağdaşıklık İlişkilerini Belirleme Anketi düzenlenmiştir. 100 katılımcının cevaplarının değerlendirmeye alındığı bu ankette, akademisyenler, öğretmenler ve öğrenciler olarak üç farklı uzman grubu

oluşturulmuş ve betimsel istatistik yöntemiyle uzmanlar uyumluluğu denetlenmiştir. Anket sonuçları, çalışmada önerilen sınıflandırmaları destekler niteliktedir.

Bu doktora tez çalışmasının sonuçlarının, Türkçe ulaç ekleri üzerine yapılacak olan ileri çalışmalar için kaynak niteliği taşıyacağı düşünülmektedir. Ayrıca, Türkçe dilbilgisi kitaplarının ulaç tanımlamalarının ve sınıflandırmalarının yapıldığı bölümler, çalışma sonuçlarını da ierecek biçimde gncellenebilir. Böylece, dilbilgisi kitaplarında yapılan sınıflandırmalarda bulunan farklılıklar ve elişkiler de ortadan kalkmış olacaktır.

ABSTRACT

This doctoral dissertation aims to mention the deficiencies of the definitions and classifications of Turkish converbs, which are very effective means of providing the text coherence, that take place in Turkish Grammar books. On this account, a proposal of Turkish converb classification has been made in this research. This classification is based on the criteria of the rhetorical structures first proposed by Mann and Thompson (1987).

In the research, it is determined that Turkish converbs underspecify ten different rhetorical structures. These structures are Circumstance, Cause Cluster, Condition, Concession, Purpose, Antithesis, Contrast, Sequence, Manner and Grade. Converbs which are classified as the ones underspecifying Circumstance relations have been divided into subgroups according to their interactions with the verbs of the complex sentence. Due to this subclassification, the converbs which underspecify Circumstance structures fall into six subgroups as temporal anteriority and posteriority, parallelism, duration, countervail, initiation and completion underspecifying converbs. In this dissertation, Manner and Grade structures, which have not been classified as a group in Mann and Thompson's study, are introduced as rhetorical structures.

The inquiry of 'Determining The Coherence Relations Underspecified by Turkish Converbs' has been developed and applied in Turkish for the first time in order to get the views of experts of Turkish grammar, and to inspect the results of the conclusions of this research. In the inquiry, answers of 100 participants have been

taken into consideration and three expert groups are determined as academics, teachers and students. The data, gathered from these three expert groups, has been analysed according to descriptive statistics. The results of the inquiry support the converb classifications made in this doctoral dissertation.

It is considered that the conclusions of this doctoral dissertation has the attribution of a source for advanced studies on Turkish converbs. In accountancy, the sections of Turkish grammar books which considers the definitons and classifications converbs can be updated according to the conclusions of this study. As a consequence, the differences of the views that appear in Turkish grammar books and disaggrements on the converb classifications can be removed and corrected.

EK-1. Veriden Seçilen Kimi Örnek Karmaşık Tümceler

1. (Ip):

1. Gazeteci ayrılıp gitti.
2. Oturup konuşacağız.
3. Dalkavukları parasını alıp onu maskara etmiyorlardı.
4. Bizim yazarların çoğu birer hocalık mocalık uydurup askerlik yapmadı.
5. Bizimki çıkıp geldi dün gece.
6. Sizin gelip benimle görüşmenizi ben ciddiye aldım.
7. Hanlar Hanı Bayındır yılda bir kere ziyafet verip Oğuz beylerini misafir ederdi.
8. Kapıyı kapatıp paketi yere bırakır.
9. Yumurtayı kucaklayıp kaldırır.
10. Ceketini çıkarıp koltuklardan birinin üstüne atar.

2. -A...-A:

11. İki de sallana sallana gülerlerdi.
12. Ben sana demedim mi? Diyerek hıçkırma hıçkırma ağlamaya başladı.
13. O, sokaklarda yıkıla yıkıla dolaşiyor.
14. Saçlarını savura savura çıktı.
15. Söylene söylene kapının merdivenlerine çöker.
16. Zaten bizim adamın yüzüne baka baka içim kararıyor.
17. Ayaklarımın ucuna basa basa giderim.
18. Mutlak tartışa tartışa okudular.
19. Tevfik, tırabzanlara tutuna tutuna kendini üç kat merdivenlerden zorla yukarıya sürükledi.
20. Sora sora insan Bağdat'ı bulurmuş derler.

3. -All:

21. Bu herkes için, tümüyle yasaklanalı yarım yüzyıl oluyor biliyorsun.
22. Yemekten kalkalı yarım saat olmuş baksana.
23. Manastırdan kaçalı, Papa'nın aforozuna uğrayalı on beş yıl oluyor.
24. Garb'ı taklide başlayalı, çürük fikirlerini kendimize mal etmeye yelteneli bu hikmeti unutuyoruz.
25. Daha şuraya geleli bir günüm bile olmadı.
26. Geldim geleli beş ziyaret günü geçti, hala gelecek.
27. Fakat romatizması onu köşe minderine bağlayalı, iş değişmiş, genç kadın ona sormadan sağa sola emirler vermeye cesaret etmişti.
28. Evden geleli sadece bir gece oldu değil mi?
29. Biz Ankara'ya geleli altı sene oldu.
30. Bursa'ya tanışanlı çocuklar büyüdüler.

4. –DI...-AII:

31. Kendini bildi bileli babasından herkes ona Tevfik diye bahsetmişti, ona babasını adıyla çağırarak tabii geliyordu.
32. Anlayacağın, gittin gideli bir günüm bile olmadı.
33. Ayşe kek pişti pişeli fırının başında bekliyor.
34. Hükümet koltuğa oturdu oturalı hatalı kararlar veriyor.
35. Tevfik eve geldi geleli kendini huzursuz hissediyordu.
36. Kapı zili çaldı çalalı nefesini tutuyor.
37. 18 yaşını doldurdu dolduralı ayrı evde oturuyor.
38. Yeni yasalar çıktı çikalı halk bunalımda.
39. Maaşını aldı alalı ağzı kulaklarına varıyor.
40. Nilgün evlenmeye karar verdi vereli hepimize kafa tutuyor.

5. –(Dr...-mAz:

41. Tevfik oturur oturmaz sürgünde geçen hasret ve gurbet yıllarını anlatmaya başladı.
42. Bu kararını verir vermez içinde Rabia'yı Ayasofya'nın tarihi dekorları içinde dinlemek arzusu uyandı.
43. Ayrılır ayrılmaz, biricik çocuğunu o soytarıya vermektense eliyle boğmak için Rabia'nın gırtlığına atıldı.
44. Hem ben gider gitmez söylerim, bir daha bizim eve gelmezler.
45. Ve tan yeri ağarır ağarmaz onu Rakım'la arabaya sokmuş, rıhtıma getirmişti.
46. Uyanır uyanmaz ağzımda sıcak sıcak bir şeyler sezdim.
47. Atlar atlamaz duvarın dibine çöker.
48. Eline yapışır yapışmaz öpmesi bir oldu.
49. Allah bilir, ne yaptın da incittin kızı gelir gelmez.
50. Şöyle, beni ayakta tutacak kadar bir gelir sağlar sağlamaz özgürce yaşamayı seçtim.

6. –İncA:

51. Senin ayak seslerini işitince, pencereden çıktı gitti.
52. Vergül susunca maymun alkışlardı.
53. Fakat bahçedeki işi bitince içi sıkılıyor, sokak sokak dolaşıyor.
54. Herşey hazır olunca Paşa eve döndü.
55. Rabia'dan para kesilince çok sefalet çekmişti.
56. Narkozdan çıkınca, bülbül gibi konuşmaya başlar.
57. Elimiz darda kalınca sattı sürüyü oğlunuz, Allah rahmet eyleye...
58. Evinde bulamayınca bir de orada arayayım dedim.
59. Seni görünce sevinir.
60. Geri geri kaçtığımı görünce alındılar.

7. –ken:

61. Sevda ile Limon'un uyudukları odaya giderken konuşur.
62. Nazlı hanım, yemek pişirirken de olağanüstü bir yaratıcıdır.

63. Otururken entarisini kaldırmadığını hatırladı.
64. Ayrırlarken dede çocuğa, gökleri gösterdi.
65. Şimdi küçük hafız donmuş gibi, okurken vücudunu kavrayan kudret akmış, tükenmiş gibi cansız duruyordu.
66. Kahraman olmaya özenirken sefil oldular.
67. Güzel bir gelecek hayalini kurarken ne zorluklarla yüz yüze geldi.
68. Çıkarken de söndürdü ışığını.
69. Ben bu işlerle uğraşırken kanama da sürüyordu.
70. Çünkü edebiyatçı kitabını yazarken sinemayı düşünmez.

8. –DİKÇA:

71. Elin boş kaldıkça yukarı da çıkarsın.
72. Çiçek büyüdükçe öyle çoğalmış ki uçaklar taşısa bitiremezmiş.
73. İndikçe merdiven tahtalarının altını yoklar.
74. Öyleyse... Uygulanmadıkça gerçekleşip gerçekleşmeyeceği... ya da... doğru olup olmadığı bilinmeyen düşünceler mi?
75. Vücut çalışmadıkça kaslar tembelleşirdi.
76. Zenginleştikçe Batı'nın çuval dokumalarını seçer.
77. Geldikçe seni şen görürdüm.
78. Galaksi gençleştikçe geleceği güven altına alınmış olur.
79. Kazmayı toprağa vurdukça ellerindeki nasırlar acıyordu.
80. Biz konuştukça Necla sinir oluyordu.

9. –DİĞİNDA:

81. Başladığında ben doğmamıştım bile.
82. Akşam döndüğünüzde hanımın yerinden kalkmasın bari.
83. O gün sen kapiya dayandığında içerdeydi.
84. Işıklar yandığında resepsiyonda kimse yoktur.
85. Yukarıdan bakıldığında ise bu çatıda, yapay malzeme görülmüyordu.
86. O, bu kavramı attığında henüz uzay çağında değildik.
87. Nöbeti bıraktığımda gidebilirdik.
88. Daha sonra, evine çıktığında seni görmeye geldim.
89. Otobüsten indiğimizde neden her hareketimi izliyordun peki?
90. Uzun yürüyüşlere çıktığımızda hayatının o güne kadar sözünü etmediği bir bölümünü anlatırdı.

10. –DİKTAN SONRA:

91. Odamdaki sesler buraya gelmeyecek olduktan sonra sanki ne zararı var?
92. Bu haberi Emine, babasının evine döndükten sonra aldı.
93. Annesinin, ipi çektikten sonra tekrar uyuyakalması için dua ediyordu.
94. Kömürler kül olduktan sonra bile maşayı elinden bırakmamıştı.
95. Karnını doyurduktan sonra kazanları tepti, döktü, çevirdi.

96. Tören bittikten sonra konuklar yukarıya, açık havaya çıkarıldı.
97. Kartı okuduktan sonra yüzüne yapma bir gülümseme yayıldı.
98. Münakaşalar oluyor: Diğer meseleler hallolduktan sonra bu da hallolunur.
99. Etajerinin üstündeki ciltli kitaplara bir düzen verdikten sonra girdi yatağına.
100. Sonra bütün koğuşu gözden geçirdikten sonra bana döndü.

11. –mAdAn (önce):

101. Cemil diyordum, intihar etmeden önce bana bir şey söylemişti.
102. Sen garson olmadan önce ne yapıyordun Halis?
103. Güzel kızımız takvime bakmadan kararlar alıyor, bize danışmadan kandil geceleri eğlenti tertibine kalkıyor.
104. Yatmadan gelir, yanında bir sigara içerim, Hanım, dedi.
105. Ondan sonra durmadan, kesilmeden Rakım'la eve döndüler.
106. Bitirmeden önce şunun altını bir kere daha çizmek istiyorum.
107. Gerisini dinlemeden kaptım elindeki kartı, asfaltta aldım soluğu.
108. Ancak, kapılar açılmadan önce bir buçuk saat kuyrukta bekleyeceksiniz.
109. Bu sabah, gün doğmadan benimle sınırı geçmesi gerekti.
110. Ay doğmadan kızı alır kaçarsın.

12. –DIĞI halde:

111. Hava o kadar güzel olduğu halde dışarı çıkmak istemedi.
112. İstemediğimiz halde partiye gittik.
113. Gölün alanı kışın ve ilkbaharda fazla alan kaplandığı halde, yazın buharlaşma ve beslenme yetersizliğinden dolayı kapladığı alan azalır.
114. Mustafa İnan, hiç istemediği halde Almanya'ya gider.
115. Meralar devamlı olarak azaldığı halde, toplam hayvan sayısı sürekli artmıştır.
116. Halit stajını sorunsuz yaptığı halde memur olamadı.
117. Eşim diş bakımını düzenli yaptığı halde dişleri beyaz değil.
118. Beni gördüğü halde selam vermedi.
119. Hiçbir görüşme yapmadığı halde kontörleri tükendi.
120. Ehliyeti olmadığı halde araba süren şoför ceza yedi.

13. -AcAĞI için:

121. İkinci evliliğini yapacağı için partiden ihracı istendi.
122. Kirada şahsıma vergi çıkacağı için bu işe girişmedim.
123. SGK prim alacağı için banka hesaplarına el koyuyor.
124. Az sonra sevdiğini göreceği için kalbi yine deli gibi atmaya başlamıştı.
125. Durakta otobüslerin saatleri yazacağı için yolcularımız ne zaman durağa çıkacağını bilecek.
126. Göz doktoru bilinçli olarak bakacağı için bazı hastalıkları, mevcut bazı hastalıkları görebilir.
127. Böylece zincir tekerleği tam olarak saracağı için maksimum güvenlik sağlanmış olacaktır.
128. Çok kötü şeyler söyleneceği için otelcilik işine girmekten vazgeçtik.

129. Film Finlandiya dışında da gösterileceği için tanıtım materyalleri Fince ve İngilizce olarak iki dilde hazırlanacaktır.

130. İleride ticari olarak satılacağı için mi şu anda destek sınırlı tutuluyor?

14. –DIĞI sırada:

131. ABD'de 19 yaşındaki bir genç, internette yaklaşık 1500 kişinin canlı olarak izlediği sırada intihar etti.

132. Küçük çocuk duvardan atladığı sırada oyuncak ayısını yere düşürdü.

133. Uçak tam düştüğü sırada kameralar kayıttaydı.

134. Dışarı çıktığı sırada yağmur başladı.

135. Başbakan açıklama yaptığı sırada dışarıda protesto gösterileri sürüyordu.

136. Soyguncu kendine bıçak çektiği sırada bir çığlık attı.

137. Bana dönüp baktığı sırada odayı terk ettim.

138. Telefon çaldığı sırada bulaşık yıkıyordu.

139. Dönen parkurdan atladığı sırada ayağı kaydı.

140. Hakaret etmeye başladığı sırada kayıt cihazını çalıştırdım.

15. –AcAĞInA:

141. Tanrı ile savaşaacağına nefsinle savaş.

142. Masayı ıslak bezle sileceğine kâğıt havlu kullan.

143. Oturup sızlanacağına bir doktora görün.

144. Hiç bir şey yapmadan oturacağına git çalış.

145. Sigara içeceğine eve erzak götür.

146. Babanla tartışacağına yaptıklarını yeniden bir gözden geçir.

147. Bana dert yanacağına kolunu bir doktora göster.

148. Öyle bakacağına bir şeyler yap.

149. Sevgisiz yaşacağıma ölürüm daha iyi.

150. Parayı boşa harcayacağına bir fakire yardım et.

16. –mASI dolayısıyla/sebebiyle:

151. Genelkurmay Başkanlığı 3 askerın şehit olması dolayısıyla başsağlığı mesajı yayınladı.

152. İlişkilerin ilerlemesi dolayısıyla ihracatta olumlu gelişmeler yaşandı.

153. Çiftçi sayısının azalması dolayısıyla tarım geliri de düştü.

154. Cenaze merasimlerinde sorunlar yaşanması dolayısıyla köylüler yeni bir imam istediler.

155. Kanunların resmi gazetede yayımlanması dolayısıyla hükümler de yürürlüğe girdi.

156. Bazı bölgelerde az sayıda otobur bulunması sebebiyle bitkiler birbirlerini hızla örterler.

157. Yabancı yatırımcılar, ücretlerin daha düşük olması sebebiyle üretimlerini gelişen ülkelerde gerçekleştirmektedir.

158. Ödenek bulunmaması sebebiyle bekçi maaşları ödenemedi.

159. Defter ihtiyacının artması sebebiyle kağıt üreticileri fazla mesaiye başladılar.

160. Ayrıca imkânların olmaması sebebiyle sportif faaliyetler de yapılamıyor.

17. –(I)r/-(I)yor gibi:

161. Kızların futbolu seviyor gibi görünmeye çalışması beni deli ediyor.
162. Komşumun sanki görmüyor gibi sağa sola çarpması hepimizi güldürmüştü.
163. İçinden sayı sayıyor gibi birkaç parmak hareketi yaptı.
164. Beni düşünüyor gibi davranma.
165. Yerde uyuyor gibi yatmıştı.
166. Oğlum hayali arkadaşını öper gibi bir hareket yaptı.
167. Öyle sever gibi bakma bana.
168. Sevgilime gider gibi işime gidiyorum.
169. Geleceğe, mavi denize bakar gibi bakan bir kadındı.
170. Yaptığından suçluluk duyar gibi baktı.

18. –mAk üzere:

171. Erasmus Programı için görevlendirilmek üzere öğretim elemanları alınacaktır.
172. Karar verilmek üzere bir ara alındı.
173. Muhasebeci olarak yetiştirilmek üzere elemanlar alınacaktır.
174. Galatasaray'la anlaşmak üzere Türkiye'ye geldi.
175. Zanlı ifade vermek üzere karakola götürüldü.
176. Terörist gerçek bombayı Trabzon'da patlatmak üzere gelmiş.
177. Sonuçları almak üzere hastaneye gittik.
178. Projenin son ayrıntılı tamamlamak üzere ofisime kapandım.
179. Ameliyat olmak üzere hastaneye yatırıldı.
180. Yarışmacılar kayıt olmak üzere sıraya girdiler.

19. –IncAyA kadar:

181. Sonuçlar alınıncaya kadar bölgede beklenmeli.
182. Seninle karşılaşıncaya kadar ben öğretmenliği bilmiyordum.
183. Çocuk büyüklerin arasına katılıncaya kadar hayal dünyasının konusudur.
184. Abse içindeki cerahat boşalıncaya kadar, bu işleme her gün devam edilir.
185. Sebzeler yumuşayıncaya kadar pişirilir.
186. Hem beyazı hem sarısı katılaşıncaya kadar iyice pişmiş yumurtaları yiyin.
187. Karışım süzülükten sonra sülfatlar uzaklaşıncaya kadar su ile yıkanır.
188. Soluksuz kalıncaya kadar gülün.
189. Bu sıkıntıların ardından ferahlık gelinceye kadar durmayacağız.
190. O gün akşam yaklaşıncaya kadar cenk ederler.

20. –AsIyA kadar:

191. Senden bir ışık bir umut göresiye kadar ayrılmasam yanından.
192. Koyun kuzuya bakasıya kadar yaylamızın o güzel görüntüsüne bakalım.
193. Kaynayaşıya kadar karıştırarak pişirdim.
194. Açıkçası arkadaşım söyleyeşiye kadar özellikleri hakkında pek bir bilgim yoktu.
195. Şimdi noktaların hepsini yeşil yapasıya kadar uğraşın.

196. Dükkân açmaya niyetim var, ama dükkân açasıya kadar serbest çalışacağım.
197. 250 dolarlık fiyat da ben bunları satasıya kadar iner herhalde.
198. Kangal kafasını çeviresiye kadar kurt boynundan tutmuş.
199. Büyük bir zarafetle masaya bıraktıkları çeki göresiye kadar bir lâf ettiğimi hatırlamıyorum.
200. Ta ki İzmir'e girip yanan güzel şehrimi göresiye kadar ölmedim!

21. –DIĞI müddetçe/sürece:

201. Yaşadığımız müddetçe bu bayrağa sadık kalacağız.
202. Böyle davrandığın müddetçe sana geri dönmeyeceğim.
203. Taksitler düzenli ödendiği müddetçe tüketicinin kredi notu yükselir.
204. Sözümüz dinlenmediği müddetçe bizde onlara saygı duymayacağız.
205. Sayfa kurallarına uymadığımız müddetçe sayfaya girişiniz engellenecektir.
206. Ömrüm yettiği sürece onun öyküsünü anlatacağım.
207. O kadından ayrılmadığı sürece onu affetmeyeceğim.
208. Tedavi devam ettiği sürece ziyaretçi kabul edilmez.
209. Uykumu aldığım sürece dinç kalıyorum.
210. Bir rezalet çıkarmadığı sürece burada kalmasına izin verin.

22. –mAk için:

211. Hayata dokunmak için cesaret gerekir.
212. Başarıya ulaşmak için çok çalışılması gerekir.
213. Darbeye karşı ses çıkarmak için Ankara'ya gidiyoruz.
214. Yeni bir çamaşır makinesi almak için çarşıya gittik.
215. Cahil insanlara bir şeyler öğretmek için yıllarımı harcadım.
216. Bu savaşı düşmanlara vermemek için çok acılar çektik.
217. Çocuklara iyi bir gelecek sağlamak için yardım topluyorlar.
218. Sigarayı bırakmak için koluna bant taktı.
219. Herkesin bir dörtlüğü olmalı hayatı anlatmak için.
220. Oğlunun karnını doyurabilmek için hırsızlık yaptı.

23. –DIĞI zaman:

221. Almanya'dan döndüğü zaman bambaşka bir hayatla karşılaştı.
222. Onun hayat felsefesini ancak onunla tanıştığında anlayabileceksin.
223. Teyzen vefat ettiği zaman sen daha doğmamıştın.
224. Kalbin kemikleştiği zaman bu mesleği icra etmeye hazırsındır.
225. Dikkatle izlendiği zaman burada bir tümörün varlığı görülebilir.
226. Geldiğin zaman boşluk dolduran değil gittiğin zaman yeri doldurulamayan ol.
227. Söz çok uzadığı zaman sıkılıyorum.
228. Köpek size saldırdığı zaman tam olarak neredeydiniz?
229. Gerekli vakalarda iyi tatbik edildiği zaman ne bebeğe ne de anneye bir zararı dokunur.
230. İstanbul'da tren garına vardığım zaman görmüştüm onun güzel yüzünü.

24. –DIĞI gibi:

231. Sarı prenses yumurtayı ağzına aldığı gibi ağızı hemen şişti.
232. Kapıda babasını gördüğü gibi koşmaya başladı.
233. Hocanın elini öptüğü gibi şikâyetini dile getirdi.
234. Yükü katırına sardığı gibi yaylanın yolunu tutmuş.
235. İçindekileri Rabia'ya söylediği gibi rahatladı.
236. Balığı pişirdiği gibi sofraya koydu.
237. Oltayı denize attığı gibi bir balık tuttu.
238. Elindeki marulları sattığı gibi parasını Emine'ye getirdi.
239. Adamı baktığı gibi tanıdı.
240. Eline belgeleri aldığı gibi valiliğin yolunu tuttu.

25. –DIĞInca:

241. Küçük çocuk sesinin çıktığına bağırdı.
242. Her taraf göz gördüğünce buğday tarlasıydı.
243. Elinden geldiğinde yardım etti herkese.
244. Polis memuru dayanabildiğince baktı görüntülere.
245. Anlatabildiğince anlattı başından geçenleri.
246. Olabildiğince dikkatli davrandık.
247. Dilimiz döndüğünce anlatacağımız Oğuz Han'ın hikâyesini.
248. Gözyaşlarım akıp gittiğince onlar bile mutludur artık.
249. Zaman aktığına onlara pek çok şey sundu.
250. Yazıyorum işte içimden geldiğince.

26. –mASINA rağmen:

251. 71 yaşında olmama rağmen Pazar günleri bile çalışıyorum.
252. Bu etkenlerin olmamasına rağmen iltihap tekrarlıyorsa sinüs cerrahisi uygulanabilir.
253. Kanında yüksek oranda alkol bulunmasına rağmen hapse atılmadı.
254. Antidepresan uygun doz ve sürede kullanılmasına rağmen tedaviye yanıt vermedi.
255. Bu görüş, çok taraftar toplamasına rağmen kısa sürede kaybolup gitti.
256. Yeni kanun hakkında hiçbir bilgi verilmemesine rağmen medyada birçok haber yayınlandı.
257. Çocuğa çok kötü işkenceler yapılmasına rağmen çocuk hala bilincini koruyor.
258. Türk Telekom'ca yasaklanmasına rağmen siteye girilebiliyor.
259. Birçok işverenin olumlu yaklaşmamasına rağmen devlet yeni iş yasasını yürürlüğe koydu.
260. Kapasitelerini arttırmalarına rağmen krizden etkilenmediklerini ifade ettiler.

27. –mAktAnsA:

261. Sitesinden indirmek mümkün ama arayıp bulmaktansa hazır buradan indireyim diyenler için.
262. Tek başına bir filmin her şeyi olmaya soyunmaktansa, ekip ruhuyla yukarda sözünü ettiğimiz olumsuzlukların aşılmasına gayret edilmeli.
263. İnsanları değiştirmeye çalışmaktansa, onları olduğu gibi kabul etmek başarı göstergesidir.
264. Alkışlardan kaçmaktansa onun kor gibi sıcaklığında ısınmayı çok daha fazla tercih eder.

265. Konuşmaktansa susar, ses bekleriz.
266. Şerefsiz bir ha-yatı sırtımda bir kambur olarak taşımaktansa, şerefli bir ölümü tercih ederim.
267. Bir süre sonra ıskartaları almaktansa vazgeçiyordun.
268. Her iki diktatör birbirleriyle savaşmaktansa işbirliği yapsalardı neler olabileceğine dair fikirlerini kısaca yansıttı.
269. "Kusurlu hizmet vererek bir zincir yaratmaktansa, tek yerde ama güvenilir bir isim olmayı tercih ediyorum" diyor.
270. Bu nedenle sizin müdahaleniz istense bile savcı, hâkim ya da jüriyi oynamaktansa arabulucu olmalısınız.

28. –DIĞINDAn dolayı/ötürü:

271. Bir canlıdan yaratıldığından dolayı bu isim ona verilmiştir.
272. Tarihi kalınlardan çıkan eski eserleri koruyacak yerel bir müze bulunmadığından dolayı, bu eserler Kahramanmaraş İl Müzesine gönderilmiştir.
273. Kır düğünleri bu sıralar moda olduğundan dolayı alanımızı genişlettik.
274. Ameliyatta yan etkiler geliştiğinden dolayı hastayı kaybettik.
275. Belgeleri bize zamanında ulaştıramadıklarından dolayı ihaleye giremediler.
276. Gereksiz bilgiler verdiğiinden ötürü işten çıkarıldı.
277. Makine düzgün çalışmadığından ötürü piyasadan toplatıldı.
278. Çamaşır makinemiz çok gürültü yaptığından ötürü servise yolladık.
279. Beni yok yere suçladığından ötürü artık seninle görüşmek istemiyorum.
280. Yeterli para sağlanamadığından ötürü çalışmalara ara verildi.

29. –DIktAn sonra:

281. Bu yeni pet bardaklar kullanıldıktan sonra atılabilir.
282. Ak Parti ziyaretini tamamladıktan sonra CHP İlçe Teşkilatı'na gitti.
283. Yüzeyi rulo ile boyadıktan sonra ince fırça ile çizgiler oluşturunuz.
284. Ayrıca biraz para kazandıktan sonra Golden Üyelik satın alarak kazancınızı arttırabilirsiniz.
285. İyice karıştırıldıktan sonra günde üç öğün birer çay fincanı içilir.
286. Kanallar hafızaya alındıktan sonra, kanal listesini düzenlemek ve üzerinde sıralama yapmak için birçok fonksiyon var.
287. Bir lisans satın aldıktan sonra kişisel seri numaranızı alacaksınız.
288. Ve orda çok seneler yaşadıktan sonra, eceliyle ölüyor.
289. Hafifçe kızdıktan sonra biberleri ve soğanları içine atın.
290. Gerekli hormon çalışmaları yapıldıktan sonra tedavi yapılıyor.

30. –mASI için:

291. Forumun hızlanması için önerilerde bulundu.
292. Bilgiyi paylaşmak için bunları yayınlamalıyız.
293. Cilt enfeksiyonlarının oluşmaması için bölgesi sürekli temiz tutmak gereklidir.
294. Yataktan kalkması için bin bir türlü dil döktüm.
295. Adalet sistemimizin güvenilir çalışması için acil önlemler alınması gerekir.

296. Başarıya ulaşılması için cesaretlendirme önemlidir.
297. Benim adıma maaşımı alması için ona vekâletname çıkardık.
298. Salgının temiz bölgelere sıçramaması için gerekli önlemler alındı.
299. Başkan, çevreye duyarlılığın artması için halkın daha bilinçli olması gerektiğine değindi.
300. Onun bu seviyeye ulaşması için elimizden geleni yapmıştık.

31. –DI mİ:

301. Cüce sahneye bir çıktı mı herkesi kırar geçirirdi.
302. Panik yürekleri sardı mı kolay kolay çıkmaz.
303. Güzel cemalini gösterdi mi dünyalar benim olacak.
304. İşte o büyük gün geldi mi artık hiçbir tövbe kabul olunmayacak.
305. Salatayı da hazırladık mı her şey tamamdır.
306. Notlar listeye girdi mi itirazlar geçersiz olur.
307. Kömürler ateşi aldı mı soba tutuşmuş demektir.
308. Gelinle damat yerine oturdu mu havai fişekleri patlatacaksınız.
309. Arabası yolda göründü mü davul çalsın.
310. Ben size işaret verdi mi koşmaya başlayın.

32. –AcAĞI zaman:

311. Kaplan hamle yapacağı zaman geri çekilir.
312. Ali tam kâğıtlara bakacağı zaman aşağıdan dayısının ona seslendiğini duydu.
313. Azrail canınızı alacağı zaman söyleyeceğiniz söz nedir?
314. Musluğu açacağı zaman bana haber verecek.
315. Sigarasını yakacağı zaman babasını gördü.
316. Sofrayı kaldıracağı zaman kapı çaldı.
317. Onu kurutacağınız zaman rahat edersiniz.
318. Ağzıma geleni söyleyeceğim zaman tuttum kendimi, olmaz dedim.
319. Otobüsten ineceği zaman durakladı, son bir kez dönüp bana baktı.
320. Lokmasını ağzına götüreceği zaman bir saç telinin ekmeğe yapıştığını fark etti.

33. –cAsInA:

321. Nispet yaparcasına arkamdan güldü zaman.
322. Tek suçum seni ölürcesine sevmekmiş.
323. Benim babam Menderes'i taparcasına severdi.
324. Resimlerine baktım ağladım, kahrolurcasına.
325. O eleştirileri haksız bulurcasına bizi şaşırttı ve yanılttı.
326. Ertesi gün yarım kalan kutuyu bitirmek için okuldan çıktığı gibi koşarcasına yine dükkâna gitti.
327. Resmen uçarcasına ve yaylanırcasına yürümenizi sağlıyor.
328. Seni bir kez olsun görmek için çıldırarcasına kendimi parçalara ayırıp önüne atacağım.
329. Hitler de Türk basınındaki köşe yazarlarına köpürürcesine kızmıştı!

330. Gözlerindeki ülkeye doğru yol alırken o hüznüvari ses duyuluyor dipsiz kuyulardan yankılanırcasına.

34. –DIĞINA göre:

331. Programa o kadar övgü yağdırdığına göre güzel bir program olmalı.

332. Sonsuz vıda çarkı, sonsuz vidayı bir somun gibi kavradığına göre her ikisinin de helis yönleri aynıdır.

333. Bizler ise, modern teknolojinin imkânları içersinde ve bilgi çağında yaşadığımızı göre, hayatımıza çok fazlasını sığdırmak zorundayız.

334. Hâlâ yargılandıklarına göre tutuklular.

335. Terörle Mücadelenin kahramanlarını siz kucaklayamadığınıza göre onları kaderleri ile baş başa bırakacağız.

336. Bize geldiklerine göre yine bir sıkıntıları var.

337. Hiç çalışmadığınıza göre bu yıl da sınıfta kalacağız.

338. Sesiniz çıkmadığınıza göre bütün suçlamaları kabul ediyordunuz.

339. Kemal bankadan parasını çekmediğine göre döviz kurlarında bir değişim olacak demektir.

340. Bakkalda hiç sigara kalmadığına göre yine sigaralar zamlanacak.

35. –DIĞINDAn beri:

341. Kafasını kendinden ve sorunlarından kurtardığından beri de dostluğu aranan bir kişi oldu.

342. Üstelik aramıza katıldığından beri kendisini partide herkese sevdirdi.

343. Yeni binalar açıldığından beri kendisini bu tarafta görmedik.

344. İngiltere'ye gittiklerinden beri kendilerinden haber alamadık.

345. Özlem'i kaybettiğinden beri melankolik bir insan oldu çıktı.

346. Ameliyata girdiğinden beri sol bacağında bir gerilme hissi var.

347. Erzurum'a taşındığımızdan beri kış sporlarına daha bir kulak kabartır olduk.

348. Okula başladığından beri kaç defa iyi bir karneyle geldin?

349. Halk olarak ona inandığımızdan beri hep koşullarımız kötüleşti.

350. Evren meydana geldiğinden beri sürekli bir genişleme ve yayılma göstermektedir.

36. –mASINDAn dolayı/ötürü:

351. Torbalı Spor Kulübü, müsabakadan önce statüye aykırı şekilde gösteri yapılmasından dolayı uyarı cezası aldı.

352. Sınıfların yeterince havalandırılmamasından dolayı bulaşıcı hastalıklar en çok okul çağındaki çocuklarda görülmektedir.

353. Emekli maaşlarının geç yatırılmasından dolayı halk isyan etti.

354. Dünyadaki en önemli içilebilir temiz su kaynaklarından biri olan Munzur, baraj yapımı ve siyanürle altın aranmasından dolayı kullanılmaz hale gelecek.

355. Okul yetkilileri, belediye ekiplerinin kendilerine destek olmasından dolayı teşekkür etti.

356. Sevdği kızın Cumhuriyet gazetesi okumasından ötürü kendisine tam zıt görüşte olmasını kabullenemez.

357. Grup kararına aykırı oy kullanılmasından ötürü seçim iptal edildi.

358. Organizasyonun başarılı olmasından ötürü birçok övgü aldık.
359. Yeni bir oturumun açılmış olmasından ötürü bu oturumunuz kapatılmıştır.
360. Sözü edilen şahıs çeşitli örgüt etkinliklerine katılmasından dolayı işten çıkarılmıştır.

37. –AsİyA kadar:

361. Handan bize gelesiye kadar kendi annesine gitsin.
362. Çamaşırları seresiye kadar on kere zil çaldı.
363. Yerel yönetimler daha üst makamlarla boy ölçüşesiye kadar halkın isteklerini karşılansınlar.
364. Bir tarlayı ekeseye kadar akşam oldu.
365. Sen onu göresiye kadar gitti bile.
366. Ben onun ne dediğini anlayasıya kadar günler geçti.
367. Onun o yeşil gözlerini göresiye kadar hayatımda her şey normaldi.
368. Küçük çitlerden 100 tane alasıya kadar tahta evlerden birini aynı fiyata alarak daha çok deneyim puanı kazanabilirsiniz.
369. Bu durum ondan ilk şifreli telgrafi alasıya kadar sürdü.
370. Yastığın pamuklarını elimde yıkayasıya kadar bir bez torba içinde makineye atıyorum.

38. –DİĞİ için:

371. 31 Aralık tatil olmadığı için herkes işine devam etmek zorundadır.
372. Ambulansa yanlış bilgi verildiği için yaralılar saatlerce yolda beklediler.
373. Birçok kişi saltanata direndiği için işkence gördü.
374. Sağırlar konuşulanları duymadıkları için konuşma zorluğu da çekerler.
375. Hastalar ilaçlarını eczanelerden alamadıkları için mağdur oluyorlar.
376. Gitarı benim elimde kırıldığı için ona bir yenisini almak zorundayım.
377. Soruşturma halen devam ettiği için kamuoyuna herhangi bir bilgi sunulamaz.
378. Sayfa kuralları ihlal edildiği için sözü edilen üyelerimizi sayfamızdan atıyoruz.
379. Rabia annesini görmediği için çok üzülmüştü.
380. Sınıf huzurunu bozduğu için onu dersten attım.

39. –All beri:

381. Yağmur yağalı beri küçük kurtçuklar toprak üstüne çıkıyor.
382. Seni görmeyeli beri büyümüşsün.
383. İnsan parayı basalı beri bütün değerlerini çürütmüş.
384. Kil maskesi yapalı beri cildim parlaklaştı.
385. Her zaman canım, aşkım diyen kocacığım Ramazan geleli beri, orucu bozulmasın diye bana 'kanka' diyor ya.
386. Onu seveli beri iyiyi ve kötüyü ayırt edemez oldum.
387. Arkadaşlar kurtlar vadisi pusu Star TV ye geçeli beri tamamen soğuttu izleyici kitlesini.
388. Ben toplumdaki değerlerin ikiyüzlülüğünü, sahteliğini, gülünçlüğünü görelili beri, gülünç olmayan tek tutamağı arıyorum: Gerçek sevgiyi' diyor.
389. Şarkılar ve kuşlar bu şehri terk edeli beri susmaktan yoruldum.
390. O gözlerini hayata yumalı beri bizler de küstük çevremize.

40. –mİş kadar:

391. Gerçekten maç yapmış kadar yorulacaksınız.
392. Almanyalılar Nobel almış kadar sevindi.
393. Yenimelek'e giderken Feridun'u görmüş kadar heyecanlandım.
394. Kafasından aşağıya bir kova su dökülmüş kadar ıslanmıştı.
395. Küçük çocuk kuşu tutunca, bir ceylan tutmuş gibi sevindi.
396. Her atasözünde o ülkeye bir pencereden bakmış kadar oldum.
397. Sofradan kalktığına sanki bir ineği bütünüyle yemiş kadar şişmişti.
398. Bu arabayı almanıza kendim almış kadar sevindim.
399. Sanki 10 km. koşmuş kadar yoruldum.
400. Tarifin o kadar güzel ki yemiş kadar oldum.

41. –ArAk:

401. Hayata farklı renklerle bakarak mutlu olalım.
402. Simpson boks yaparak formunu koruyacağını dile getirdi.
403. Çocukların sosyal çevre edinerek çevreyle uyum geliştirmeleri çok önemlidir.
404. Dizlerinizi 90 derece kırarak oturmayın.
405. Müşteri yararını gözeterek hizmet vermek firmamızın en büyük prensibidir.
406. Program, tecrübenin düzeyinize aldırılmayarak oyununuzu geliştirecek.
407. Akbank krizden zıplayarak çıkmak istiyor.
408. Kaynak göstererek alıntı yapmak suç mudur?
409. Evden okula yumurta taşıyarak sorumluluk öğreniyorlar.
410. 'Güneşi gördüm' filmine filmin fragmanlarına aldanarak gittim.

42. –DİĞİ takdirde:

411. Erken rezervasyon yaptırıldığı takdirde tur fiyatı değişir.
412. Bu inceleme neticesinde borcun olmadığı tespit edildiği takdirde derhal ilişiksizlik belgesini idareye gönderir.
413. Sahipli bir gayrimenkulün önü veya bitişiği doldurulmak istenildiği takdirde sahibinden başkasına izin verilemez.
414. Sektörlerindeki en yaratıcı şirketleri daha fazla şirket izlediği takdirde, dünyanın en büyük sorunları konusunda çok büyük etki yaratabilirler.
415. Ancak bu, iyi planlama yapılmadığı takdirde istihdam ve eğitim problemleri gibi sosyal yapıyı zayıflatıcı ekonomik yükleri de beraberinden getirecektir.
416. Bu şarta uyulmadığı takdirde kuranın yeniden çekilmesi gerekir.
417. Bu konuda gereken çalışmalar yapıldığı ve kesin sonuçlar alındığı takdirde birçok şirket faktörünün kökeni daha net olarak ortaya çıkacaktır.
418. Yatırmadığı takdirde cezaya zam gelir.
419. Bu süre içinde görevli mahkemeye veya idarî makama başvurulmadığı takdirde, o taraf bu husustaki iddiasından vazgeçmiş sayılır.

420. İdarede, öğrenim düzeyi bakımından yeterli eleman bulunmadığı takdirde, valilik veya kaymakamlıktan üye talebinde bulunulur.

43. –AcAĞI yerde:

421. Türkiye'de devlet demokrasi ve hesap verme eksiği nedeniyle düzenleme yapacağı yerde yasaklama yapıyor.
422. Hükümet bunu yapacağı yerde üç beş gün sonra yeni vergiler gelebilir diyor.
423. Şevket tuzağı görür ama kurtulmaya çalışacağı yerde panikle başına daha büyük dertler alır.
424. Kaplan olan fare, sevineceği yerde avcıdan korkmaya başlar.
425. İnsanoğlu, aç kalarak içini temizleyeceği yerde, ilaçlarla ve çeşitli tedavi yöntemleriyle kendini iyileştirmeye çalışarak içini daha da kirletmektedir.
426. Üniversiteye gideceği yerde evlenip ev hanımı oldu.
427. İri hayvan yokuşa saracağı yerde geri geri gitmeye başladı.
428. Craig Lynch adlı mahkûm, polisten köşe bucak kaçacağı yerde Facebook'ta bir sayfa açıp dalgasını geçmeye başladı.
429. Türkiye, gözünü dört açıp peynirini kollayacağı yerde tilkiyi kümese konuk etmiyor mu?
430. Karısına laf söyleyeceği yerde bizimkilere çamur atıyor.

44. –mAkSIZIn:

431. Yargı makamları sıfatına, statüsüne bakmaksızın usulüne uygun olarak bu soruşturmaları yapar.
432. Larvalar ise yaprağın ince damarlarına dokunmaksızın alt yüzünden kemirerek onu bir dantel haline getirirler.
433. Üretim izni almaksızın etil alkol, metanol veya alkollü içki üretenler hakkında yasal işlemler yapılmaktadır.
434. Sistem karşı yöndeki araç sürücüleri ile yayalar üzerinde göz kamaştırma etkisi yapmaksızın daha uzun mesafeyi aydınlatır.
435. Alperen çimenlerin, otların, karların üstüne düşmana aldırmaksızın hırkasını serip Hakk'a secdeye varan derviş gazidir.
436. Fotoğraf göndermeksizin yapılacak başvurular kesinlikle kabul edilmez.
437. Aksi halde bu sözleşme ihlal edilmiş sayılacak ve Sanal Cafe kullanıcının üyeliğini bilgilendirmeksizin iptal edebilecektir.
438. Tüm bu işlemler bittiğinde ise kartın hiçbir hasar görmeksizin çalıştığı ispatlandı!
439. Kâğıtta ne yazdığına bakmaksızın çantama attım.
440. Bir kerecik gülmeksizin aramızda oturdu.

45. –mAk koşuluyla:

441. TC Emekli Sandığı'na bağlı olarak çalışmamak veya emekli aylığı almamak koşuluyla, evli olmayan kız çocuklarına yetim aylığı bağlanıyor.
442. Makaleyi satmamak koşuluyla kendi amaçları için çoğaltma hakkı gibi fikri mülkiyet hakları saklıdır.

443. Her toplum, kendi kültürünü başka bir toplumun değerleri karşısında üstün görmemek koşuluyla yaşamak ve yaşatmak hakkına ve ayrıcalığına sahiptir.
444. Öğrenci güvenilir olmalıdır, bunun anlamı: her işlemi adım adım takip etmek ve tüm adımları doğru yapmak koşuluyla, en az 15 hastaya ilaç vermelidir.
445. 20 yıl hizmet vermek koşuluyla da maaşlı emekli olunur.
446. Yabancı işçilerin *çalışma* süreleri 1 yıl olurken, bu süre aynı işyerinde ve meslekte çalışmak koşuluyla uzatılabilecek.
447. Öğretmenlik eğitimi alan tüm öğrenciler, bir Avrupa dilini çok iyi bilmek koşuluyla, Comenius Asistanı adayı olabilmektedirler.
448. Terörist tüm bildiğini anlatmak koşuluyla serbest bırakıldı.
449. Mottaki'nin İran Başkonsolosluğu'nda basın toplantısına ise kadın gazeteciler başlarını örtmek koşuluyla alındı.
450. Kendisinin önünü açmak istiyoruz bu nedenle Avrupa'ya gitmek koşuluyla alacaklarına karşılık bonservisini vereceğiz.
- 46. –mAk yerine:**
451. Mersin'de farklı mesleklerden emekli olanlar, evde oturmak yerine kendilerine has yeteneklerini sergilediler.
452. Artık daha çok örmek yerine hazır giyimleri tercih ediyoruz.
453. Detayların içinde boğulmak yerine arada bir büyük resme en tepeden bakabilmek gerekir.
454. Öğrencilerin aylaklık etmek yerine ders çalışabilecekleri mekânlar yapılabilir.
455. TV seyretmek yerine kitap oku.
456. Biz bayatlayan ekmekleri atmak yerine robottan geçirerek poşetlere koyup kullanacağımız zamana kadar derin dondurucuda saklıyoruz.
457. Anubiasları tamamen kuma gömmek yerine, kayaların arasına kökleri ezilmeyecek şekilde sıkıştırın.
458. Sonuçta şüpheleriniz varsa bunların üzerini örtmek yerine araştırmalısınız.
459. Kurban kesmek yerine fakir çocuklara yardım edilmeli.
460. Tohumları direk tarlaya dikmek yerine, çiftçiler bir fidanlık yapmayı isteyebilir.

EK-2. Türkçe Ulaç Ekleriyle Belirginleştirilen Bağdaşıklık İlişkilerini Belirleme Anketi

Sayın Öğretim Elemanı,

Bu anket, Ankara Üniversitesi DTCF Dilbilim Anabilim Dalı'nda yapılan bir araştırmada kullanılmak amacıyla düzenlenmiştir.

Anket dört bölümden oluşmaktadır. İlk bölümde, anket sorularının cevaplanması aşamasında gerekli olan ulaç ve bağdaşıklık terimleri açıklanmış, bağdaşıklık ilişkileri tanım ve örnekleriyle sunulmuştur.

İkinci bölümde, birinci bölümde yapılan tanımlamalardan yararlanarak, verilen karmaşık tümcelerde ne tür bir bağdaşıklık ilişkisinin bulunduğu işaretlemeniz istenmiştir.

Üçüncü bölümde, üçlü karmaşık tümce grupları verilmiş ve bu tümcelerin aktardığı bağdaşıklık ilişkilerini ayırt etmeniz istenmiştir.

Dördüncü bölümde ise, karmaşık tümce çiftleri verilmiş ve bu çiftlerle aktarılan bağdaşıklık ilişkilerini belirtmeniz istenmiştir.

Anket sonuçlarının analiz edilebilmesi için tüm soruların eksiksiz cevaplandırılması önemlidir. Katkılarınız için teşekkürlerimi sunarım.

Ankara Üniversitesi DTCF Dilbilim Bölümü

Arş. Gör. Filiz Çetintaş Yıldırım

filizyildirim@gmail.com

KİŞİSEL BİLGİ FORMU:

Lütfen aşağıdaki bilgileri eksiksiz doldurunuz.

Adı Soyadı/Rumuz:

E-Posta:

Üniversite:

Ankara Üniversitesi

Çukurova Üniversitesi

Mersin Üniversitesi

Erciyes Üniversitesi

Bölüm:

Dilbilim

Türk Dili

Türk Dili ve Edebiyatı

Unvan:

Prof. Dr.

Yrd. Doç. Dr.

Arş. Gör.

Diğer: .....

Doç. Dr.

Öğr. Gör.

Okutman/Uzman

1. BÖLÜM: TANIMLAMALAR VE ÖRNEKLER

Ulaç: İki ayrı tümceyi bağlamakta kullanılan ve eklendiği tümceciğin belirteç yantümcesi olarak görev yapmasını sağlayan eklerdir.

Örn. ‘Eve geldim. Annem uyuyordu.’ tümceleri –*DİĞİNDA* ulacı ile birleştirildiklerinde, ‘Eve geldiğimde annem uyuyordu.’ karmaşık tümcesi elde edilir. Ulacın eklendiği ‘eve geldiğimde’ tümceciği belirteç olarak görev yapmakta ve ‘annem uyuyordu’ tümceciğini zamansal olarak nitelemektedir.

Bağdaşıklık: Yazılı ya da sözlü metinlerde, tümcelerin birbirlerine anlamsal bakımdan bağlı olmasına bağdaşıklık denir.

Örn. ‘Eve geldim. Annem uyuyordu.’ tümceleri, birbirlerine zamansal bakımdan bağlıdırlar. Bu tümceler arasında zamansal bir bağdaşıklık bulunmaktadır.

‘Dizüstü bilgisayarımı servise gönderdim. Çünkü tuş takımı bozulmuştu.’ tümceleri ise nedensel bir ilişki içine girmektedir.

Aşağıda, yazılı metinlerde tümceler ve tümcecikler arasında kurulan ve Türkçe ulaçlarla aktarıldığı düşünülen bağdaşıklık ilişkileri tanımlanmaktadır. Öncelikle aşağıda verilen tanımlamaları okuyunuz.

Zamansal İlişkiler: Ulacın eklendiği tümcecik diğer tümcecik için bir gerçekleşme zamanı, başka bir deyişle, zamansal bir çerçeve sunmaktadır.

Örn. Ayşe eve geldi. Annesi uyuyordu.

Nedensel İlişkiler: Ulacın eklendiği tümcecik diğer tümcecik için bir gerçekleşme nedeni sunmaktadır.

Örn. Dizüstü bilgisayarımı servise yolladık. Çünkü tuş takımı bozulmuştu.

Sonuç İlişkileri: Ulacın eklendiği tümcecik diğer tümcecikten kaynaklanan bir sonucu aktarmaktadır.

Örn. Seda evlenmeye karar verdi. Böylece okuluna devam etmeyecek.

Koşul İlişkileri: Ulacın eklendiği tümcecik diğer tümceciğin gerçekleşmesi için bir koşul oluşturmaktadır.

Örn. Ahmet bu dönem çok çalışırsa bütün derslerini geçebilir.

Beklentiye Olumsuzlama İlişkileri: Karmaşık tümceyi oluşturan tümceciklerin ikisi de doğru olmasına rağmen tümcecikler arasında önermesel bir tutarsızlık bulunmaktadır. Bu tümcelerde, ulacın eklendiği tümcecik ile aktarılan olayın sonucunun gerçekleşmediği bildirilmektedir.

Örn. Sevda kuralları ihlal etmedi ama trafik polisi ona ceza yazdı.

Amaç İlişkileri: Ulacın eklendiği tümcecik diğer tümceciğin gerçekleşmesi için bir amaç aktarmaktadır.

Örn. Ahmet’in rahat uyumasını istedim. Işıkları kapattım.

Karşı Tez İlişkileri: Karmaşık tümcede bulunan tümcecikler farklı özelliklerine göre karşılaştırılmaktadır. Bu ilişkilerde konuşucunun bir görüşü, eleştirisi, tavsiyesi ya da tercihi bulunmaktadır.

Örn. Bütün evrakları elimizle dolduruyoruz. Bunun yerine, bilgileri bilgisayara girelim.

Zıtlık İlişkileri: Karmaşık tümcede bulunan tümcecikler farklı özellikleri göz önünde bulundurularak karşılaştırılmaktadır.

Örn. Bütün arkadaşlarım yurttan kalıyordu ama ben ev tutmuştum.

Tarz İlişkileri: Ulacın eklendiği tümcecik diğer tümcecik için yapılaş biçimini belirlemektedir.

Örn. Adamın uyuduğu odaya süzuldüm. Çok sessiz yürüyordum.

Derecelendirme İlişkileri: Ulacın eklendiği tümcecik diğer tümcecik için bir gerçekleşme derecesi vermektedir. Örn. Eve koşarken yoruldu. Sanki 10 km. koşmuş gibiydim.

2. BÖLÜM: BAĞDAŞIKLIK İLİŞKİLERİNİ BELİRLEME FORMU

Bu bölümde, 48 karmaşık tümce yer almakta ve her tümcenin karşısında değişik bağdaşıklık ilişkileri bulunmaktadır. Tümcelerde kullanılan ulaçlarla aktarılan bağdaşıklık ilişkisinin hangisi olduğunu, karşısında bulunan kutucuğu seçerek işaretleyiniz.

Örnek:

	Zaman	Neden	Sonuç	Kosul	Beklentiye Olumsuzlama	Amaç	Karşı Tez	Zıtlık	Tarz	Derecelendirme
Karmaşık Tümceler:										
Ayşegül okula gitmeden önce ders notlarını gözden geçirdi.	X									

	Zaman	Neden	Sonuç	Kosul	Beklentiye Olumsuzlama	Amaç	Karşı Tez	Zıtlık	Tarz	Derecelendirme
Karmaşık Tümceler:										
1. Çok fazla satış olduğu halde istenilen kâr elde edilmedi.										
2. Ahmet Temmuz'da yurtdışına çıkacağı için pasaportunu yeniletiyor.										
3. Ali geldiğinde sinemaya gideceğiz.										
4. Milletvekili uçaktan indiği sırada keskin nişancı ateş etti.										

	Zaman	Neden	Sonuc	Kosul	Beklentiyi Olumsuzlama	Amaç	Karşı Tez	Zıtlık	Tarz	Derecelendirme
Karmaşık Tümceler:										
5. Sürekli bana dert yanacağına kolunu bir doktora göster.										
6. Orada burada sürtüp vaktini harcadın.										
7. Bölgedeki taş ocağı açımında toprağın kayması dolayısıyla/sebebiyle üç kişi göçük altında kaldı.										
8. Ev arkadaşım uyur/uyuyor gibi yatmıştı.										
9. Belgeler değerlendirilmek üzere arşive kaldırıldı.										
10. Fatma kadın, kızı hamuru açınca börek içini getirdi.										
11. Sen toprağı kazıncaya kadar ben çim tohumlarını getireyim.										
12. Biz Ankara 'ya geleli altı sene oldu.										
13. Onu ölesiye sevmiştim.										
14. Ali'ye, yoğun bakımda kaldığı müddetçe/sürece ağır antibiyotikler verdiler.										
15. Bu çocukların eğitim hayatlarını sürdürmek için düzenli ödemeler yapıyor.										
16. Kazmayı toprağa vurdukça ellerindeki nasırlar acıyordu.										
17. Akşam çöktüğü zaman bütün çocuklar evlerine gittiler.										
18. Küçük köpek kemiği kaptığı gibi gözden kayboldu.										
19. Küçük çocuk sesinin çıktığına bağırdı.										
20. Aysun işini düzgün yapmasına rağmen müdürden azar işitti.										
21. Patronumdan özür dilemektense işi bırakırım, daha iyi.										
22. Yusuf ağlaya ağlaya bana doğru geldi.										
23. Yazılı sınavda gereken notu alamadığından dolayı/ötürü sınıfta kaldı.										
24. Yeni müdürün atanmasıyla birlikte birçok kişi işten atıldı.										
25. Yemek yedikten sonra futbol oynadık.										

	Zaman	Neden	Sonuc	Kosul	Beklentiyi Olumsuzlama	Amaç	Karşı Tez	Zıtlık	Tarz	Derecelendirme
Karmaşık Tümceler:										
26. Nilgün'ün rahatça ders çalışabilmesi için televizyonu kapattım.										
27. Ayşe kek pişti pişeli fırının başında bekliyor.										
28. Gelinle damat yerine oturdu mu havai fişekler patlatılacak.										
29. Gazetedeği görüşmesi biter bitmez ofisine gidecekti.										
30. Musluğu açacağı zaman bana haber verecek.										
31. Ayşe yerleri silesiye kadar Canan yemekleri pişirdi.										
32. Adamı öldürürcesine dövdüler.										
33. Başkan kararını açıklamadığına göre fikrini değiştirdi.										
34. Başbakan yerine oturduğundan beri konuşma metnini inceliyor.										
35. Kurallara uymamasından dolayı/ötürü uyarı cezası aldı.										
36. Kek pişesiye kadar eve gelirim.										
37. Bir sürücü otomobilinde yüksek sesle müzik dinlediği için darp edildi.										
38. Oğlu öleli beri Sevda çok hassaslaştı.										
39. Rabia yoksulluk çekerken kardeşleri bolluk içinde yaşıyordu.										
40. Bu arabayı bana danışmadan aldı.										
41. Nuray abla çamaşırları ütülerken şarkı söylüyordu.										
42. Bu arabayı almanıza kendim almış kadar sevindim.										
43. Çocuk bakarak para kazanıyor.										
44. Önlem alınmadığı takdirde kuş gribi vakalarına rastlanacaktır.										
45. Müzik dinleyeceğin yerde sana verilen testleri çözseydin sınavı kazanırdın.										
46. Bana sormaksızın bir ev aldı.										
47. Ekolojik sisteme zarar vermemek koşuluyla genler üzerinde bilimsel araştırmalar yapılabilir.										
48. Çocuğu uzman bir ortopediste götürmek yerine kırık çıkıkçıya götürdüler.										

3. BÖLÜM: ÜÇLÜ TÜMCE BELİRLEME FORMU

Bu bölümde, üçerli gruplar halinde karmaşık tümceler verilmiştir. Her grup ayrı bir ulacın kullanılmasıyla oluşturulan karmaşık tümceleri içermektedir ve her grupta iki tümce **aynı** bağdaşıklık ilişkisini, bir tümce ise **farklı** bir bağdaşıklık ilişkisini aktarmaktadır. Karmaşık tümceleri okuduktan sonra, karmaşık tümcede aktarıldığını düşündüğünüz bağdaşıklık ilişkisini işaretleyiniz.

Örnek:

	Zaman	Neden	Sonuc	Kosul	Beklentiye Olumsuzlama	Amaç	Karşı Tez	Zıtlık	Tarz	Derecelendirme
Karmaşık Tümceler:										
Çantamı yere bırakıp yatak odasına girdim.	X									
Bu çorbaya biraz kimyon katıp daha da lezzetlendirebilirsiniz.								X		
İpi beline dolayıp kendini boşluğa bıraktı.	X									

SORULAR:

A.

	Zaman	Neden	Sonuc	Kosul	Beklentiye Olumsuzlama	Amaç	Karşı Tez	Zıtlık	Tarz	Derecelendirme
Karmaşık Tümceler:										
1. At arabası çatırdaya çatırdaya ilerliyordu.										
2. Ellerimizdeki bayrakları sallaya sallaya yoldan geçtik.										
3. Yaşlı adam söylene söylene üzerime geldi.										

B.

	Zaman	Neden	Sonuc	Kosul	Beklentiyi Olumsuzlama	Amaç	Karşı Tez	Zıtlık	Tarz	Derecelendirme
Karmaşık Tümceler:										
1. Babam işten gelesiye kadar odandan çıkmayacaksın.										
2. Yorgunluktan bitkin düşesiye kadar çalıştım.										
3. Bu parayla sadece nikâh yapısına kadar düğün yapın.										

C.

	Zaman	Neden	Sonuc	Kosul	Beklentiyi Olumsuzlama	Amaç	Karşı Tez	Zıtlık	Tarz	Derecelendirme
Karmaşık Tümceler:										
1. Aldığım cep telefonu arızalı çıkınca doğruca mağazaya koştum.										
2. Babam işten gelince sofrayı kurdum.										
3. Güneş batınca bütün çocuklar evlerine gittiler.										

D.

	Zaman	Neden	Sonuc	Kosul	Beklentiyi Olumsuzlama	Amaç	Karşı Tez	Zıtlık	Tarz	Derecelendirme
Karmaşık Tümceler:										
1. Halıları elimizle yıkayana kadar kuru temizlemeye verelim.										
2. Güneş batana kadar manzarayı izledik.										
3. Sen gelene kadar ben dosyaları gözden geçireyim.										

E.

	Zaman	Neden	Sonuc	Kosul	Beklentiyi Olumsuzlama	Amaç	Karşı Tez	Zıtlık	Tarz	Derecelendirme
Karmaşık Tümceler:										
1. Ahmet kaybolan evrakları aradığında bütün dosyaları kurcaladı.										
2. Ayşe keki pişirdiğinde annesi uyuyordu.										
3. Mahkûmlar çevre temizliğini bitirdiklerinde yemek yiyebilecekler.										

F.

	Zaman	Neden	Sonuc	Kosul	Beklentiyi Olumsuzlama	Amaç	Karşı Tez	Zıtlık	Tarz	Derecelendirme
Karmaşık Tümceler:										
1. Adam ağlayarak olanları anlattı.										
2. Balkonda duran anneme el sallayarak otobüse bindim.										
3. Yaşlı adam maydanoz satarak geçimini sağlıyordu.										

G.

	Zaman	Neden	Sonuc	Kosul	Beklentiyi Olumsuzlama	Amaç	Karşı Tez	Zıtlık	Tarz	Derecelendirme
Karmaşık Tümceler:										
1. Mersin'e geldikçe bize de uğra.										
2. En baskıcı hükümet bile halkın rızası sağlanmadıkça ayakta kalmaz.										
3. Dolar yükseldikçe elektronik eşya fiyatları da artıyor.										

H.

	Zaman	Neden	Sonuc	Kosul	Beklentiye Olumsuzlama	Amaç	Karsı Tez	Zıtlık	Tarz	Derecelendirme
Karmaşık Tümceler:										
1. Çarşıya giderken arkadaşım Tuğba'yla karşılaştım.										
2. Yerleri süpürürken bir altın yüzük buldu.										
3. Benim oğlum sürekli ağlarken görüncem oğlu uslu uslu oturuyordu.										

I.

	Zaman	Neden	Sonuc	Kosul	Beklentiye Olumsuzlama	Amaç	Karsı Tez	Zıtlık	Tarz	Derecelendirme
Karmaşık Tümceler:										
1. Çalışma kurallarına uyduktan sonra Ahmet'i işten çıkarmayacağız.										
2. Ödevlerimizi bitirdikten sonra dışarıda futbol oynadık.										
3. Genel anons yapıldıktan sonra herkes toplantı salonuna gitti.										

J.

	Zaman	Neden	Sonuc	Kosul	Beklentiyi Olumsuzlama	Amaç	Karşı Tez	Zıtlık	Tarz	Derecelendirme
Karmaşık Tümceler:										
1. Bulaşıkları elinde yıkayınca kadar bir bulaşık makinesi alsana.										
2. Soğanları pembeleşinceye kadar kavurun.										
3. Annem iyileşinceye kadar burada kalacağım.										

K.

	Zaman	Neden	Sonuc	Kosul	Beklentiyi Olumsuzlama	Amaç	Karşı Tez	Zıtlık	Tarz	Derecelendirme
Karmaşık Tümceler:										
1. Ali geldiği zaman sinemaya gideceğiz.										
2. Yemeğini yediğin zaman televizyon izleyebilirsin.										
3. II. Dünya Savaşı başladığı zaman dedem 20 yaşındaymış.										

4. BÖLÜM: TÜMCE ÇİFTLERİ AYRIMI FORMU

Bu bölümde, ikiyeşerli gruplar halinde karmaşık tümceler verilmiştir. Farklı ulaçlarla kurulan her tümce çifti, zamansal bağdaşıklık ilişkileri aktarmaktadır ancak aktarılan bu zamansal ilişkilerde farklılıklar bulunmaktadır. Verilen tümce çiftlerini okuduktan sonra, karmaşık tümcelerde ulaçlarla bağlanan olayların gerçekleşme zamanlarından uygun olanı ilişkilerin tanımlandığı kutucuğu işaretleyiniz (eğer olayların gerçekleşme zamanının verilenlerden farklı olduğunu düşünüyorsanız 'diğer' kutucuğuna belirtiniz).

Örnek:

Karmaşık Tümceler	İlk olay ikinci olaydan önce gerçekleşmektedir.	İkinci olay ilk olayı içermektedir.	Diğer (Açıklayınız)
Ali geldiği zaman sinemaya gideceğiz.	X		
Ayşe keki pişirdiği zaman annesi uyuyordu.		X	

A.

Karmaşık Tümceler	İlk olay ikinci olayı bitirmektedir.	İlk olay ikinci olayı içermektedir.	Diğer (Açıklayınız)
1. Kek pişene kadar eve gelirim.			
2. Güneş batana kadar manzarayı izledik.			

B.

Karmaşık Tümceler	İki olay paralel olarak gerçekleşmektedir.	İlk olay ikinci olayı içermektedir.	Diğer (Açıklayınız)
1. Ayşe camları silerken radyo dinliyordu.			
2. Çamaşırları asarken çorabı aşağıya düşürdüm.			

C.

Karmaşık Tümceler	İlk olay ikinci olayı bitirmektedir.	İlk olay ikinci olayı içermektedir.	Diğer (Açıklayınız)
1. Seni görünceye kadar hayatın anlamını bilmiyordum.			
2. Adana'ya varıncaya kadar üç kırmızı ışığa yakalandık.			

D.

Karmaşık Tümceler	İlk olay ikinci olaydan önce gerçekleşmektedir.	İlk olay ikinci olayı içermektedir.	Diğer (Açıklayınız)
1. Handan dolapları düzenlediğinde bütün gereksiz evrakları çöpe attı.			
2. Dersten çıktığında ofisime gel.			

E.

Karmaşık Tümceler	İlk olay ikinci olayı bitirmektedir.	İlk olay ikinci olayı içermektedir.	Diğer (Açıklayınız)
1. Annem iyileşesiye kadar birçok ağır ilaç kullandı.			
2. Ayşe hemşire servise çıkasıya kadar nöbette ben kaldım.			

Anketimiz bitmiştir. Cevaplandığınız için teşekkür ederim. ©

EK-3. Madde Değişkenlerinin Sıklık ve Yüzdeleri

b1_1

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid neden	3	3,0	3,0	3,0
sonuc	9	9,0	9,0	12,0
beklentiyi olumsuzlama	82	82,0	82,0	94,0
zıtlık	6	6,0	6,0	100,0
Total	100	100,0	100,0	

b1_2

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid zaman	1	1,0	1,0	1,0
neden	68	68,0	68,0	69,0
amac	31	31,0	31,0	100,0
Total	100	100,0	100,0	

b1_3

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid zaman	90	90,0	90,0	90,0
kosul	10	10,0	10,0	100,0
Total	100	100,0	100,0	

b1_4

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid zaman	98	98,0	98,0	98,0
sonuc	1	1,0	1,0	99,0
tarz	1	1,0	1,0	100,0
Total	100	100,0	100,0	

b1_5

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid neden	1	1,0	1,0	1,0
beklentiyi olumsuzlama	4	4,0	4,0	5,0
amac	3	3,0	3,0	8,0
karsý tez	87	87,0	87,0	95,0
zýtlýk	2	2,0	2,0	97,0
tarz	3	3,0	3,0	100,0
Total	100	100,0	100,0	

b1_6

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid zaman	2	2,0	2,0	2,0
neden	8	8,0	8,0	10,0
sonuc	37	37,0	37,0	47,0
beklentiyi olumsuzlama	2	2,0	2,0	49,0
karsý tez	4	4,0	4,0	53,0
tarz	46	46,0	46,0	99,0
derecelendirme	1	1,0	1,0	100,0
Total	100	100,0	100,0	

b1_7

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid neden	71	71,0	71,0	71,0
sonuc	28	28,0	28,0	99,0
kosul	1	1,0	1,0	100,0
Total	100	100,0	100,0	

b1_8

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid sonuc	1	1,0	1,0	1,0
karsý tez	1	1,0	1,0	2,0
zýtlýk	1	1,0	1,0	3,0
tarz	85	85,0	85,0	88,0
derecelendirme	12	12,0	12,0	100,0
Total	100	100,0	100,0	

b1_9

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid neden	18	18,0	18,0	18,0
sonuc	4	4,0	4,0	22,0
beklenti yi olumsuzlama	1	1,0	1,0	23,0
amac	77	77,0	77,0	100,0
Total	100	100,0	100,0	

b1_10

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid zaman	82	82,0	82,0	82,0
neden	5	5,0	5,0	87,0
sonuc	6	6,0	6,0	93,0
kosul	5	5,0	5,0	98,0
amac	1	1,0	1,0	99,0
tarz	1	1,0	1,0	100,0
Total	100	100,0	100,0	

b1_11

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid zaman	85	85,0	85,0	85,0
neden	2	2,0	2,0	87,0
kosul	7	7,0	7,0	94,0
karsý tez	1	1,0	1,0	95,0
tarz	1	1,0	1,0	96,0
derecelendirme	4	4,0	4,0	100,0
Total	100	100,0	100,0	

b1_12

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid zaman	82	82,0	82,0	82,0
neden	1	1,0	1,0	83,0
sonuc	1	1,0	1,0	84,0
derecelendirme	16	16,0	16,0	100,0
Total	100	100,0	100,0	

b1_13

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid neden	1	1,0	1,0	1,0
kosul	3	3,0	3,0	4,0
beklentiyi olumsuzlama	1	1,0	1,0	5,0
tarz	38	38,0	38,0	43,0
derecelendirme	57	57,0	57,0	100,0
Total	100	100,0	100,0	

b1_14

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid zaman	84	84,0	84,0	84,0
neden	3	3,0	3,0	87,0
kosul	6	6,0	6,0	93,0
derecelendirme	7	7,0	7,0	100,0
Total	100	100,0	100,0	

b1_15

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid neden	17	17,0	17,0	17,0
sonuc	3	3,0	3,0	20,0
kosul	2	2,0	2,0	22,0
beklentiyi olumsuzlama	1	1,0	1,0	23,0
amac	73	73,0	73,0	96,0
karsý tez	2	2,0	2,0	98,0
tarz	1	1,0	1,0	99,0
derecelendirme	1	1,0	1,0	100,0
Total	100	100,0	100,0	

b1_16

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid zaman	32	32,0	32,0	32,0
neden	27	27,0	27,0	59,0
sonuc	22	22,0	22,0	81,0
kosul	8	8,0	8,0	89,0
tarz	7	7,0	7,0	96,0
derecelendirme	4	4,0	4,0	100,0
Total	100	100,0	100,0	

b1_17

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	zaman	90	90,0	90,0	90,0
	neden	4	4,0	4,0	94,0
	sonuc	4	4,0	4,0	98,0
	kosul	1	1,0	1,0	99,0
	tarz	1	1,0	1,0	100,0
	Total	100	100,0	100,0	

b1_18

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	zaman	50	50,0	50,0	50,0
	neden	4	4,0	4,0	54,0
	sonuc	8	8,0	8,0	62,0
	amac	2	2,0	2,0	64,0
	zýtlýk	1	1,0	1,0	65,0
	tarz	34	34,0	34,0	99,0
	derecelendirme	1	1,0	1,0	100,0
	Total	100	100,0	100,0	

b1_19

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	zaman	2	2,0	2,0	2,0
	neden	2	2,0	2,0	4,0
	sonuc	1	1,0	1,0	5,0
	zýtlýk	3	3,0	3,0	8,0
	tarz	31	31,0	31,0	39,0
	derecelendirme	61	61,0	61,0	100,0
	Total	100	100,0	100,0	

b1_20

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	sonuc	4	4,0	4,0	4,0
	beklentiyi olumsuzlama	79	79,0	79,0	83,0
	karsý tez	5	5,0	5,0	88,0
	zýtlýk	12	12,0	12,0	100,0
	Total	100	100,0	100,0	

b1_21

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid neden	2	2,0	2,0	2,0
kosul	5	5,0	5,0	7,0
beklentiyi olumsuzlama	5	5,0	5,0	12,0
karsý tez	68	68,0	68,0	80,0
zýtlýk	5	5,0	5,0	85,0
tarz	10	10,0	10,0	95,0
derecelendirme	5	5,0	5,0	100,0
Total	100	100,0	100,0	

b1_22

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid zaman	15	15,0	15,0	15,0
neden	1	1,0	1,0	16,0
sonuc	2	2,0	2,0	18,0
tarz	75	75,0	75,0	93,0
derecelendirme	7	7,0	7,0	100,0
Total	100	100,0	100,0	

b1_23

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid neden	77	77,0	77,0	77,0
sonuc	21	21,0	21,0	98,0
kosul	2	2,0	2,0	100,0
Total	100	100,0	100,0	

b1_24

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid zaman	38	38,0	38,0	38,0
neden	15	15,0	15,0	53,0
sonuc	43	43,0	43,0	96,0
beklentiyi olumsuzlama	3	3,0	3,0	99,0
karsý tez	1	1,0	1,0	100,0
Total	100	100,0	100,0	

b1_25

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	zaman	96	96,0	96,0	96,0
	sonuc	1	1,0	1,0	97,0
	amac	1	1,0	1,0	98,0
	tarz	2	2,0	2,0	100,0
	Total	100	100,0	100,0	

b1_26

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	zaman	1	1,0	1,0	1,0
	neden	19	19,0	19,0	20,0
	sonuc	2	2,0	2,0	22,0
	kosul	2	2,0	2,0	24,0
	amac	75	75,0	75,0	99,0
	tarz	1	1,0	1,0	100,0
	Total	100	100,0	100,0	

b1_27

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	zaman	90	90,0	90,0	90,0
	neden	1	1,0	1,0	91,0
	kosul	1	1,0	1,0	92,0
	tarz	3	3,0	3,0	95,0
	derecelendirme	5	5,0	5,0	100,0
	Total	100	100,0	100,0	

b1_28

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	zaman	71	71,0	71,0	71,0
	neden	3	3,0	3,0	74,0
	sonuc	4	4,0	4,0	78,0
	kosul	22	22,0	22,0	100,0
	Total	100	100,0	100,0	

b1_29

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	zaman	82	82,0	82,0	82,0
	sonuc	2	2,0	2,0	84,0
	kosul	16	16,0	16,0	100,0
	Total	100	100,0	100,0	

b1_30

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	zaman	94	94,0	94,0	94,0
	sonuc	3	3,0	3,0	97,0
	kosul	3	3,0	3,0	100,0
	Total	100	100,0	100,0	

b1_31

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	zaman	80	80,0	80,0	80,0
	sonuc	6	6,0	6,0	86,0
	kosul	4	4,0	4,0	90,0
	karsý tez	2	2,0	2,0	92,0
	zýtlýk	1	1,0	1,0	93,0
	derecelendirme	7	7,0	7,0	100,0
	Total	100	100,0	100,0	

b1_32

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	beklenti yi olumsuzlama	2	2,0	2,0	2,0
	tarz	46	46,0	46,0	48,0
	derecelendirme	52	52,0	52,0	100,0
	Total	100	100,0	100,0	

b1_33

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	neden	17	17,0	17,0	17,0
	sonuc	34	34,0	34,0	51,0
	kosul	6	6,0	6,0	57,0
	beklenti yi olumsuzlama	13	13,0	13,0	70,0
	amac	2	2,0	2,0	72,0
	karsý tez	22	22,0	22,0	94,0
	zýtlýk	3	3,0	3,0	97,0
	tarz	3	3,0	3,0	100,0
	Total	100	100,0	100,0	

b1_34

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	zaman	95	95,0	95,0	95,0
	neden	1	1,0	1,0	96,0
	sonuc	1	1,0	1,0	97,0
	tarz	2	2,0	2,0	99,0
	derecelendirme	1	1,0	1,0	100,0
	Total	100	100,0	100,0	

b1_35

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	zaman	1	1,0	1,0	1,0
	neden	74	74,0	74,0	75,0
	sonuc	24	24,0	24,0	99,0
	kosul	1	1,0	1,0	100,0
	Total	100	100,0	100,0	

b1_36

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	zaman	91	91,0	91,0	91,0
	kosul	4	4,0	4,0	95,0
	amac	1	1,0	1,0	96,0
	derecelendirme	4	4,0	4,0	100,0
	Total	100	100,0	100,0	

b1_37

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	zaman	2	2,0	2,0	2,0
	neden	81	81,0	81,0	83,0
	sonuc	15	15,0	15,0	98,0
	kosul	2	2,0	2,0	100,0
	Total	100	100,0	100,0	

b1_38

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	zaman	80	80,0	80,0	80,0
	neden	8	8,0	8,0	88,0
	sonuc	8	8,0	8,0	96,0
	kosul	1	1,0	1,0	97,0
	tarz	1	1,0	1,0	98,0
	derecelendirme	2	2,0	2,0	100,0
	Total	100	100,0	100,0	

b1_39

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	zaman	7	7,0	7,0	7,0
	sonuc	1	1,0	1,0	8,0
	beklentiyi olumsuzlama	2	2,0	2,0	10,0
	karsý tez	13	13,0	13,0	23,0
	zýtlýk	71	71,0	71,0	94,0
	tarz	5	5,0	5,0	99,0
	derecelendirme	1	1,0	1,0	100,0
	Total	100	100,0	100,0	

b1_40

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	zaman	1	1,0	1,0	1,0
	sonuc	9	9,0	9,0	10,0
	kosul	1	1,0	1,0	11,0
	beklentiyi olumsuzlama	21	21,0	21,0	32,0
	amac	2	2,0	2,0	34,0
	karsý tez	7	7,0	7,0	41,0
	zýtlýk	4	4,0	4,0	45,0
	tarz	55	55,0	55,0	100,0
	Total	100	100,0	100,0	

b1_41

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	zaman	69	69,0	69,0	69,0
	sonuc	1	1,0	1,0	70,0
	tarz	30	30,0	30,0	100,0
	Total	100	100,0	100,0	

b1_42

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	zaman	1	1,0	1,0	1,0
	neden	2	2,0	2,0	3,0
	sonuc	6	6,0	6,0	9,0
	karsý tez	3	3,0	3,0	12,0
	zýtlýk	1	1,0	1,0	13,0
	tarz	6	6,0	6,0	19,0
	derecelendirme	81	81,0	81,0	100,0
	Total	100	100,0	100,0	

b1_43

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	zaman	1	1,0	1,0	1,0
	neden	8	8,0	8,0	9,0
	sonuc	10	10,0	10,0	19,0
	kosul	11	11,0	11,0	30,0
	amac	8	8,0	8,0	38,0
	tarz	61	61,0	61,0	99,0
	derecelendirme	1	1,0	1,0	100,0
	Total	100	100,0	100,0	

b1_44

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	zaman	2	2,0	2,0	2,0
	neden	7	7,0	7,0	9,0
	sonuc	17	17,0	17,0	26,0
	kosul	69	69,0	69,0	95,0
	amac	1	1,0	1,0	96,0
	karsý tez	2	2,0	2,0	98,0
	tarz	2	2,0	2,0	100,0
	Total	100	100,0	100,0	

b1_45

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid neden	1	1,0	1,0	1,0
sonuc	6	6,0	6,0	7,0
kosul	25	25,0	25,0	32,0
beklentiyi olumsuzlama	9	9,0	9,0	41,0
amac	3	3,0	3,0	44,0
karsý tez	50	50,0	50,0	94,0
zýtlýk	5	5,0	5,0	99,0
tarz	1	1,0	1,0	100,0
Total	100	100,0	100,0	

b1_46

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid zaman	1	1,0	1,0	1,0
sonuc	7	7,0	7,0	8,0
kosul	3	3,0	3,0	11,0
beklentiyi olumsuzlama	20	20,0	20,0	31,0
karsý tez	11	11,0	11,0	42,0
zýtlýk	7	7,0	7,0	49,0
tarz	50	50,0	50,0	99,0
derecelendirme	1	1,0	1,0	100,0
Total	100	100,0	100,0	

b1_47

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid sonuc	5	5,0	5,0	5,0
kosul	83	83,0	83,0	88,0
amac	8	8,0	8,0	96,0
karsý tez	3	3,0	3,0	99,0
derecelendirme	1	1,0	1,0	100,0
Total	100	100,0	100,0	

b1_48

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid sonuc	2	2,0	2,0	2,0
kosul	2	2,0	2,0	4,0
beklentiyi olumsuzlama	22	22,0	22,0	26,0
amac	3	3,0	3,0	29,0
karsý tez	48	48,0	48,0	77,0
zýtlýk	18	18,0	18,0	95,0
tarz	5	5,0	5,0	100,0
Total	100	100,0	100,0	

b2_A1

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid zaman	6	6,0	6,0	6,0
sonuc	1	1,0	1,0	7,0
kosul	1	1,0	1,0	8,0
tarz	81	81,0	81,0	89,0
derecelendirme	11	11,0	11,0	100,0
Total	100	100,0	100,0	

b2_A2

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid zaman	25	25,0	25,0	25,0
sonuc	2	2,0	2,0	27,0
kosul	1	1,0	1,0	28,0
amac	4	4,0	4,0	32,0
tarz	63	63,0	63,0	95,0
derecelendirme	5	5,0	5,0	100,0
Total	100	100,0	100,0	

b2_A3

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid zaman	23	23,0	23,0	23,0
neden	2	2,0	2,0	25,0
sonuc	3	3,0	3,0	28,0
beklentiyi olumsuzlama	2	2,0	2,0	30,0
karsý tez	1	1,0	1,0	31,0
tarz	65	65,0	65,0	96,0
derecelendirme	4	4,0	4,0	100,0
Total	100	100,0	100,0	

b2_B1

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid zaman	83	83,0	83,0	83,0
kosul	13	13,0	13,0	96,0
beklentiyi olumsuzlama	1	1,0	1,0	97,0
derecelendirme	3	3,0	3,0	100,0
Total	100	100,0	100,0	

b2_B2

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid zaman	59	59,0	59,0	59,0
sonuc	3	3,0	3,0	62,0
kosul	2	2,0	2,0	64,0
beklentiyi olumsuzlama	1	1,0	1,0	65,0
tarz	6	6,0	6,0	71,0
derecelendirme	29	29,0	29,0	100,0
Total	100	100,0	100,0	

b2_B3

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	zaman	14	14,0	14,0	14,0
	sonuc	4	4,0	4,0	18,0
	kosul	6	6,0	6,0	24,0
	beklentiyi olumsuzlama	4	4,0	4,0	28,0
	amac	4	4,0	4,0	32,0
	karsý tez	54	54,0	54,0	86,0
	zýtlýk	1	1,0	1,0	87,0
	tarz	3	3,0	3,0	90,0
	derecelendirme	10	10,0	10,0	100,0
	Total	100	100,0	100,0	

b2_C1

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	zaman	2	2,0	2,0	2,0
	neden	79	79,0	79,0	81,0
	sonuc	16	16,0	16,0	97,0
	kosul	1	1,0	1,0	98,0
	amac	1	1,0	1,0	99,0
	karsý tez	1	1,0	1,0	100,0
	Total	100	100,0	100,0	

b2_C2

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	zaman	96	96,0	96,0	96,0
	neden	2	2,0	2,0	98,0
	sonuc	2	2,0	2,0	100,0
	Total	100	100,0	100,0	

b2_C3

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	zaman	87	87,0	87,0	87,0
	neden	6	6,0	6,0	93,0
	sonuc	6	6,0	6,0	99,0
	tarz	1	1,0	1,0	100,0
	Total	100	100,0	100,0	

b2_D1

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid zaman	1	1,0	1,0	1,0
kosul	1	1,0	1,0	2,0
beklentiyi olumsuzlama	2	2,0	2,0	4,0
amac	1	1,0	1,0	5,0
karsý tez	86	86,0	86,0	91,0
zýtlýk	4	4,0	4,0	95,0
tarz	5	5,0	5,0	100,0
Total	100	100,0	100,0	

b2_D2

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid zaman	97	97,0	97,0	97,0
kosul	1	1,0	1,0	98,0
amac	1	1,0	1,0	99,0
derecelendirme	1	1,0	1,0	100,0
Total	100	100,0	100,0	

b2_D3

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid zaman	92	92,0	92,0	92,0
sonuc	1	1,0	1,0	93,0
kosul	2	2,0	2,0	95,0
amac	1	1,0	1,0	96,0
karsý tez	4	4,0	4,0	100,0
Total	100	100,0	100,0	

b2_E1

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid zaman	71	71,0	71,0	71,0
neden	11	11,0	11,0	82,0
sonuc	7	7,0	7,0	89,0
kosul	2	2,0	2,0	91,0
amac	2	2,0	2,0	93,0
karsý tez	1	1,0	1,0	94,0
tarz	5	5,0	5,0	99,0
derecelendirme	1	1,0	1,0	100,0
Total	100	100,0	100,0	

b2_E2

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	zaman	99	99,0	99,0	99,0
	sonuc	1	1,0	1,0	100,0
	Total	100	100,0	100,0	

b2_E3

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	zaman	17	17,0	17,0	17,0
	neden	1	1,0	1,0	18,0
	sonuc	7	7,0	7,0	25,0
	kosul	74	74,0	74,0	99,0
	tarz	1	1,0	1,0	100,0
	Total	100	100,0	100,0	

b2_F1

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	zaman	20	20,0	20,0	20,0
	sonuc	4	4,0	4,0	24,0
	tarz	73	73,0	73,0	97,0
	derecelendirme	3	3,0	3,0	100,0
	Total	100	100,0	100,0	

b2_F2

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	zaman	25	25,0	25,0	25,0
	neden	2	2,0	2,0	27,0
	sonuc	6	6,0	6,0	33,0
	amac	2	2,0	2,0	35,0
	tarz	63	63,0	63,0	98,0
	derecelendirme	2	2,0	2,0	100,0
	Total	100	100,0	100,0	

b2_F3

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	zaman	4	4,0	4,0	4,0
	neden	6	6,0	6,0	10,0
	sonuc	11	11,0	11,0	21,0
	kosul	7	7,0	7,0	28,0
	amac	21	21,0	21,0	49,0
	tarz	49	49,0	49,0	98,0
	derecelendirme	2	2,0	2,0	100,0
	Total	100	100,0	100,0	

b2_G1

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	zaman	79	79,0	79,0	79,0
	neden	1	1,0	1,0	80,0
	sonuc	1	1,0	1,0	81,0
	kosul	14	14,0	14,0	95,0
	tarz	1	1,0	1,0	96,0
	derecelendirme	4	4,0	4,0	100,0
	Total	100	100,0	100,0	

b2_G2

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	zaman	1	1,0	1,0	1,0
	neden	10	10,0	10,0	11,0
	sonuc	2	2,0	2,0	13,0
	kosul	69	69,0	69,0	82,0
	beklentiyi olumsuzlama	5	5,0	5,0	87,0
	amac	1	1,0	1,0	88,0
	karsý tez	9	9,0	9,0	97,0
	tarz	2	2,0	2,0	99,0
	derecelendirme	1	1,0	1,0	100,0
	Total	100	100,0	100,0	

b2_G3

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	zaman	28	28,0	28,0	28,0
	neden	19	19,0	19,0	47,0
	sonuc	15	15,0	15,0	62,0
	kosul	28	28,0	28,0	90,0
	beklentiyi olumsuzlama	1	1,0	1,0	91,0
	karsý tez	3	3,0	3,0	94,0
	derecelendirme	6	6,0	6,0	100,0
	Total	100	100,0	100,0	

b2_H1

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	zaman	90	90,0	90,0	90,0
	neden	1	1,0	1,0	91,0
	sonuc	9	9,0	9,0	100,0
	Total	100	100,0	100,0	

b2_H2

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	zaman	81	81,0	81,0	81,0
	neden	2	2,0	2,0	83,0
	sonuc	16	16,0	16,0	99,0
	tarz	1	1,0	1,0	100,0
	Total	100	100,0	100,0	

b2_H3

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	zaman	3	3,0	3,0	3,0
	sonuc	2	2,0	2,0	5,0
	beklentiyi olumsuzlama	1	1,0	1,0	6,0
	karsý tez	8	8,0	8,0	14,0
	zýtlýk	78	78,0	78,0	92,0
	tarz	5	5,0	5,0	97,0
	derecelendirme	3	3,0	3,0	100,0
	Total	100	100,0	100,0	

b2_I1

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	zaman	6	6,0	6,0	6,0
	neden	1	1,0	1,0	7,0
	kosul	91	91,0	91,0	98,0
	karsý tez	2	2,0	2,0	100,0
	Total	100	100,0	100,0	

b2_I2

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	zaman	88	88,0	88,0	88,0
	neden	3	3,0	3,0	91,0
	sonuc	6	6,0	6,0	97,0
	kosul	3	3,0	3,0	100,0
	Total	100	100,0	100,0	

b2_I3

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	zaman	77	77,0	77,0	77,0
	neden	4	4,0	4,0	81,0
	sonuc	12	12,0	12,0	93,0
	kosul	7	7,0	7,0	100,0
	Total	100	100,0	100,0	

b2_J1

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	zaman	1	1,0	1,0	1,0
	neden	1	1,0	1,0	2,0
	kosul	2	2,0	2,0	4,0
	beklentiyi olumsuzlama	1	1,0	1,0	5,0
	amac	1	1,0	1,0	6,0
	karsý tez	89	89,0	89,0	95,0
	zýtlýk	1	1,0	1,0	96,0
	tarz	3	3,0	3,0	99,0
	derecelendirme	1	1,0	1,0	100,0
	Total	100	100,0	100,0	

b2_J2

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	zaman	62	62,0	62,0	62,0
	kosul	5	5,0	5,0	67,0
	amac	2	2,0	2,0	69,0
	karsý tez	3	3,0	3,0	72,0
	zýtlýk	1	1,0	1,0	73,0
	tarz	11	11,0	11,0	84,0
	derecelendirme	16	16,0	16,0	100,0
	Total	100	100,0	100,0	

b2_J3

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	zaman	83	83,0	83,0	83,0
	neden	2	2,0	2,0	85,0
	kosul	5	5,0	5,0	90,0
	amac	1	1,0	1,0	91,0
	tarz	2	2,0	2,0	93,0
	derecelendirme	7	7,0	7,0	100,0
	Total	100	100,0	100,0	

b2_K1

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	zaman	82	82,0	82,0	82,0
	neden	1	1,0	1,0	83,0
	kosul	17	17,0	17,0	100,0
	Total	100	100,0	100,0	

b2_K2

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	zaman	5	5,0	5,0	5,0
	neden	1	1,0	1,0	6,0
	sonuc	1	1,0	1,0	7,0
	kosul	91	91,0	91,0	98,0
	karsý tez	1	1,0	1,0	99,0
	tarz	1	1,0	1,0	100,0
	Total	100	100,0	100,0	

b2_K3

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid zaman	96	96,0	96,0	96,0
karsý tez	1	1,0	1,0	97,0
derecelendirme	3	3,0	3,0	100,0
Total	100	100,0	100,0	

b3_A1

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid İkinci olay ilk olay dan önce gerçektepmektedir	41	41,0	41,0	41,0
İlk olay ikinci olay i icermektedir	59	59,0	59,0	100,0
Total	100	100,0	100,0	

b3_A2

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid İkinci olay ilk olay dan önce gerçektepmektedir	42	42,0	42,0	42,0
İlk olay ikinci olay i icermektedir	58	58,0	58,0	100,0
Total	100	100,0	100,0	

b3_B1

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid İlk olay ikinci olay i icermektedir	45	45,0	45,0	45,0
İki olay paralel gerçektepmektedir	55	55,0	55,0	100,0
Total	100	100,0	100,0	

b3_B2

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid İlk olay ikinci olay i icermektedir	60	60,0	60,0	60,0
İki olay paralel gerçektepmektedir	40	40,0	40,0	100,0
Total	100	100,0	100,0	

b3_C1

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	İkinci olay ilk olay dan önce gerçekleşmektedir	73	73,0	73,0	73,0
	İlk olay ikinci olay i içermektedir	27	27,0	27,0	100,0
	Total	100	100,0	100,0	

b3_C2

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	İkinci olay ilk olay dan önce gerçekleşmektedir	22	22,0	22,0	22,0
	İlk olay ikinci olay i içermektedir	78	78,0	78,0	100,0
	Total	100	100,0	100,0	

b3_D1

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	İlk olay ikinci olay dan önce gerçekleşmektedir	47	47,0	47,0	47,0
	İlk olay ikinci olay i içermektedir	53	53,0	53,0	100,0
	Total	100	100,0	100,0	

b3_D2

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	İlk olay ikinci olay dan önce gerçekleşmektedir	86	86,0	86,0	86,0
	İlk olay ikinci olay i içermektedir	14	14,0	14,0	100,0
	Total	100	100,0	100,0	

b3_E1

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	İkinci olay ilk olay dan önce gerçekleşmektedir	24	24,0	24,0	24,0
	İlk olay ikinci olay i içermektedir	76	76,0	76,0	100,0
	Total	100	100,0	100,0	

b3_E2

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	İkinci olay ilk olay dan önce gerçekleşmektedir	64	64,0	64,0	64,0
	İlk olay ikinci olay i içermektedir	36	36,0	36,0	100,0
	Total	100	100,0	100,0	

EK-4. Madde Değişkenleri İçin Uzman Cevaplarının Sıklık ve Yüzdeleri

Meslek * b1_1 Crosstabulation

			b1_1				Total
			neden	sonuc	beklentiyi olumsuzlama	zıtlık	
Meslek	Akademisyen	Count	0	0	32	2	34
		% within Meslek	,0%	,0%	94,1%	5,9%	100,0%
		% within b1_1	,0%	,0%	39,0%	33,3%	34,0%
	Ogretmen	Count	3	3	19	1	26
		% within Meslek	11,5%	11,5%	73,1%	3,8%	100,0%
		% within b1_1	100,0%	33,3%	23,2%	16,7%	26,0%
	Ogrenci	Count	0	6	31	3	40
		% within Meslek	,0%	15,0%	77,5%	7,5%	100,0%
		% within b1_1	,0%	66,7%	37,8%	50,0%	40,0%
Total	Count	3	9	82	6	100	
	% within Meslek	3,0%	9,0%	82,0%	6,0%	100,0%	
	% within b1_1	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	

Meslek * b1_2 Crosstabulation

			b1_2			Total
			zaman	neden	amac	
Meslek	Akademisyen	Count	0	23	11	34
		% within Meslek	,0%	67,6%	32,4%	100,0%
		% within b1_2	,0%	33,8%	35,5%	34,0%
	Ogretmen	Count	1	16	9	26
		% within Meslek	3,8%	61,5%	34,6%	100,0%
		% within b1_2	100,0%	23,5%	29,0%	26,0%
	Ogrenci	Count	0	29	11	40
		% within Meslek	,0%	72,5%	27,5%	100,0%
		% within b1_2	,0%	42,6%	35,5%	40,0%
Total	Count	1	68	31	100	
	% within Meslek	1,0%	68,0%	31,0%	100,0%	
	% within b1_2	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	

Meslek * b1_3 Crosstabulation

			b1_3		Total
			zaman	kosul	
Meslek	Akademisyen	Count	32	2	34
		% within Meslek	94,1%	5,9%	100,0%
		% within b1_3	35,6%	20,0%	34,0%
	Ogretmen	Count	24	2	26
		% within Meslek	92,3%	7,7%	100,0%
		% within b1_3	26,7%	20,0%	26,0%
	Ogrenci	Count	34	6	40
		% within Meslek	85,0%	15,0%	100,0%
		% within b1_3	37,8%	60,0%	40,0%
Total	Count	90	10	100	
	% within Meslek	90,0%	10,0%	100,0%	
	% within b1_3	100,0%	100,0%	100,0%	

Meslek * b1_4 Crosstabulation

			b1_4			Total
			zaman	sonuc	tarz	
Meslek	Akademisyen	Count	34	0	0	34
		% within Meslek	100,0%	,0%	,0%	100,0%
		% within b1_4	34,7%	,0%	,0%	34,0%
	Ogretmen	Count	25	1	0	26
		% within Meslek	96,2%	3,8%	,0%	100,0%
		% within b1_4	25,5%	100,0%	,0%	26,0%
	Ogrenci	Count	39	0	1	40
		% within Meslek	97,5%	,0%	2,5%	100,0%
		% within b1_4	39,8%	,0%	100,0%	40,0%
Total	Count	98	1	1	100	
	% within Meslek	98,0%	1,0%	1,0%	100,0%	
	% within b1_4	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	

Meslek * b1_5 Crosstabulation

			b1_5					Total	
			neden	beklentiyi olumsuzlama	amac	karsý tez	zýtlýk		tarz
Meslek	Akademisyen	Count	0	1	0	31	0	2	34
		% within Meslek	,0%	2,9%	,0%	91,2%	,0%	5,9%	100,0%
		% within b1_5	,0%	25,0%	,0%	35,6%	,0%	66,7%	34,0%
	Ogretmen	Count	1	1	2	21	1	0	26
		% within Meslek	3,8%	3,8%	7,7%	80,8%	3,8%	,0%	100,0%
		% within b1_5	100,0%	25,0%	66,7%	24,1%	50,0%	,0%	26,0%
	Ogrenci	Count	0	2	1	35	1	1	40
		% within Meslek	,0%	5,0%	2,5%	87,5%	2,5%	2,5%	100,0%
		% within b1_5	,0%	50,0%	33,3%	40,2%	50,0%	33,3%	40,0%
Total	Count	1	4	3	87	2	3	100	
	% within Meslek	1,0%	4,0%	3,0%	87,0%	2,0%	3,0%	100,0%	
	% within b1_5	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	

Meslek * b1_6 Crosstabulation

			b1_6						Total	
			zaman	neden	sonuc	beklentiyi olumsuzlama	karsý tez	tarz		derecelen dirme
Meslek	Akademisyen	Count	0	3	9	1	0	21	0	34
		% within Meslek	,0%	8,8%	26,5%	2,9%	,0%	61,8%	,0%	100,0%
		% within b1_6	,0%	37,5%	24,3%	50,0%	,0%	45,7%	,0%	34,0%
	Ogretmen	Count	1	4	11	1	1	8	0	26
		% within Meslek	3,8%	15,4%	42,3%	3,8%	3,8%	30,8%	,0%	100,0%
		% within b1_6	50,0%	50,0%	29,7%	50,0%	25,0%	17,4%	,0%	26,0%
	Ogrenci	Count	1	1	17	0	3	17	1	40
		% within Meslek	2,5%	2,5%	42,5%	,0%	7,5%	42,5%	2,5%	100,0%
		% within b1_6	50,0%	12,5%	45,9%	,0%	75,0%	37,0%	100,0%	40,0%
Total	Count	2	8	37	2	4	46	1	100	
	% within Meslek	2,0%	8,0%	37,0%	2,0%	4,0%	46,0%	1,0%	100,0%	
	% within b1_6	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	

Meslek * b1_7 Crosstabulation

			b1_7			Total
			neden	sonuc	kosul	
Meslek	Akademisyen	Count	31	3	0	34
		% within Meslek	91,2%	8,8%	,0%	100,0%
		% within b1_7	43,7%	10,7%	,0%	34,0%
	Ogretmen	Count	17	9	0	26
		% within Meslek	65,4%	34,6%	,0%	100,0%
		% within b1_7	23,9%	32,1%	,0%	26,0%
	Ogrenci	Count	23	16	1	40
		% within Meslek	57,5%	40,0%	2,5%	100,0%
		% within b1_7	32,4%	57,1%	100,0%	40,0%
Total	Count	71	28	1	100	
	% within Meslek	71,0%	28,0%	1,0%	100,0%	
	% within b1_7	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	

Meslek * b1_8 Crosstabulation

			b1_8					Total
			sonuc	karsý tez	zýtlýk	tarz	derecelen dirne	
Meslek	Akademisyen	Count	0	0	0	32	2	34
		% within Meslek	,0%	,0%	,0%	94,1%	5,9%	100,0%
		% within b1_8	,0%	,0%	,0%	37,6%	16,7%	34,0%
	Ogretmen	Count	1	0	0	20	5	26
		% within Meslek	3,8%	,0%	,0%	76,9%	19,2%	100,0%
		% within b1_8	100,0%	,0%	,0%	23,5%	41,7%	26,0%
	Ogrenci	Count	0	1	1	33	5	40
		% within Meslek	,0%	2,5%	2,5%	82,5%	12,5%	100,0%
		% within b1_8	,0%	100,0%	100,0%	38,8%	41,7%	40,0%
Total	Count	1	1	1	85	12	100	
	% within Meslek	1,0%	1,0%	1,0%	85,0%	12,0%	100,0%	
	% within b1_8	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	

Meslek * b1_9 Crosstabulation

			b1_9				Total
			neden	sonuc	beklentiyi olumsuzlama	amac	
Meslek	Akademisyen	Count	7	0	0	27	34
		% within Meslek	20,6%	,0%	,0%	79,4%	100,0%
		% within b1_9	38,9%	,0%	,0%	35,1%	34,0%
	Ogretmen	Count	3	2	0	21	26
		% within Meslek	11,5%	7,7%	,0%	80,8%	100,0%
		% within b1_9	16,7%	50,0%	,0%	27,3%	26,0%
	Ogrenci	Count	8	2	1	29	40
		% within Meslek	20,0%	5,0%	2,5%	72,5%	100,0%
		% within b1_9	44,4%	50,0%	100,0%	37,7%	40,0%
Total	Count	18	4	1	77	100	
	% within Meslek	18,0%	4,0%	1,0%	77,0%	100,0%	
	% within b1_9	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	

Meslek * b1_10 Crosstabulation

			b1_10						Total
			zaman	neden	sonuc	kosul	amac	tarz	
Meslek	Akademisyen	Count	31	2	1	0	0	0	34
		% within Meslek	91,2%	5,9%	2,9%	,0%	,0%	,0%	100,0%
		% within b1_10	37,8%	40,0%	16,7%	,0%	,0%	,0%	34,0%
	Ogretmen	Count	22	1	1	1	1	0	26
		% within Meslek	84,6%	3,8%	3,8%	3,8%	3,8%	,0%	100,0%
		% within b1_10	26,8%	20,0%	16,7%	20,0%	100,0%	,0%	26,0%
	Ogrenci	Count	29	2	4	4	0	1	40
		% within Meslek	72,5%	5,0%	10,0%	10,0%	,0%	2,5%	100,0%
		% within b1_10	35,4%	40,0%	66,7%	80,0%	,0%	100,0%	40,0%
Total	Count	82	5	6	5	1	1	100	
	% within Meslek	82,0%	5,0%	6,0%	5,0%	1,0%	1,0%	100,0%	
	% within b1_10	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	

Meslek * b1_11 Crosstabulation

			b1_11					Total	
			zaman	neden	kosul	karsý tez	tarz		derecelen dirme
Meslek	Akademisyen	Count	31	1	0	0	0	2	34
		% within Meslek	91,2%	2,9%	,0%	,0%	,0%	5,9%	100,0%
		% within b1_11	36,5%	50,0%	,0%	,0%	,0%	50,0%	34,0%
	Ogretmen	Count	18	1	5	1	0	1	26
		% within Meslek	69,2%	3,8%	19,2%	3,8%	,0%	3,8%	100,0%
		% within b1_11	21,2%	50,0%	71,4%	100,0%	,0%	25,0%	26,0%
	Ogrenci	Count	36	0	2	0	1	1	40
		% within Meslek	90,0%	,0%	5,0%	,0%	2,5%	2,5%	100,0%
		% within b1_11	42,4%	,0%	28,6%	,0%	100,0%	25,0%	40,0%
Total	Count	85	2	7	1	1	4	100	
	% within Meslek	85,0%	2,0%	7,0%	1,0%	1,0%	4,0%	100,0%	
	% within b1_11	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	

Meslek * b1_12 Crosstabulation

			b1_12				Total
			zaman	neden	sonuc	derecelen dirme	
Meslek	Akademisyen	Count	30	1	0	3	34
		% within Meslek	88,2%	2,9%	,0%	8,8%	100,0%
		% within b1_12	36,6%	100,0%	,0%	18,8%	34,0%
	Ogretmen	Count	22	0	0	4	26
		% within Meslek	84,6%	,0%	,0%	15,4%	100,0%
		% within b1_12	26,8%	,0%	,0%	25,0%	26,0%
	Ogrenci	Count	30	0	1	9	40
		% within Meslek	75,0%	,0%	2,5%	22,5%	100,0%
		% within b1_12	36,6%	,0%	100,0%	56,3%	40,0%
Total	Count	82	1	1	16	100	
	% within Meslek	82,0%	1,0%	1,0%	16,0%	100,0%	
	% within b1_12	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	

Meslek * b1_13 Crosstabulation

			b1_13				Total	
			neden	kosul	beklentiyi olumsuzlama	tarz		derecelen dirme
Meslek	Akademisyen	Count	0	0	0	14	20	34
		% within Meslek	,0%	,0%	,0%	41,2%	58,8%	100,0%
		% within b1_13	,0%	,0%	,0%	36,8%	35,1%	34,0%
	Ogretmen	Count	1	0	0	12	13	26
		% within Meslek	3,8%	,0%	,0%	46,2%	50,0%	100,0%
		% within b1_13	100,0%	,0%	,0%	31,6%	22,8%	26,0%
	Ogrenci	Count	0	3	1	12	24	40
		% within Meslek	,0%	7,5%	2,5%	30,0%	60,0%	100,0%
		% within b1_13	,0%	100,0%	100,0%	31,6%	42,1%	40,0%
Total	Count	1	3	1	38	57	100	
	% within Meslek	1,0%	3,0%	1,0%	38,0%	57,0%	100,0%	
	% within b1_13	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	

Meslek * b1_14 Crosstabulation

			b1_14				Total
			zaman	neden	kosul	derecelen dirme	
Meslek	Akademisyen	Count	33	1	0	0	34
		% within Meslek	97,1%	2,9%	,0%	,0%	100,0%
		% within b1_14	39,3%	33,3%	,0%	,0%	34,0%
	Ogretmen	Count	24	1	1	0	26
		% within Meslek	92,3%	3,8%	3,8%	,0%	100,0%
		% within b1_14	28,6%	33,3%	16,7%	,0%	26,0%
	Ogrenci	Count	27	1	5	7	40
		% within Meslek	67,5%	2,5%	12,5%	17,5%	100,0%
		% within b1_14	32,1%	33,3%	83,3%	100,0%	40,0%
Total	Count	84	3	6	7	100	
	% within Meslek	84,0%	3,0%	6,0%	7,0%	100,0%	
	% within b1_14	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	

Meslek * b1_15 Crosstabulation

			b1_15							Total	
			neden	sonuc	kosul	beklentiyi olumsuzlama	amac	karsiy tez	tarz		derecelen dirme
Meslek	Akademisyen	Count	5	1	0	0	26	2	0	0	34
		% within Meslek	14,7%	2,9%	,0%	,0%	76,5%	5,9%	,0%	,0%	100,0%
		% within b1_15	29,4%	33,3%	,0%	,0%	35,6%	100,0%	,0%	,0%	34,0%
	Ogretmen	Count	5	1	0	1	18	0	0	1	26
		% within Meslek	19,2%	3,8%	,0%	3,8%	69,2%	,0%	,0%	3,8%	100,0%
		% within b1_15	29,4%	33,3%	,0%	100,0%	24,7%	,0%	,0%	100,0%	26,0%
	Ogrenci	Count	7	1	2	0	29	0	1	0	40
		% within Meslek	17,5%	2,5%	5,0%	,0%	72,5%	,0%	2,5%	,0%	100,0%
		% within b1_15	41,2%	33,3%	100,0%	,0%	39,7%	,0%	100,0%	,0%	40,0%
Total	Count	17	3	2	1	73	2	1	1	100	
	% within Meslek	17,0%	3,0%	2,0%	1,0%	73,0%	2,0%	1,0%	1,0%	100,0%	
	% within b1_15	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	

Meslek * b1_16 Crosstabulation

			b1_16					Total	
			zaman	neden	sonuc	kosul	tarz		derecelen dirme
Meslek	Akademisyen	Count	17	7	4	0	5	1	34
		% within Meslek	50,0%	20,6%	11,8%	,0%	14,7%	2,9%	100,0%
		% within b1_16	53,1%	25,9%	18,2%	,0%	71,4%	25,0%	34,0%
	Ogretmen	Count	9	9	6	1	1	0	26
		% within Meslek	34,6%	34,6%	23,1%	3,8%	3,8%	,0%	100,0%
		% within b1_16	28,1%	33,3%	27,3%	12,5%	14,3%	,0%	26,0%
	Ogrenci	Count	6	11	12	7	1	3	40
		% within Meslek	15,0%	27,5%	30,0%	17,5%	2,5%	7,5%	100,0%
		% within b1_16	18,8%	40,7%	54,5%	87,5%	14,3%	75,0%	40,0%
Total	Count	32	27	22	8	7	4	100	
	% within Meslek	32,0%	27,0%	22,0%	8,0%	7,0%	4,0%	100,0%	
	% within b1_16	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	

Meslek * b1_17 Crosstabulation

			b1_17					Total
			zaman	neden	sonuc	kosul	tarz	
Meslek	Akademisyen	Count	32	2	0	0	0	34
		% within Meslek	94,1%	5,9%	,0%	,0%	,0%	100,0%
		% within b1_17	35,6%	50,0%	,0%	,0%	,0%	34,0%
	Ogretmen	Count	23	1	1	0	1	26
		% within Meslek	88,5%	3,8%	3,8%	,0%	3,8%	100,0%
		% within b1_17	25,6%	25,0%	25,0%	,0%	100,0%	26,0%
	Ogrenci	Count	35	1	3	1	0	40
		% within Meslek	87,5%	2,5%	7,5%	2,5%	,0%	100,0%
		% within b1_17	38,9%	25,0%	75,0%	100,0%	,0%	40,0%
Total	Count	90	4	4	1	1	100	
	% within Meslek	90,0%	4,0%	4,0%	1,0%	1,0%	100,0%	
	% within b1_17	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	

Meslek * b1_18 Crosstabulation

			b1_18							Total
			zaman	neden	sonuc	amac	zytlyk	tarz	derecelen dirme	
Meslek	Akademisyen	Count	25	1	2	0	0	6	0	34
		% within Meslek	73,5%	2,9%	5,9%	,0%	,0%	17,6%	,0%	100,0%
		% within b1_18	50,0%	25,0%	25,0%	,0%	,0%	17,6%	,0%	34,0%
	Ogretmen	Count	7	1	2	0	1	15	0	26
		% within Meslek	26,9%	3,8%	7,7%	,0%	3,8%	57,7%	,0%	100,0%
		% within b1_18	14,0%	25,0%	25,0%	,0%	100,0%	44,1%	,0%	26,0%
	Ogrenci	Count	18	2	4	2	0	13	1	40
		% within Meslek	45,0%	5,0%	10,0%	5,0%	,0%	32,5%	2,5%	100,0%
		% within b1_18	36,0%	50,0%	50,0%	100,0%	,0%	38,2%	100,0%	40,0%
Total	Count	50	4	8	2	1	34	1	100	
	% within Meslek	50,0%	4,0%	8,0%	2,0%	1,0%	34,0%	1,0%	100,0%	
	% within b1_18	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	

Meslek * b1_19 Crosstabulation

			b1_19					Total	
			zaman	neden	sonuc	zýtlýk	tarz		derecelen dirme
Meslek	Akademisyen	Count	0	0	0	0	12	22	34
		% within Meslek	,0%	,0%	,0%	,0%	35,3%	64,7%	100,0%
		% within b1_19	,0%	,0%	,0%	,0%	38,7%	36,1%	34,0%
	Ogretmen	Count	0	1	0	1	11	13	26
		% within Meslek	,0%	3,8%	,0%	3,8%	42,3%	50,0%	100,0%
		% within b1_19	,0%	50,0%	,0%	33,3%	35,5%	21,3%	26,0%
	Ogrenci	Count	2	1	1	2	8	26	40
		% within Meslek	5,0%	2,5%	2,5%	5,0%	20,0%	65,0%	100,0%
		% within b1_19	100,0%	50,0%	100,0%	66,7%	25,8%	42,6%	40,0%
Total	Count	2	2	1	3	31	61	100	
	% within Meslek	2,0%	2,0%	1,0%	3,0%	31,0%	61,0%	100,0%	
	% within b1_19	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	

Meslek * b1_20 Crosstabulation

			b1_20				Total
			sonuc	beklentiyi olumsuzlama	karsý tez	zýtlýk	
Meslek	Akademisyen	Count	1	28	1	4	34
		% within Meslek	2,9%	82,4%	2,9%	11,8%	100,0%
		% within b1_20	25,0%	35,4%	20,0%	33,3%	34,0%
	Ogretmen	Count	2	21	2	1	26
		% within Meslek	7,7%	80,8%	7,7%	3,8%	100,0%
		% within b1_20	50,0%	26,6%	40,0%	8,3%	26,0%
	Ogrenci	Count	1	30	2	7	40
		% within Meslek	2,5%	75,0%	5,0%	17,5%	100,0%
		% within b1_20	25,0%	38,0%	40,0%	58,3%	40,0%
Total	Count	4	79	5	12	100	
	% within Meslek	4,0%	79,0%	5,0%	12,0%	100,0%	
	% within b1_20	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	

Meslek * b1_21 Crosstabulation

			b1_21						Total	
			neden	kosul	beklenti olumsuzlama	karsıy tez	zıtlık	tarz		derecelen dirme
Meslek	Akademisyen	Count	0	0	3	28	0	1	2	34
		% within Meslek	,0%	,0%	8,8%	82,4%	,0%	2,9%	5,9%	100,0%
		% within b1_21	,0%	,0%	60,0%	41,2%	,0%	10,0%	40,0%	34,0%
	Ogretmen	Count	2	4	0	14	2	3	1	26
		% within Meslek	7,7%	15,4%	,0%	53,8%	7,7%	11,5%	3,8%	100,0%
		% within b1_21	100,0%	80,0%	,0%	20,6%	40,0%	30,0%	20,0%	26,0%
	Ogrenci	Count	0	1	2	26	3	6	2	40
		% within Meslek	,0%	2,5%	5,0%	65,0%	7,5%	15,0%	5,0%	100,0%
		% within b1_21	,0%	20,0%	40,0%	38,2%	60,0%	60,0%	40,0%	40,0%
Total	Count	2	5	5	68	5	10	5	100	
	% within Meslek	2,0%	5,0%	5,0%	68,0%	5,0%	10,0%	5,0%	100,0%	
	% within b1_21	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	

Meslek * b1_22 Crosstabulation

			b1_22					Total
			zaman	neden	sonuc	tarz	derecelen dirme	
Meslek	Akademisyen	Count	10	1	0	21	2	34
		% within Meslek	29,4%	2,9%	,0%	61,8%	5,9%	100,0%
		% within b1_22	66,7%	100,0%	,0%	28,0%	28,6%	34,0%
	Ogretmen	Count	1	0	1	23	1	26
		% within Meslek	3,8%	,0%	3,8%	88,5%	3,8%	100,0%
		% within b1_22	6,7%	,0%	50,0%	30,7%	14,3%	26,0%
	Ogrenci	Count	4	0	1	31	4	40
		% within Meslek	10,0%	,0%	2,5%	77,5%	10,0%	100,0%
		% within b1_22	26,7%	,0%	50,0%	41,3%	57,1%	40,0%
Total	Count	15	1	2	75	7	100	
	% within Meslek	15,0%	1,0%	2,0%	75,0%	7,0%	100,0%	
	% within b1_22	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	

Meslek * b1_23 Crosstabulation

			b1_23			Total
			neden	sonuc	kosul	
Meslek	Akademisyen	Count	30	4	0	34
		% within Meslek	88,2%	11,8%	,0%	100,0%
		% within b1_23	39,0%	19,0%	,0%	34,0%
	Ogretmen	Count	19	6	1	26
		% within Meslek	73,1%	23,1%	3,8%	100,0%
		% within b1_23	24,7%	28,6%	50,0%	26,0%
	Ogrenci	Count	28	11	1	40
		% within Meslek	70,0%	27,5%	2,5%	100,0%
		% within b1_23	36,4%	52,4%	50,0%	40,0%
Total	Count	77	21	2	100	
	% within Meslek	77,0%	21,0%	2,0%	100,0%	
	% within b1_23	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	

Meslek * b1_24 Crosstabulation

			b1_24					Total
			zaman	neden	sonuc	beklentiyi olumsuzlama	karsiy tez	
Meslek	Akademisyen	Count	21	2	11	0	0	34
		% within Meslek	61,8%	5,9%	32,4%	,0%	,0%	100,0%
		% within b1_24	55,3%	13,3%	25,6%	,0%	,0%	34,0%
	Ogretmen	Count	5	7	11	2	1	26
		% within Meslek	19,2%	26,9%	42,3%	7,7%	3,8%	100,0%
		% within b1_24	13,2%	46,7%	25,6%	66,7%	100,0%	26,0%
	Ogrenci	Count	12	6	21	1	0	40
		% within Meslek	30,0%	15,0%	52,5%	2,5%	,0%	100,0%
		% within b1_24	31,6%	40,0%	48,8%	33,3%	,0%	40,0%
Total	Count	38	15	43	3	1	100	
	% within Meslek	38,0%	15,0%	43,0%	3,0%	1,0%	100,0%	
	% within b1_24	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	

Meslek * b1_25 Crosstabulation

			b1_25				Total
			zaman	sonuc	amac	tarz	
Meslek	Akademisyen	Count	33	0	1	0	34
		% within Meslek	97,1%	,0%	2,9%	,0%	100,0%
		% within b1_25	34,4%	,0%	100,0%	,0%	34,0%
	Ogretmen	Count	26	0	0	0	26
		% within Meslek	100,0%	,0%	,0%	,0%	100,0%
		% within b1_25	27,1%	,0%	,0%	,0%	26,0%
	Ogrenci	Count	37	1	0	2	40
		% within Meslek	92,5%	2,5%	,0%	5,0%	100,0%
		% within b1_25	38,5%	100,0%	,0%	100,0%	40,0%
Total	Count	96	1	1	2	100	
	% within Meslek	96,0%	1,0%	1,0%	2,0%	100,0%	
	% within b1_25	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	

Meslek * b1_26 Crosstabulation

			b1_26					Total	
			zaman	neden	sonuc	kosul	amac		tarz
Meslek	Akademisyen	Count	1	5	0	0	28	0	34
		% within Meslek	2,9%	14,7%	,0%	,0%	82,4%	,0%	100,0%
		% within b1_26	100,0%	26,3%	,0%	,0%	37,3%	,0%	34,0%
	Ogretmen	Count	0	4	2	0	20	0	26
		% within Meslek	,0%	15,4%	7,7%	,0%	76,9%	,0%	100,0%
		% within b1_26	,0%	21,1%	100,0%	,0%	26,7%	,0%	26,0%
	Ogrenci	Count	0	10	0	2	27	1	40
		% within Meslek	,0%	25,0%	,0%	5,0%	67,5%	2,5%	100,0%
		% within b1_26	,0%	52,6%	,0%	100,0%	36,0%	100,0%	40,0%
Total	Count	1	19	2	2	75	1	100	
	% within Meslek	1,0%	19,0%	2,0%	2,0%	75,0%	1,0%	100,0%	
	% within b1_26	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	

Meslek * b1_27 Crosstabulation

			b1_27					Total
			zaman	neden	kosul	tarz	derecelen dirme	
Meslek	Akademisyen	Count	33	0	1	0	0	34
		% within Meslek	97,1%	,0%	2,9%	,0%	,0%	100,0%
		% within b1_27	36,7%	,0%	100,0%	,0%	,0%	34,0%
	Ogretmen	Count	25	1	0	0	0	26
		% within Meslek	96,2%	3,8%	,0%	,0%	,0%	100,0%
		% within b1_27	27,8%	100,0%	,0%	,0%	,0%	26,0%
	Ogrenci	Count	32	0	0	3	5	40
		% within Meslek	80,0%	,0%	,0%	7,5%	12,5%	100,0%
		% within b1_27	35,6%	,0%	,0%	100,0%	100,0%	40,0%
Total	Count	90	1	1	3	5	100	
	% within Meslek	90,0%	1,0%	1,0%	3,0%	5,0%	100,0%	
	% within b1_27	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	

Meslek * b1_28 Crosstabulation

			b1_28				Total
			zaman	neden	sonuc	kosul	
Meslek	Akademisyen	Count	31	0	1	2	34
		% within Meslek	91,2%	,0%	2,9%	5,9%	100,0%
		% within b1_28	43,7%	,0%	25,0%	9,1%	34,0%
	Ogretmen	Count	13	3	2	8	26
		% within Meslek	50,0%	11,5%	7,7%	30,8%	100,0%
		% within b1_28	18,3%	100,0%	50,0%	36,4%	26,0%
	Ogrenci	Count	27	0	1	12	40
		% within Meslek	67,5%	,0%	2,5%	30,0%	100,0%
		% within b1_28	38,0%	,0%	25,0%	54,5%	40,0%
Total	Count	71	3	4	22	100	
	% within Meslek	71,0%	3,0%	4,0%	22,0%	100,0%	
	% within b1_28	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	

Meslek * b1_29 Crosstabulation

			b1_29			Total
			zaman	sonuc	kosul	
Meslek	Akademisyen	Count	31	0	3	34
		% within Meslek	91,2%	,0%	8,8%	100,0%
		% within b1_29	37,8%	,0%	18,8%	34,0%
	Ogretmen	Count	22	0	4	26
		% within Meslek	84,6%	,0%	15,4%	100,0%
		% within b1_29	26,8%	,0%	25,0%	26,0%
	Ogrenci	Count	29	2	9	40
		% within Meslek	72,5%	5,0%	22,5%	100,0%
		% within b1_29	35,4%	100,0%	56,3%	40,0%
Total	Count	82	2	16	100	
	% within Meslek	82,0%	2,0%	16,0%	100,0%	
	% within b1_29	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	

Meslek * b1_30 Crosstabulation

			b1_30			Total
			zaman	sonuc	kosul	
Meslek	Akademisyen	Count	34	0	0	34
		% within Meslek	100,0%	,0%	,0%	100,0%
		% within b1_30	36,2%	,0%	,0%	34,0%
	Ogretmen	Count	25	1	0	26
		% within Meslek	96,2%	3,8%	,0%	100,0%
		% within b1_30	26,6%	33,3%	,0%	26,0%
	Ogrenci	Count	35	2	3	40
		% within Meslek	87,5%	5,0%	7,5%	100,0%
		% within b1_30	37,2%	66,7%	100,0%	40,0%
Total	Count	94	3	3	100	
	% within Meslek	94,0%	3,0%	3,0%	100,0%	
	% within b1_30	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	

Meslek * b1_31 Crosstabulation

			b1_31					Total	
			zaman	sonuc	kosul	karsý tez	zýtlýk		derecelen dirme
Meslek	Akademisyen	Count	29	1	0	0	0	4	34
		% within Meslek	85,3%	2,9%	,0%	,0%	,0%	11,8%	100,0%
		% within b1_31	36,3%	16,7%	,0%	,0%	,0%	57,1%	34,0%
	Ogretmen	Count	23	1	1	0	1	0	26
		% within Meslek	88,5%	3,8%	3,8%	,0%	3,8%	,0%	100,0%
		% within b1_31	28,8%	16,7%	25,0%	,0%	100,0%	,0%	26,0%
	Ogrenci	Count	28	4	3	2	0	3	40
		% within Meslek	70,0%	10,0%	7,5%	5,0%	,0%	7,5%	100,0%
		% within b1_31	35,0%	66,7%	75,0%	100,0%	,0%	42,9%	40,0%
Total	Count	80	6	4	2	1	7	100	
	% within Meslek	80,0%	6,0%	4,0%	2,0%	1,0%	7,0%	100,0%	
	% within b1_31	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	

Meslek * b1_32 Crosstabulation

			b1_32			Total
			beklenti y olumsuzlama	tarz	derecelen dirme	
Meslek	Akademisyen	Count	0	15	19	34
		% within Meslek	,0%	44,1%	55,9%	100,0%
		% within b1_32	,0%	32,6%	36,5%	34,0%
	Ogretmen	Count	2	13	11	26
		% within Meslek	7,7%	50,0%	42,3%	100,0%
		% within b1_32	100,0%	28,3%	21,2%	26,0%
	Ogrenci	Count	0	18	22	40
		% within Meslek	,0%	45,0%	55,0%	100,0%
		% within b1_32	,0%	39,1%	42,3%	40,0%
Total	Count	2	46	52	100	
	% within Meslek	2,0%	46,0%	52,0%	100,0%	
	% within b1_32	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	

Meslek * b1_33 Crosstabulation

			b1_33							Total	
			neden	sonuc	kosul	beklenti olumsuzlama	amac	karsıy tez	zıytlık		tarz
Meslek	Akademisyen	Count	5	17	3	3	1	2	2	1	34
		% within Meslek	14,7%	50,0%	8,8%	8,8%	2,9%	5,9%	5,9%	2,9%	100,0%
		% within b1_33	29,4%	50,0%	50,0%	23,1%	50,0%	9,1%	66,7%	33,3%	34,0%
	Ogretmen	Count	6	6	1	4	0	7	1	1	26
		% within Meslek	23,1%	23,1%	3,8%	15,4%	,0%	26,9%	3,8%	3,8%	100,0%
		% within b1_33	35,3%	17,6%	16,7%	30,8%	,0%	31,8%	33,3%	33,3%	26,0%
	Ogrenci	Count	6	11	2	6	1	13	0	1	40
		% within Meslek	15,0%	27,5%	5,0%	15,0%	2,5%	32,5%	,0%	2,5%	100,0%
		% within b1_33	35,3%	32,4%	33,3%	46,2%	50,0%	59,1%	,0%	33,3%	40,0%
Total	Count	17	34	6	13	2	22	3	3	100	
	% within Meslek	17,0%	34,0%	6,0%	13,0%	2,0%	22,0%	3,0%	3,0%	100,0%	
	% within b1_33	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	

Meslek * b1_34 Crosstabulation

			b1_34					Total
			zaman	neden	sonuc	tarz	derecelen dirme	
Meslek	Akademisyen	Count	33	0	0	0	1	34
		% within Meslek	97,1%	,0%	,0%	,0%	2,9%	100,0%
		% within b1_34	34,7%	,0%	,0%	,0%	100,0%	34,0%
	Ogretmen	Count	26	0	0	0	0	26
		% within Meslek	100,0%	,0%	,0%	,0%	,0%	100,0%
		% within b1_34	27,4%	,0%	,0%	,0%	,0%	26,0%
	Ogrenci	Count	36	1	1	2	0	40
		% within Meslek	90,0%	2,5%	2,5%	5,0%	,0%	100,0%
		% within b1_34	37,9%	100,0%	100,0%	100,0%	,0%	40,0%
Total	Count	95	1	1	2	1	100	
	% within Meslek	95,0%	1,0%	1,0%	2,0%	1,0%	100,0%	
	% within b1_34	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	

Meslek * b1_35 Crosstabulation

			b1_35				Total
			zaman	neden	sonuc	kosul	
Meslek	Akademisyen	Count	0	31	3	0	34
		% within Meslek	,0%	91,2%	8,8%	,0%	100,0%
		% within b1_35	,0%	41,9%	12,5%	,0%	34,0%
	Ogretmen	Count	0	17	8	1	26
		% within Meslek	,0%	65,4%	30,8%	3,8%	100,0%
		% within b1_35	,0%	23,0%	33,3%	100,0%	26,0%
	Ogrenci	Count	1	26	13	0	40
		% within Meslek	2,5%	65,0%	32,5%	,0%	100,0%
		% within b1_35	100,0%	35,1%	54,2%	,0%	40,0%
Total	Count	1	74	24	1	100	
	% within Meslek	1,0%	74,0%	24,0%	1,0%	100,0%	
	% within b1_35	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	

Meslek * b1_36 Crosstabulation

			b1_36				Total
			zaman	kosul	amac	derecelen dirme	
Meslek	Akademisyen	Count	31	0	0	3	34
		% within Meslek	91,2%	,0%	,0%	8,8%	100,0%
		% within b1_36	34,1%	,0%	,0%	75,0%	34,0%
	Ogretmen	Count	24	2	0	0	26
		% within Meslek	92,3%	7,7%	,0%	,0%	100,0%
		% within b1_36	26,4%	50,0%	,0%	,0%	26,0%
	Ogrenci	Count	36	2	1	1	40
		% within Meslek	90,0%	5,0%	2,5%	2,5%	100,0%
		% within b1_36	39,6%	50,0%	100,0%	25,0%	40,0%
Total	Count	91	4	1	4	100	
	% within Meslek	91,0%	4,0%	1,0%	4,0%	100,0%	
	% within b1_36	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	

Meslek * b1_37 Crosstabulation

			b1_37				Total
			zaman	neden	sonuc	kosul	
Meslek	Akademisyen	Count	0	30	4	0	34
		% within Meslek	,0%	88,2%	11,8%	,0%	100,0%
		% within b1_37	,0%	37,0%	26,7%	,0%	34,0%
	Ogretmen	Count	0	21	4	1	26
		% within Meslek	,0%	80,8%	15,4%	3,8%	100,0%
		% within b1_37	,0%	25,9%	26,7%	50,0%	26,0%
	Ogrenci	Count	2	30	7	1	40
		% within Meslek	5,0%	75,0%	17,5%	2,5%	100,0%
		% within b1_37	100,0%	37,0%	46,7%	50,0%	40,0%
Total	Count	2	81	15	2	100	
	% within Meslek	2,0%	81,0%	15,0%	2,0%	100,0%	
	% within b1_37	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	

Meslek * b1_38 Crosstabulation

			b1_38					Total	
			zaman	neden	sonuc	kosul	tarz		derecelen dirme
Meslek	Akademisyen	Count	27	4	2	0	0	1	34
		% within Meslek	79,4%	11,8%	5,9%	,0%	,0%	2,9%	100,0%
		% within b1_38	33,8%	50,0%	25,0%	,0%	,0%	50,0%	34,0%
	Ogretmen	Count	20	1	4	1	0	0	26
		% within Meslek	76,9%	3,8%	15,4%	3,8%	,0%	,0%	100,0%
		% within b1_38	25,0%	12,5%	50,0%	100,0%	,0%	,0%	26,0%
	Ogrenci	Count	33	3	2	0	1	1	40
		% within Meslek	82,5%	7,5%	5,0%	,0%	2,5%	2,5%	100,0%
		% within b1_38	41,3%	37,5%	25,0%	,0%	100,0%	50,0%	40,0%
Total	Count	80	8	8	1	1	2	100	
	% within Meslek	80,0%	8,0%	8,0%	1,0%	1,0%	2,0%	100,0%	
	% within b1_38	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	

Meslek * b1_39 Crosstabulation

			b1_39							Total
			zaman	sonuc	beklenti olumsuzlama	karsý tez	zýtlýk	tarz	derecelen dirme	
Meslek	Akademisyen	Count	2	0	0	1	28	2	1	34
		% within Meslek	5,9%	,0%	,0%	2,9%	82,4%	5,9%	2,9%	100,0%
		% within b1_39	28,6%	,0%	,0%	7,7%	39,4%	40,0%	100,0%	34,0%
	Ogretmen	Count	0	1	2	5	17	1	0	26
		% within Meslek	,0%	3,8%	7,7%	19,2%	65,4%	3,8%	,0%	100,0%
		% within b1_39	,0%	100,0%	100,0%	38,5%	23,9%	20,0%	,0%	26,0%
	Ogrenci	Count	5	0	0	7	26	2	0	40
		% within Meslek	12,5%	,0%	,0%	17,5%	65,0%	5,0%	,0%	100,0%
		% within b1_39	71,4%	,0%	,0%	53,8%	36,6%	40,0%	,0%	40,0%
Total	Count	7	1	2	13	71	5	1	100	
	% within Meslek	7,0%	1,0%	2,0%	13,0%	71,0%	5,0%	1,0%	100,0%	
	% within b1_39	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	

Meslek * b1_40 Crosstabulation

			b1_40							Total	
			zaman	sonuc	kosul	beklenti olumsuzlama	amac	karsý tez	zýtlýk		tarz
Meslek	Akademisyen	Count	0	2	0	7	0	1	1	23	34
		% within Meslek	,0%	5,9%	,0%	20,6%	,0%	2,9%	2,9%	67,6%	100,0%
		% within b1_40	,0%	22,2%	,0%	33,3%	,0%	14,3%	25,0%	41,8%	34,0%
	Ogretmen	Count	0	1	0	3	0	2	2	18	26
		% within Meslek	,0%	3,8%	,0%	11,5%	,0%	7,7%	7,7%	69,2%	100,0%
		% within b1_40	,0%	11,1%	,0%	14,3%	,0%	28,6%	50,0%	32,7%	26,0%
	Ogrenci	Count	1	6	1	11	2	4	1	14	40
		% within Meslek	2,5%	15,0%	2,5%	27,5%	5,0%	10,0%	2,5%	35,0%	100,0%
		% within b1_40	100,0%	66,7%	100,0%	52,4%	100,0%	57,1%	25,0%	25,5%	40,0%
Total	Count	1	9	1	21	2	7	4	55	100	
	% within Meslek	1,0%	9,0%	1,0%	21,0%	2,0%	7,0%	4,0%	55,0%	100,0%	
	% within b1_40	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	

Meslek * b1_41 Crosstabulation

			b1_41			Total
			zaman	sonuc	tarz	
Meslek	Akademisyen	Count	29	0	5	34
		% within Meslek	85,3%	,0%	14,7%	100,0%
		% within b1_41	42,0%	,0%	16,7%	34,0%
	Ogretmen	Count	16	0	10	26
		% within Meslek	61,5%	,0%	38,5%	100,0%
		% within b1_41	23,2%	,0%	33,3%	26,0%
	Ogrenci	Count	24	1	15	40
		% within Meslek	60,0%	2,5%	37,5%	100,0%
		% within b1_41	34,8%	100,0%	50,0%	40,0%
Total	Count	69	1	30	100	
	% within Meslek	69,0%	1,0%	30,0%	100,0%	
	% within b1_41	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	

Meslek * b1_42 Crosstabulation

			b1_42						Total	
			zaman	neden	sonuc	karsý tez	zýtlýk	tarz		derecelen dirme
Meslek	Akademisyen	Count	0	1	2	0	0	1	30	34
		% within Meslek	,0%	2,9%	5,9%	,0%	,0%	2,9%	88,2%	100,0%
		% within b1_42	,0%	50,0%	33,3%	,0%	,0%	16,7%	37,0%	34,0%
	Ogretmen	Count	0	1	2	2	1	1	19	26
		% within Meslek	,0%	3,8%	7,7%	7,7%	3,8%	3,8%	73,1%	100,0%
		% within b1_42	,0%	50,0%	33,3%	66,7%	100,0%	16,7%	23,5%	26,0%
	Ogrenci	Count	1	0	2	1	0	4	32	40
		% within Meslek	2,5%	,0%	5,0%	2,5%	,0%	10,0%	80,0%	100,0%
		% within b1_42	100,0%	,0%	33,3%	33,3%	,0%	66,7%	39,5%	40,0%
Total	Count	1	2	6	3	1	6	81	100	
	% within Meslek	1,0%	2,0%	6,0%	3,0%	1,0%	6,0%	81,0%	100,0%	
	% within b1_42	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	

Meslek * b1_43 Crosstabulation

			b1_43						Total	
			zaman	neden	sonuc	kosul	amac	tarz		derecelen dirme
Meslek	Akademisyen	Count	1	3	2	2	1	25	0	34
		% within Meslek	2,9%	8,8%	5,9%	5,9%	2,9%	73,5%	,0%	100,0%
		% within b1_43	100,0%	37,5%	20,0%	18,2%	12,5%	41,0%	,0%	34,0%
	Ogretmen	Count	0	1	3	4	2	16	0	26
		% within Meslek	,0%	3,8%	11,5%	15,4%	7,7%	61,5%	,0%	100,0%
		% within b1_43	,0%	12,5%	30,0%	36,4%	25,0%	26,2%	,0%	26,0%
	Ogrenci	Count	0	4	5	5	5	20	1	40
		% within Meslek	,0%	10,0%	12,5%	12,5%	12,5%	50,0%	2,5%	100,0%
		% within b1_43	,0%	50,0%	50,0%	45,5%	62,5%	32,8%	100,0%	40,0%
Total	Count	1	8	10	11	8	61	1	100	
	% within Meslek	1,0%	8,0%	10,0%	11,0%	8,0%	61,0%	1,0%	100,0%	
	% within b1_43	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	

Meslek * b1_44 Crosstabulation

			b1_44						Total	
			zaman	neden	sonuc	kosul	amac	karsy tez		tarz
Meslek	Akademisyen	Count	0	1	2	31	0	0	0	34
		% within Meslek	,0%	2,9%	5,9%	91,2%	,0%	,0%	,0%	100,0%
		% within b1_44	,0%	14,3%	11,8%	44,9%	,0%	,0%	,0%	34,0%
	Ogretmen	Count	1	3	6	14	1	1	0	26
		% within Meslek	3,8%	11,5%	23,1%	53,8%	3,8%	3,8%	,0%	100,0%
		% within b1_44	50,0%	42,9%	35,3%	20,3%	100,0%	50,0%	,0%	26,0%
	Ogrenci	Count	1	3	9	24	0	1	2	40
		% within Meslek	2,5%	7,5%	22,5%	60,0%	,0%	2,5%	5,0%	100,0%
		% within b1_44	50,0%	42,9%	52,9%	34,8%	,0%	50,0%	100,0%	40,0%
Total	Count	2	7	17	69	1	2	2	100	
	% within Meslek	2,0%	7,0%	17,0%	69,0%	1,0%	2,0%	2,0%	100,0%	
	% within b1_44	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	

Meslek * b1_45 Crosstabulation

			b1_45							Total	
			neden	sonuc	kosul	beklenti olumsuzlama	amac	karsý tez	zýtlýk		tarz
Meslek	Akademisyen	Count	0	1	8	1	1	20	3	0	34
		% within Meslek	,0%	2,9%	23,5%	2,9%	2,9%	58,8%	8,8%	,0%	100,0%
		% within b1_45	,0%	16,7%	32,0%	11,1%	33,3%	40,0%	60,0%	,0%	34,0%
	Ogretmen	Count	1	2	12	1	0	10	0	0	26
		% within Meslek	3,8%	7,7%	46,2%	3,8%	,0%	38,5%	,0%	,0%	100,0%
		% within b1_45	100,0%	33,3%	48,0%	11,1%	,0%	20,0%	,0%	,0%	26,0%
	Ogrenci	Count	0	3	5	7	2	20	2	1	40
		% within Meslek	,0%	7,5%	12,5%	17,5%	5,0%	50,0%	5,0%	2,5%	100,0%
		% within b1_45	,0%	50,0%	20,0%	77,8%	66,7%	40,0%	40,0%	100,0%	40,0%
Total	Count	1	6	25	9	3	50	5	1	100	
	% within Meslek	1,0%	6,0%	25,0%	9,0%	3,0%	50,0%	5,0%	1,0%	100,0%	
	% within b1_45	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	

Meslek * b1_46 Crosstabulation

			b1_46							Total	
			zaman	sonuc	kosul	beklenti olumsuzlama	karsý tez	zýtlýk	tarz		derecelen dirme
Meslek	Akademisyen	Count	0	1	1	6	1	1	24	0	34
		% within Meslek	,0%	2,9%	2,9%	17,6%	2,9%	2,9%	70,6%	,0%	100,0%
		% within b1_46	,0%	14,3%	33,3%	30,0%	9,1%	14,3%	48,0%	,0%	34,0%
	Ogretmen	Count	0	2	1	3	3	2	15	0	26
		% within Meslek	,0%	7,7%	3,8%	11,5%	11,5%	7,7%	57,7%	,0%	100,0%
		% within b1_46	,0%	28,6%	33,3%	15,0%	27,3%	28,6%	30,0%	,0%	26,0%
	Ogrenci	Count	1	4	1	11	7	4	11	1	40
		% within Meslek	2,5%	10,0%	2,5%	27,5%	17,5%	10,0%	27,5%	2,5%	100,0%
		% within b1_46	100,0%	57,1%	33,3%	55,0%	63,6%	57,1%	22,0%	100,0%	40,0%
Total	Count	1	7	3	20	11	7	50	1	100	
	% within Meslek	1,0%	7,0%	3,0%	20,0%	11,0%	7,0%	50,0%	1,0%	100,0%	
	% within b1_46	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	

Meslek * b1_47 Crosstabulation

			b1_47					Total
			sonuc	kosul	amac	karsý tez	derecelen dirme	
Meslek	Akademisyen	Count	2	31	0	0	1	34
		% within Meslek	5,9%	91,2%	,0%	,0%	2,9%	100,0%
		% within b1_47	40,0%	37,3%	,0%	,0%	100,0%	34,0%
	Ogretmen	Count	3	18	2	3	0	26
		% within Meslek	11,5%	69,2%	7,7%	11,5%	,0%	100,0%
		% within b1_47	60,0%	21,7%	25,0%	100,0%	,0%	26,0%
	Ogrenci	Count	0	34	6	0	0	40
		% within Meslek	,0%	85,0%	15,0%	,0%	,0%	100,0%
		% within b1_47	,0%	41,0%	75,0%	,0%	,0%	40,0%
Total	Count	5	83	8	3	1	100	
	% within Meslek	5,0%	83,0%	8,0%	3,0%	1,0%	100,0%	
	% within b1_47	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	

Meslek * b1_48 Crosstabulation

			b1_48						Total	
			sonuc	kosul	beklentiýi olumsuzlama	amac	karsý tez	zýtlýk		tarz
Meslek	Akademisyen	Count	1	1	7	1	19	5	0	34
		% within Meslek	2,9%	2,9%	20,6%	2,9%	55,9%	14,7%	,0%	100,0%
		% within b1_48	50,0%	50,0%	31,8%	33,3%	39,6%	27,8%	,0%	34,0%
	Ogretmen	Count	0	1	7	0	9	6	3	26
		% within Meslek	,0%	3,8%	26,9%	,0%	34,6%	23,1%	11,5%	100,0%
		% within b1_48	,0%	50,0%	31,8%	,0%	18,8%	33,3%	60,0%	26,0%
	Ogrenci	Count	1	0	8	2	20	7	2	40
		% within Meslek	2,5%	,0%	20,0%	5,0%	50,0%	17,5%	5,0%	100,0%
		% within b1_48	50,0%	,0%	36,4%	66,7%	41,7%	38,9%	40,0%	40,0%
Total	Count	2	2	22	3	48	18	5	100	
	% within Meslek	2,0%	2,0%	22,0%	3,0%	48,0%	18,0%	5,0%	100,0%	
	% within b1_48	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	

Meslek * b2_A1 Crosstabulation

			b2_A1					Total
			zaman	sonuc	kosul	tarz	derecelen dirme	
Meslek	Akademisyen	Count	0	1	0	32	1	34
		% within Meslek	,0%	2,9%	,0%	94,1%	2,9%	100,0%
		% within b2_A1	,0%	100,0%	,0%	39,5%	9,1%	34,0%
	Ogretmen	Count	1	0	0	22	3	26
		% within Meslek	3,8%	,0%	,0%	84,6%	11,5%	100,0%
		% within b2_A1	16,7%	,0%	,0%	27,2%	27,3%	26,0%
	Ogrenci	Count	5	0	1	27	7	40
		% within Meslek	12,5%	,0%	2,5%	67,5%	17,5%	100,0%
		% within b2_A1	83,3%	,0%	100,0%	33,3%	63,6%	40,0%
Total	Count	6	1	1	81	11	100	
	% within Meslek	6,0%	1,0%	1,0%	81,0%	11,0%	100,0%	
	% within b2_A1	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	

Meslek * b2_A2 Crosstabulation

			b2_A2					Total	
			zaman	sonuc	kosul	amac	tarz		derecelen dirme
Meslek	Akademisyen	Count	12	0	0	0	19	3	34
		% within Meslek	35,3%	,0%	,0%	,0%	55,9%	8,8%	100,0%
		% within b2_A2	48,0%	,0%	,0%	,0%	30,2%	60,0%	34,0%
	Ogretmen	Count	6	2	0	1	17	0	26
		% within Meslek	23,1%	7,7%	,0%	3,8%	65,4%	,0%	100,0%
		% within b2_A2	24,0%	100,0%	,0%	25,0%	27,0%	,0%	26,0%
	Ogrenci	Count	7	0	1	3	27	2	40
		% within Meslek	17,5%	,0%	2,5%	7,5%	67,5%	5,0%	100,0%
		% within b2_A2	28,0%	,0%	100,0%	75,0%	42,9%	40,0%	40,0%
Total	Count	25	2	1	4	63	5	100	
	% within Meslek	25,0%	2,0%	1,0%	4,0%	63,0%	5,0%	100,0%	
	% within b2_A2	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	

Meslek * b2_A3 Crosstabulation

			b2_A3						Total	
			zaman	neden	sonuc	beklentiyi olumsuzlama	karsý tez	tarz		derecelen dirme
Meslek	Akademisyen	Count	12	2	0	0	0	20	0	34
		% within Meslek	35,3%	5,9%	,0%	,0%	,0%	58,8%	,0%	100,0%
		% within b2_A3	52,2%	100,0%	,0%	,0%	,0%	30,8%	,0%	34,0%
	Ogretmen	Count	2	0	1	2	0	18	3	26
		% within Meslek	7,7%	,0%	3,8%	7,7%	,0%	69,2%	11,5%	100,0%
		% within b2_A3	8,7%	,0%	33,3%	100,0%	,0%	27,7%	75,0%	26,0%
	Ogrenci	Count	9	0	2	0	1	27	1	40
		% within Meslek	22,5%	,0%	5,0%	,0%	2,5%	67,5%	2,5%	100,0%
		% within b2_A3	39,1%	,0%	66,7%	,0%	100,0%	41,5%	25,0%	40,0%
Total	Count	23	2	3	2	1	65	4	100	
	% within Meslek	23,0%	2,0%	3,0%	2,0%	1,0%	65,0%	4,0%	100,0%	
	% within b2_A3	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	

Meslek * b2_B1 Crosstabulation

			b2_B1				Total
			zaman	kosul	beklentiyi olumsuzlama	derecelen dirme	
Meslek	Akademisyen	Count	33	0	0	1	34
		% within Meslek	97,1%	,0%	,0%	2,9%	100,0%
		% within b2_B1	39,8%	,0%	,0%	33,3%	34,0%
	Ogretmen	Count	20	4	1	1	26
		% within Meslek	76,9%	15,4%	3,8%	3,8%	100,0%
		% within b2_B1	24,1%	30,8%	100,0%	33,3%	26,0%
	Ogrenci	Count	30	9	0	1	40
		% within Meslek	75,0%	22,5%	,0%	2,5%	100,0%
		% within b2_B1	36,1%	69,2%	,0%	33,3%	40,0%
Total	Count	83	13	1	3	100	
	% within Meslek	83,0%	13,0%	1,0%	3,0%	100,0%	
	% within b2_B1	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	

Meslek * b2_B2 Crosstabulation

			b2_B2						Total
			zaman	sonuc	kosul	beklenti olumsuzlama	tarz	derecelen dirme	
Meslek	Akademisyen	Count	27	0	0	0	2	5	34
		% within Meslek	79,4%	,0%	,0%	,0%	5,9%	14,7%	100,0%
		% within b2_B2	45,8%	,0%	,0%	,0%	33,3%	17,2%	34,0%
	Ogretmen	Count	10	2	0	1	1	12	26
		% within Meslek	38,5%	7,7%	,0%	3,8%	3,8%	46,2%	100,0%
		% within b2_B2	16,9%	66,7%	,0%	100,0%	16,7%	41,4%	26,0%
	Ogrenci	Count	22	1	2	0	3	12	40
		% within Meslek	55,0%	2,5%	5,0%	,0%	7,5%	30,0%	100,0%
		% within b2_B2	37,3%	33,3%	100,0%	,0%	50,0%	41,4%	40,0%
Total	Count	59	3	2	1	6	29	100	
	% within Meslek	59,0%	3,0%	2,0%	1,0%	6,0%	29,0%	100,0%	
	% within b2_B2	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	

Meslek * b2_B3 Crosstabulation

			b2_B3								Total	
			zaman	sonuc	kosul	beklenti olumsuzlama	amac	karsıy tez	zytlyk	tarz		derecelen dirme
Meslek	Akademisyen	Count	4	0	1	2	0	25	0	0	2	34
		% within Meslek	11,8%	,0%	2,9%	5,9%	,0%	73,5%	,0%	,0%	5,9%	100,0%
		% within b2_B3	28,6%	,0%	16,7%	50,0%	,0%	46,3%	,0%	,0%	20,0%	34,0%
	Ogretmen	Count	4	2	1	0	2	11	0	1	5	26
		% within Meslek	15,4%	7,7%	3,8%	,0%	7,7%	42,3%	,0%	3,8%	19,2%	100,0%
		% within b2_B3	28,6%	50,0%	16,7%	,0%	50,0%	20,4%	,0%	33,3%	50,0%	26,0%
	Ogrenci	Count	6	2	4	2	2	18	1	2	3	40
		% within Meslek	15,0%	5,0%	10,0%	5,0%	5,0%	45,0%	2,5%	5,0%	7,5%	100,0%
		% within b2_B3	42,9%	50,0%	66,7%	50,0%	50,0%	33,3%	100,0%	66,7%	30,0%	40,0%
Total	Count	14	4	6	4	4	54	1	3	10	100	
	% within Meslek	14,0%	4,0%	6,0%	4,0%	4,0%	54,0%	1,0%	3,0%	10,0%	100,0%	
	% within b2_B3	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	

Meslek * b2_C1 Crosstabulation

			b2_C1					Total	
			zaman	neden	sonuc	kosul	amac		karsý tez
Meslek	Akademisyen	Count	0	29	5	0	0	0	34
		% within Meslek	,0%	85,3%	14,7%	,0%	,0%	,0%	100,0%
		% within b2_C1	,0%	36,7%	31,3%	,0%	,0%	,0%	34,0%
	Ogretmen	Count	1	20	3	1	0	1	26
		% within Meslek	3,8%	76,9%	11,5%	3,8%	,0%	3,8%	100,0%
		% within b2_C1	50,0%	25,3%	18,8%	100,0%	,0%	100,0%	26,0%
	Ogrenci	Count	1	30	8	0	1	0	40
		% within Meslek	2,5%	75,0%	20,0%	,0%	2,5%	,0%	100,0%
		% within b2_C1	50,0%	38,0%	50,0%	,0%	100,0%	,0%	40,0%
Total	Count	2	79	16	1	1	1	100	
	% within Meslek	2,0%	79,0%	16,0%	1,0%	1,0%	1,0%	100,0%	
	% within b2_C1	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	

Meslek * b2_C2 Crosstabulation

			b2_C2			Total
			zaman	neden	sonuc	
Meslek	Akademisyen	Count	33	0	1	34
		% within Meslek	97,1%	,0%	2,9%	100,0%
		% within b2_C2	34,4%	,0%	50,0%	34,0%
	Ogretmen	Count	24	2	0	26
		% within Meslek	92,3%	7,7%	,0%	100,0%
		% within b2_C2	25,0%	100,0%	,0%	26,0%
	Ogrenci	Count	39	0	1	40
		% within Meslek	97,5%	,0%	2,5%	100,0%
		% within b2_C2	40,6%	,0%	50,0%	40,0%
Total	Count	96	2	2	100	
	% within Meslek	96,0%	2,0%	2,0%	100,0%	
	% within b2_C2	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	

Meslek * b2_C3 Crosstabulation

			b2_C3				Total
			zaman	neden	sonuc	tarz	
Meslek	Akademisyen	Count	31	2	1	0	34
		% within Meslek	91,2%	5,9%	2,9%	,0%	100,0%
		% within b2_C3	35,6%	33,3%	16,7%	,0%	34,0%
	Ogretmen	Count	22	1	2	1	26
		% within Meslek	84,6%	3,8%	7,7%	3,8%	100,0%
		% within b2_C3	25,3%	16,7%	33,3%	100,0%	26,0%
	Ogrenci	Count	34	3	3	0	40
		% within Meslek	85,0%	7,5%	7,5%	,0%	100,0%
		% within b2_C3	39,1%	50,0%	50,0%	,0%	40,0%
Total	Count	87	6	6	1	100	
	% within Meslek	87,0%	6,0%	6,0%	1,0%	100,0%	
	% within b2_C3	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	

Meslek * b2_D1 Crosstabulation

			b2_D1						Total	
			zaman	kosul	beklentiyi olumsuzlama	amac	karsy tez	zytlyk		tarz
Meslek	Akademisyen	Count	0	0	0	0	31	1	2	34
		% within Meslek	,0%	,0%	,0%	,0%	91,2%	2,9%	5,9%	100,0%
		% within b2_D1	,0%	,0%	,0%	,0%	36,0%	25,0%	40,0%	34,0%
	Ogretmen	Count	0	0	0	0	25	0	1	26
		% within Meslek	,0%	,0%	,0%	,0%	96,2%	,0%	3,8%	100,0%
		% within b2_D1	,0%	,0%	,0%	,0%	29,1%	,0%	20,0%	26,0%
	Ogrenci	Count	1	1	2	1	30	3	2	40
		% within Meslek	2,5%	2,5%	5,0%	2,5%	75,0%	7,5%	5,0%	100,0%
		% within b2_D1	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	34,9%	75,0%	40,0%	40,0%
Total	Count	1	1	2	1	86	4	5	100	
	% within Meslek	1,0%	1,0%	2,0%	1,0%	86,0%	4,0%	5,0%	100,0%	
	% within b2_D1	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	

Meslek * b2_D2 Crosstabulation

			b2_D2				Total
			zaman	kosul	amac	derecelen dirme	
Meslek	Akademisyen	Count	34	0	0	0	34
		% within Meslek	100,0%	,0%	,0%	,0%	100,0%
		% within b2_D2	35,1%	,0%	,0%	,0%	34,0%
	Ogretmen	Count	25	0	0	1	26
		% within Meslek	96,2%	,0%	,0%	3,8%	100,0%
		% within b2_D2	25,8%	,0%	,0%	100,0%	26,0%
	Ogrenci	Count	38	1	1	0	40
		% within Meslek	95,0%	2,5%	2,5%	,0%	100,0%
		% within b2_D2	39,2%	100,0%	100,0%	,0%	40,0%
Total	Count	97	1	1	1	100	
	% within Meslek	97,0%	1,0%	1,0%	1,0%	100,0%	
	% within b2_D2	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	

Meslek * b2_D3 Crosstabulation

			b2_D3					Total
			zaman	sonuc	kosul	amac	karsý tez	
Meslek	Akademisyen	Count	34	0	0	0	0	34
		% within Meslek	100,0%	,0%	,0%	,0%	,0%	100,0%
		% within b2_D3	37,0%	,0%	,0%	,0%	,0%	34,0%
	Ogretmen	Count	21	1	1	0	3	26
		% within Meslek	80,8%	3,8%	3,8%	,0%	11,5%	100,0%
		% within b2_D3	22,8%	100,0%	50,0%	,0%	75,0%	26,0%
	Ogrenci	Count	37	0	1	1	1	40
		% within Meslek	92,5%	,0%	2,5%	2,5%	2,5%	100,0%
		% within b2_D3	40,2%	,0%	50,0%	100,0%	25,0%	40,0%
Total	Count	92	1	2	1	4	100	
	% within Meslek	92,0%	1,0%	2,0%	1,0%	4,0%	100,0%	
	% within b2_D3	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	

Meslek * b2_E1 Crosstabulation

			b2_E1							Total	
			zaman	neden	sonuc	kosul	amac	karsıy tez	tarz		derecelen dirme
Meslek	Akademisyen	Count	30	3	0	0	0	0	1	0	34
		% within Meslek	88,2%	8,8%	,0%	,0%	,0%	,0%	2,9%	,0%	100,0%
		% within b2_E1	42,3%	27,3%	,0%	,0%	,0%	,0%	20,0%	,0%	34,0%
	Ogretmen	Count	16	5	1	0	1	1	1	1	26
		% within Meslek	61,5%	19,2%	3,8%	,0%	3,8%	3,8%	3,8%	3,8%	100,0%
		% within b2_E1	22,5%	45,5%	14,3%	,0%	50,0%	100,0%	20,0%	100,0%	26,0%
	Ogrenci	Count	25	3	6	2	1	0	3	0	40
		% within Meslek	62,5%	7,5%	15,0%	5,0%	2,5%	,0%	7,5%	,0%	100,0%
		% within b2_E1	35,2%	27,3%	85,7%	100,0%	50,0%	,0%	60,0%	,0%	40,0%
Total	Count	71	11	7	2	2	1	5	1	100	
	% within Meslek	71,0%	11,0%	7,0%	2,0%	2,0%	1,0%	5,0%	1,0%	100,0%	
	% within b2_E1	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	

Meslek * b2_E2 Crosstabulation

			b2_E2		Total
			zaman	sonuc	
Meslek	Akademisyen	Count	34	0	34
		% within Meslek	100,0%	,0%	100,0%
		% within b2_E2	34,3%	,0%	34,0%
	Ogretmen	Count	26	0	26
		% within Meslek	100,0%	,0%	100,0%
		% within b2_E2	26,3%	,0%	26,0%
	Ogrenci	Count	39	1	40
		% within Meslek	97,5%	2,5%	100,0%
		% within b2_E2	39,4%	100,0%	40,0%
Total	Count	99	1	100	
	% within Meslek	99,0%	1,0%	100,0%	
	% within b2_E2	100,0%	100,0%	100,0%	

Meslek * b2_E3 Crosstabulation

			b2_E3					Total
			zaman	neden	sonuc	kosul	tarz	
Meslek	Akademisyen	Count	4	0	1	29	0	34
		% within Meslek	11,8%	,0%	2,9%	85,3%	,0%	100,0%
		% within b2_E3	23,5%	,0%	14,3%	39,2%	,0%	34,0%
	Ogretmen	Count	4	1	1	20	0	26
		% within Meslek	15,4%	3,8%	3,8%	76,9%	,0%	100,0%
		% within b2_E3	23,5%	100,0%	14,3%	27,0%	,0%	26,0%
	Ogrenci	Count	9	0	5	25	1	40
		% within Meslek	22,5%	,0%	12,5%	62,5%	2,5%	100,0%
		% within b2_E3	52,9%	,0%	71,4%	33,8%	100,0%	40,0%
Total	Count	17	1	7	74	1	100	
	% within Meslek	17,0%	1,0%	7,0%	74,0%	1,0%	100,0%	
	% within b2_E3	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	

Meslek * b2_F1 Crosstabulation

			b2_F1				Total
			zaman	sonuc	tarz	derecelen dirme	
Meslek	Akademisyen	Count	12	1	21	0	34
		% within Meslek	35,3%	2,9%	61,8%	,0%	100,0%
		% within b2_F1	60,0%	25,0%	28,8%	,0%	34,0%
	Ogretmen	Count	4	1	21	0	26
		% within Meslek	15,4%	3,8%	80,8%	,0%	100,0%
		% within b2_F1	20,0%	25,0%	28,8%	,0%	26,0%
	Ogrenci	Count	4	2	31	3	40
		% within Meslek	10,0%	5,0%	77,5%	7,5%	100,0%
		% within b2_F1	20,0%	50,0%	42,5%	100,0%	40,0%
Total	Count	20	4	73	3	100	
	% within Meslek	20,0%	4,0%	73,0%	3,0%	100,0%	
	% within b2_F1	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	

Meslek * b2_F2 Crosstabulation

			b2_F2					Total	
			zaman	neden	sonuc	amac	tarz		derecelen dirme
Meslek	Akademisyen	Count	14	0	2	0	18	0	34
		% within Meslek	41,2%	,0%	5,9%	,0%	52,9%	,0%	100,0%
		% within b2_F2	56,0%	,0%	33,3%	,0%	28,6%	,0%	34,0%
	Ogretmen	Count	3	1	3	0	19	0	26
		% within Meslek	11,5%	3,8%	11,5%	,0%	73,1%	,0%	100,0%
		% within b2_F2	12,0%	50,0%	50,0%	,0%	30,2%	,0%	26,0%
	Ogrenci	Count	8	1	1	2	26	2	40
		% within Meslek	20,0%	2,5%	2,5%	5,0%	65,0%	5,0%	100,0%
		% within b2_F2	32,0%	50,0%	16,7%	100,0%	41,3%	100,0%	40,0%
Total	Count	25	2	6	2	63	2	100	
	% within Meslek	25,0%	2,0%	6,0%	2,0%	63,0%	2,0%	100,0%	
	% within b2_F2	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	

Meslek * b2_F3 Crosstabulation

			b2_F3					Total		
			zaman	neden	sonuc	kosul	amac		tarz	derecelen dirme
Meslek	Akademisyen	Count	0	1	3	1	9	20	0	34
		% within Meslek	,0%	2,9%	8,8%	2,9%	26,5%	58,8%	,0%	100,0%
		% within b2_F3	,0%	16,7%	27,3%	14,3%	42,9%	40,8%	,0%	34,0%
	Ogretmen	Count	0	0	4	3	3	14	2	26
		% within Meslek	,0%	,0%	15,4%	11,5%	11,5%	53,8%	7,7%	100,0%
		% within b2_F3	,0%	,0%	36,4%	42,9%	14,3%	28,6%	100,0%	26,0%
	Ogrenci	Count	4	5	4	3	9	15	0	40
		% within Meslek	10,0%	12,5%	10,0%	7,5%	22,5%	37,5%	,0%	100,0%
		% within b2_F3	100,0%	83,3%	36,4%	42,9%	42,9%	30,6%	,0%	40,0%
Total	Count	4	6	11	7	21	49	2	100	
	% within Meslek	4,0%	6,0%	11,0%	7,0%	21,0%	49,0%	2,0%	100,0%	
	% within b2_F3	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	

Meslek * b2_G1 Crosstabulation

			b2_G1					Total	
			zaman	neden	sonuc	kosul	tarz		derecelen dirme
Meslek	Akademisyen	Count	29	0	1	2	0	2	34
		% within Meslek	85,3%	,0%	2,9%	5,9%	,0%	5,9%	100,0%
		% within b2_G1	36,7%	,0%	100,0%	14,3%	,0%	50,0%	34,0%
	Ogretmen	Count	22	1	0	3	0	0	26
		% within Meslek	84,6%	3,8%	,0%	11,5%	,0%	,0%	100,0%
		% within b2_G1	27,8%	100,0%	,0%	21,4%	,0%	,0%	26,0%
	Ogrenci	Count	28	0	0	9	1	2	40
		% within Meslek	70,0%	,0%	,0%	22,5%	2,5%	5,0%	100,0%
		% within b2_G1	35,4%	,0%	,0%	64,3%	100,0%	50,0%	40,0%
Total	Count	79	1	1	14	1	4	100	
	% within Meslek	79,0%	1,0%	1,0%	14,0%	1,0%	4,0%	100,0%	
	% within b2_G1	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	

Meslek * b2_G2 Crosstabulation

			b2_G2							Total		
			zaman	neden	sonuc	kosul	beklentiyi olumsuzlama	amac	karsy tez		tarz	derecelen dirme
Meslek	Akademisyen	Count	0	2	0	30	1	0	1	0	0	34
		% within Meslek	,0%	5,9%	,0%	88,2%	2,9%	,0%	2,9%	,0%	,0%	100,0%
		% within b2_G2	,0%	20,0%	,0%	43,5%	20,0%	,0%	11,1%	,0%	,0%	34,0%
	Ogretmen	Count	0	5	1	14	2	0	4	0	0	26
		% within Meslek	,0%	19,2%	3,8%	53,8%	7,7%	,0%	15,4%	,0%	,0%	100,0%
		% within b2_G2	,0%	50,0%	50,0%	20,3%	40,0%	,0%	44,4%	,0%	,0%	26,0%
	Ogrenci	Count	1	3	1	25	2	1	4	2	1	40
		% within Meslek	2,5%	7,5%	2,5%	62,5%	5,0%	2,5%	10,0%	5,0%	2,5%	100,0%
		% within b2_G2	100,0%	30,0%	50,0%	36,2%	40,0%	100,0%	44,4%	100,0%	100,0%	40,0%
Total	Count	1	10	2	69	5	1	9	2	1	100	
	% within Meslek	1,0%	10,0%	2,0%	69,0%	5,0%	1,0%	9,0%	2,0%	1,0%	100,0%	
	% within b2_G2	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	

Meslek * b2_G3 Crosstabulation

			b2_G3						Total	
			zaman	neden	sonuc	kosul	beklentiyi olumsuzlama	karsý tez		derecelen dirme
Meslek	Akademisyen	Count	16	2	4	8	0	0	4	34
		% within Meslek	47,1%	5,9%	11,8%	23,5%	,0%	,0%	11,8%	100,0%
		% within b2_G3	57,1%	10,5%	26,7%	28,6%	,0%	,0%	66,7%	34,0%
	Ogretmen	Count	6	11	3	3	1	2	0	26
		% within Meslek	23,1%	42,3%	11,5%	11,5%	3,8%	7,7%	,0%	100,0%
		% within b2_G3	21,4%	57,9%	20,0%	10,7%	100,0%	66,7%	,0%	26,0%
	Ogrenci	Count	6	6	8	17	0	1	2	40
		% within Meslek	15,0%	15,0%	20,0%	42,5%	,0%	2,5%	5,0%	100,0%
		% within b2_G3	21,4%	31,6%	53,3%	60,7%	,0%	33,3%	33,3%	40,0%
Total	Count	28	19	15	28	1	3	6	100	
	% within Meslek	28,0%	19,0%	15,0%	28,0%	1,0%	3,0%	6,0%	100,0%	
	% within b2_G3	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	

Meslek * b2_H1 Crosstabulation

			b2_H1			Total
			zaman	neden	sonuc	
Meslek	Akademisyen	Count	31	1	2	34
		% within Meslek	91,2%	2,9%	5,9%	100,0%
		% within b2_H1	34,4%	100,0%	22,2%	34,0%
	Ogretmen	Count	22	0	4	26
		% within Meslek	84,6%	,0%	15,4%	100,0%
		% within b2_H1	24,4%	,0%	44,4%	26,0%
	Ogrenci	Count	37	0	3	40
		% within Meslek	92,5%	,0%	7,5%	100,0%
		% within b2_H1	41,1%	,0%	33,3%	40,0%
Total	Count	90	1	9	100	
	% within Meslek	90,0%	1,0%	9,0%	100,0%	
	% within b2_H1	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	

Meslek * b2_H2 Crosstabulation

			b2_H2				Total
			zaman	neden	sonuc	tarz	
Meslek	Akademisyen	Count	31	1	2	0	34
		% within Meslek	91,2%	2,9%	5,9%	,0%	100,0%
		% within b2_H2	38,3%	50,0%	12,5%	,0%	34,0%
	Ogretmen	Count	19	0	7	0	26
		% within Meslek	73,1%	,0%	26,9%	,0%	100,0%
		% within b2_H2	23,5%	,0%	43,8%	,0%	26,0%
	Ogrenci	Count	31	1	7	1	40
		% within Meslek	77,5%	2,5%	17,5%	2,5%	100,0%
		% within b2_H2	38,3%	50,0%	43,8%	100,0%	40,0%
Total	Count	81	2	16	1	100	
	% within Meslek	81,0%	2,0%	16,0%	1,0%	100,0%	
	% within b2_H2	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	

Meslek * b2_H3 Crosstabulation

			b2_H3						Total	
			zaman	sonuc	beklentiyi olumsuzlama	karsý tez	zýtyk	tarz		derecelen dime
Meslek	Akademisyen	Count	1	0	1	1	31	0	0	34
		% within Meslek	2,9%	,0%	2,9%	2,9%	91,2%	,0%	,0%	100,0%
		% within b2_H3	33,3%	,0%	100,0%	12,5%	39,7%	,0%	,0%	34,0%
	Ogretmen	Count	0	2	0	4	20	0	0	26
		% within Meslek	,0%	7,7%	,0%	15,4%	76,9%	,0%	,0%	100,0%
		% within b2_H3	,0%	100,0%	,0%	50,0%	25,6%	,0%	,0%	26,0%
	Ogrenci	Count	2	0	0	3	27	5	3	40
		% within Meslek	5,0%	,0%	,0%	7,5%	67,5%	12,5%	7,5%	100,0%
		% within b2_H3	66,7%	,0%	,0%	37,5%	34,6%	100,0%	100,0%	40,0%
Total	Count	3	2	1	8	78	5	3	100	
	% within Meslek	3,0%	2,0%	1,0%	8,0%	78,0%	5,0%	3,0%	100,0%	
	% within b2_H3	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	

Meslek * b2_I1 Crosstabulation

			b2_I1				Total
			zaman	neden	kosul	karsý tez	
Meslek	Akademisyen	Count	4	0	30	0	34
		% within Meslek	11,8%	,0%	88,2%	,0%	100,0%
		% within b2_I1	66,7%	,0%	33,0%	,0%	34,0%
	Ogretmen	Count	2	0	22	2	26
		% within Meslek	7,7%	,0%	84,6%	7,7%	100,0%
		% within b2_I1	33,3%	,0%	24,2%	100,0%	26,0%
	Ogrenci	Count	0	1	39	0	40
		% within Meslek	,0%	2,5%	97,5%	,0%	100,0%
		% within b2_I1	,0%	100,0%	42,9%	,0%	40,0%
Total	Count	6	1	91	2	100	
	% within Meslek	6,0%	1,0%	91,0%	2,0%	100,0%	
	% within b2_I1	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	

Meslek * b2_I2 Crosstabulation

			b2_I2				Total
			zaman	neden	sonuc	kosul	
Meslek	Akademisyen	Count	32	0	2	0	34
		% within Meslek	94,1%	,0%	5,9%	,0%	100,0%
		% within b2_I2	36,4%	,0%	33,3%	,0%	34,0%
	Ogretmen	Count	20	3	0	3	26
		% within Meslek	76,9%	11,5%	,0%	11,5%	100,0%
		% within b2_I2	22,7%	100,0%	,0%	100,0%	26,0%
	Ogrenci	Count	36	0	4	0	40
		% within Meslek	90,0%	,0%	10,0%	,0%	100,0%
		% within b2_I2	40,9%	,0%	66,7%	,0%	40,0%
Total	Count	88	3	6	3	100	
	% within Meslek	88,0%	3,0%	6,0%	3,0%	100,0%	
	% within b2_I2	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	

Meslek * b2_I3 Crosstabulation

			b2_I3				Total
			zaman	neden	sonuc	kosul	
Meslek	Akademisyen	Count	28	0	2	4	34
		% within Meslek	82,4%	,0%	5,9%	11,8%	100,0%
		% within b2_I3	36,4%	,0%	16,7%	57,1%	34,0%
	Ogretmen	Count	19	2	4	1	26
		% within Meslek	73,1%	7,7%	15,4%	3,8%	100,0%
		% within b2_I3	24,7%	50,0%	33,3%	14,3%	26,0%
	Ogrenci	Count	30	2	6	2	40
		% within Meslek	75,0%	5,0%	15,0%	5,0%	100,0%
		% within b2_I3	39,0%	50,0%	50,0%	28,6%	40,0%
Total	Count	77	4	12	7	100	
	% within Meslek	77,0%	4,0%	12,0%	7,0%	100,0%	
	% within b2_I3	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	

Meslek * b2_J1 Crosstabulation

			b2_J1								Total	
			zaman	neden	kosul	beklentiyi olumsuzlama	amac	karsı tez	zıtlık	tarz		derecelen dirme
Meslek	Akademisyen	Count	0	0	0	0	1	32	1	0	0	34
		% within Meslek	,0%	,0%	,0%	,0%	2,9%	94,1%	2,9%	,0%	,0%	100,0%
		% within b2_J1	,0%	,0%	,0%	,0%	100,0%	36,0%	100,0%	,0%	,0%	34,0%
	Ogretmen	Count	0	0	2	0	0	23	0	1	0	26
		% within Meslek	,0%	,0%	7,7%	,0%	,0%	88,5%	,0%	3,8%	,0%	100,0%
		% within b2_J1	,0%	,0%	100,0%	,0%	,0%	25,8%	,0%	33,3%	,0%	26,0%
	Ogrenci	Count	1	1	0	1	0	34	0	2	1	40
		% within Meslek	2,5%	2,5%	,0%	2,5%	,0%	85,0%	,0%	5,0%	2,5%	100,0%
		% within b2_J1	100,0%	100,0%	,0%	100,0%	,0%	38,2%	,0%	66,7%	100,0%	40,0%
Total	Count	1	1	2	1	1	89	1	3	1	100	
	% within Meslek	1,0%	1,0%	2,0%	1,0%	1,0%	89,0%	1,0%	3,0%	1,0%	100,0%	
	% within b2_J1	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	

Meslek * b2_J2 Crosstabulation

			b2_J2						Total	
			zaman	kosul	amac	karsý tez	zytlyk	tarz		derecelen dirme
Meslek	Akademisyen	Count	27	1	0	0	0	0	6	34
		% within Meslek	79,4%	2,9%	,0%	,0%	,0%	,0%	17,6%	100,0%
		% within b2_J2	43,5%	20,0%	,0%	,0%	,0%	,0%	37,5%	34,0%
	Ogretmen	Count	13	0	0	2	1	5	5	26
		% within Meslek	50,0%	,0%	,0%	7,7%	3,8%	19,2%	19,2%	100,0%
		% within b2_J2	21,0%	,0%	,0%	66,7%	100,0%	45,5%	31,3%	26,0%
	Ogrenci	Count	22	4	2	1	0	6	5	40
		% within Meslek	55,0%	10,0%	5,0%	2,5%	,0%	15,0%	12,5%	100,0%
		% within b2_J2	35,5%	80,0%	100,0%	33,3%	,0%	54,5%	31,3%	40,0%
Total	Count	62	5	2	3	1	11	16	100	
	% within Meslek	62,0%	5,0%	2,0%	3,0%	1,0%	11,0%	16,0%	100,0%	
	% within b2_J2	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	

Meslek * b2_J3 Crosstabulation

			b2_J3					Total	
			zaman	neden	kosul	amac	tarz		derecelen dirme
Meslek	Akademisyen	Count	30	0	1	0	0	3	34
		% within Meslek	88,2%	,0%	2,9%	,0%	,0%	8,8%	100,0%
		% within b2_J3	36,1%	,0%	20,0%	,0%	,0%	42,9%	34,0%
	Ogretmen	Count	23	1	0	0	0	2	26
		% within Meslek	88,5%	3,8%	,0%	,0%	,0%	7,7%	100,0%
		% within b2_J3	27,7%	50,0%	,0%	,0%	,0%	28,6%	26,0%
	Ogrenci	Count	30	1	4	1	2	2	40
		% within Meslek	75,0%	2,5%	10,0%	2,5%	5,0%	5,0%	100,0%
		% within b2_J3	36,1%	50,0%	80,0%	100,0%	100,0%	28,6%	40,0%
Total	Count	83	2	5	1	2	7	100	
	% within Meslek	83,0%	2,0%	5,0%	1,0%	2,0%	7,0%	100,0%	
	% within b2_J3	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	

Meslek * b2_K1 Crosstabulation

			b2_K1			Total
			zaman	neden	kosul	
Meslek	Akademisyen	Count	32	0	2	34
		% within Meslek	94,1%	,0%	5,9%	100,0%
		% within b2_K1	39,0%	,0%	11,8%	34,0%
	Ogretmen	Count	18	1	7	26
		% within Meslek	69,2%	3,8%	26,9%	100,0%
		% within b2_K1	22,0%	100,0%	41,2%	26,0%
	Ogrenci	Count	32	0	8	40
		% within Meslek	80,0%	,0%	20,0%	100,0%
		% within b2_K1	39,0%	,0%	47,1%	40,0%
Total	Count	82	1	17	100	
	% within Meslek	82,0%	1,0%	17,0%	100,0%	
	% within b2_K1	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	

Meslek * b2_K2 Crosstabulation

			b2_K2					Total	
			zaman	neden	sonuc	kosul	karsy tez		tarz
Meslek	Akademisyen	Count	0	0	1	33	0	0	34
		% within Meslek	,0%	,0%	2,9%	97,1%	,0%	,0%	100,0%
		% within b2_K2	,0%	,0%	100,0%	36,3%	,0%	,0%	34,0%
	Ogretmen	Count	3	1	0	21	1	0	26
		% within Meslek	11,5%	3,8%	,0%	80,8%	3,8%	,0%	100,0%
		% within b2_K2	60,0%	100,0%	,0%	23,1%	100,0%	,0%	26,0%
	Ogrenci	Count	2	0	0	37	0	1	40
		% within Meslek	5,0%	,0%	,0%	92,5%	,0%	2,5%	100,0%
		% within b2_K2	40,0%	,0%	,0%	40,7%	,0%	100,0%	40,0%
Total	Count	5	1	1	91	1	1	100	
	% within Meslek	5,0%	1,0%	1,0%	91,0%	1,0%	1,0%	100,0%	
	% within b2_K2	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	

Meslek * b2_K3 Crosstabulation

			b2_K3			Total
			zaman	karsý tez	derecelen dirme	
Meslek	Akademisyen	Count	34	0	0	34
		% within Meslek	100,0%	,0%	,0%	100,0%
		% within b2_K3	35,4%	,0%	,0%	34,0%
	Ogretmen	Count	25	1	0	26
		% within Meslek	96,2%	3,8%	,0%	100,0%
		% within b2_K3	26,0%	100,0%	,0%	26,0%
	Ogrenci	Count	37	0	3	40
		% within Meslek	92,5%	,0%	7,5%	100,0%
		% within b2_K3	38,5%	,0%	100,0%	40,0%
Total	Count	96	1	3	100	
	% within Meslek	96,0%	1,0%	3,0%	100,0%	
	% within b2_K3	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	

Meslek * b3_A1 Crosstabulation

			b3_A1		Total
			Ikinci olay ilk olaydan once gerceklepmek tedir	Ilk olay ikinci olayi icermektedir	
Meslek	Akademisyen	Count	12	22	34
		% within Meslek	35,3%	64,7%	100,0%
		% within b3_A1	29,3%	37,3%	34,0%
	Ogretmen	Count	12	14	26
		% within Meslek	46,2%	53,8%	100,0%
		% within b3_A1	29,3%	23,7%	26,0%
	Ogrenci	Count	17	23	40
		% within Meslek	42,5%	57,5%	100,0%
		% within b3_A1	41,5%	39,0%	40,0%
Total	Count	41	59	100	
	% within Meslek	41,0%	59,0%	100,0%	
	% within b3_A1	100,0%	100,0%	100,0%	

Meslek * b3_A2 Crosstabulation

			b3_A2		Total
			ikinci olay ilk olaydan önce gerçekleşmektedir	ilk olay ikinci olayı içermektedir	
Meslek	Akademisyen	Count	16	18	34
		% within Meslek	47,1%	52,9%	100,0%
		% within b3_A2	38,1%	31,0%	34,0%
	Ogretmen	Count	6	20	26
		% within Meslek	23,1%	76,9%	100,0%
		% within b3_A2	14,3%	34,5%	26,0%
	Ogrenci	Count	20	20	40
		% within Meslek	50,0%	50,0%	100,0%
		% within b3_A2	47,6%	34,5%	40,0%
Total	Count	42	58	100	
	% within Meslek	42,0%	58,0%	100,0%	
	% within b3_A2	100,0%	100,0%	100,0%	

Meslek * b3_B1 Crosstabulation

			b3_B1		Total
			ilk olay ikinci olayı içermektedir	iki olay paralel gerçekleşmektedir	
Meslek	Akademisyen	Count	18	16	34
		% within Meslek	52,9%	47,1%	100,0%
		% within b3_B1	40,0%	29,1%	34,0%
	Ogretmen	Count	17	9	26
		% within Meslek	65,4%	34,6%	100,0%
		% within b3_B1	37,8%	16,4%	26,0%
	Ogrenci	Count	10	30	40
		% within Meslek	25,0%	75,0%	100,0%
		% within b3_B1	22,2%	54,5%	40,0%
Total	Count	45	55	100	
	% within Meslek	45,0%	55,0%	100,0%	
	% within b3_B1	100,0%	100,0%	100,0%	

Meslek * b3_B2 Crosstabulation

			b3_B2		Total
			Ilk olay ikinci olayi icermektedir	iki olay paralel gerçekleşmek tedir	
Meslek	Akademisyen	Count	22	12	34
		% within Meslek	64,7%	35,3%	100,0%
		% within b3_B2	36,7%	30,0%	34,0%
	Ogretmen	Count	9	17	26
		% within Meslek	34,6%	65,4%	100,0%
		% within b3_B2	15,0%	42,5%	26,0%
	Ogrenci	Count	29	11	40
		% within Meslek	72,5%	27,5%	100,0%
		% within b3_B2	48,3%	27,5%	40,0%
Total	Count	60	40	100	
	% within Meslek	60,0%	40,0%	100,0%	
	% within b3_B2	100,0%	100,0%	100,0%	

Meslek * b3_C1 Crosstabulation

			b3_C1		Total
			ikinci olay ilk olaydan önce gerçekleşmek tedir	ilk olay ikinci olayi icermektedir	
Meslek	Akademisyen	Count	26	8	34
		% within Meslek	76,5%	23,5%	100,0%
		% within b3_C1	35,6%	29,6%	34,0%
	Ogretmen	Count	14	12	26
		% within Meslek	53,8%	46,2%	100,0%
		% within b3_C1	19,2%	44,4%	26,0%
	Ogrenci	Count	33	7	40
		% within Meslek	82,5%	17,5%	100,0%
		% within b3_C1	45,2%	25,9%	40,0%
Total	Count	73	27	100	
	% within Meslek	73,0%	27,0%	100,0%	
	% within b3_C1	100,0%	100,0%	100,0%	

Meslek * b3_C2 Crosstabulation

			b3_C2		Total
			Ikinci olay ilk olaydan önce gerçekleşmektedir	İlk olay ikinci olayı içermektedir	
Meslek	Akademisyen	Count	9	25	34
		% within Meslek	26,5%	73,5%	100,0%
		% within b3_C2	40,9%	32,1%	34,0%
	Ogretmen	Count	5	21	26
		% within Meslek	19,2%	80,8%	100,0%
		% within b3_C2	22,7%	26,9%	26,0%
	Ogrenci	Count	8	32	40
		% within Meslek	20,0%	80,0%	100,0%
		% within b3_C2	36,4%	41,0%	40,0%
Total	Count	22	78	100	
	% within Meslek	22,0%	78,0%	100,0%	
	% within b3_C2	100,0%	100,0%	100,0%	

Meslek * b3_D1 Crosstabulation

			b3_D1		Total
			İlk olay ikinci olaydan önce gerçekleşmektedir	İlk olay ikinci olayı içermektedir	
Meslek	Akademisyen	Count	16	18	34
		% within Meslek	47,1%	52,9%	100,0%
		% within b3_D1	34,0%	34,0%	34,0%
	Ogretmen	Count	18	8	26
		% within Meslek	69,2%	30,8%	100,0%
		% within b3_D1	38,3%	15,1%	26,0%
	Ogrenci	Count	13	27	40
		% within Meslek	32,5%	67,5%	100,0%
		% within b3_D1	27,7%	50,9%	40,0%
Total	Count	47	53	100	
	% within Meslek	47,0%	53,0%	100,0%	
	% within b3_D1	100,0%	100,0%	100,0%	

Meslek * b3_D2 Crosstabulation

			b3_D2		Total
			Ilk olay ikinci olaydan önce gerçekleşmektedir	Ilk olay ikinci olayı içermektedir	
Meslek	Akademisyen	Count	33	1	34
		% within Meslek	97,1%	2,9%	100,0%
		% within b3_D2	38,4%	7,1%	34,0%
	Ogretmen	Count	20	6	26
		% within Meslek	76,9%	23,1%	100,0%
		% within b3_D2	23,3%	42,9%	26,0%
	Ogrenci	Count	33	7	40
		% within Meslek	82,5%	17,5%	100,0%
		% within b3_D2	38,4%	50,0%	40,0%
Total	Count	86	14	100	
	% within Meslek	86,0%	14,0%	100,0%	
	% within b3_D2	100,0%	100,0%	100,0%	

Meslek * b3_E1 Crosstabulation

			b3_E1		Total
			ikinci olay ilk olaydan önce gerçekleşmektedir	Ilk olay ikinci olayı içermektedir	
Meslek	Akademisyen	Count	7	27	34
		% within Meslek	20,6%	79,4%	100,0%
		% within b3_E1	29,2%	35,5%	34,0%
	Ogretmen	Count	1	25	26
		% within Meslek	3,8%	96,2%	100,0%
		% within b3_E1	4,2%	32,9%	26,0%
	Ogrenci	Count	16	24	40
		% within Meslek	40,0%	60,0%	100,0%
		% within b3_E1	66,7%	31,6%	40,0%
Total	Count	24	76	100	
	% within Meslek	24,0%	76,0%	100,0%	
	% within b3_E1	100,0%	100,0%	100,0%	

Meslek * b3_E2 Crosstabulation

			b3_E2		Total
			ikinci olay ilk olaydan önce gerçekleşmek tedir	ilk olay ikinci olayı içermektedir	
Meslek	Akademisyen	Count	20	14	34
		% within Meslek	58,8%	41,2%	100,0%
		% within b3_E2	31,3%	38,9%	34,0%
	Ogretmen	Count	12	14	26
		% within Meslek	46,2%	53,8%	100,0%
		% within b3_E2	18,8%	38,9%	26,0%
	Ogrenci	Count	32	8	40
		% within Meslek	80,0%	20,0%	100,0%
		% within b3_E2	50,0%	22,2%	40,0%
Total	Count	64	36	100	
	% within Meslek	64,0%	36,0%	100,0%	
	% within b3_E2	100,0%	100,0%	100,0%	

EK-5. Bölüm 3 ve 4 Blok Maddeleri İçin Doğruluk Sıklık ve Yüzdeleri**Doğruluk_b2_A**

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Dogru	15	15,0	15,0	15,0
	Yanlis	85	85,0	85,0	100,0
	Total	100	100,0	100,0	

Doğruluk_b2_B

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Dogru	39	39,0	39,0	39,0
	Yanlis	61	61,0	61,0	100,0
	Total	100	100,0	100,0	

Doğruluk_b2_C

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Dogru	68	68,0	68,0	68,0
	Yanlis	32	32,0	32,0	100,0
	Total	100	100,0	100,0	

Doğruluk_b2_D

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Dogru	78	78,0	78,0	78,0
	Yanlis	22	22,0	22,0	100,0
	Total	100	100,0	100,0	

Doğruluk_b2_E

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Dogru	63	63,0	63,0	63,0
	Yanlis	37	37,0	37,0	100,0
	Total	100	100,0	100,0	

Dogruluk_b2_F

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Dogru	12	12,0	12,0	12,0
	Yanlis	88	88,0	88,0	100,0
	Total	100	100,0	100,0	

Dogruluk_b2_G

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Dogru	27	27,0	27,0	27,0
	Yanlis	73	73,0	73,0	100,0
	Total	100	100,0	100,0	

Dogruluk_b2_H

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Dogru	65	65,0	65,0	65,0
	Yanlis	35	35,0	35,0	100,0
	Total	100	100,0	100,0	

Dogruluk_b2_I

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Dogru	73	73,0	73,0	73,0
	Yanlis	27	27,0	27,0	100,0
	Total	100	100,0	100,0	

Dogruluk_b2_J

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Dogru	56	56,0	56,0	56,0
	Yanlis	44	44,0	44,0	100,0
	Total	100	100,0	100,0	

Dogruluk_b2_K

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Dogru	72	72,0	72,0	72,0
	Yanlis	28	28,0	28,0	100,0
	Total	100	100,0	100,0	

Dogruluk_b3_A

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Dogru	37	37,0	37,0	37,0
	Yanlis	63	63,0	63,0	100,0
	Total	100	100,0	100,0	

Dogruluk_b3_B

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Dogru	33	33,0	33,0	33,0
	Yanlis	67	67,0	67,0	100,0
	Total	100	100,0	100,0	

Dogruluk_b3_C

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Dogru	63	63,0	63,0	63,0
	Yanlis	37	37,0	37,0	100,0
	Total	100	100,0	100,0	

Dogruluk_b3_D

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Dogru	50	50,0	50,0	50,0
	Yanlis	50	50,0	50,0	100,0
	Total	100	100,0	100,0	

Dogruluk_b3_E

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Dogru	46	46,0	46,0	46,0
	Yanlis	54	54,0	54,0	100,0
	Total	100	100,0	100,0	

EK-6. Madde Değişkenleri İçin Uzman Uyum Ölçümleri

Meslek * b1_1

Chi-Square Tests

	Value	df	Asy mp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	14,697 ^a	6	,023
Likelihood Ratio	17,017	6	,009
Linear-by-Linear Association	,828	1	,363
N of Valid Cases	100		

a. 9 cells (75,0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is ,78.

Meslek * b1_2

Chi-Square Tests

	Value	df	Asy mp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	3,413 ^a	4	,491
Likelihood Ratio	3,266	4	,514
Linear-by-Linear Association	,212	1	,645
N of Valid Cases	100		

a. 3 cells (33,3%) have expected count less than 5. The minimum expected count is ,26.

Meslek * b1_3

Chi-Square Tests

	Value	df	Asy mp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	1,905 ^a	2	,386
Likelihood Ratio	1,885	2	,390
Linear-by-Linear Association	1,727	1	,189
N of Valid Cases	100		

a. 3 cells (50,0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 2,60.

Meslek * b1_4

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	4,370 ^a	4	,358
Likelihood Ratio	4,551	4	,337
Linear-by-Linear Association	1,099	1	,295
N of Valid Cases	100		

a. 6 cells (66,7%) have expected count less than 5. The minimum expected count is ,26.

Meslek * b1_5

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	9,118 ^a	10	,521
Likelihood Ratio	10,565	10	,392
Linear-by-Linear Association	,290	1	,590
N of Valid Cases	100		

a. 15 cells (83,3%) have expected count less than 5. The minimum expected count is ,26.

Meslek * b1_6

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	14,765 ^a	12	,255
Likelihood Ratio	17,738	12	,124
Linear-by-Linear Association	,850	1	,357
N of Valid Cases	100		

a. 15 cells (71,4%) have expected count less than 5. The minimum expected count is ,26.

Meslek * b1_7

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	11,521 ^a	4	,021
Likelihood Ratio	13,140	4	,011
Linear-by-Linear Association	10,185	1	,001
N of Valid Cases	100		

a. 3 cells (33,3%) have expected count less than 5. The minimum expected count is ,26.

Meslek * b1_8

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	8,609 ^a	8	,376
Likelihood Ratio	9,189	8	,327
Linear-by-Linear Association	,001	1	,977
N of Valid Cases	100		

a. 12 cells (80,0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is ,26.

Meslek * b1_9

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	4,844 ^a	6	,564
Likelihood Ratio	6,419	6	,378
Linear-by-Linear Association	,185	1	,667
N of Valid Cases	100		

a. 7 cells (58,3%) have expected count less than 5. The minimum expected count is ,26.

Meslek * b1_10

Chi-Square Tests

	Value	df	Asy mp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	10,847 ^a	10	,370
Likelihood Ratio	12,260	10	,268
Linear-by-Linear Association	5,113	1	,024
N of Valid Cases	100		

a. 15 cells (83,3%) have expected count less than 5. The minimum expected count is ,26.

Meslek * b1_11

Chi-Square Tests

	Value	df	Asy mp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	15,463 ^a	10	,116
Likelihood Ratio	16,967	10	,075
Linear-by-Linear Association	,000	1	,983
N of Valid Cases	100		

a. 15 cells (83,3%) have expected count less than 5. The minimum expected count is ,26.

Meslek * b1_12

Chi-Square Tests

	Value	df	Asy mp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	6,020 ^a	6	,421
Likelihood Ratio	6,667	6	,353
Linear-by-Linear Association	2,643	1	,104
N of Valid Cases	100		

a. 7 cells (58,3%) have expected count less than 5. The minimum expected count is ,26.

Meslek * b1_13

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	10,372 ^a	8	,240
Likelihood Ratio	11,579	8	,171
Linear-by-Linear Association	2,039	1	,153
N of Valid Cases	100		

a. 9 cells (60,0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is ,26.

Meslek * b1_14

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	17,854 ^a	6	,007
Likelihood Ratio	21,626	6	,001
Linear-by-Linear Association	12,931	1	,000
N of Valid Cases	100		

a. 9 cells (75,0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is ,78.

Meslek * b1_15

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	14,466 ^a	14	,416
Likelihood Ratio	15,591	14	,339
Linear-by-Linear Association	,209	1	,647
N of Valid Cases	100		

a. 19 cells (79,2%) have expected count less than 5. The minimum expected count is ,26.

Meslek * b1_16

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	25,551 ^a	10	,004
Likelihood Ratio	28,403	10	,002
Linear-by-Linear Association	,549	1	,459
N of Valid Cases	100		

a. 9 cells (50,0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 1,04.

Meslek * b1_17

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	7,559 ^a	8	,478
Likelihood Ratio	8,842	8	,356
Linear-by-Linear Association	,672	1	,412
N of Valid Cases	100		

a. 12 cells (80,0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is ,26.

Meslek * b1_18

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	21,664 ^a	12	,041
Likelihood Ratio	22,433	12	,033
Linear-by-Linear Association	3,613	1	,057
N of Valid Cases	100		

a. 15 cells (71,4%) have expected count less than 5. The minimum expected count is ,26.

Meslek * b1_19

Chi-Square Tests

	Value	df	Asy mp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	10,822 ^a	10	,372
Likelihood Ratio	13,463	10	,199
Linear-by-Linear Association	3,357	1	,067
N of Valid Cases	100		

a. 12 cells (66,7%) have expected count less than 5. The minimum expected count is ,26.

Meslek * b1_20

Chi-Square Tests

	Value	df	Asy mp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	4,462 ^a	6	,614
Likelihood Ratio	4,711	6	,581
Linear-by-Linear Association	,789	1	,374
N of Valid Cases	100		

a. 9 cells (75,0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 1,04.

Meslek * b1_21

Chi-Square Tests

	Value	df	Asy mp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	23,098 ^a	12	,027
Likelihood Ratio	25,803	12	,011
Linear-by-Linear Association	,899	1	,343
N of Valid Cases	100		

a. 18 cells (85,7%) have expected count less than 5. The minimum expected count is ,52.

Meslek * b1_22

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	13,045 ^a	8	,110
Likelihood Ratio	13,845	8	,086
Linear-by-Linear Association	5,108	1	,024
N of Valid Cases	100		

a. 10 cells (66,7%) have expected count less than 5. The minimum expected count is ,26.

Meslek * b1_23

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	4,276 ^a	4	,370
Likelihood Ratio	5,031	4	,284
Linear-by-Linear Association	3,324	1	,068
N of Valid Cases	100		

a. 3 cells (33,3%) have expected count less than 5. The minimum expected count is ,52.

Meslek * b1_24

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	20,032 ^a	8	,010
Likelihood Ratio	20,226	8	,010
Linear-by-Linear Association	4,521	1	,033
N of Valid Cases	100		

a. 7 cells (46,7%) have expected count less than 5. The minimum expected count is ,26.

Meslek * b1_25

Chi-Square Tests

	Value	df	Asy mp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	6,540 ^a	6	,366
Likelihood Ratio	7,754	6	,257
Linear-by-Linear Association	1,197	1	,274
N of Valid Cases	100		

a. 9 cells (75,0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is ,26.

Meslek * b1_26

Chi-Square Tests

	Value	df	Asy mp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	13,958 ^a	10	,175
Likelihood Ratio	14,843	10	,138
Linear-by-Linear Association	,539	1	,463
N of Valid Cases	100		

a. 13 cells (72,2%) have expected count less than 5. The minimum expected count is ,26.

Meslek * b1_27

Chi-Square Tests

	Value	df	Asy mp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	17,529 ^a	8	,025
Likelihood Ratio	20,265	8	,009
Linear-by-Linear Association	9,219	1	,002
N of Valid Cases	100		

a. 12 cells (80,0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is ,26.

Meslek * b1_28

Chi-Square Tests

	Value	df	Asy mp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	19,466 ^a	6	,003
Likelihood Ratio	20,338	6	,002
Linear-by-Linear Association	5,491	1	,019
N of Valid Cases	100		

a. 6 cells (50,0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is ,78.

Meslek * b1_29

Chi-Square Tests

	Value	df	Asy mp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	5,968 ^a	4	,202
Likelihood Ratio	6,734	4	,151
Linear-by-Linear Association	3,835	1	,050
N of Valid Cases	100		

a. 4 cells (44,4%) have expected count less than 5. The minimum expected count is ,52.

Meslek * b1_30

Chi-Square Tests

	Value	df	Asy mp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	6,438 ^a	4	,169
Likelihood Ratio	8,362	4	,079
Linear-by-Linear Association	5,356	1	,021
N of Valid Cases	100		

a. 6 cells (66,7%) have expected count less than 5. The minimum expected count is ,78.

Meslek * b1_31

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	14,019 ^a	10	,172
Likelihood Ratio	17,255	10	,069
Linear-by-Linear Association	,287	1	,592
N of Valid Cases	100		

a. 15 cells (83,3%) have expected count less than 5. The minimum expected count is ,26.

Meslek * b1_32

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	6,455 ^a	4	,168
Likelihood Ratio	6,178	4	,186
Linear-by-Linear Association	,003	1	,959
N of Valid Cases	100		

a. 3 cells (33,3%) have expected count less than 5. The minimum expected count is ,52.

Meslek * b1_33

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	15,472 ^a	14	,347
Likelihood Ratio	18,141	14	,200
Linear-by-Linear Association	2,740	1	,098
N of Valid Cases	100		

a. 15 cells (62,5%) have expected count less than 5. The minimum expected count is ,52.

Meslek * b1_34

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	8,130 ^a	8	,421
Likelihood Ratio	9,677	8	,288
Linear-by-Linear Association	,451	1	,502
N of Valid Cases	100		

a. 12 cells (80,0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is ,26.

Meslek * b1_35

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	11,364 ^a	6	,078
Likelihood Ratio	12,371	6	,054
Linear-by-Linear Association	3,324	1	,068
N of Valid Cases	100		

a. 6 cells (50,0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is ,26.

Meslek * b1_36

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	7,098 ^a	6	,312
Likelihood Ratio	9,157	6	,165
Linear-by-Linear Association	,390	1	,532
N of Valid Cases	100		

a. 9 cells (75,0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is ,26.

Meslek * b1_37

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	4,977 ^a	6	,547
Likelihood Ratio	6,232	6	,398
Linear-by-Linear Association	,238	1	,625
N of Valid Cases	100		

a. 7 cells (58,3%) have expected count less than 5. The minimum expected count is ,52.

Meslek * b1_38

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	8,719 ^a	10	,559
Likelihood Ratio	9,163	10	,517
Linear-by-Linear Association	,079	1	,778
N of Valid Cases	100		

a. 15 cells (83,3%) have expected count less than 5. The minimum expected count is ,26.

Meslek * b1_39

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	19,192 ^a	12	,084
Likelihood Ratio	21,487	12	,044
Linear-by-Linear Association	2,313	1	,128
N of Valid Cases	100		

a. 17 cells (81,0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is ,26.

Meslek * b1_40

Chi-Square Tests

	Value	df	Asy mp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	18,044 ^a	14	,205
Likelihood Ratio	19,827	14	,136
Linear-by-Linear Association	8,104	1	,004
N of Valid Cases	100		

a. 18 cells (75,0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is ,26.

Meslek * b1_41

Chi-Square Tests

	Value	df	Asy mp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	7,509 ^a	4	,111
Likelihood Ratio	8,292	4	,081
Linear-by-Linear Association	4,574	1	,032
N of Valid Cases	100		

a. 3 cells (33,3%) have expected count less than 5. The minimum expected count is ,26.

Meslek * b1_42

Chi-Square Tests

	Value	df	Asy mp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	11,117 ^a	12	,519
Likelihood Ratio	12,391	12	,415
Linear-by-Linear Association	,011	1	,916
N of Valid Cases	100		

a. 18 cells (85,7%) have expected count less than 5. The minimum expected count is ,26.

Meslek * b1_43

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	10,237 ^a	12	,595
Likelihood Ratio	11,297	12	,504
Linear-by-Linear Association	1,696	1	,193
N of Valid Cases	100		

a. 18 cells (85,7%) have expected count less than 5. The minimum expected count is ,26.

Meslek * b1_44

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	17,279 ^a	12	,139
Likelihood Ratio	19,641	12	,074
Linear-by-Linear Association	,000	1	,989
N of Valid Cases	100		

a. 16 cells (76,2%) have expected count less than 5. The minimum expected count is ,26.

Meslek * b1_45

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	22,529 ^a	14	,068
Likelihood Ratio	24,284	14	,042
Linear-by-Linear Association	,081	1	,776
N of Valid Cases	100		

a. 18 cells (75,0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is ,26.

Meslek * b1_46

Chi-Square Tests

	Value	df	Asy mp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	18,701 ^a	14	,177
Likelihood Ratio	20,796	14	,107
Linear-by-Linear Association	7,138	1	,008
N of Valid Cases	100		

a. 18 cells (75,0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is ,26.

Meslek * b1_47

Chi-Square Tests

	Value	df	Asy mp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	20,816 ^a	8	,008
Likelihood Ratio	24,208	8	,002
Linear-by-Linear Association	,598	1	,439
N of Valid Cases	100		

a. 12 cells (80,0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is ,26.

Meslek * b1_48

Chi-Square Tests

	Value	df	Asy mp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	9,768 ^a	12	,636
Likelihood Ratio	12,784	12	,385
Linear-by-Linear Association	,509	1	,475
N of Valid Cases	100		

a. 13 cells (61,9%) have expected count less than 5. The minimum expected count is ,52.

Meslek * b2_A1

Chi-Square Tests

	Value	df	Asy mp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	13,714 ^a	8	,090
Likelihood Ratio	16,272	8	,039
Linear-by-Linear Association	2,817	1	,093
N of Valid Cases	100		

a. 12 cells (80,0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is ,26.

Meslek * b2_A2

Chi-Square Tests

	Value	df	Asy mp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	14,878 ^a	10	,137
Likelihood Ratio	17,077	10	,073
Linear-by-Linear Association	1,607	1	,205
N of Valid Cases	100		

a. 12 cells (66,7%) have expected count less than 5. The minimum expected count is ,26.

Meslek * b2_A3

Chi-Square Tests

	Value	df	Asy mp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	23,166 ^a	12	,026
Likelihood Ratio	25,308	12	,013
Linear-by-Linear Association	1,611	1	,204
N of Valid Cases	100		

a. 15 cells (71,4%) have expected count less than 5. The minimum expected count is ,26.

Meslek * b2_B1

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	11,486 ^a	6	,074
Likelihood Ratio	15,213	6	,019
Linear-by-Linear Association	2,137	1	,144
N of Valid Cases	100		

a. 8 cells (66,7%) have expected count less than 5. The minimum expected count is ,26.

Meslek * b2_B2

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	18,575 ^a	10	,046
Likelihood Ratio	19,704	10	,032
Linear-by-Linear Association	2,763	1	,096
N of Valid Cases	100		

a. 12 cells (66,7%) have expected count less than 5. The minimum expected count is ,26.

Meslek * b2_B3

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	17,934 ^a	16	,328
Likelihood Ratio	21,981	16	,144
Linear-by-Linear Association	,620	1	,431
N of Valid Cases	100		

a. 23 cells (85,2%) have expected count less than 5. The minimum expected count is ,26.

Meslek * b2_C1

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	9,390 ^a	10	,496
Likelihood Ratio	10,003	10	,440
Linear-by-Linear Association	,480	1	,489
N of Valid Cases	100		

a. 13 cells (72,2%) have expected count less than 5. The minimum expected count is ,26.

Meslek * b2_C2

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	6,463 ^a	4	,167
Likelihood Ratio	6,657	4	,155
Linear-by-Linear Association	,018	1	,893
N of Valid Cases	100		

a. 6 cells (66,7%) have expected count less than 5. The minimum expected count is ,52.

Meslek * b2_C3

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	4,106 ^a	6	,662
Likelihood Ratio	4,074	6	,667
Linear-by-Linear Association	,182	1	,669
N of Valid Cases	100		

a. 9 cells (75,0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is ,26.

Meslek * b2_D1

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	10,963 ^a	12	,532
Likelihood Ratio	13,437	12	,338
Linear-by-Linear Association	2,482	1	,115
N of Valid Cases	100		

a. 18 cells (85,7%) have expected count less than 5. The minimum expected count is ,26.

Meslek * b2_D2

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	5,896 ^a	6	,435
Likelihood Ratio	6,409	6	,379
Linear-by-Linear Association	,584	1	,445
N of Valid Cases	100		

a. 9 cells (75,0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is ,26.

Meslek * b2_D3

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	11,392 ^a	8	,180
Likelihood Ratio	12,300	8	,138
Linear-by-Linear Association	1,052	1	,305
N of Valid Cases	100		

a. 12 cells (80,0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is ,26.

Meslek * b2_E1

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	21,480 ^a	14	,090
Likelihood Ratio	23,655	14	,050
Linear-by-Linear Association	3,287	1	,070
N of Valid Cases	100		

a. 21 cells (87,5%) have expected count less than 5. The minimum expected count is ,26.

Meslek * b2_E2

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	1,515 ^a	2	,469
Likelihood Ratio	1,848	2	,397
Linear-by-Linear Association	1,200	1	,273
N of Valid Cases	100		

a. 3 cells (50,0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is ,26.

Meslek * b2_E3

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	9,875 ^a	8	,274
Likelihood Ratio	10,038	8	,262
Linear-by-Linear Association	,970	1	,325
N of Valid Cases	100		

a. 10 cells (66,7%) have expected count less than 5. The minimum expected count is ,26.

Meslek * b2_F1

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	11,864 ^a	6	,065
Likelihood Ratio	12,622	6	,049
Linear-by-Linear Association	6,315	1	,012
N of Valid Cases	100		

a. 6 cells (50,0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is ,78.

Meslek * b2_F2

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	16,154 ^a	10	,095
Likelihood Ratio	17,941	10	,056
Linear-by-Linear Association	3,538	1	,060
N of Valid Cases	100		

a. 12 cells (66,7%) have expected count less than 5. The minimum expected count is ,52.

Meslek * b2_F3

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	22,325 ^a	12	,034
Likelihood Ratio	24,651	12	,017
Linear-by-Linear Association	6,809	1	,009
N of Valid Cases	100		

a. 15 cells (71,4%) have expected count less than 5. The minimum expected count is ,52.

Meslek * b2_G1

Chi-Square Tests

	Value	df	Asy mp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	12,190 ^a	10	,273
Likelihood Ratio	13,725	10	,186
Linear-by-Linear Association	1,434	1	,231
N of Valid Cases	100		

a. 14 cells (77,8%) have expected count less than 5. The minimum expected count is ,26.

Meslek * b2_G2

Chi-Square Tests

	Value	df	Asy mp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	17,922 ^a	16	,328
Likelihood Ratio	20,029	16	,219
Linear-by-Linear Association	2,559	1	,110
N of Valid Cases	100		

a. 24 cells (88,9%) have expected count less than 5. The minimum expected count is ,26.

Meslek * b2_G3

Chi-Square Tests

	Value	df	Asy mp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	34,092 ^a	12	,001
Likelihood Ratio	34,813	12	,001
Linear-by-Linear Association	,558	1	,455
N of Valid Cases	100		

a. 11 cells (52,4%) have expected count less than 5. The minimum expected count is ,26.

Meslek * b2_H1

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	3,703 ^a	4	,448
Likelihood Ratio	3,770	4	,438
Linear-by-Linear Association	,001	1	,978
N of Valid Cases	100		

a. 6 cells (66,7%) have expected count less than 5. The minimum expected count is ,26.

Meslek * b2_H2

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	7,088 ^a	6	,313
Likelihood Ratio	8,275	6	,219
Linear-by-Linear Association	2,867	1	,090
N of Valid Cases	100		

a. 7 cells (58,3%) have expected count less than 5. The minimum expected count is ,26.

Meslek * b2_H3

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	25,146 ^a	12	,014
Likelihood Ratio	28,367	12	,005
Linear-by-Linear Association	,286	1	,593
N of Valid Cases	100		

a. 18 cells (85,7%) have expected count less than 5. The minimum expected count is ,26.

Meslek * b2_I1

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	11,930 ^a	6	,064
Likelihood Ratio	13,931	6	,030
Linear-by-Linear Association	2,134	1	,144
N of Valid Cases	100		

a. 9 cells (75,0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is ,26.

Meslek * b2_I2

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	20,230 ^a	6	,003
Likelihood Ratio	20,710	6	,002
Linear-by-Linear Association	,183	1	,669
N of Valid Cases	100		

a. 9 cells (75,0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is ,78.

Meslek * b2_I3

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	5,855 ^a	6	,440
Likelihood Ratio	7,129	6	,309
Linear-by-Linear Association	,017	1	,897
N of Valid Cases	100		

a. 9 cells (75,0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 1,04.

Meslek * b2_J1

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	17,363 ^a	16	,363
Likelihood Ratio	19,746	16	,232
Linear-by-Linear Association	,373	1	,541
N of Valid Cases	100		

a. 24 cells (88,9%) have expected count less than 5. The minimum expected count is ,26.

Meslek * b2_J2

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	21,435 ^a	12	,044
Likelihood Ratio	26,601	12	,009
Linear-by-Linear Association	2,046	1	,153
N of Valid Cases	100		

a. 16 cells (76,2%) have expected count less than 5. The minimum expected count is ,26.

Meslek * b2_J3

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	10,183 ^a	10	,425
Likelihood Ratio	12,677	10	,242
Linear-by-Linear Association	,514	1	,474
N of Valid Cases	100		

a. 15 cells (83,3%) have expected count less than 5. The minimum expected count is ,26.

Meslek * b2_K1

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	8,181 ^a	4	,085
Likelihood Ratio	8,633	4	,071
Linear-by-Linear Association	2,345	1	,126
N of Valid Cases	100		

a. 4 cells (44,4%) have expected count less than 5. The minimum expected count is ,26.

Meslek * b2_K2

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	13,503 ^a	10	,197
Likelihood Ratio	14,851	10	,138
Linear-by-Linear Association	,006	1	,939
N of Valid Cases	100		

a. 15 cells (83,3%) have expected count less than 5. The minimum expected count is ,26.

Meslek * b2_K3

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	7,454 ^a	4	,114
Likelihood Ratio	8,300	4	,081
Linear-by-Linear Association	3,139	1	,076
N of Valid Cases	100		

a. 6 cells (66,7%) have expected count less than 5. The minimum expected count is ,26.

Meslek * b3_A1

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	,780 ^a	2	,677
Likelihood Ratio	,785	2	,675
Linear-by-Linear Association	,359	1	,549
N of Valid Cases	100		

a. 0 cells (,0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 10,66.

Meslek * b3_A2

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	5,230 ^a	2	,073
Likelihood Ratio	5,500	2	,064
Linear-by-Linear Association	,121	1	,728
N of Valid Cases	100		

a. 0 cells (,0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 10,92.

Meslek * b3_B1

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	11,696 ^a	2	,003
Likelihood Ratio	12,083	2	,002
Linear-by-Linear Association	6,219	1	,013
N of Valid Cases	100		

a. 0 cells (,0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 11,70.

Meslek * b3_B2

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	9,899 ^a	2	,007
Likelihood Ratio	9,858	2	,007
Linear-by-Linear Association	,648	1	,421
N of Valid Cases	100		

a. 0 cells (,0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 10,40.

Meslek * b3_C1

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	6,879 ^a	2	,032
Likelihood Ratio	6,564	2	,038
Linear-by-Linear Association	,468	1	,494
N of Valid Cases	100		

a. 0 cells (,0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 7,02.

Meslek * b3_C2

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	,605 ^a	2	,739
Likelihood Ratio	,594	2	,743
Linear-by-Linear Association	,422	1	,516
N of Valid Cases	100		

a. 0 cells (,0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 5,72.

Meslek * b3_D1

Chi-Square Tests

	Value	df	Asy mp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	8,535 ^a	2	,014
Likelihood Ratio	8,710	2	,013
Linear-by-Linear Association	1,828	1	,176
N of Valid Cases	100		

a. 0 cells (,0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 12,22.

Meslek * b3_D2

Chi-Square Tests

	Value	df	Asy mp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	5,640 ^a	2	,060
Likelihood Ratio	6,781	2	,034
Linear-by-Linear Association	2,973	1	,085
N of Valid Cases	100		

a. 2 cells (33,3%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 3,64.

Meslek * b3_E1

Chi-Square Tests

	Value	df	Asy mp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	11,621 ^a	2	,003
Likelihood Ratio	13,323	2	,001
Linear-by-Linear Association	4,213	1	,040
N of Valid Cases	100		

a. 0 cells (,0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 6,24.

Meslek * b3_E2

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	8,434 ^a	2	,015
Likelihood Ratio	8,692	2	,013
Linear-by-Linear Association	3,885	1	,049
N of Valid Cases	100		

a. 0 cells (.0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 9,36.

EK-7. Madde Değişkenleri İçin Uzmanların Unvan Uyum Ölçümleri

Unvan * b1_1

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	4,971 ^a	5	,419
Likelihood Ratio	4,973	5	,419
Linear-by-Linear Association	,012	1	,912
N of Valid Cases	34		

a. 10 cells (83,3%) have expected count less than 5. The minimum expected count is ,18.

Unvan * b1_2

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	6,624 ^a	5	,250
Likelihood Ratio	8,584	5	,127
Linear-by-Linear Association	2,967	1	,085
N of Valid Cases	34		

a. 11 cells (91,7%) have expected count less than 5. The minimum expected count is ,97.

Unvan * b1_3

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	3,130 ^a	5	,680
Likelihood Ratio	3,507	5	,622
Linear-by-Linear Association	,129	1	,720
N of Valid Cases	34		

a. 10 cells (83,3%) have expected count less than 5. The minimum expected count is ,18.

Unvan * b1_4

Chi-Square Tests

	Value
Pearson Chi-Square	. ^a
N of Valid Cases	34

a. No statistics are computed because b1_4 is a constant.

Unvan * b1_5

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	9,401 ^a	10	,495
Likelihood Ratio	7,850	10	,643
Linear-by-Linear Association	3,330	1	,068
N of Valid Cases	34		

a. 16 cells (88,9%) have expected count less than 5. The minimum expected count is ,09.

Unvan * b1_6

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	11,569 ^a	15	,711
Likelihood Ratio	11,842	15	,691
Linear-by-Linear Association	,509	1	,476
N of Valid Cases	34		

a. 23 cells (95,8%) have expected count less than 5. The minimum expected count is ,09.

Unvan * b1_7

Chi-Square Tests

	Value	df	Asy mp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	3,005 ^a	5	,699
Likelihood Ratio	4,121	5	,532
Linear-by-Linear Association	,840	1	,359
N of Valid Cases	34		

a. 10 cells (83,3%) have expected count less than 5. The minimum expected count is ,26.

Unvan * b1_8

Chi-Square Tests

	Value	df	Asy mp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	4,443 ^a	5	,488
Likelihood Ratio	4,782	5	,443
Linear-by-Linear Association	,012	1	,912
N of Valid Cases	34		

a. 10 cells (83,3%) have expected count less than 5. The minimum expected count is ,18.

Unvan * b1_9

Chi-Square Tests

	Value	df	Asy mp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	2,160 ^a	5	,827
Likelihood Ratio	3,126	5	,681
Linear-by-Linear Association	,103	1	,748
N of Valid Cases	34		

a. 10 cells (83,3%) have expected count less than 5. The minimum expected count is ,62.

Unvan * b1_10

Chi-Square Tests

	Value	df	Asy mp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	8,044 ^a	10	,625
Likelihood Ratio	7,908	10	,638
Linear-by-Linear Association	,480	1	,488
N of Valid Cases	34		

a. 16 cells (88,9%) have expected count less than 5. The minimum expected count is ,09.

Unvan * b1_11

Chi-Square Tests

	Value	df	Asy mp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	10,748 ^a	10	,377
Likelihood Ratio	7,908	10	,638
Linear-by-Linear Association	,209	1	,647
N of Valid Cases	34		

a. 16 cells (88,9%) have expected count less than 5. The minimum expected count is ,09.

Unvan * b1_12

Chi-Square Tests

	Value	df	Asy mp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	12,507 ^a	10	,253
Likelihood Ratio	9,553	10	,481
Linear-by-Linear Association	2,612	1	,106
N of Valid Cases	34		

a. 16 cells (88,9%) have expected count less than 5. The minimum expected count is ,09.

Unvan * b1_13

Chi-Square Tests

	Value	df	Asy mp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	4,860 ^a	5	,433
Likelihood Ratio	6,303	5	,278
Linear-by-Linear Association	,353	1	,552
N of Valid Cases	34		

a. 11 cells (91,7%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 1,24.

Unvan * b1_14

Chi-Square Tests

	Value	df	Asy mp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	7,727 ^a	5	,172
Likelihood Ratio	4,524	5	,477
Linear-by-Linear Association	1,515	1	,218
N of Valid Cases	34		

a. 10 cells (83,3%) have expected count less than 5. The minimum expected count is ,09.

Unvan * b1_15

Chi-Square Tests

	Value	df	Asy mp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	10,345 ^a	15	,798
Likelihood Ratio	11,912	15	,686
Linear-by-Linear Association	,382	1	,537
N of Valid Cases	34		

a. 22 cells (91,7%) have expected count less than 5. The minimum expected count is ,09.

Unvan * b1_16

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	20,270 ^a	20	,441
Likelihood Ratio	21,543	20	,366
Linear-by-Linear Association	,374	1	,541
N of Valid Cases	34		

a. 29 cells (96,7%) have expected count less than 5. The minimum expected count is ,09.

Unvan * b1_17

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	4,033 ^a	5	,545
Likelihood Ratio	4,012	5	,548
Linear-by-Linear Association	,686	1	,407
N of Valid Cases	34		

a. 10 cells (83,3%) have expected count less than 5. The minimum expected count is ,18.

Unvan * b1_18

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	23,489 ^a	15	,074
Likelihood Ratio	20,630	15	,149
Linear-by-Linear Association	,127	1	,721
N of Valid Cases	34		

a. 22 cells (91,7%) have expected count less than 5. The minimum expected count is ,09.

Unvan * b1_19

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	9,380 ^a	5	,095
Likelihood Ratio	11,792	5	,038
Linear-by-Linear Association	,135	1	,714
N of Valid Cases	34		

a. 11 cells (91,7%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 1,06.

Unvan * b1_20

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	12,881 ^a	15	,611
Likelihood Ratio	13,020	15	,601
Linear-by-Linear Association	,770	1	,380
N of Valid Cases	34		

a. 22 cells (91,7%) have expected count less than 5. The minimum expected count is ,09.

Unvan * b1_21

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	18,161 ^a	15	,254
Likelihood Ratio	16,333	15	,360
Linear-by-Linear Association	1,833	1	,176
N of Valid Cases	34		

a. 22 cells (91,7%) have expected count less than 5. The minimum expected count is ,09.

Unvan * b1_22

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	12,728 ^a	15	,623
Likelihood Ratio	12,071	15	,674
Linear-by-Linear Association	,888	1	,346
N of Valid Cases	34		

a. 23 cells (95,8%) have expected count less than 5. The minimum expected count is ,09.

Unvan * b1_23

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	3,774 ^a	5	,582
Likelihood Ratio	4,549	5	,473
Linear-by-Linear Association	1,416	1	,234
N of Valid Cases	34		

a. 10 cells (83,3%) have expected count less than 5. The minimum expected count is ,35.

Unvan * b1_24

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	11,637 ^a	10	,310
Likelihood Ratio	13,857	10	,180
Linear-by-Linear Association	1,378	1	,240
N of Valid Cases	34		

a. 17 cells (94,4%) have expected count less than 5. The minimum expected count is ,18.

Unvan * b1_25

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	3,974 ^a	5	,553
Likelihood Ratio	3,281	5	,657
Linear-by-Linear Association	1,917	1	,166
N of Valid Cases	34		

a. 10 cells (83,3%) have expected count less than 5. The minimum expected count is ,09.

Unvan * b1_26

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	6,243 ^a	10	,794
Likelihood Ratio	5,923	10	,822
Linear-by-Linear Association	,045	1	,832
N of Valid Cases	34		

a. 16 cells (88,9%) have expected count less than 5. The minimum expected count is ,09.

Unvan * b1_27

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	3,974 ^a	5	,553
Likelihood Ratio	3,281	5	,657
Linear-by-Linear Association	1,917	1	,166
N of Valid Cases	34		

a. 10 cells (83,3%) have expected count less than 5. The minimum expected count is ,09.

Unvan * b1_28

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	12,347 ^a	10	,263
Likelihood Ratio	9,548	10	,481
Linear-by-Linear Association	,340	1	,560
N of Valid Cases	34		

a. 16 cells (88,9%) have expected count less than 5. The minimum expected count is ,09.

Unvan * b1_29

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	5,115 ^a	5	,402
Likelihood Ratio	5,729	5	,333
Linear-by-Linear Association	,412	1	,521
N of Valid Cases	34		

a. 10 cells (83,3%) have expected count less than 5. The minimum expected count is ,26.

Unvan * b1_30

Chi-Square Tests

	Value
Pearson Chi-Square	. ^a
N of Valid Cases	34

a. No statistics are computed because b1_30 is a constant.

Unvan * b1_31

Chi-Square Tests

	Value	df	Asy mp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	16,897 ^a	10	,077
Likelihood Ratio	11,649	10	,309
Linear-by-Linear Association	2,047	1	,153
N of Valid Cases	34		

a. 16 cells (88,9%) have expected count less than 5. The minimum expected count is ,09.

Unvan * b1_32

Chi-Square Tests

	Value	df	Asy mp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	6,108 ^a	5	,296
Likelihood Ratio	7,633	5	,178
Linear-by-Linear Association	,003	1	,958
N of Valid Cases	34		

a. 11 cells (91,7%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 1,32.

Unvan * b1_33

Chi-Square Tests

	Value	df	Asy mp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	34,177 ^a	35	,508
Likelihood Ratio	32,325	35	,598
Linear-by-Linear Association	2,246	1	,134
N of Valid Cases	34		

a. 47 cells (97,9%) have expected count less than 5. The minimum expected count is ,09.

Unvan * b1_34

Chi-Square Tests

	Value	df	Asy mp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	2,154 ^a	5	,827
Likelihood Ratio	2,321	5	,803
Linear-by-Linear Association	,006	1	,939
N of Valid Cases	34		

a. 10 cells (83,3%) have expected count less than 5. The minimum expected count is ,09.

Unvan * b1_35

Chi-Square Tests

	Value	df	Asy mp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	7,784 ^a	5	,169
Likelihood Ratio	6,862	5	,231
Linear-by-Linear Association	,412	1	,521
N of Valid Cases	34		

a. 10 cells (83,3%) have expected count less than 5. The minimum expected count is ,26.

Unvan * b1_36

Chi-Square Tests

	Value	df	Asy mp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	3,433 ^a	5	,634
Likelihood Ratio	4,089	5	,537
Linear-by-Linear Association	1,063	1	,303
N of Valid Cases	34		

a. 10 cells (83,3%) have expected count less than 5. The minimum expected count is ,26.

Unvan * b1_37

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	3,557 ^a	5	,615
Likelihood Ratio	4,639	5	,462
Linear-by-Linear Association	,033	1	,856
N of Valid Cases	34		

a. 10 cells (83,3%) have expected count less than 5. The minimum expected count is ,35.

Unvan * b1_38

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	16,815 ^a	15	,330
Likelihood Ratio	14,551	15	,484
Linear-by-Linear Association	1,105	1	,293
N of Valid Cases	34		

a. 22 cells (91,7%) have expected count less than 5. The minimum expected count is ,09.

Unvan * b1_39

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	14,944 ^a	20	,780
Likelihood Ratio	14,160	20	,822
Linear-by-Linear Association	,007	1	,934
N of Valid Cases	34		

a. 28 cells (93,3%) have expected count less than 5. The minimum expected count is ,09.

Unvan * b1_40

Chi-Square Tests

	Value	df	Asy mp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	24,945 ^a	20	,204
Likelihood Ratio	21,959	20	,343
Linear-by-Linear Association	,003	1	,953
N of Valid Cases	34		

a. 29 cells (96,7%) have expected count less than 5. The minimum expected count is ,09.

Unvan * b1_41

Chi-Square Tests

	Value	df	Asy mp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	6,072 ^a	5	,299
Likelihood Ratio	7,415	5	,192
Linear-by-Linear Association	1,894	1	,169
N of Valid Cases	34		

a. 10 cells (83,3%) have expected count less than 5. The minimum expected count is ,44.

Unvan * b1_42

Chi-Square Tests

	Value	df	Asy mp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	14,212 ^a	15	,509
Likelihood Ratio	11,002	15	,752
Linear-by-Linear Association	,167	1	,683
N of Valid Cases	34		

a. 22 cells (91,7%) have expected count less than 5. The minimum expected count is ,09.

Unvan * b1_43

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	24,238 ^a	25	,506
Likelihood Ratio	22,308	25	,618
Linear-by-Linear Association	,209	1	,648
N of Valid Cases	34		

a. 34 cells (94,4%) have expected count less than 5. The minimum expected count is ,09.

Unvan * b1_44

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	14,989 ^a	10	,132
Likelihood Ratio	9,863	10	,453
Linear-by-Linear Association	2,294	1	,130
N of Valid Cases	34		

a. 16 cells (88,9%) have expected count less than 5. The minimum expected count is ,09.

Unvan * b1_45

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	15,662 ^a	25	,925
Likelihood Ratio	15,922	25	,917
Linear-by-Linear Association	,159	1	,690
N of Valid Cases	34		

a. 35 cells (97,2%) have expected count less than 5. The minimum expected count is ,09.

Unvan * b1_46

Chi-Square Tests

	Value	df	Asy mp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	23,621 ^a	25	,541
Likelihood Ratio	20,294	25	,731
Linear-by-Linear Association	,001	1	,978
N of Valid Cases	34		

a. 35 cells (97,2%) have expected count less than 5. The minimum expected count is ,09.

Unvan * b1_47

Chi-Square Tests

	Value	df	Asy mp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	10,748 ^a	10	,377
Likelihood Ratio	7,908	10	,638
Linear-by-Linear Association	,617	1	,432
N of Valid Cases	34		

a. 16 cells (88,9%) have expected count less than 5. The minimum expected count is ,09.

Unvan * b1_48

Chi-Square Tests

	Value	df	Asy mp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	31,072 ^a	25	,187
Likelihood Ratio	23,357	25	,557
Linear-by-Linear Association	,526	1	,468
N of Valid Cases	34		

a. 35 cells (97,2%) have expected count less than 5. The minimum expected count is ,09.

Unvan * b2_A1

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	8,075 ^a	10	,622
Likelihood Ratio	6,279	10	,791
Linear-by-Linear Association	,335	1	,563
N of Valid Cases	34		

a. 16 cells (88,9%) have expected count less than 5. The minimum expected count is ,09.

Unvan * b2_A2

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	17,209 ^a	10	,070
Likelihood Ratio	20,548	10	,024
Linear-by-Linear Association	,028	1	,866
N of Valid Cases	34		

a. 17 cells (94,4%) have expected count less than 5. The minimum expected count is ,26.

Unvan * b2_A3

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	4,787 ^a	10	,905
Likelihood Ratio	5,340	10	,867
Linear-by-Linear Association	,139	1	,710
N of Valid Cases	34		

a. 17 cells (94,4%) have expected count less than 5. The minimum expected count is ,18.

Unvan * b2_B1

Chi-Square Tests

	Value	df	Asy mp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	2,154 ^a	5	,827
Likelihood Ratio	2,321	5	,803
Linear-by-Linear Association	,006	1	,939
N of Valid Cases	34		

a. 10 cells (83,3%) have expected count less than 5. The minimum expected count is ,09.

Unvan * b2_B2

Chi-Square Tests

	Value	df	Asy mp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	10,191 ^a	10	,424
Likelihood Ratio	10,142	10	,428
Linear-by-Linear Association	,439	1	,507
N of Valid Cases	34		

a. 16 cells (88,9%) have expected count less than 5. The minimum expected count is ,18.

Unvan * b2_B3

Chi-Square Tests

	Value	df	Asy mp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	21,584 ^a	20	,363
Likelihood Ratio	18,315	20	,567
Linear-by-Linear Association	,433	1	,511
N of Valid Cases	34		

a. 28 cells (93,3%) have expected count less than 5. The minimum expected count is ,09.

Unvan * b2_C1

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	3,394 ^a	5	,639
Likelihood Ratio	4,758	5	,446
Linear-by-Linear Association	,245	1	,620
N of Valid Cases	34		

a. 10 cells (83,3%) have expected count less than 5. The minimum expected count is ,44.

Unvan * b2_C2

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	3,974 ^a	5	,553
Likelihood Ratio	3,281	5	,657
Linear-by-Linear Association	1,917	1	,166
N of Valid Cases	34		

a. 10 cells (83,3%) have expected count less than 5. The minimum expected count is ,09.

Unvan * b2_C3

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	6,267 ^a	10	,792
Likelihood Ratio	6,262	10	,793
Linear-by-Linear Association	3,142	1	,076
N of Valid Cases	34		

a. 16 cells (88,9%) have expected count less than 5. The minimum expected count is ,09.

Unvan * b2_D1

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	13,819 ^a	10	,181
Likelihood Ratio	10,791	10	,374
Linear-by-Linear Association	3,552	1	,059
N of Valid Cases	34		

a. 16 cells (88,9%) have expected count less than 5. The minimum expected count is ,09.

Unvan * b2_D2

Chi-Square Tests

	Value
Pearson Chi-Square	. ^a
N of Valid Cases	34

a. No statistics are computed because b2_D2 is a constant.

Unvan * b2_D3

Chi-Square Tests

	Value
Pearson Chi-Square	. ^a
N of Valid Cases	34

a. No statistics are computed because b2_D3 is a constant.

Unvan * b2_E1

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	13,773 ^a	10	,184
Likelihood Ratio	11,930	10	,290
Linear-by-Linear Association	,213	1	,644
N of Valid Cases	34		

a. 16 cells (88,9%) have expected count less than 5. The minimum expected count is ,09.

Unvan * b2_E2

Chi-Square Tests

	Value
Pearson Chi-Square	. ^a
N of Valid Cases	34

a. No statistics are computed because b2_E2 is a constant.

Unvan * b2_E3

Chi-Square Tests

	Value	df	Asy mp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	6,917 ^a	10	,733
Likelihood Ratio	6,726	10	,751
Linear-by-Linear Association	,079	1	,779
N of Valid Cases	34		

a. 16 cells (88,9%) have expected count less than 5. The minimum expected count is ,09.

Unvan * b2_F1

Chi-Square Tests

	Value	df	Asy mp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	9,568 ^a	10	,479
Likelihood Ratio	7,710	10	,657
Linear-by-Linear Association	2,083	1	,149
N of Valid Cases	34		

a. 17 cells (94,4%) have expected count less than 5. The minimum expected count is ,09.

Unvan * b2_F2

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	16,303 ^a	10	,091
Likelihood Ratio	18,456	10	,048
Linear-by-Linear Association	1,964	1	,161
N of Valid Cases	34		

a. 17 cells (94,4%) have expected count less than 5. The minimum expected count is ,18.

Unvan * b2_F3

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	20,358 ^a	20	,436
Likelihood Ratio	19,145	20	,512
Linear-by-Linear Association	2,491	1	,114
N of Valid Cases	34		

a. 29 cells (96,7%) have expected count less than 5. The minimum expected count is ,09.

Unvan * b2_G1

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	12,352 ^a	15	,652
Likelihood Ratio	11,681	15	,703
Linear-by-Linear Association	,726	1	,394
N of Valid Cases	34		

a. 22 cells (91,7%) have expected count less than 5. The minimum expected count is ,09.

Unvan * b2_G2

Chi-Square Tests

	Value	df	Asy mp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	12,811 ^a	15	,617
Likelihood Ratio	11,002	15	,752
Linear-by-Linear Association	1,130	1	,288
N of Valid Cases	34		

a. 22 cells (91,7%) have expected count less than 5. The minimum expected count is ,09.

Unvan * b2_G3

Chi-Square Tests

	Value	df	Asy mp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	27,101 ^a	20	,132
Likelihood Ratio	22,754	20	,301
Linear-by-Linear Association	,051	1	,821
N of Valid Cases	34		

a. 29 cells (96,7%) have expected count less than 5. The minimum expected count is ,18.

Unvan * b2_H1

Chi-Square Tests

	Value	df	Asy mp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	6,267 ^a	10	,792
Likelihood Ratio	6,262	10	,793
Linear-by-Linear Association	2,179	1	,140
N of Valid Cases	34		

a. 16 cells (88,9%) have expected count less than 5. The minimum expected count is ,09.

Unvan * b2_H2

Chi-Square Tests

	Value	df	Asy mp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	6,267 ^a	10	,792
Likelihood Ratio	6,262	10	,793
Linear-by-Linear Association	2,179	1	,140
N of Valid Cases	34		

a. 16 cells (88,9%) have expected count less than 5. The minimum expected count is ,09.

Unvan * b2_H3

Chi-Square Tests

	Value	df	Asy mp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	8,304 ^a	15	,911
Likelihood Ratio	7,940	15	,926
Linear-by-Linear Association	1,751	1	,186
N of Valid Cases	34		

a. 22 cells (91,7%) have expected count less than 5. The minimum expected count is ,09.

Unvan * b2_I1

Chi-Square Tests

	Value	df	Asy mp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	17,944 ^a	5	,003
Likelihood Ratio	15,266	5	,009
Linear-by-Linear Association	10,676	1	,001
N of Valid Cases	34		

a. 10 cells (83,3%) have expected count less than 5. The minimum expected count is ,35.

Unvan * b2_I2

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	2,097 ^a	5	,836
Likelihood Ratio	2,769	5	,736
Linear-by-Linear Association	1,101	1	,294
N of Valid Cases	34		

a. 10 cells (83,3%) have expected count less than 5. The minimum expected count is ,18.

Unvan * b2_I3

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	19,639 ^a	10	,033
Likelihood Ratio	17,518	10	,064
Linear-by-Linear Association	6,618	1	,010
N of Valid Cases	34		

a. 16 cells (88,9%) have expected count less than 5. The minimum expected count is ,18.

Unvan * b2_J1

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	16,575 ^a	10	,084
Likelihood Ratio	9,162	10	,517
Linear-by-Linear Association	,830	1	,362
N of Valid Cases	34		

a. 16 cells (88,9%) have expected count less than 5. The minimum expected count is ,09.

Unvan * b2_J2**Chi-Square Tests**

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	6,355 ^a	10	,785
Likelihood Ratio	6,774	10	,747
Linear-by-Linear Association	,014	1	,905
N of Valid Cases	34		

a. 16 cells (88,9%) have expected count less than 5. The minimum expected count is ,09.

Unvan * b2_J3**Chi-Square Tests**

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	8,136 ^a	10	,616
Likelihood Ratio	8,458	10	,584
Linear-by-Linear Association	,132	1	,716
N of Valid Cases	34		

a. 16 cells (88,9%) have expected count less than 5. The minimum expected count is ,09.

Unvan * b2_K1**Chi-Square Tests**

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	4,971 ^a	5	,419
Likelihood Ratio	4,973	5	,419
Linear-by-Linear Association	,012	1	,912
N of Valid Cases	34		

a. 10 cells (83,3%) have expected count less than 5. The minimum expected count is ,18.

Unvan * b2_K2

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	2,154 ^a	5	,827
Likelihood Ratio	2,321	5	,803
Linear-by-Linear Association	,006	1	,939
N of Valid Cases	34		

a. 10 cells (83,3%) have expected count less than 5. The minimum expected count is ,09.

Unvan * b2_K3

Chi-Square Tests

	Value
Pearson Chi-Square	. ^a
N of Valid Cases	34

a. No statistics are computed because b2_K3 is a constant.

Unvan * b3_A1

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	6,169 ^a	5	,290
Likelihood Ratio	8,340	5	,138
Linear-by-Linear Association	1,565	1	,211
N of Valid Cases	34		

a. 11 cells (91,7%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 1,06.

Unvan * b3_A2

Chi-Square Tests

	Value	df	Asy mp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	9,377 ^a	5	,095
Likelihood Ratio	11,069	5	,050
Linear-by-Linear Association	5,015	1	,025
N of Valid Cases	34		

a. 10 cells (83,3%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 1,41.

Unvan * b3_B1

Chi-Square Tests

	Value	df	Asy mp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	4,134 ^a	5	,530
Likelihood Ratio	4,306	5	,506
Linear-by-Linear Association	,476	1	,490
N of Valid Cases	34		

a. 10 cells (83,3%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 1,41.

Unvan * b3_B2

Chi-Square Tests

	Value	df	Asy mp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	4,586 ^a	5	,468
Likelihood Ratio	4,611	5	,465
Linear-by-Linear Association	,311	1	,577
N of Valid Cases	34		

a. 11 cells (91,7%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 1,06.

Unvan * b3_C1

Chi-Square Tests

	Value	df	Asy mp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	3,097 ^a	5	,685
Likelihood Ratio	4,605	5	,466
Linear-by-Linear Association	,060	1	,806
N of Valid Cases	34		

a. 10 cells (83,3%) have expected count less than 5. The minimum expected count is ,71.

Unvan * b3_C2

Chi-Square Tests

	Value	df	Asy mp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	4,151 ^a	5	,528
Likelihood Ratio	5,815	5	,325
Linear-by-Linear Association	1,033	1	,309
N of Valid Cases	34		

a. 10 cells (83,3%) have expected count less than 5. The minimum expected count is ,79.

Unvan * b3_D1

Chi-Square Tests

	Value	df	Asy mp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	7,858 ^a	5	,164
Likelihood Ratio	9,517	5	,090
Linear-by-Linear Association	1,695	1	,193
N of Valid Cases	34		

a. 10 cells (83,3%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 1,41.

Unvan * b3_D2

Chi-Square Tests

	Value	df	Asy mp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	2,154 ^a	5	,827
Likelihood Ratio	2,321	5	,803
Linear-by-Linear Association	,006	1	,939
N of Valid Cases	34		

a. 10 cells (83,3%) have expected count less than 5. The minimum expected count is ,09.

Unvan * b3_E1

Chi-Square Tests

	Value	df	Asy mp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	8,728 ^a	5	,120
Likelihood Ratio	10,455	5	,063
Linear-by-Linear Association	,103	1	,748
N of Valid Cases	34		

a. 10 cells (83,3%) have expected count less than 5. The minimum expected count is ,62.

Unvan * b3_E2

Chi-Square Tests

	Value	df	Asy mp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	6,039 ^a	5	,302
Likelihood Ratio	7,488	5	,187
Linear-by-Linear Association	1,088	1	,297
N of Valid Cases	34		

a. 11 cells (91,7%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 1,24.

EK-8. Doğruluk Denetlemesi İçin Uzman Uyum Ölçümleri

Meslek*b2_A

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	8,860 ^a	2	,012
Likelihood Ratio	8,864	2	,012
Linear-by-Linear Association	5,020	1	,025
N of Valid Cases	100		

a. 1 cells (16,7%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 3,90.

Meslek*b2_B

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	11,539 ^a	2	,003
Likelihood Ratio	11,556	2	,003
Linear-by-Linear Association	7,267	1	,007
N of Valid Cases	100		

a. 0 cells (,0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 10,14.

Meslek*b2_C

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	3,090 ^a	2	,213
Likelihood Ratio	3,228	2	,199
Linear-by-Linear Association	2,284	1	,131
N of Valid Cases	100		

a. 0 cells (,0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 8,32.

Meslek*b2_D

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	6,028 ^a	2	,049
Likelihood Ratio	6,551	2	,038
Linear-by-Linear Association	5,903	1	,015
N of Valid Cases	100		

a. 0 cells (,0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 5,72.

Meslek*b2_E

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	11,084 ^a	2	,004
Likelihood Ratio	12,055	2	,002
Linear-by-Linear Association	9,420	1	,002
N of Valid Cases	100		

a. 0 cells (,0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 9,62.

Meslek*b2_F

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	15,673 ^a	2	,000
Likelihood Ratio	18,089	2	,000
Linear-by-Linear Association	14,630	1	,000
N of Valid Cases	100		

a. 3 cells (50,0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 3,12.

Meslek*b2_G

Chi-Square Tests

	Value	df	Asy mp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	22,035 ^a	2	,000
Likelihood Ratio	21,658	2	,000
Linear-by-Linear Association	18,841	1	,000
N of Valid Cases	100		

a. 0 cells (,0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 7,02.

Meslek*b2_H

Chi-Square Tests

	Value	df	Asy mp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	12,635 ^a	2	,002
Likelihood Ratio	13,981	2	,001
Linear-by-Linear Association	11,417	1	,001
N of Valid Cases	100		

a. 0 cells (,0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 9,10.

Meslek*b2_I

Chi-Square Tests

	Value	df	Asy mp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	4,681 ^a	2	,096
Likelihood Ratio	4,551	2	,103
Linear-by-Linear Association	,386	1	,534
N of Valid Cases	100		

a. 0 cells (,0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 7,02.

Meslek*b2_J**Chi-Square Tests**

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	6,436 ^a	2	,040
Likelihood Ratio	6,646	2	,036
Linear-by-Linear Association	4,780	1	,029
N of Valid Cases	100		

a. 0 cells (,0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 11,44.

Meslek*b2_K**Chi-Square Tests**

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	10,854 ^a	2	,004
Likelihood Ratio	11,961	2	,003
Linear-by-Linear Association	4,616	1	,032
N of Valid Cases	100		

a. 0 cells (,0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 7,28.

Meslek*b3_A**Chi-Square Tests**

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	4,780 ^a	2	,092
Likelihood Ratio	5,124	2	,077
Linear-by-Linear Association	,003	1	,958
N of Valid Cases	100		

a. 0 cells (,0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 9,62.

Meslek*b3_B

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	9,538 ^a	2	,008
Likelihood Ratio	9,699	2	,008
Linear-by-Linear Association	2,962	1	,085
N of Valid Cases	100		

a. 0 cells (,0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 8,58.

Meslek*b3_C

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	2,768 ^a	2	,251
Likelihood Ratio	2,729	2	,255
Linear-by-Linear Association	,284	1	,594
N of Valid Cases	100		

a. 0 cells (,0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 9,62.

Meslek*b3_D

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	8,156 ^a	2	,017
Likelihood Ratio	8,398	2	,015
Linear-by-Linear Association	,860	1	,354
N of Valid Cases	100		

a. 0 cells (,0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 13,00.

Meslek*b3_E

Chi-Square Tests

	Value	df	Asy mp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	,576 ^a	2	,750
Likelihood Ratio	,578	2	,749
Linear-by-Linear Association	,568	1	,451
N of Valid Cases	100		

a. 0 cells (.0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 11,96.

EK-9. Doğruluk Denetlemesi İçin Uzmanların Unvan Uyum Ölçümleri

Unvan*b2_A

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	6,393 ^a	5	,270
Likelihood Ratio	7,478	5	,187
Linear-by-Linear Association	,469	1	,494
N of Valid Cases	34		

a. 11 cells (91,7%) have expected count less than 5. The minimum expected count is ,88.

Unvan*b2_B

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	1,706 ^a	5	,888
Likelihood Ratio	1,706	5	,888
Linear-by-Linear Association	,014	1	,904
N of Valid Cases	34		

a. 11 cells (91,7%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 1,15.

Unvan*b2_C

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	4,800 ^a	5	,441
Likelihood Ratio	6,774	5	,238
Linear-by-Linear Association	1,091	1	,296
N of Valid Cases	34		

a. 10 cells (83,3%) have expected count less than 5. The minimum expected count is ,62.

Unvan*b2_D

Chi-Square Tests

	Value	df	Asy mp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	10,797 ^a	5	,056
Likelihood Ratio	9,744	5	,083
Linear-by-Linear Association	3,276	1	,070
N of Valid Cases	34		

a. 10 cells (83,3%) have expected count less than 5. The minimum expected count is ,26.

Unvan*b2_E

Chi-Square Tests

	Value	df	Asy mp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	3,670 ^a	5	,598
Likelihood Ratio	4,494	5	,481
Linear-by-Linear Association	,034	1	,854
N of Valid Cases	34		

a. 10 cells (83,3%) have expected count less than 5. The minimum expected count is ,44.

Unvan*b2_F

Chi-Square Tests

	Value	df	Asy mp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	6,518 ^a	5	,259
Likelihood Ratio	7,652	5	,176
Linear-by-Linear Association	1,368	1	,242
N of Valid Cases	34		

a. 11 cells (91,7%) have expected count less than 5. The minimum expected count is ,88.

Unvan*b2_G**Chi-Square Tests**

	Value	df	Asy mp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	3,005 ^a	5	,699
Likelihood Ratio	4,123	5	,532
Linear-by-Linear Association	,378	1	,538
N of Valid Cases	34		

a. 11 cells (91,7%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 1,32.

Unvan*b2_H**Chi-Square Tests**

	Value	df	Asy mp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	4,474 ^a	5	,483
Likelihood Ratio	5,823	5	,324
Linear-by-Linear Association	2,350	1	,125
N of Valid Cases	34		

a. 10 cells (83,3%) have expected count less than 5. The minimum expected count is ,35.

Unvan*b2_I**Chi-Square Tests**

	Value	df	Asy mp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	10,378 ^a	5	,065
Likelihood Ratio	9,880	5	,079
Linear-by-Linear Association	4,468	1	,035
N of Valid Cases	34		

a. 10 cells (83,3%) have expected count less than 5. The minimum expected count is ,53.

Unvan*b2_J

Chi-Square Tests

	Value	df	Asy mp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	2,007 ^a	5	,848
Likelihood Ratio	2,984	5	,702
Linear-by-Linear Association	,236	1	,627
N of Valid Cases	34		

a. 10 cells (83,3%) have expected count less than 5. The minimum expected count is ,79.

Unvan*b2_K

Chi-Square Tests

	Value	df	Asy mp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	2,723 ^a	5	,743
Likelihood Ratio	3,351	5	,646
Linear-by-Linear Association	,019	1	,891
N of Valid Cases	34		

a. 10 cells (83,3%) have expected count less than 5. The minimum expected count is ,26.

Unvan*b3_A

Chi-Square Tests

	Value	df	Asy mp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	9,118 ^a	5	,104
Likelihood Ratio	10,715	5	,057
Linear-by-Linear Association	5,186	1	,023
N of Valid Cases	34		

a. 11 cells (91,7%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 1,32.

Unvan*b3_B**Chi-Square Tests**

	Value	df	Asy mp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	6,676 ^a	5	,246
Likelihood Ratio	7,293	5	,200
Linear-by-Linear Association	,622	1	,430
N of Valid Cases	34		

a. 11 cells (91,7%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 1,06.

Unvan*b3_C**Chi-Square Tests**

	Value	df	Asy mp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	6,809 ^a	5	,235
Likelihood Ratio	8,939	5	,112
Linear-by-Linear Association	1,040	1	,308
N of Valid Cases	34		

a. 11 cells (91,7%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 1,06.

Unvan*b3_D**Chi-Square Tests**

	Value	df	Asy mp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	7,858 ^a	5	,164
Likelihood Ratio	9,517	5	,090
Linear-by-Linear Association	1,695	1	,193
N of Valid Cases	34		

a. 10 cells (83,3%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 1,41.

Unvan*b3_E

Chi-Square Tests

	Value	df	Asy mp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	6,846 ^a	5	,232
Likelihood Ratio	6,982	5	,222
Linear-by-Linear Association	,955	1	,329
N of Valid Cases	34		

a. 11 cells (91,7%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 1,24.